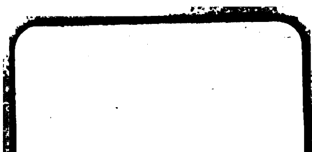

v. 6

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZESTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

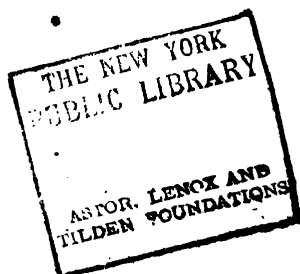
Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZESTIENDE DEEL.

Te AMSTERDAM, by
JOHANNES ALLART.
MDCCXCVI.

AV

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VIER EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Heusden reeds vroeg der Volkszaake toegedaan. Hoe het daar van ten deezen Jaare blyk gaf. Aanspraak van F. A. VAN DER KEMP *aan de Heusdenaars. Eisch om de Regeering te veranderen, by de Magistraat toegestaan. Eisch aan den Drossaart om de Regeeringsverandering te helpen bewerken. Uitzonderende bepaaling daar by gemaakt. Van wegen den Drossaart geweigerd. Men gaat egter voort. De Burgery opgeroepen. De oude Regeering ontslaagen, eenigen bedankt, anderen uitgemonsterd. De nieuwverkoorenen in den Eed genomen. Het nieuwe Stads Regeeringsreglement ingevoerd. Gecommitteerden gekoozen en beëedigd. Vordering, dat Heusden Zitting zou neemen ter Staatsvergadering van Holland, aldaar goedgekeurd. Kerklyke Dankzegging over deeze Gebeurtenis. Wegens Wyk te Duurstede geluk gewenscht. Eisch dat de Drossaart te Heusden zou komen woonen. De*

XLIV. BOEK.

Eisch der Heusdenaaren om Zitting ter Staatsvergadering te hebben, zeer verschillend ter Staatsvergadering opgenomen. De Heusdenaars houden vol op eene gedaane Aanschryving der Staaten. Verlegenheid ter Staatsvergadering van Holland met den Eisch der Heusdenaaren. Verklaaring der Heusdenaaren by Staaten van Holland wegens het verrigtte. Hoe zeer Gornichem tegen de Zitting van Heusden yvert. Een Verzoekschrift te dier Stede, ten voordeele der Heusdenaaren, van de hand geweezen. Verzoekschrift uit Amsterdam by de Staaten, ten voordeele der Heusdenaaren. Klaagbrief van het Wapenhandelend Genootschap te Heusden aan de Vergadering te Delft gezonden. Staatsbesluit omtrent Heusden om alles in den voorigen staat te stellen. De Heusdenaars schryven aan de Staaten eeniger Gewesten. Schryven der Staaten van Utrecht aan die van Holland over de zaak der Heusdenaaren. Besluit eener Bezending na Heusden. Verschillende Raadgeevingen aan de Heusdenaaren. De Heusdenaars houden vol in het weigeren. De Commissie verschynt 'er, en volvoert den last. De oude Regeering hersteld. Openlyke Verklaaring van VAN DER KEMP, *dat hy zich de zaak der Heusdenaaren aantrok. Deswegen door de Heusdenaars bedankt. Schryven der Staaten van Utrecht te Amersfoort vergaderd, over deeze zaak, aan Staaten van Holland. Verslag omtrent de zaak der Heusdenaaren. De zaak niet afgedaan, en verzoek der Heusdenaaren, dat dezelve Domestiek mogt verklaard worden. Men blyft pal staan. De Heusdenaars bewaaken zel-*

zelve de Stad, en dringen aan op het afdoen hunner zaake. Middelweg den Heusdenaaren voorgeslaagen. Zy weigerden dien in te staan. Eenigzins gunstige besluiten omtrent Heusden. Hun Voorstel omtrent het Drossaartsampt. Nieuwe aanzoek om in Staaten van Holland beschreeven te worden. Beroepen zich op het Volk van Holland, wegens hunnen toestand. Wat 'er, wegens het nieuw Formulier van den Eed voor het Krygsvolk was voorgevallen. 't Gebeurde met de Commissie te Woerden over den Eed. Men weigert Krygsvolk te zenden, zo lang de Heusdenaars van het oude Eed-formulier afweeken. Klagten deswegen. De Omwenteling breekt alles af. Zeggen van Raaws, *wegens de daar aangerigte Plunderingen. Woerden doet ook aanzoek om beschreeven te worden ter Staatsvergaderinge. Dit stuk daar niet sterk voortgezet. Poogingen der andere Kleine Steden, en van het Platte Land om Invloed op 's Lands Regeering te verkrygen. Programma te Amsterdam uitgeschreeven, wegens den Invloed der Kleine Steden en van het Platte Land. In 's Gravenhaage doet men poogingen ter eigen Magistraatsbestelling. Twaalf Gecommitteerden uit de Burgery benoemd. Zyne Hoogheid bewilligt in het verzogt ontslag van den Eed door de Haagsche Schuttery aan hem gedaan. Van dien Eed ontslaagen. Het Genootschap in orde gebragt, trekt openlyk op. De Haagsche Schuttery het draagen eeniger Oranjetekens verboden. Het Genootschap verzoekt als een Lichaam op zich zelven te mogen aangemerkt worden. Dit verzoek door de Staaten toegestaan. Tegenkanting der Ridderschap.*

XLIV. BOEK.

XLIV. BOEK.

schappe. Bekommerdheid der Schuttery dat het Genootschap dezelve wilde ontwapenen. Gerugten dat de Schuttery het intrekken des Genootschaps wilde betwisten. Zorg daar tegen gedraagen. Het trekt, door Krygsvolk gedekt, onverlet binnen. De Schuttery door Gecommitteerde Raaden gerust gesteld. Geringe Oranjetekens weggenomen. De Genootschapsleden gaan ongewapend. De Schutters verboden met scherp op de wagt te komen. Nadere Voorziening tegen het met scherp gelaaden Geweer der Schutteren. Veelen der Schutterye ongereed om hier aan te voldoen. Daar toe genoodzaakt. Het Wapenhandelend Genootschap gewettigd. Oprigting eener Opregte Vaderlandsche Societeit onder den Graaf VAN BENTINCK. *Onvermoeide poogingen van dien Ridder. Opgang deezer Societeit. Hoe zeer dit, en bovenal de Oprigter, in 't oog liep. Een tweede Vaderlandsche Societeit voor den geringer Ingezeten opgerigt. Onrustige Beweegingen in 's Gravenhaage. Voorstel van Haarlem om aldaar Volk des Rhyngraafs te leggen. Raadslagen hier op. De Afgevaardigden van Dordrecht en Haarlem blyven van de Vergadering. Verschillende Raadslagen op dit stuk. De zaak blyft hangen door eene tweede Bezending uit Schiedam. Voorstel tegen de Byeenkomsten en Verzoeken der Burgeren, verworpen. Verklaaring des Franschen Afgezants over de Versterking der Bezettinge. Voorgeslaagene Bemiddeling. Besluit ter Vermeerderinge en Versterkinge der 's Gravenhaagsche Bezetting. Bijzondere Eed, dit Krygsvolk afgenomen. Zorge voor dit Volk gedraagen. Haarlem en*

Dord-

Dordrecht komen weder ter Staatsvergaderinge. Het 's Gravenhaagsche Genootschap van Wapenhandel, wegens de aangebodene voorzorge, bedankt. Het voorgevallene omtrent de Publicatie van den Domeinraad des Stadhouders. De Jaardag des Stadhouders loopt in 's Gravenhaage stil af. Het Vaandel der Lyfwagt van Staaten van Holland met een Galg beschilderd. Uitgeloofde Belooning des Hofs van Holland op de Ontdekking van den Daader. De Krygsraad der Lyfwagt looft desgelyks eene Belooning uit. De Vaandrig VAN DER HOOP, *op wien vermoeden viel, ondervogt.* VAN DER HOOP *vlugt. Ingedaagd en gevonnisd. Ongeregeldheden onder het Krygsvolk. Voorzorgen in 's Gravenhaage tegen de inkomst van het Burgerlegertje. Adres daar tegen door de Commissie van het Burgercorps. Raadpleegingen by Staaten van Holland op dit stuk. Herhaalde Vergadering in den nagt, wegens het voorgevallene te Voorburg. Geschil tusschen* KRETZMAR *en* VAN STARRENBERG. *De Bevelen van Gecommitteerde Raaden ingetrokken. Het voorgevallene met den van maatregelen veranderden Ridder* VAN STARRENBERG *in het Kamp by Delft.* XLIV. BOEK.

Te gelyksoortig met, en te naverwant aan het geen in *Haarlem*, ten deezen Jaare, wegens den Volksinvloed en de Magistraatsbestelling voorviel, in het laatst voorgaande Boek vermeld, is het gebeurde in dit Jaar te *Heusden*, om 'er 't zelve, niet on- 1787. Heusden reeds vroeg der Volkszaake toegedaan.

XLIV. BOEK. —— 1787. onmiddelyk op te laaten volgen (*). Die Stad was, in deeze dagen, de eerste der niet-stemmende Steden in *Holland*, welke zich tegen de Inbreuken op haare Regten en Vrydommen (†), met mannenmoed verzette, en worstelende haare zaak volhieldt, tot zy door Buitenlandschen Overmagt, nevens andere, moest bukken. Reeds van den Jaare MDCCLXXXIII, was men daar bedagt geweest op het herkrygen van de Stads regten in de Aanstelling der Magistraatsleden (§); en hadt zich de Burgery, in den voorleeden Jaare, volyverig betoond in het voorstaan der Volkszaake (**).

Hoe het daar van ten deezen Jaare blyk gaf. Dit vuur van Vryheidsmin was 'er steeds leevendig en brandende gehouden, en werd, met den aanvange deezes Jaars, in vollen gloed ontstooken door den Heer FR. AD. VAN DER KEMP, *Doopsgezind* Leeraar te *Leyden*, den boezemvriend der CAPELLENS, die ons reeds zo menigmaal, in den loop onzer Geschiedenisse, voorkwam, als in veele opzigten yverende voor de Volkszaak, en dien wy meer byzonder te *Wyk by Duurstede* aantroffen. Ook *Heusden* was een der

Too-

(*) In ons voorgaande Boek bl. 279 des XV. Deels hebben wy aangemerkt, en moeten onze Leezers zulks, by de terugwyzing herinneren, dat de zaak van *Heusden*, eigenlyk de Dryfveer was des Voorstels over den *Volksinvloed* op de Regeeringsbestelling, doorgaans het Voorstel van *Haarlem* geheeten.

(†) Zie over dezelve MIERIS III. D. bl. 696. 79. *Tegenw. Staat* XVII. D. bl. 264.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 310.

(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 166.

Tooneelen, waar hy den rol eens Vryheids-voorstanders speelde. Aangespoord door eenen Brieve van de Geconstitueerden der *Heusdensche* Burgerye, behelzende een Verhaal der aangewende poogingen tot Herstel hunner Stedelyke Bezwaaren, en opgaave der genomene Maatregelen, ontwierp hy eene Aanspraak, met den aanvang deezes Jaars, gloeiende van Vryheidsmin; en de *Heusdenaaren*, van welker Wapenhandelend Genootschap hy een Lid was, aanzettende om in die Regten te treeden, welke hy beweerde, dat hun onthouden waren.

XLIV. BOEK. 1787.

Aanspraak van v. d. Kemp aan de *Heusdenaars*.

Naa eene afbeelding van het zyns oordeels met fluweel bekleedde Juk dat de *Heusdenaars* nu ruim twee honderd Jaaren gedraagen hadden, vaart hy voort, op dat wy 'er eenige trekken uit ontleenen. „ Juicht, *Heusdenaaren!* juicht over het „ opdaagende tydstip, in 't welk gy dit zo „ vernederende juk voor altoos zult ver„ breeken, verbryzelen! zo verbryzelen, „ *Heusdenaaren!* dat ook op geen uwer Kin„ deren Schouderen eenig speur van dit om „ u te bedriegen met fluweel bekleedde „ juk, overblyve; dat ook de gedagtenis „ zelfs van dit, door onwaardige *Belgen* „ bezongen juk in de vergetelheid worde „ verlooren.

„ Ik verblyde my reeds in dit vooruit„ zigt, om dat ik uwen Moed kenne; ik „ durf u hier toe aanzetten, u voor den „ goeden uitslag instaan, om dat ik van uw „ Regt tot dien gewigtigen stap overreed „ ben; om dat ik de veelvermogende dryf-

 „ vee-

XLIV. BOEK. 1787.

„ veeren, welke u tot denzelven verpligten, kenne: om dat ik buiten twyfel stelle, dat *Hollands* wakkere Palinuuren, (en hoe veelen zyn tot deezen Naam geregtigd!) uwe manmoedige poogingen bewonderen, dat *Hollands* Staatsvergadering zich over den *Aanwinst* van zulk een *Lid*, als uwe Stad zal verblyden.

„ Uw Regt, *Heusdenaaren!* is boven allen twyfel, indien gy Menschen zyt, indien gy, als Leden van een vry Gemeenebest, waar eene volkomene Gelykheid van Regten en Belangens, indien al niet van Rangen, plaats moet vinden, zult kunnen aangemerkt worden: ten ware men u in de veragtlyke Classe van *Onderdaanen* rangschikken wilde; maar wat spreek ik van uwe Regten, daar de Heerschzugt deeze naauwlyks durft betwisten; daar de billykheid uwer eischen ook door de zulken erkend wordt, welke in derzelver verydeling hun byzonder belang waanen te vinden; daar thans de Leer van *'s Volks Alvermogen*, algemeen hulde beweezen, en de waarheid, *dat* Stedelyke Belangen, *ook* Stedelyk *behartigd*, Stedelyke en Plaatslyke *grieven*, Stedelyk en Plaatslyk *hersteld moeten worden*, algemeen wordt geëerbiedigd.

„ Gy ziet, *Heusdenaaren!* dat ik u niet wyze na uwe oude Privilegien, gelyk ik zou kunnen: zy mogen dienen, om uw tegenwoordig lot te veragten. zy blyven de merktekenen van uwe Slaaverny onder de Graaven; maar verlooren haare

„ kragt,

„ kragt, by de vernietiging van dat over-
„ weldigend Gezag, toen alles in uwen boe-
„ zem te rug keerde: zy mogen de baat-
„ zugt vleijen, maar kunnen de breuke des
„ Volks niet heelen, dat *nu* moet zoeken,
„ zich als Vrye Lieden te doen gelden, om
„ die Regten aan hunne Kinderen te ver-
„ zekeren; dat *nu* zich moet wagten, om
„ de Hooge Bezitters hunner verloorene
„ of ontroofde Regten door hunne vrywil-
„ lige toestemming, ook niet *by onderlinge*
„ *Schikking*, derzelver voortduurend genot
„ te verzekeren. —— *Heusdenaaren!* wel-
„ ke kragtige dryfveeren moeten u in uw
„ grootmoedig voorneemen sterken! Pligt
„ en Belang —— anderer Voorbeeld en
„ Aanmoediging; *nu* of *nooit*."

Dit breeder uitgewerkt en getoond hebbende, dat nimmer zulk een gunstig Tydstip weder zou opdaagen; en de Vryheid hun nimmer weder zo vriendlyk zou aanblikken, vaart de Heer VAN DER KEMP voort. „ Is Pligt niet voldoende? uw Be-
„ lang, uwer Huisgezinnen, uwer Naako-
„ melingen Belang, eischt zulks van u,
„ moet u blyhartig eenige moeienissen doen
„ verduuren. *Wyk by Duurstede* kan u ten
„ voorbeeld, ten prikkel strekken."

Naa dus uitgeweid te hebben, vervolgt hy; „ Wy hebben hier noch *Geldersche*,
„ noch *Amersfoortsche* Staaten. De *Hol-*
„ *landsche* Vergadering kent beter de Be-
„ langens en Regten van vrye Ingezete-
„ nen —— weet beter beide te eerbiedi-

XLIV. BOEK. 1787.

„ gen, te onderschraagen. *Hollands* Vaderen zullen *Heusden* niet *Beëlburgen*. De „ onderstand aan de Stad *Utrecht* verleend, „ uit *Hollandsch* Magazynen, moèt u hier „ ten waarborg strekken, indien de mondelige betuigingen der voornaamste Staatsmannen, indien de Staatswyze Verklaaringen u eenigen twyfel overlieten. *Hollands* Vaderen eerbiedigen te veel 's Volks „ onvervreemdbaare Regten, om hetzelve, „ in de beheering zyner *Domestique* Belangens, te dwarsboomen, om hetzelve het „ Herstel zyner Stedelyke grieven te beletten, en weeten dat gy — gy *Heusdenaaren!* en gy alleen; even als alle andere „ Stedelingen, tot dit werk zyt bevoegd „ en geregtigd. —— *Hollands* Vaderen, „ *Hollands* Palinuuren, kunnen ook niet „ voor alles zorgen —— kunnen niet al het „ oneffene in ééns glad maaken. —— Gy, „ gy moet uwe Stemme verheffen, duidelyk, met zo veel nadruks als eerbieds, „ laaten hooren, en tevens de handen aan 't werk slaan: dit verlangen zy, en reikhalzen na het oogenblik, dat de Burgers het lang gerekt stilzwygen breeken. —— Zulk eene Medewerking zal „ hunnen overmoeilyken arbeid, hunne lastige Staatszorgen verligten —— zal hun „ sterken —— zal hunne Staatsbesluiten, „ voor al in dit tydstip, eenen nieuwen „ klem geeven, en onze Bondgenooten „ overtuigen, dat het Volk de Overheersching zo wel moede is als deszelfs Hoo-

„ ge

XLIV. BOEK. 1787.

„ ge Vertegenwoordigers; zulk een bedryf „ zal de vyanden der Vryheid, —— hunne, „ uwe Vyanden, doen verbleeken. ——

„ Denkt niet *Heusdenaaren!* dat uwe Me- „ deburgers in andere Steden zullen stilzit- „ ten. Zy zullen, op den wenk van *Hol-* „ *lands* Vaderen, te uwer begunstiging ge- „ geeven, tot het Herstel hunner Bezwaa- „ ren vliegen; zy zullen de voetstappen „ van *Hollands* Vaderen drukken. Deezen, „ des mogelyk, tragten voorby te stree- „ ven; uwe zaak de hunne maaken; uw „ voorbeeld voor het hunne kiezen, en „ den Dag zegenen, op welken die van „ *Heusden* dit roemryke werk begonnen — „ voltooiden. —— Dien Dag zult gy ze- „ genen; die Dag moet jaarlyks een Dag „ van Vreugde, een Dag van Dankzegging „ aan den God van *Nederland* worden, „ voor u, voor uwe Kinderen. Die Kin- „ deren moeten nog stamelende, de Naa- „ men van die Leden van *Hollands* Verga- „ dering leeren, welke zich het eerst be- „ yverden, om uwe *Stem* te doen gelden, „ uwe Eischen te staaven. —— Kort, *Heus-* „ *denaaren!* wees *Holland*, het geen *Wyk* „ was voor het *Sticht*; verdient aller Bra- „ ven goedkeuring —— of wagt derzelver „ medelydend beklag! (*)."

Een reden, op dien Volkstoon gestemd, kon niet missen de bedoelde uitwerking voort- Eisch om de Regee-

(*) Deeze geheele Aanspraak kreeg men te lee- zen in de *Leydsche Courant* van den 1 Jan. en is voor- handen in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 103 enz.

XLIV. BOEK. voort te brengen. *Heusden* zag dezelve op den tweeden van Louwmaand, wanneer de zes Geconstitueerden, in den voorleden Jaare, door een aantal Burgers en Ingezetenen aangesteld, alle hunne Constituanten in de Groote Kerk deeden zamenkomen. Op het Voorstel of zy begeerden, dat de Regeering van *Heusden*, volgens het oud Privilegie, en naar inhoud van het Magistraatsbesluit, in Wintermaand des Jaars MDCCLXXXIII genomen, op heden vergaderd, en daadlyk, naa die verandering een vast Reglement zou beraamd worden, waar door het oud Graaflyk Privilegie vernietigd, en de Oprigting van een Collegie van Gecommitteerdens uit de Burgery ingevoerd wierd? kreegen zy een toestemmend Antwoord. De Geconstitueerden verzogten tegen den volgenden Dag Vergadering van de Magistraat. Dit toegestaan zynde, verscheenen de Geconstitueerden, gaven kennis van het voorneemen der Burgerye, verzogten de goedkeuring der Regeering, om ten dien einde alles gereed te mogen maaken; en in 't byzonder om alle de Burgers en Ingezetenen, by openbaaren Trommelslag, tegen den zesden van Louwmaand, te mogen oproepen. Gereedlyk werd dit verzoek ingewilligd. Uit deezen hoofde drongen zy, in eene verzogte daar op volgende Vergadering van Schout en Schepenen aan, op het maaken eener Benoeminge van zeven Persoonen, om dezelve, volgens het oude gebruik, aan den Drossaart over te geeven; ten einde deeze daar van twee Persoonen zou uitschrappen, om

1787. ring te veranderen by de Regeering toegestaan.

om die plaatsen met twee Oud-Schepenen aan te vullen, ten einde die vyf overgebleevene benoemde Persoonen, met de twee daar bygevoegde Oud-Schepenen, door den Schout zouden beëedigd en ingehuldigd worden. Even onverwyld als aan 't voorgaande verzoek, werd ook aan dit door Schepenen voldaan. Men schreef het spoedig beslag, van dit alles, voor geen gering gedeelte, daar aan toe, dat slegts één der *Heusdensche* Regenten, die zich altyd tegen alle onderneemingen van dien aart, verzet hadden, zich in die Vergadering bevondt.

XLIV. BOEK. 1787.

Dien spoed nam dit werk niet, wanneer, ten dien zelfden dage, de Geconstitueerden, door twee Geregtsbodens, wegens de afweezigheid van den Drossaard en Schout de Heer VAN DER DOES, Heer van beide de *Noordwyken*, beschreeven in de Ridderschap van *Holland*, diens Stedehouder J. A. GERLACH, opontboden, om, den zesden van Louwmaand, ten bestemden uure, op het Raadhuis te verschynen, om, als Drossaard, de uitschrapping der twee van de zeven benoemde Persoonen te verrigten, en die twee plaatsen met twee Oud-Schepenen aan te vullen, en voorts als Schout de zeven nieuwe Schepens in den Eed te neemen.

Elschaan den Drossaart om de Regeerings-verandering te helpen bewerken.

Hier by kwam eene bepaaling, of liever verbod, dat hy twee Oud-Schepenen, met naame ABRAHAM VAN BAAK en JAN LODEWYK NOLLET, in plaats der twee uitteschrappene benoemde Persoonen, niet mogt verkiezen, als die, gelyk zy spraaken, door hun-

Uitzonderende bepaaling daar by gemaakt.

XLIV. BOEK. 1787.

hunnen verfoeilyken tegenstand, tegen het ingeroepen Privilegie, niet langer door de Burgery voor haare wettige Representanten zouden erkend worden. —— Genoeg kunnende raamen hoe zich deeze Plaatsbekleeder des Drossaards zou gedraagen, hadden zy 'er eene Verklaaring bygevoegd, dat hy, ten gestelden dage en uure niet op het Raadhuis verschynende, voor onwillig zou gehouden worden, om aan dit opontbod te voldoen.

Van wegen den Drossaard geweigerd.

De uitslag was zodanig als zy voorzien hadden: dewyl de Heer GERLACH 's anderen daags, by eene Tegendagvaarding aan Schepenen en Geconstitueerden, te kennen gaf, en zyne weigering, tegen al het verrigtte, en eene Verklaaring inleeverde, waar in hy 't zelve aanmerkte als eene Belediging het Gezag der Souveraine Vertegenwoordigers deezes Gewests aangedaan.

Men gaat egter voort.

Geconstitueerden, wel verre van zich hier door te laaten afschrikken, deeden daar op, by openbaaren Trommelslag, door alle wyken en straaten, alle Burgers en Ingezetenen, door eenen Geregtsboode, tegen 's morgens ten elf uuren, op den zesden van Louwmaand, op Volmagt der Magistraat, oproepen, met bygevoegde uitdruklyke verklaaring, dat die als dan niet verscheenen, zouden gehouden worden, toe te stemmen in alles, wat ten dien stonde, door de vergaderde menigte zou beslooten en verrigt worden.

De Burgery opgeroepen.

Op den bepaalden dag, den zesden van Louwmaand werd, vroegtyds, op 't bevel der

der Magistraat, het Raadhuis, door een Wagt van vier en twintig Burgers en een Officier bezet. Een halfuurig gelui van alle de Stads Klokken, kondigde, ten negen uuren, den Burgeren en Inwoonderen eene buitengewoone Gebeurtenis aan, terwyl het speelen op de Klokken, geduurende een half uur weder verwisseld werd door het staatig Klokgelui. Dit ten half elf ophoudende, sloegen de Tamboers nogmaals de Vergadering, waar op de zes Geconstitueerden, met den Stads Secretaris op het balcon van het Raadhuis verscheenen, en de aangegroeide Burger-vergadering afvroegen, of hun voorneemen bleef om met de Regeeringsverandering voort te gaan? Dit werd met Ja beantwoord. XLIV. BOEK. — 1787.

De oude Regeering ontslaagen. Eenigen bedankt, anderen uitgemonsterd.

Hier op deeden de Geconstitueerden, door één hunner eene Verklaaring aan de vergaderde Menigte voorleezen, by welke alle de oude Regenten, door de Burgery ontslaagen werden uit den Eed, in den Jaare MDCCLXXXIII afgelegd, met bygevoegde Dankbetuiging aan de Heeren F. F. LEEMANS, F. RANT, G. DE KOCK, D. PAPET, J. A. RIETVELD en C. W. PROBSTING, als die, door hunne medewerking tot het Magistraatsbesluit van Wintermaand des laatstgemelden Jaars in het ontwerp hadden ingestemd. In tegendeel betuigden zy hunne hoogstgaande verontwaardiging van de Heeren A. RAUWS, J. L. NOLET, en A. VAN BAAK, als die zich, door Aantekeningen en Tegenverklaaringen, tegen dat Raadsbesluit verzet hadden, en daarom verklaard

XLIV. BOEK. 1787.

klaard werden, hunne Posten, als Oudraaden, verbeurd te hebben, met verbod van immer die hoedanigheid te mogen aanneemen, en verklaaring, dat zy voortaan nimmer tot Regenten, of eenige Staatsbedieningen, verkiesbaar zouden weezen. —— Een sterk geuit Ja, was anderwerf een blyk van de goedkeuring der vergaderde Burgermenigte. Waar op de voorgeleezene Verklaaring openlyk aan den Secretaris werd overgegeeven, met verzoek om dezelve, uit naam der Burgerye, in de Stads Aantekeningen te doen inschryven, en daar van aan elk der gemelde Heeren een Afschrift te doen toekomen. Hy nam aan dit tweeledig verzoek te voldoen.

De nieuw verkoozene in den Eed genomen.

De Tegendagvaarding des Stedehouders Gerlach aan Geconstitueerden gedaan, las men den Volke mede voor; doch dit geene verandering by de vergaderde Menigte te wege brengende, werd de Drossaard en Schout nog drientaalen door een Geregtsbode uitgeroepen; dan, deeze niet verschynende, verrichtte de Menigte nu zelfs, 't geen de Drossaard, ten tyde der Graaven van 's Heeren wege deedt, en keurde twee van de benoemde Persoonen af, derzelver plaatsen met twee Oud-Schepenen aanvullende. Deezen daar op door eene Commissie uit de Geconstitueerden, voorgegaan door twee Stadsboden, op het Raadhuis verzogt en geleid zynde, ten aanziene der vergaderde Menigte, door de Geconstitueerden, als daar toe, in stede van den afweezig blyvenden Schout, door het

het Volk gemagtigd, in tegenwoordigheid van den Stads Secretaris, die den Eed voorlas, openlyk beëedigd en als Schepenen ingehuldigd. —— Voorts verzogt om daadlyk tot de verkiezing van drie Burgemeesteren over te gaan, volvoerden zy zulks. De drie nieuw verkoozene Burgemeesters, der vergaderde Volksmenigte voorgesteld, ontvingen een goedkeurend Hoezee! en werden door eenigen uit de Schepenen en uit de Geconstitueerden, voorgegaan door twee Stadsboden, ten Raadhuize opgeleid, en terstond op dezelfde wyze als de Schepenen beëedigd.

XLIV. BOEK. —— 1787.

Het nieuwe Stads Reglement ingevoerd.

Dit alles was eene noodige Voorbereiding tot andere verrigtingen op deezen voor *Heusden* zo plegtigen dag. De Geconstitueerden lazen aan het vergaderde Volk een Reglement voor, 't welk reeds eenigen tyd, ten onderzoek van de Burgery, op eene bestemde plaats, hadt voorgelegen. Volgens 't zelve werd het Privilegie omtrent de jaarlyksche Verkiezing der Regenten vernietigd, en derzelver Aanstelling aan de Burgery gebragt, en een Collegie van negen Gequalificeerde Gecommitteerden uit de Burgery ingevoerd. De vergaderde menigte keurde dit Reglement goed. 't Zelve werd door de Geconstitueerden in den toen vergaderden Raad gebragt, waar het by de goedkeuring vastftelling erlangde. Deeze begaf zich met de Geconstitueerden en den Secretaris op de puye van het Raadhuis; waar dit Reglement door den Raad en de

XLIV. BOEK. vergaderde Menigte, op het voorbeeld der Geconstitueerden, bezwooren werd.

1787. De Burgermenigte ging hier op over tot het verkiezen van negen Gecommitteerden, die aan den Raad voorgesteld, voor deeze keer, in handen van den voorzittenden Burgemeester, ten overstaan der Regenten, den Eed by het nieuwe Stads Reglement bepaald, als Gequalificeerde Gecommitteerden afleiden. Een bedryf door een herhaald Hoezee! der Schaare toegejuicht.

Gecommitteerden gekoozen en beëedigd.

Vordering dat *Heusden* Zitting zou neemen ter Vergadering van *Holland* goedgekeurd.

Op vooordragt der zo even aangestelde Gecommitteerden, besloot de vergaderde Burgerschaar, om het zo begeerde stuk, waar toe zy dermaate door VAN DER KEMP waren aangemaand, van den Raad te vorderen, te weeten, dat dezelve het *Regt van Zitting en Stem in de Vergadering der Staaten van* Holland *voor de Stad* Heusden, *als van ouds, zouden inroepen, en op de eerstvolgende Staatsvergadering, de oude Plaats deezer Stad in die Vergadering weder inneemen* (*). —— De eenpaarige Goedkeuring des

(*) Uit OUDENHOVENS *Beschryving van Heusden* bl. 17—124. blykt, dat *Heusden*, nevens andere Kleine Steden, ter Dagvaard van *Holland* beschreeven werd. Doch dat de ongelegenheid van de Oorloogen — de Belegering van CAREL VAN MANSVELD in 1589 — het sterk loopen der Partyen, zo dat zy niet zonder het grootste gevaar konden heen- of wederkeeren, en geen Paspoort bekomen — met ontstaande Politieke Beletzelen, deeze Stad het bywoonen van der Staaten Vergadering belet hebben. In 1608 heeft men wel nog eens *Heusden* willen beschry-

des Raads werd door de Gecommitteerden den Volke bekend gemaakt, met byvoeging, dat de Raad besloten hadt, ten volgenden dage, God openlyk te danken over deeze Gebeurtenis, en diens zegen af te bidden; dat voorts de Leeraars der Stad zouden bevolen worden, om, in hunne openbaare Gebeden, daadlyk na de Stads Regeering indagtig te zyn aan het Collegie van Gequalificeerde Gecommitteerden uit de Burgery. De nieuwe Burger Gecommitteerden wenschten de Burgers geluk over den uitslag hunner poogingen; waar op de Burgery gewapenden en ongewapenden na hunne huizen wederkeerde, en een Klokken gelui en spel, even als het deezen Dag hadt aangevangen, dien ook besloot. XLIV. BOEK. 1787.

Aan den eisch der nieuwe Regeeringe voldeedt den volgenden Zondag een der Kerkleeraaren, H. Hillebrands, by uitstek, terwyl zyn Amptgenoot A. van Lom de verrigting der *Heusdensche* Burgery geenzins goedkeurende, zich bepaalde by het woordlyk voorleezen van het Besluit der Regeeringe, 't geen hem van veelen euvel geduid werd; daar den *Roomschen* Priester, J. van Asten, die het spoor van Hillebrands betradt, geen geringe lof naaging. Kerklyke Dank-zegging over deeze Gebeurtenis.

Onverwyld bykans deeden de Leden van het Collegie der Gequalificeerde Gecommit- Wegens *Wyk by Duurste-*

schryven; doch, na deezen hebben de Ridderschap en de achttien Steden het oorbaarst gekeurd, ook deeze Stad van de Staatszorgen te ontheffen.

XLIV. BOEK. — 1787. *de* geluk gewenscht.

mitteerden uit de Burgery van deeze Gebeurtenisse de weete aan de Burger Gecommitteerden te *Wyk by Duurstede*, en ontvingen van daar de hartlykste Gelukwenschingen. Zy beschouwden „ het Tydstip dier „ Gebeurtenisse als de Dageraad der *Hol-* „ *landsche* Vryheid. Vooral daar de *Heus-* „ *denaaren* met *Hollands* In- en Opgeze- „ tenen, het onschatbaar geluk genooten, „ van in hunne Hooge Staatsvergadering „ Mannen te hebben, welker keuze tot „ die Regeeringsposten den waardigsten en „ meest verlichten Vryen Burger tot eere „ zoude strekken." Niet ongelyk spraaken deezen met hunnen Voorganger VAN DER KEMP, in zyne vermelde Aanspraak aan *Heusdens* Burgery; doch wy zullen welhaast ontdekken, dat deeze verwagtingen te hoog gevormd waren.

Eisch dat de Drossaard te *Heusden* zou komen woonen.

By het thans ingevoerde en vastgestelde Stads Regeerings Reglement, was bepaald, dat de Drossaard en Schout van *Heusden* zyne bestendige Inwooning in die Stad moest hebben; weshalven de Regeering dit den Heer VAN DER DOES aanschreef, by eenen Brieve van den tienden van Louwmaand, „ dat hy, uiterlyk binnen den tyd „ van drie Weeken, te reekenen van dien „ dag, zich in Persoon en met ter Woon, „ ter waarneeminge dier Bedieningen, „ zou hebben te begeeven; met serieuse „ verklaaring, dat hy aan deeze Resolutie „ niet promptelyk voldoende, door de Re- „ geering zou gehouden worden, daar „ door die Bedieningen verlaaten te heb- „ ben;

„ ben; in welk geval zy met dezelve zou-
„ den handelen zo als zou behooren."

Gelyktydig met den Brieve der Nieuw aangestelde Regeeringe van *Heusden* aan Staaten van *Holland* gezonden, by welken zy haar Privilegie om ter Vergadering beschreeven te worden, inriep, kwamen ter tafel van hun Ed. Groot Mog. de klagten van den Drossaard, en de drie geweerde Regenten. —— De Ridderschap, uitgenomen de Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG, oordeelde, dat deeze stoute stap van zommige *Heusdenaaren*, in het willekeurig afzetten en aanstellen van Regenten, niet anders kon worden aangezien, dan als eene Misdaad van gekwetste Hoogheid. Zo oordeelde ook de Afgezondene der Stad *Leyden*. De Afgevaardigden der Stad *Dordrecht* beweerden, dat de Opschorting, in den Jaare MDCCLXXXIII alleen was verleend tegen het niet verkiezen van eene nieuwe Magistraat uit de overgeleeverde Naamlyst van zyne Hoogheid; maar dat de Regenten door de Staaten niet in hunne Posten waren bevestigd. Dan zy verwierpen nevens *Haarlem*, *Amsterdam* en *Alkmaar*, het Advys der Ridderschappe en der Stad *Leyden*, welker Afgevaardigden egter, vermeenende, dat zommigen dit euvel duidden, van 't zelve te rug kwamen. De Brief der *Heusdenaaren* werd benevens de klagten des Heeren VAN DER DOES, en der Oudschepenen, die hunne Bezwaaren tegen de gehoudene handelwyze ingezonden hadden, commisoriaal gemaakt, en werden alle de

—— 1787.

De eisch der *Heusdenaaren* om Zitting ter Staatsvergadering te hebben, zeer verschillend in den *Haage* opgenomen.

XLIV. BOEK. 1787.

Stukken na *Heusden* gezonden om 'er op te berigten.

De Heusdenaars houden vol op eene gedaane aanschryving der Staaten.

De Aanschryving der Staaten by de *Heusdensche* Magistraat gebragt zynde, beriep deeze zich op het reeds gegeevene Berigt, met verdere ontvouwing, dat het aldaar gedaane eene louter Stedelyke zaak was, en geenzins aan hun Ed. Groot Mog. behoorde; weshalven zy oordeelden, op het gezag van hun Ed. Gr. Mog., 't welk zich tot de Provinciaale en Landszaaken bepaalde, geen inbreuk altoos gemaakt te hebben: met eene breedere ontvouwing van de gehoudene handelwyze der *Heusdenaaren*, die uitwees, dat zy aldaar de Volksstem der Stad ingeroepen, gehoord en gevolgd hadden.

Intusschen hadden de *Heusdenaars*, ter voorkominge van allen inbreuk op het Souverain Gezag der Staaten, in het Provinciaal Bestuur van dit Gewest, het noodig gevonden aan hun Ed. Groot Mog. toe te zenden, eene Lyst der nieuw verkoozene Schepenen; ten einde Staaten van *Holland*, in de verkiezing van Schepenen Commissarissen, in de keuze dier Schepenen, welker Instelling zy als eene algemeene Landzaak beschouwden, naar hun oordeel, zouden handelen (*).

Verlegenheid ter Staatsvergadering van

De zaak der *Heusdenaaren* baarde den *Hollandsche* Staatsleden niet weinig verlegenheids. Gaf men hun toe, dan liep men gevaar om alle kragt van Oppergebied over die

(*) *Resol. van Holl.* 11, 17 en 25 Jan. 1787.

die en andere Kleine Steden te verliezen, en zette de deur open voor derzelver vorderingen en eischen, en, by voortgang, ook aan de Dorpen; eene onafhangelykheid in welke veele weinig smaaks vonden. —— Verzette men zich, met hoog Gezag, door Krygsmagt ondersteund, tegen het gebeurde te *Heusden*, men betradt het zo zeer gewraakte spoor der Staaten van *Gelderland* tegen *Hattem* en *Elburg*.

1787.

Holland met den Eisch der *Heusdenaaren*.

Van hier eene verscheidenheid van begrippen en besluiteloosheid. De Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Gouda*, *Alkmaar* en *Enkhuizen* bragten, by meerderheid van het Groot Besogne, het Verslag uit, om eene Commissie uit Heeren Gecommitteerde Raaden na *Heusden* te zenden, ten einde het geen aldaar geschied was, en byzonderlyk omtrent den Drossaart, te herstellen. De overige Leden, de Ridderschap, *Delft*, *Amsterdam*, *Rotterdam* en *Hoorn*, wilden eene Commissie uit het Hof zenden. Met het bovengemelde Verslag vereenigden zich de zeven Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Gornichem*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*. *Leyden* en *Schiedam* zouden zich by de Extensie verklaaren. *Gouda* en *Rotterdam* namen het over. Op dit Verslag viel geen Besluit, door het inkomen eens naderen Briefs van *Heusden*.

Verklaaring der *Heusdenaaren* by Staaten van

Men ontdekte te dier Stede dat alle de Leden der Staatsvergaderinge wel verre waren van de gedaane stappen met een even gunstig oog te beschouwen: dat men aandrong op het zenden eener Commissie, tot on-

XLIV. BOEK. 1787. *Holland wegens het verrigtte.* onderzoek van het gebeurde en verrigtte. Waar op de Burgers en Ingezetenen, die deel aan de verrigtingen hadden, eene Verklaaring, hoofd voor hoofd ondertekend, aan de Staaten deeden inleeveren, van deezen inhoud. „ Dat zy voor GOD verklaarden, in het denkbeeld te ſtaan, dat zy „ volgens die Regten gehandeld hadden, „ die door het goed en bloed hunner Vaderen gekogt, en door GOD Almagtig, „ zo wel aan hun, als aan *Utrecht* en alle „ Inwoonders van het vrye *Nederland*, geſchonken waren; dat zy overeenkomſtig „ de Privilegien, door de Staaten zelve geëxpliceerd, gehandeld en op het Reglement, om des algemeenen welzyns wille, „ Octroi gevraagd hadden; en daar op eene „ Staats-reſolutie wagtende waren; dat zy „ vertrouwden, dat eene nadere overweeging hier van dat ſchriklyk voorſtel, niet „ tot een Beſluit zou doen komen; zo egter, „ ja, dat zy dan aan een regtvaardig Opperweezen hunne zaak opdraagende, daar „ op vertrouwden, en onder inwagting van „ GODS vertroosting, bemoedigd door een „ ſchuldeloos geweeten, in hunnen weerloozen Staat bedaard zouden afwagten, „ welk een Vonnis zy over hun allen, „ die in het gebeurde een gelyk aandeel „ hadden, zouden uitſpreeken."

Hoe zeer Gornichem tegen Heusden yvert. De Afgevaardigden van *Gornichem*, die zich, van den aanvange deezes Staatsgeſchils, zeer ſterk tegen de *Heusdenaaren* verzetten, hadden in deezen yver volhard, en ten ſterkſten aangedrongen op het benoemen

van

van eene Commissie uit het Hof, om te *Heusden* Onderzoek op het gebeurde te doen, al het daar verrigte, op den zesden van Louwmaad en vervolgens, te vernietigen, de Opstookers te doen vatten, en voorts tegen hun in Regten te handelen. De Ridderschap met *Delft* en *Hoorn* hadden op een daadlyk Besluit aangedrongen; doch by meerderheid was zulks commissoriaal gemaakt aan 't Groot Besogne, waar uit de bovengemelde Rapporten hervoortkwamen. —— De *Gornichemmers* lieten het hier by niet berusten. Zy verklaarden zich nader, betuigende, „ daar mede voornaamlyk geoogd „ te hebben, om aan de eene zyde, op de „ eerste Oorzaaken, en Uitvoerders van zo „ veele geweldige bedryven, als binnen „ *Heusden* ondernomen waren, van Justitie „ wege te doen inquireeren; ten einde de „ schuldigen deswegen een condigne straffe „ zouden bekomen; en, aan den anderen „ kant, om door het neemen van zodanige „ ernstige maatregelen, kragtdaadig tegen te „ gaan, en in de eerste beginzelen te stuiten, alle licentieuse bedryven, zo te *Heusden* als elders, waar door het Hoog Gezag van den Souverain, de Auctoriteit „ van de repective Stedelyke Regeeringen, „ en de goede Orde, eenigzins zou kunnen „ gekrenkt worden."

XLIV. BOEK. —— 1787.

Zy oordeelden deeze zaak ongeschikt voor lange Raadpleegingen, en wilden spoedig Dag ter afdoening gesteld hebben. In deezen hadden de *Gornichemmers* op hunne zyde de Ridderschap, nevens de Steden *Delft*,

XLIV. BOEK. 1787. *Rotterdam*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*. Men bragt het niet verder, dan dat het Besogne over deezen voorslag ten spoedigsten zou gehouden worden; in welk Besluit de Afgevaardigden van *Gornichem* niet konden toestemmen; maar ten sterksten op het stellen van een Dag aanhielden (*).

Vergeefsch Verzoekschrift te *Gornichem*. In geen verzagtende maatregelen wilde deeze Stad treeden, maar drong steeds op de geweldigste aan. Het ontbrak daar egter niet aan Burgers, die ten voordeele van de *Heusdenaaren* spraken, en by de Regeering een Verzoekschrift ten dien einde inleeverden; dan 't zelve werd koel van de hand geweezen (†).

Verzoekschrift der *Amsterdammeren*. Te *Amsterdam* trokken veele Ingezetenen zich de zaak der *Heusdenaaren* zodanig aan, dat zy een Verzoekschrift by Staaten van *Holland* indienden; ten einde de Ingezetenen dier Stad, in het vervorderen van hunne eischen mogten gesterkt worden. 't Werd in handen der Leden gesteld, om 'er agt op te neemen.

Klaagbrief van het Wapenhandelend Genootschap te *Heusden* aan de Vergade- Middelerwyl hadden de Officieren en Leden van het Wapenhandelend Genootschap te *Heusden*, aan de Vergadering der Gewapende Genootschappen, ten dien tyde te *Delft* vergaderd, een Klaagbrief toegezonden, wegens de onverschilligheid, waar mede hunne Mede-vaderlanders hun lot beschouwden, weshalven zy geen Leden te dier

(*) *Resol. van Holl.* 27 Feb. 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 491.

ring te *Delft* gezonden.

dier Vergaderinge afvaardigden: „ terwyl „ wy,” dus luiden hunne eigene woorden, „ van allen byſtand onzer Broederen verſtooken, ons vertrouwen alleen op den „ God onzer Vaderen, aan welken wy onze zaak eerbiedig opdraagen, vestigen, „ en onverſchrokken afwagten zullen, welk „ lot het Geweld en de Heerschzugt, —— „ misſchien in dit zelfde oogenblik, —— „ over deeze Stad en Burgery zullen uitſpreeken, op dat wy alzo vereenigd blyvende, alle te zamen gelyk de rampen „ der Overmagt ondervinden, en getuigen „ zyn zouden van den ſlag, waar door „ onze Regten en Voorregten verbryzeld „ worden.”

In het breede opgehaald hebbende, welke ſtappen, door Staaten van *Holland* gedaan, hun aangemoedigd hadden om zonder eenigen inbreuk te maaken op der Staaten Gezag, eenige Stedelyke Bezwaaren, op eene wettige wyze, te herſtellen, vervolgen zy, dat het, des ondanks, bleek uit het Voorſtel door de Stad *Gornichem* gedaan, raakende het gebeurde in *Heusden*, dat dit Staatslid „ door Militaire magt geſterkt, geen minder geweld, omtrent deeze Stad en Burgery tragt uit te oefenen (*), dan 't welk zy zelve in de Beſluiten der Heeren Staaten van *Gelderland*,

(*) Dit ſlaat op het *Gornichemſche* aanhoudend voorſtel, om eene Commisſie van het Hof na *Heusden* te benoemen, om de Aanſtookers der Ongeregeldheden, door het Hof te doen teregtſtellen: met byvoeging, dat zo 'er Krygsvolk uit *Heusden* moest uit-

XLIV. BOEK. 1787.

„ *land*, nopens de Steden *Hattem* en *Elburg*, met zo veele andere Leden der „ Hooge Vergadering, hadt afgekeurd: terwyl de groote overmagt der Militairen, „ welke binnen deeze Stad in bezetting „ liggen, en aan welken, tegen den inhoud van het plegtig Verdrag tusschen „ deeze Stad en de Staaten deezer Provincie subsisteerende, en op 't welk deeze „ Stad, als een integreerend Lid der Hooge Vergaderinge van dit Gewest met dezelve Heeren Staaten is vereenigd gebleeven —— zedert zo veele Jaaren, „ de Directie en het Commandement der „ geheele Stad is toevertrouwd, ons buiten „ alle hoop en mogelykheid stelt, om het „ voorgenomen Geweld, op eenigerlei wyze te kunnen ophouden, of afkeeren.

„ Aldus is de toestand van deeze ongelukkige Stad en weerlooze Burgery, welke zich over niets meer beklaagt, dan „ over het onmedoogend gedrag in deezen „ van haare Mede-vaderlanders, welke ras „ den inhoud der plegtige Acte van Verbintenis, door zo veele *Nederlanders* ondertekend, schynen vergeeten te hebben; „ terwyl dezelfde Burgery, met de opregtste gevoelens van erkentenis en dankbaarheid, immer zal blyven gedenken „ aan het aanbod van Gewapende Adsistentie, het welk haar door eenige Steden

„ en

uittrekken, 't zelve te doen vervullen, en dit Krygsvolk onder de Bevelen van het Hof Provinciaal te doen stellen. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 237.

„ en Dorpen zo vriendlyk gedaan is; maar „ waar van zy, uit hoofde van de Militaire Orders binnen deeze Stad, dat naamlyk in dezelve geen gewapende Manschappen mogen worden toegelaaten, geen „ gebruik maaken kan (*).'

Staatsbesluit omtrent *Heusden* om alles in den voorigen staat te herstellen.

In deeze netelige zaak werd, den negenden van Lentemaand, ter Staatsvergaderinge dit Verslag uitgebragt, „ dat van wegen „ hun Ed. Gr. Mog. die van *Heusden* behoorden aangeschreeven te worden, om „ alles te herstellen in dien staat waar in „ de zaaken vóór den zesden van January „ zich bevonden hadden." Alle de Staatsleden, *Gornichem* uitgezonderd, stemden hier in toe. Deeze op *Heusden* zo gebeete Stad weigerde de toestemming, om dat 'er niet voldaan was aan het herhaalde voorstel van het Geregtlyk Onderzoek der Schuldigen; tot den aandrang van 't welke de Afgevaardigden byzonder gelast waren; ingevolge hier van verklaarden zy zich tegen het genomene Besluit. —— De Ridderschap, *Delft*, *Rotterdam*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*, wilde het onderzoek na de Schuldigen te dier Stede in *overweeging* houden: dan andere Staatsleden oordeelden, dat 'er geene verdere raadpleeging te passe kwam, indien de *Heusdenaars* aan deeze Aanschryving voldeeden. —— De Pensionarissen van *Amsterdam* inzonderheid beweerden, dat, hoe zeer veel

(*) Men vindt deezen geheelen Brief in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 310 *enz.*

XLIV. BOEK. — 1787.

veel afkeurings waardigs 'er mogt weezen in de stappen der *Heusdensche* Burgerye, men nogthans in geen *Despotiek Land* leefde; maar dat het onberaadene, 't geen daar ter Stede mogt plaats gehad hebben, was toe te schryven aan het onverhoord laaten ter Staatsvergaderinge van eene drie jaarige klagte (*).

De *Heusdenaars* schryven aan de Staaten eeniger Gewesten.

Verre van gesticht waren de *Heusdenaars* over deeze Aanschryving. Dit bleek uit eenen rondgaanden Brieve, gerigt aan de meeste Staaten der andere Gewesten, die zy hunne Bondgenooten noemden, en wier Bondgenootschaplyke hulpe zy inriepen. —— By Staaten van *Holland* gewaagden zy, om de begeerde herstelling der Stadszaaken in de oude gedaante, te ontkomen, van een gemoedlyk bezwaar, uit hoofde van den afgelegden Eed op de daargestelde Regeeringsverandering, volgens het by de Burgery goedgekeurd Plan. Als eene Bylaage voegden zy nevens dit schryven eenen Brief van den *Franschen* Afgezant DE VERAC, die hunne gedaane stappen goedkeurde en prees. —— Het Genootschap van Wapenhandel liet zyne klaagstem hooren by de Vaderlandsche Genootschappen, waar dezelve zich mogten bevinden.

Schryven der Staaten van *Utrecht*.

Ontbrak het ter Staatsvergaderinge niet aan Adresfen van alle kanten, ten voordeele der *Heusdenaaren*, Staaten van *Utrecht* schreeven aan Staaten van *Holland*, dat zy den Brief der *Heus-*

(*) *Resol. van Holl.* 9 Maart 1787.

Heusdenaaren ontvangen, doch niet beantwoord hadden, „ om dat zy nooit de hand „ zouden willen leenen aan zodanige Verzoekers, die zich zelven, daadlyk, zonder voorafgaande kennis van den Souverain, in de eene of de andere Regeering indrongen."

XLIV. BOEK.

1787.

Besluit eener Bezendinge na Heusden.

Noch het schryven der *Heusdenaaren*, noch de Adresfen ten hunnen voordeele ingediend, wederhielden Staaten van *Holland* van het voortzetten der bedoelde Vernietiging van het verrigtte te dier Stede. Men vondt goed, Gecommitteerde Raaden te verzoeken, om uit hun midden eene Bezending na *Heusden* af te vaardigen, ten einde het aldaar verrigtte, op den zesden van Louwmaand, te niet te doen, de Burgery uit den afgelegden Eed te ontslaan, en de voorgaande Magistraat te herstellen. Dit Besluit hadt tien Stemmen voor zich: terwyl *Delft*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* aandrongen, dat dit Besluit alleen zou genomen worden, onverminderd de Raadpleegingen op het meer eischend Voorstel van *Gornichem*; de Ridderschap drong sterk om eene Commissie uit den Hove derwaards te zenden, met volmagt aan dezelve, om van de Militaire Magt gebruik te maaken. —— Tot volvoering deezer Bezending werden benoemd C. CLOTERBOKE en J. P. BOGAART, wegens *Haarlem* en *Rotterdam* in Gecommitteerde Raaden Zitting hebbende. Aan deeze was, als Secretaris, toegevoegd

J. N.

XLIV. BOEK. J. N. CHANFLEURY. Zy waren vergezeld door twee Bodens van Staat (*).

1787. Verschillende Raadgeevingen aan de *Heusdenaaren*. Welhaast was men te *Heusden* verstendigd van dit Staatsbesluit. Een *Haagsch* Regtsgeleerde, door een voornaam Lid der Vergaderinge des terstond verwittigd, begaf zich, in allen spoed, na *Heusden*, met die boodschap. Het ontbrak den *Heusdenaaren* niet aan Raadslieden, die hun tot volhouden aanmaanden; dit was het gevoelen van verscheide Wapenhandelende Genootschappen; dat van *Amsterdam* stak in deezen byzonder uit, hun raadende moed te houden en pal te staan; dewyl zy van voornaame Staatsleden verzekering hadden, dat de zaak zo kwaad niet zou afloopen, als de schynbaarheden dreigden. — Andere Genootschappen, huns bedunkens, vooruitziende, dat de zaak tot het uiterste gedreeven, Staaten van *Holland*, onder welken zommige Leden tot gestrenge middelen neigden, om hun gezag staande te houden, zouden voortgaan tot het in 't werk stellen dier eigenste maatregelen, welke zy zo zeer in de *Geldersche* Staaten omtrent *Hattem* en *Elburg* gewraakt hadden, maanden hun aan zich het Staatsbesluit te onderwerpen. — Men vondt 'er, die eenen middenweg als den veiligsten aanraadden, en wilden, dat de *Heusdenaars* het vooreerst lieten berusten by hunne daar tegen gedaane Verklaaring. Hier door oordeelden zy werd de Zon der Vry-

(*) *Resol. van Holl.* 14 Maart 1787.

Vryheid, gelyk men ſprak, wel voor eenigen tyd achter eene duistere *Ariſtocratiſche wolk* verborgen; doch zou dezelve naderhand te luisterryker daagen. Zy wilden dat de *Heusdenſche* Burgery by haare bedaardheid zou volharden, om niet, door eene al te groote drift, het geheele Herſtellingswerk in de war te ſtuuren; dat zy, hoe hard dit mogt vallen, om den wil der goede zaak, dit voor eenigen tyd, verduurden, zonder egter den moed op te geeven. Zy weezen de *Heusdenaars* op het Voorſtel der Stad *Haarlem*, wegens den Volksinvloed (*).

De Heusdenaars houden vol in het weigeren.

De eerstgemelde raad, meest ſtrookende met den hoog opgewonden geest der *Heusdenaaren*, vondt ingang. Men beſloot pal te ſtaan, en nogmaals, by eenen naderen Brieve, den vyftienden van Lentemaand afgezonden, de andere Gewesten te hulp te roepen. In deezen verklaarden zy, met zo veele woorden, het Beſluit by Staaten van *Holland*, ten hunnen opzigte genomen, „ niet anders aan te zien dan voor eene „ Daad van Geweld, en Inbreuk op het „ Gezag en goed Regt der Stad en Bur„ gery van *Heusden*, en daar tegen te zul„ len protesteeren."

De Commissie ver-

Wanneer, op den twintigſten van Lentemaand, de Commissie aankwam, vervoegde

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 880. Welk Voorſtel, in den oorſprong een zo naauw verband hadt met de zaak te *Heusden*, als wy vermeld hebben. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XV D. bl. 279.

XLIV. BOEK. —— 1787. schynt 'er en volvoert den last.

de zich dezelve op het Stadhuis, voor 't welk eenige Huzaaren van het Corps VAN SALM geplaatst stonden. De Tegenverklaaring welke de *Heusdenaars* gezegd hadden te zullen inleeveren, werd overgegeeven; doch niet aangenomen. In tegendeel liet de Commissie, naa Klokkengelui, afkondigen, „ dat Gecommitteerde Raaden, „ in naam en van wegen de Ed. Gr. Mog. „ Heeren Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, al het geen op en naa den zesden „ January laatstleden, met betrekking tot „ de Magistraatsbestelling, binnen de Stad „ *Heusden* was voorgevallen, vernietigden, „ en buiten effect stelden; verklaarende al „ het zelve daadlyk te herstellen op den „ voet, waar op het, vóór gemelden tyd, „ geweest was. —— Dat zy, wyders, de „ Ingezetenen dier Stad ontsloegen van den „ Eed op het Nieuwe Regeerings Reglement, in welk eene betrekking zy ook „ dien Eed zouden mogen afgelegd hebben. —— Voorts bevalen en gelasten „ zy allen, dat zy zich zorgvuldig zouden „ hebben te wagten en te onthouden van „ al het geen aan 't voorschreevene, rechtstreeks, of zylings, eenige hinderinge „ zou kunnen toebrengen, als 't welk niet „ anders zou kunnen worden aangemerkt, „ dan als een roeklooze Indragt tegen de „ Hoogheid van den Souverain, en mitsdien te moeten incurreeren hunner Ed. „ Mog. hoogste Indignatie; mitsgaders alle „ zulke onaangenaame gevolgen, Correctien of Straffen, als de Overtreeding

„ van

„ van Hoogstderzelver Bevelen billyk verdient." XLIV. BOEK.

1787.

De oude Regeering hersteld.

Deeze Afkondiging geleezen zynde, werden alle oude Regenten, door een Staaten Boode, uit naam der Commissie, opontboden, om tegen twee uuren op het Stadhuis te verschynen. Aan dit opontbod voldeeden de Substituut Drossaart GERLACH, en de uitgemonsterde Regenten RAAWS, VAN BAAK en NOLLET, hunne Bedieningen weder aanvaardende. Vier en twintig Huzaaren geleidden, in den naamiddag, de Commissie na het Jacht, een uur gaans buiten de Stad dezelve wagtende.

Openlyke Verklaaring van VAN DER KEMP, dat hy zich de zaak der Heusdenaaren aantrok.

De Heer VAN DER KEMP, die zo veel deels hadt in het gebeurde te dier Stede, zweeg hier op niet stil; maar gaf openlyk dit door hem onderschreeven Berigt. „ Daar „ het lot van *Heusden*, weleer door Rid„ derschap, Edelen en Steden, als een Lid „ van Staat in deeze Provincie erkend en „ beschreeven, ook naa de *Unie van Utrecht*, „ in het *Stedelyk vaststellen* van een Nieuw „ Regeerings Reglement, by 't welk, de „ verkiezing der Regenten in den boezem „ der Burgery gebragt, en een Collegie „ van Gequalificeerde Burger-Gecommit„ teerden, op den zesden van January, was „ ingevoerd, in de Grondwettige Herstel„ ling der Volksklagten in *Holland*, even „ aanmerkelyk zal blyven, als de Vernie„ tiging der Magistraatsbestelling, (op den „ zesden van January volgens de Privile„ gien door de Burgery gedaan,) en het „ ontslaan der Magistraat en Burgery uit

XLIV. BOEK. — 1787.

„ den Eed, door beiden op dit nieuw Reglement afgelegd, door Heeren Commissarissen van Geçommitteerde Raaden, den twintigsten deezer, op Last van hun Ed. Gr. Mog. verrigt, heeft zich de Ondergetekende, uit hoofde zyner naauwe betrekkinge, tot die Stad en Burgery, uit eenen rechtmaatigen kommer, dat deeze laatste gebeurtenissen op Burgeryen van andere Steden eenen verkeerden indruk maaken, of hier toe aangewend mogten worden, zich verpligt gevonden, de Verdeediging van de Magistraat en Burgery, in hun wettig verrigtte op den zesden van January, op zich te neemen, zullende deeze taak, zo spoedig doenlyk, afdoen."

Deswegen door de *Heusdenaars* bedankt.

De *Heusdenaars* bedankten, by eenen Brieve, den Heer VAN DER KEMP, voor den goeden raad, waar mede hy hun telkens hadt gelieven by te staan; met verzekering, dat zy, door hun gedrag, zouden toonen, dien Raad boven alle andere te verkiezen. Zy vaardigden ook Brieven van Dankzegging af, zo aan de Genootschappen als Burger-societeiten, die zich hunner zaake hadden aangetrokken.

Schryven der Staaten van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd, over deeze zaak aan *Holland*.

Inmiddels hadden de Staaten van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd, van de Brieven der *Heusdenaaren* aan *Utrecht* geschreeven, Afschriften aan Staaten van *Holland* laaten toekomen; onder geleide van eenen Brieve, waar in zy betuigen, niet te kunnen naalaaten op te merken de gelykvormigheid, tusschen het geval te *Heusden* en de *onwettige Regeeringen* der Steden *Utrecht* en *Wyk te Duurstede*.

Zy

Zy gavven daar in te kennen de schroomlyke uitzigten, welke zy zich van zulk een bestaan vormden. Zy wilden niet treeden in de Voorregten en Privilegien der Stad *Heusden*, nopens haare Magistraatsbestellinge, en het Regt om mede ter Dagvaard van *Holland* te mogen verschynen; maar schroomden niet te verklaaren, in het begrip te staan, „ dat, zo die Regten aan de Stad „ *Heusden* toekwamen, dezelve op eene „ wettige wyze, en niet *via facti*, behoor„ den te worden gereclameerd, zich verze„ kerd houdende, dat zodanige wegen als „ de Constitutie aan de hand gaf, by hun „ Gr. Mog. aan die Stad niet zouden wor„ den afgesneeden."

XLIV. BOEK.

1787.

Onbeantwoord hadden zy die Brieven gelaaten, om, dat zy, aan de eene zyde, meenden zich niet te mogen mengen in het Huislyk Bestuur van *Holland*, zonder daar toe, volgens de gronden der Unie, door hun Ed. Gr. Mog. genoodigd te zyn; en aan de andere zyde zwaarigheid maakten deeze Brieven te beantwoorden, vóór verzekering bekomen te hebben, dat de nieuw aangestelde Magistraat van *Heusden*, door hun Ed. Gr. Mog. als wettig zou worden beschouwd, waar aan zy uit de Staats- en Stadsstukken reden hadden om te twyffelen. —— Ten slot betuigende vast te stellen, dat hun Ed. Groot Mog. op gelyke wyze ten hunnen aanziene handelende, „ voortaan door geenerlei Adresfen, als „ anderzins, de *onwettige Regeering* van „ *Utrecht* en *Wyk by Duurstede*, eenigen „ schyn van Wettigheid zouden byzetten."

XLIV. BOEK. — 1787. Middelweg den *Heusdenaaren* voorgeslagen.

Ter hooge Staatsvergadering werd over de dus verre gebragte, doch niet afgedaane zaak der *Heusdenaaren*, door het Groot Besôgne een Verslag uitgebragt, om die van *Heusden*, ten aanzien der Magistraatsbestellinge, te herstellen, in het Voorregt des Jaars MDCLXX. Dat de Staaten, dewyl de Drossaard middelerwyl overleden was, de Schrapping zouden verrigten, als mede dat de Benoeming van den derden van Louwmaand deezes Jaars aan hun Ed. Gr. Mog. zou gezonden worden. Terstond stemden hierin *Dordrecht*, *Haarlem*, *Schoonhoven*, *Monnikendam* en *Purmerende*. — Op den dag ter volle afdoening deezer zaake bepaald, wilde de Ridderschap alle de stukken, daar toe betrekkelyk, aan het Hof, of den Hoogen Raade van *Holland*, ter beraadslaaginge overgegeeven hebben; onverminderd nogthans de verdere Raadpleegingen op het Voorstel van *Gornichem*, en, ingevalle de Magistraat van *Heusden* by aanhoudenheid bleef weigeren, hunne Posten openstaande te verklaaren, en over derzelver vervulling als dan te raadpleegen. *Delft* wilde de zaaken, des betreffende, aan den gewoonen loop des Regts aanbeveelen, en de Magistraat aanschryven, hunne Posten te blyven waarneemen, voorts met de Ridderschap instemmende; doch de zaak werd, overeenkomstig met het gemelde Verslag, met twaalf stemmen beslist (*).

Eer-

(*) *Resol. van Holl.* 6 April en 11 Mey 1787.

Eerlang gaven Gecommitteerde Raaden, ter Vergadering van hun Ed. Gr. Mog. te kennen, dat zy, omtrent de Magistraatsbestelling der Stad *Heusden*, het Besluit der Staaten niet hadden kunnen volvoeren; dewyl de nieuwe Regenten niet verscheenen waren; als mede dat de Substituut Drossaart HOYNC VAN PAPENDRECHT nadere bevelen verzogt. —— By een Verzoekschrift eens Aantals Burgers te dier Stede was men Staaten van *Holland* aan, om Octroy op hun Stedelyk Regeerings Reglement, of dat anderzins hunne zaak *Domestiek* verklaard mogt worden. Zo wegens den Brief van Gecommitteerde Raaden, als wegens dit Verzoekschrift werd om nader berigt gezonden.

XLIV. BOEK. —— 1787. De zaak niet afgedaan, en verzoek der *Heusdenaaren* dat dezelve *Domestiek* mogt verklaard worden.

Een Brief des Drossaards van *Heusden*, die voor Bekendmaaking werd aangenomen, mogt vermelden, dat de Magistraat dier Stad, ingevolge van het Besluit van hun Ed. Gr. Mog. wederom de zaaken waarnam, het was 'er verre van, dat men het liet berusten. Men gedroeg 'er zich, naar den raad van den Ridder CAPELLEN TOT DE MARSCH, van den Leeraar VAN DER KEMP, en andere bekende Voorstanders der Volkszaake, en verzekerde, dat, hoe het ook loopen mogte, met de dus verre aangewende poogingen, geen eerlyk *Heusdenaar* van het onheilsde Stelzel zou afgaan, of immer medewerken, om den zetel der Aristocratie binnen *Holland* te helpen vestigen.

Men blyft 'er pal staan.

De *Heusdenaars*, die geweigerd hadden eenig Krygsvolk derwaards vertrokken, in te laaten, zonder alvoorens een byzonderen

De *Heusdenaars* bewusten zel-

XLIV. BOEK. —— 1787. Eed van Getrouwheid aan de Stad te doen, 't geen de Bevelhebber, niet buiten bedenking vindende, geweigerd hadt, lieten wanneer de Krygsbezetting uitgetrokken was, terstond de Wagten en Poorten, door Leden des Genootschaps van Wapenhandel betrekken. Ook vaardigden Gecommitteerden uit de Burgery een nader Verzoekschrift af aan Staaten van *Holland*, waar in zy rondlyk verklaarden, zich verpligt gevonden te hebben, om niet alleen de Poorten met Manschappen te bezetten, en alle Sleutels der Stad voortaan in derzelver bewaaring te houden; maar om teffens te besluiten van geene *Militairen*, of *andere Gewapende Corpsen* of *Persoonen*, in 't vervolg, binnen *Heusden* toe te laaten, dan welke den Eed van Getrouwheid, „ thans, geduurende de „ Regeeringloosheid der Stad, aan de Bur- „ gery, en, in gunstiger tyden, aan de Re- „ geering der Stad vóóraf, zouden hebben „ afgelegd." —— Met byvoeging, dat zy een spoedig Besluit verlangden op hun jongst ingediend Adres, dat zy wel zelve zouden zyn overgegaan tot voortzetting hunner *Domestieke* zaaken; doch daar mede, uit eerbied voor hun Ed. Gr. Mog., voor als nog wel hadden willen wagten, „ dat egter de „ Burgery, naa het afloopen der Vergade- „ ring van hun Ed. Gr. Mog. geduurende „ deeze loopende week, zonder zodanig een „ gunstig Besluit der Staaten, of by een on- „ verhoopt ongunstig Besluit, binnen den „ gestelden tyd, zich volstrekt genoodzaakt „ zou vinden, derzelver gestaafden Eed op

[margin: ...ve de Stad, en dringen aan op het afdoen hunner zaake.]

„ het

„ het Reglement, in alle opzigten te main- „ tinceren, en voorts zodanig te handelen, „ als zy, in goeden gemoede, en als waare „ Liefhebbers des Vaderlands, zouden oor- „ deelen te behooren."

XLIV. BOEK. —— 1787.

Men zogt de *Heusdenaars*, die dus sterk voortsloegen, in die vaard te stuiten. Een Brief uit *'s Gravenhaage* aan de Burgers, onder de hand toegeschikt, verzekerde hun, dat de Leden der Hooge Vergaderinge wel geneegen waren om *Heusden* te helpen, en de Invoering der Grondwettige Herstelling te bevorderen; maar dat zy, de Privilegien van alle de Steden bezwooren hebbende, onbevoegd waren de Vernietiging dier Privilegien te dulden; doch dat het geheel iets anders was, wanneer men, die zelve Privilegien, in weezen blyvende, liet slaapen, en Octroy verzogt op een Regeerings Reglement, waar door de Verzoekers gelukkiger, en de Naakomelingen, niet van de voorhanden zynde Privilegien, hoe Aristocratisch dezelve ook zyn mogten, ontzet wierden. Ten zulken einde gaf men aan de Burgery deeze woorden in de penne, „ By het Reglement te declareeren, dat „ hetzelve was ingevoerd, onverminderd „ het Regt der Naakomelingschap, uit min- „ der gelukkige Privilegien haar toekomen- „ de." —— Ten anderen, „ dat by een „ eenvoudig Adres, Octroy op het zelve „ Reglement moest gevraagd worden."

Middelweg den *Heusdenaaren* voorgeslaagen.

Deeze onderhandsche Raadgeeving vondt geen ingang by de *Heusdenaaren*, blykens een Adres, waar in dezelve vermeld en van

Zy weigeren dien in te slaan.

 de

XLIV. BOEK. 1787.

de hand geweezen wordt. Genoeg oordeelden zy omtrent het tweede Voorstel reeds gedaan te hebben, en tot het eerste konden zy in geenen deele besluiten, om redenen, in dit Adres opgegeeven. Geen nader Adres, schreeven zy, was van *Heusdens* Burgery te wagten; alleen zonden zy den tyd, om hunne zaak voort te zetten, eenige weinige dagen verlangen, in hoope, dat vóór den bepaalden Dag, hun een gunstig Besluit op het voorheen ingediend Adres, mogt ter hand komen. De omstandigheden hunner Stad maakten deezen aandrang en tydsbepaaling, gelyk zy beweerden, noodzaaklyk (*).

Eenigzins gunstige Besluiten omtrent *Heusden*

Onder de redenen ten opzigte van dit stuk bygebragt, was de Verstandhouding tusschen Prinsgezinde Ingezetenen met die van *Gelderland*, en het gevaar, uit dien hoofde te dugten. Een gevaar dat aanwiesch; dewyl omstreeks *Heusden* Krygsvolk van *Gelderland* gelegerd werd: waarom de Magistraat verzogt, de Stad in den noodigen staat van Verdeediging te stellen. Gecommitteerde Raaden werd dit Verzoek toegeschikt, om 'er op te berigten. Middelerwyl deelden de *Gelderschen* Geweeren uit aan de Ingezetenen der om *Heusden* liggende Plaatzen. —— Op bekendmaaking van dit dreigend gevaar, besslooten Staaten van *Holland* aan het verzoek der *Heusdenaaren* om Krygsvoorraad te voldoen; en des Gecommitteerde Raaden te magtigen. —— Voorts stelden hun Ed. Gr. Mog. vast, uit hoofde van de ge-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl 1446.

gelegenheid dier Stad en de daar zich bevindende Magazynen, in den tegenwoordige toedragt van zaaken, 'er weder Krygsbezetting te leggen. Aan het Krygsvolk daar toe geschikt en van Patent voorzien, werd gelast den Eed aan de Regeering dier Stad te doen. Deeze verwylde eisch werd dus ingewilligd; doch, op den ouden voet diens Eeds.

Hun voorstel wegens Drossaards-ampt.

Zo onverwyld ging niet toe het voldoen aan der *Heusdenaaren* meening, by eenen Brieve aan Staaten van *Holland* dat het begeeven van het Drossaards- en Schouts-ampt aan de Burgery toekwam; weshalven zy verzogten, dat geene Benoeming daar toe aan zyne Hoogheid mogt gezonden worden. Zy wilden die Bediening in een driejaarig Ampt veranderen; en de Benoeming daar toe gemaakt, aan Staaten van *Holland* toeschikken.

Nieuwe Aanzoek om in Staaten van *Holland* beschreeven te worden.

Ook marde de voldoening aan den reeds in Louwmaand gedaanen aanzoek, dat *Heusden* de oude Plaats en Stem in de Hooge Vergadering deezer Landen weder zou bekleeden; waarom zy te rade werden, dien eisch te herhaalen, by eenen Brieve den twee en twintigsten van Hooimaand gedagtekend, en dien aan te dringen uit oude ooirkonden in de Stads Registers voorhanden.

Beroepen zich op het Volk van *Holland* wegens hunnen toestand.

Schoon 'er eenige Stukken Geschuts op *Heusdens* wallen geplaatst waren, door welke de Stad voor eene onverwagte verrasfing gedekt was, en schoon de Staaten besloten hadden, dat de Krygslieden, aldaar in Garnisoen komende, vooraf den Stads Eed zouden

XLIV. BOEK 1787. den afleggen, was het 'er, gelyk zy klaagen in eenen Brieve, een Beroep op de Burgers en Inwoonders van *Holland* behelzende, waar toe zy zich meermaalen in de Nieuwspapieren vervoegd hadden (*), zo verre af, dat door die Stukken Geschuts, de Stad in eenen behoorelyken staat van Verdeediging zou gesteld weezen, dat zy, in tegendeel, tot hun grievend leedweezen, openlyk moesten verklaaren, 't geen zy egter geheim zouden gehouden hebben, indien het voor hunne Vyanden, niet even zigtbaar als voor hun was, dat genoegzaam alle de ingangen tot de Stad open, en de beletzelen, welke te vooren op dezelve door het plaatzen van Pallissaden, gesteld waren, geheel weggenomen en de Inundatie-werken genoegzaam ten onbruike waren.

Hier by moesten zy, gelyk zy schreeven, nog ondervinden, dat de Middelen, welke tot Verdeediging van *Heusden* zouden kunnen dienen, na elders vervoerd, en andere Steden, vooral zedert het gerugt eens te vreezen Invals in *Holland*, met allen spoed versterkt werden; zonder dat men zich eenigzins den toestand van die Stad, schoon een Frontier van *Holland*, en zo na aan *Gelderland* gelegen, scheen aan te trekken; terwyl het Krygsvolk den *Heusdenaaren* tot heden toe onthouden was; om dat zy het gewoon Formulier van den Stads Eed binnen deeze Provincie geenzins voldoende agtende, ter beveiliging der Burgerlyke Vryheid,

(*) Zie de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2002.

heid, met goedvinden der weldenkende Burgerye, de voorzigtigheid gehad hadden, dit Formulier zodanig uit te breiden, als zy oordeelden, naar den aart der zaake noodig, en met de belangens eener Republikainsche Regeeringsvorm, overeenkomstig te zyn.

Wat 'er wegens het nieuwe Formulier van den Eed voor het Krygsvolk was voorgevallen.

Naa het bybrengen van het gewoon Formulier van den Stads Eed voor de Krygslieden (*), vervolgen zy, op dat wy hunne eigene woorden bezigen; „ Wie nu „ is met ons niet overtuigd, dat de Bur- „ gerlyke Vryheid der weldenkende Stede- „ lingen, door deezen Eed, aan de gevaarly- „ ke willekeur van heerschzugtige Regenten „ geheel onderworpen wordt? Wie heeft „ uit de ondervinding, in zo veele Steden, „ binnnen dit Gewest, niet met ons geleerd, „ hoe menigmaal de wettige Volksstem, door „ Militairen dwang gesmoord, en daar door „ de goede zaak des Vaderlands op den „ oever van deszelfs ondergang gebragt ge- „ weest is, en aan wien kan het onbekend „ zyn,

(*) 't Zelve plaatzen wy hier onder, om den grond der Aanmerkingen, daar op gemaakt, te doen in 't oog vallen „ Ik beloove en zweere, met „ myne onderhebbende Compagnie, deeze Stad en „ de Magistraaten van die, gehouw en getrouw te „ weezen, dezelve getrouwelyk te dienen, en te ge- „ hoorzaamen, en 't geen zylieden, my tot behou- „ denis, dienst en rust haarer Stede, en naamenlyk „ tegen allen Oproer en Seditie van den Volke, be- „ velen zullen; onverminderd nogthans de bevelen, „ die de Heeren Staaten deezer Provincie, of der- „ zelver Gecommitteerde Raaden, aan my zouden „ mogen geeven. — Zo waarlyk moet my God Al- „ magtig helpen!

XLIV. BOEK. — 1787.

„ zyn, hoe wy vóór weinige maanden hebben moeten dulden, dat het Regt van den Sterkſten, in weerwil van een wettig Protest van Ons en van de geheele Burgery, in een oogenblik, binnen deeze Stad vernietigde, het geen weldra in eene andere Stad gedoogd, ja zelfs eene *Domeſtieke zaak* verklaard wierd? (*)."

Aangemerkt hebbende het onverantwoordelyke, gelegen in de Vryheid hunner Burgeren aan den onbepaalden wil van hunne Vertegenwoordigers, en het Regt van hunne Vertegenwoordigers op nieuw aan het gevaar van Militaire magt bloot te ſtellen; als mede dat het bezef van pligt in deezen, gevoegd by de overtuiging van de gegrondheid hunner zuivere oogmerken, en de volkomen bewustheid, dat aanzienlyke en alom geagte Volksvrienden, hun voorneemen in deezen alzins billykten, hadden zy beſlooten tot de vastſtelling van het volgende Formulier.

„ Ik zweere en beloove, met myn onderhebbende Manſchap, deeze Stad, de Magiſtraat, en Burgery van dezelve, gehouw en getrouw te weezen; de Sleutels deezer Stad, in de Bewaaring der Magiſtraat, en der Burgerye te zullen helpen houden en bewaaren, zo lang ik, of de onder my hebbende Manſchap, binnen deeze Stad in Garniſoen zal zyn, de Magiſtraat „ en

(*) Men zie, in ons laatst voorgaande Boek, wat hier omtrent *Haarlem* gebeurde; waar op de *Heusdenaars* ongetwyfeld oogden.

„ en Burgery getrouwlyk te zullen dienen „ en gehoorzaamen, in 't geen zy lieden „ ons, tot behoudenis, dienst en rust dee- „ zer Stede, en voornaamlyk tegen alle „ Oproeren en Seditie van den Volke be- „ velen zullen; en dat ik my, of myne on- „ derhebbende Manschap door de Heeren „ Staaten deezer Provincie, of door wien „ het ook weezen mogt, tegen de voor- „ noemde Magistraat en Burgery, zo lange „ ik, of myne onderhebbende Manschap „ alhier in Garnisoen zal zyn, nooit zal la- „ ten gebruiken, *ten zy alleen in zulke ge-* „ *vallen, in welke de Magistraat of Burgery* „ *deezer Stad aan den Stadhouder deezer Pro-* „ *vincie, of aan iemand anders, eenig Gezag,* „ *of eenige Magt over deeze Republiek of Pro-* „ *vincie toekent, welke aan de zodanigen, door* „ *hun Ed. Gr. Mog., de Heeren Staaten dee-* „ *zer Provincie, niet wettig was gegeeven, of* „ *opgedraagen; of indien de Magistraat of* „ *Burgery, tot de toekenning of opdraaging* „ *van zodanig Gezag, en al zulke Magt eeni-* „ *ge middelen in het werk stelde, welke tegen* „ *de Besluiten van hun Ed Gr. Mog. zouden* „ *aanloopen.* —— En dat ik of myn onder- „ hebbende Manschap ons in geenen deele „ zullen bemoeijen, met eenige verschillen, „ welke tusschen de Regeering en Burgery „ deezer Stad zouden kunnen ontstaan; en „ dat wy, by het doen van Wagten of het „ bezetten van eenige Posten binnen dee- „ ze Stad, geen ander Wagtwoord zullen „ erkennen of respecteeren, dan het geen „ door den President Burgemeester deezer

„ Stad

XLIV. BOEK. 1787.

„ Stad zal worden uitgegeeven, zonder daar
„ door egter eenigzins te zullen afgaan van
„ de Bevelen welke de Heeren Staaten dee-
„ zer Provincie of derzelver Gecommitteer-
„ de Raaden, in alle andere gevallen deeze
„ Stad of Burgery niet concerneerende, aan
„ ons zouden mogen geeven. — Zo waar-
„ lyk moet my God Almagtig helpen!"

't Gebeurde met de Commissie te *Woerden* over den Eed.

Naauwlyks was dit Besluit der *Heusdenaaren* bekend geworden, of de Gecommitteerden ter Verdeediging van *Holland* en de Stad *Utrecht*, verzogten 'er een Afschrift van te mogen ontvangen. Aan dit verzoek voldeeden de *Heusdenaars* onverwyld. Welhaast gaven deezen in eene Aanmerking te verstaan, hunne vrees, dat dit Formulier van Eed, door minder Patriottische Regenten, tot gevaarlyke einden zou kunnen misbruikt worden. Waarom zy poogden, die aanmerking weg te neemen, door het invoegen eeniger Regelen (*); met verder verzoek, om by eenige onverhoopte verdere Aanmerkingen, des te mogen onderrigt worden, bereid om alle gebreken daar in te verbeteren.

Men weigert Krygsvolk te zenden, zo lang de *Heusdenaars* van het

Dan, ondanks dit gedienstig aanbod, begreepen hun Ed. Mogenden, egter, geen Militairen na *Heusden* in Bezetting te kunnen zenden, zo lang de *Heusdenaars* van het oude Formulier bleeven afwyken. „ *En*," vervolgen de *Heusdenaars*, hunne klagten uitboezemende, — „ schoon wy reeds voor lan-

(*) Naamlyk die, welke ter onderscheiding hier boven met eene andere Letter gedrukt zyn, en te vooren in het Formulier niet gevonden werden.

„ lange, op eene bekomene Resolutie desweegen van hun Ed. Gr. Mog. de Staaten deezer Provincie ook een Afschrift van ons vastgesteld Formulier van Eed aan Hoogstdezelven hebben toegezonden —— schoon de Burgers en Ingezetenen deezer Stad by het Garnisoen houden van Militairen alhier, een voornaam gedeelte van hun bestaan vinden —— schoon dezelve, op de verzekering, dat zodanig Garnisoen, alhier zou blyven standhouden, tot het aanbouwen van Stallen en in orde brengen van Wooningen, zo veele kosten hebben moeten besteeden, dat zommigen van hun, nu die Stallingen en Wooningen, by aanhoudenheid ledig staan, daar door genoegzaam geruineerd zyn —— schoon deeze Stad zelve, door het geduurig aan-, af- en doortrekken van Militaire Troepen, jaarlyks importante schaden geleeden heeft, zo dat de onkosten daar van voor de Stads Kasse alleen, in den Jaare MDCCLXXXV, ruim vyftien honderd Guldens bedraagen hebben —— schoon deeze Stad, in allerlei opzigten, misschien beter dan eene andere binnen deeze Provincie, tot het oprigten van een nieuw Corps geschikt is, terwyl de Stallen en Wooningen mogelyk op 's Lands kosten, in andere Steden, op nieuw, moeten gemaakt worden, —— schoon de verarmde Burger, die, met agterlaating van zyne kostwinning, onvermoeid by nagten en dagen, de Wagten en Posten deezer Stad heeft helpen be-

XLIV. BOEK. —— 1787. Oude Eedformulier afweeken. Klagten deswegen.

XLIV. BOEK. 1787.

„ zetten, daar door als geheel wordt uit-
„ geput, en wy aan de trouwlooze onder-
„ neemingen van onze *Gelderſche* Nabuuren
„ elk oogenblik zyn blootgeſteld —— in
„ weerwil van dit alles, waarde Landsge-
„ nooten! zo blyven wy niet alleen zon-
„ der eenige Militairen, en buiten behoo-
„ relyken ſtaat van Tegenweer; maar zelfs
„ moeten wy in de Nieuwspapieren leezen,
„ dat deeze Stad, door de Ed. Mogende Ge-
„ committeerden ter Defenſie deezer Pro-
„ vincie en der Stad *Utrecht*, uit gebrek
„ aan Militaire Troepen, buiten het Pro-
„ vinciaal Plan van Defenſie geheel ſchynt
„ geſteld te worden.

„ Welaan dan, getrouwe Landgenooten!
„ moeten dit de vrugten van de Vaderland-
„ lievende poogingen onzer Burgeren zyn?
„ Wy weeten wel, dat hunne regtvaardige
„ daaden door de kunst der Heerschzugt
„ alomme verdagt gemaakt, en, dat uit
„ dien hoofde, hunne getrouwſte en belang-
„ looste Raadgeevers en Voorlichters, wel-
„ ke zich door geen gevlei van allerlei be-
„ loften van hunnen pligt vervoeren lieten,
„ by veelen veragt geworden zyn; maar
„ wy kunnen ons egter geenzins voorſtel-
„ len, dat wy langer zo onwaardig zouden
„ geagt worden, dat wy, in deeze oogenblik-
„ ken, geheel door u verlaten, en alleen aan
„ ons eigen Lot en aan de Genade van on-
„ ze Vyanden zouden overgelaaten worden.

„ Indien gy dan, waarde Landgenooten!
„ eenig belang ſtelt in het behoud van dee-
„ ze Stad, en in het heil van eene Burgery,

„ die zich altyd haarer waardig gedraagen „ heeft, en welke liever verkiezen zal in ar„ moede te sterven, dan dat zy ten kosten „ haarer Regten, die welvaard en voorspoed „ koopen zou — Indien standvastigheid en „ trouwe by u ook in de *Heusdenaaren* hoog„ geagt, en het Verbond der Unie, ook ten „ hunnen opzigte, by u in waarde gehouden „ wordt; dat dan, waarde Landgenooten! „ deeze Stad en Burgery ook uwe aandagt „ tot zich trekke, en deele in dien bystand, „ welke zy zelfs, boven haar vermogen, „ zo vaak aan anderen verleend; maar op „ welken zy ook even als andere Leden „ van het Bondgenootschap, eene wettige „ aanspraak heeft! —— Of, indien wy by „ u ook, even als by de Edel Mogende „ Heeren Gecommitteerden ter Defensie „ deezer Provincie en van de Stad *Utrecht*, „ van hulpe zullen verstooken, en buiten „ het Plan van Verdeediging gesloten „ blyven, dat dan ten minsten dat besluit „ aan ons worde medegedeeld, op dat wy, „ in tyds zouden weeten, waar naar wy ons „ voortaan zullen te gedraagen hebben."

De Omwenteling breekt alles af. Zeggen van Raauws, wegens de daar aangerigte Plunderingen.

De Dagtekening deezer Beroeping op het Volk, te weeten den tienden van Herfstmaand, zo naby aan de groote Omwending, kan ons genoegzaam leeren, dat van dezelve niets kwam, en *Heusden* aan het lot werd overgelaaten, waar in het, by die ontzettende Gebeurtenis deelde, vergezeld van Plunderingen der te ondergebragte Partye. —— Men vindt opgetekend dat de toenmaalige Voorzitter van den Raad, Raauws, den *Pruis-*

XLIV. BOEK. — 1787.

Pruisssen, toen zy zich tegen de Plundering wilden verzetten, toeduwde; „ Wat kan het „ scheelen, al worden de Patriotten geruj„ neerd? 't Is billyk dat men hun straffe „ voor de onderdrukkingen, onder welke „ zy zo veele onschuldigen zo lang heb„ ben doen zugten!" —— Een *Pruisssische* Geschiedschryver, dit vermeldende, voegt 'er eene Aanmerking nevens, die ons de gesteltenis der ongelukkige *Heusdenaaren* afschetst. „ De Hertog," schryft hy, „ zou „ gewenscht hebben, dat de bevelen uit „ den *Haag* gekomen, de buitenspoorighe„ den der Inwoonderen in teugel mogten „ gehouden hebben. Te vergeefsch dee„ den de Staaten van *Holland*, in de gehee„ le Provincie, de kragtigste vermaaningen. „ De wanorde hieldt aan. Zy begingen „ hunne buitenspoorigheden, onder begun„ stiging van de vrees, die de *Pruisssche* „ wapenen hadden ingeboezemd. Menig„ maalen moedigden de Persoonen, die de „ Plunderingen hadden behooren te belet„ ten, het gemeen hier toe onder de hand „ aan, en zegepraalden over het ongeluk „ hunner Vyanden (*)."

Woerden doet aanzoek om beschreeven te worden ter

Een weinig laater dan *Heusden*, deedt ook de Regeering der Stad *Woerden* aanzoek om hersteld te worden in het oude Regt om ter Staatsvergadering van *Holland* beschreeven te worden. Uit welke Vergadering, het Kussen dier Stad, gelyk zy vermeenden, door

(*) PFAU *Geschiedenis van den Veldtocht der Pruissen in Holland*, II. D. bl. 3.

door de heerschzugt van weinigen, naa het uitgestaan beleg in den Jaare MDLXXV, was uitgeschooven. Eene Gebeurtenis, die hunne Voorzaaten in zo verre hadden ter harte genomen, dat zy, zonder daar van ooit afstand gedaan te hebben, reeds in den Jaare MDCV, en vervolgens in den Jaare MDCXXXVIII, poogingen hadden gedaan, om weder in 't bezit van het Regt dier Stad te geraaken, en ter Vergaderinge van hun Ed. Gr. Mog. te worden toegelaaten. Poogingen waar van niets gekomen was. Thans oordeelden zy den tyd gebooren, en het hun onvermydelyke pligt, niet langer stil te zitten; maar zich by hun Ed. Gr. Mog. te vervoegen, en te verzoeken om een gunstig antwoord op het Adres door hunne Voorvaderen in den Jaare MDCXXXVIII gemaakt, voor zo verre het verzoek aanging, „ om Gede„ puteerden der Stad *Woerden* ter Staats„ vergadering te admitteeren; en in 't ver„ volg tot dezelve te beschryven, en dee„ ze Stad verder te doen deelen in de Com„ missien, door de Staatsleden bekleed wor„ dende (*)."

XLIV. BOEK. 1787. Staatsvergaderinge.

Dit stuk, wel met ernst begonnen, werd niet voortgezet met die nadruk, als wy te *Heusden* zagen. Men wagtte waarschynlyk den uitslag af welken de meer beduidende poogingen ter laatstgemelde Stede zouden hebben, om het ingediend en aan het Groot Besogne overgeleeverd Verzoek, nader aan te binden. Het voorbeeld der *Heusdenaa*-*ren*

Dit stuk daar niet sterk doorgezet.

(*) Deeze Brief was den 18 Jan. 1787 gedagtekend.

XLIV. BOEK. 1787. — *ren* was voor die van *Woerden* waarlyk niet bemoedigend.

Poogingen der andere Kleine Steden en van het Platteland om In vloed op de Lands Regeering. — Dat andere Kleine Steden en Dorpen, van meer en minder aanzien, zich ten deezen tyde, in gewigtige voorvallen, nu op deeze dan op geene wyze, ter Staatsvergaderinge lieten hooren, heeft de loop onzer Geschiedenisse, op ontallyke plaatzen, vermeld. Het natuurlyk gevolg hier van was geen ander, dan dat dezelve, of gelyk *Heusden* en *Woerden* na oude Regten om daar beschreeven te worden, om- en uitzagen; of, deeze ontbreekende, hun aandeel om zeggen in Regeeringszaaken te hebben, uit den aart des Natuurlyken Regts beweerden. Hier in yverde bovenal de Stede *Beverwyk* (*).

Programma te *Amsterdam* deswegen. — Dit veelvuldig bedryf, deedt te *Amsterdam*, in Louwmaand, een *Programma* te voorschyn komen, welks Inhoud ons te gewigtig toescheen, ter kenschetzing van de Volksbegrippen, in deeze dagen, om het zelve niet door het af te schryven, voor de vergetelnis, waar toe anders dergelyke stukken vervallen, te bewaaren.

„ Daar," dus luidt het woordlyk, „ daar
„ in het denkbeeld van eene Grondwettige
„ Herstelling, en vaststelling eener Republicainsche Constitutie ligt opgeslooten,
„ dat de *Burgers der Kleine Steden*, en de
„ *In- en Opgezetenen van het Platte Land*
„ mede behoorlyk gerepresenteerd worden,
„ en eenen betaamlyken Invloed hebben

„ op

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 533.

„ op het Bestuur der Gemeene zaaken. — MAY.
„ Daar zelf sommige dier Steden, en zelfs BOEK.
„ eenige Dorpen, voorheen op eenige der —
„ gewigtigste Punten, ter Staatsdeliberatien 1787.
„ zyn opgeroepen, en de notoire billyk-
„ heid zo overtuiglyk daar voor pleit, dat
„ zy allen in het genot eener voegzaame
„ Representatie, en behoorlyken Invloed,
„ gesteld worden, — Daar zelfs het waar
„ belang der Burgeren van de thans stem-
„ mende Steden vordert, dat, zo veel mo-
„ gelyk is, *Alle* Inwoonders deezer Pro-
„ vincie, door een welgeordend zelfbe-
„ stuur, getrokken worden uit dien staat
„ van Onderworpelykheid en Afhangelyk-
„ heid, waar in zy tot heden alleenlyk in
„ de schaduwe der Vryheid voortzwoeg-
„ den; en dat zy dus, door het kiezen
„ hunner Representanten, het bekomen
„ eener welgeregelde Inzage in het Publiek
„ Bestuur, *waarlyk vry worden*: naardien
„ zy, aan de eene zyde, hier door hunne
„ waardigheid zullen leeren gevoelen, hun-
„ nen geest opheffen, en dan eerst het
„ Vaderland zullen leeren beschouwen als
„ hun eigendom, aan welks behoudenis
„ en verbetering zy hunne kragten en ziels-
„ vermogens, met verdubbelde aandrift,
„ toewyen, en dus alomme werkzaam wor-
„ den zullen in het uitoefenen eener heil-
„ ryke Vaderlandliefde — terwyl aan
„ den anderen kant, door het rechtstreeks
„ belang; dat ieder als dan voor 't eerst
„ in het handhaaven der vastgestelde Con-
„ stitutie zal verkreegen hebben, al de he-

XLIV. BOEK — 1787

„ vige Staatsberoertens zullen voorkomen
„ worden, die onzen Staat te meermaalen
„ op den oever van zyn verderf gebragt
„ hebben: hoedanige schokken en omwen-
„ telingen de Historien, zo van oude als
„ hedendaagsche Volken, toonen, dat im-
„ mer door Afhangelingen en Slaaven;
„ maar nooit door vrye Burgers zyn voort-
„ gebragt geworden.

„ Daar dus, herhaalen wy, de Billyk-
„ heid, het goed Regt, en het waar Be-
„ lang van alle de Inwoonders deezer Pro-
„ vincie, zich in dit punt te zamen veree-
„ nigen, kan het niet anders dan als eene
„ hoogstbelangryke zaak voor elk Bemin-
„ naar van het Vaderland beschouwd wor-
„ den, op dit gewigtig onderwerp de Na-
„ tionaale aandagt te vestigen.

„ Doch het zal hem nog veel belangry-
„ ker moeten toeschynen, eene poging te
„ beproeven, om die aandagt eene behoo-
„ relyke wending te geeven, in eene zaak,
„ waar in, omtrent de *wyze hoe*, zo veel
„ verscheidenheids plaats heeft, en die kwa-
„ lyk begonnen en voortgezet, deeze Pro-
„ vincie, en in dezelve ons lieve Vader-
„ land, met de uiterste Verwarring, bit-
„ terste Burgertwist, (en wat behoeven
„ wy meer tot zynen wissen ondergang?)
„ zou bedreigen. —— Ja, wie is er on-
„ der u, waarde Medeburgeren en Ingeze-
„ tenen deezer Provincie! die de vorderin-
„ gen dat de Kleine Steden en het Platte-
„ land, eene billyke Representatie en In-
„ vloed op het Staatsweezen bekomen,

„ zon-

XLIV. BOEK.

1787.

„ zonder eene koude rilling te gevoelen, „ hoort voorstellen? Eene rilling, die aan„ toont, uwe welgegronde vreeze, dat dee„ ze Vorderingen, zonder beleid ondernomen wordende, in staat zyn alles in vuur „ en vlam te zetten; ja niets minder dan „ in het einde de eene hand tegen de an„ dere te wapenen: te midden van welke „ Bloedtooneelen, de Throon der Alleen„ heersching, door de vuisten van Onver„ laaten, in dit tot Vryheid geschikt Ge„ west, met verhaasting, zouden worden „ opgebouwd. — U, die bewust zyt, dat „ het geheel iets anders is een Staat oor„ sprongelyk te vestigen, of een Staat, die „ als de onze reeds twee Eeuwen telt, „ te verbeteren: een Staat, die zyne Onaf„ hangelykheid, in zulke donkere dagen, „ en te midden van zulke heevige beroe„ ringen, die tachtig Jaaren duurden, ge„ vestigd heeft; waarin, by een verward „ en vaak wankelend bestuur, zints on„ heuchelyke tyden, aan afzonderlyke Ge„ deeltens van denzelven, zo Steden als „ Dorpen, zo veele onderscheiden Gunsten „ der Opperheeren zyn toegevoegd, zo „ veele byzondere Voorregten zyn geschon„ ken, die zy, by het sluiten van de Unie, „ zich uitdrukkelyk voorbehielden, door „ het welke nu zo veele byzondere belan„ gen in het gemeen belang gebooren wor„ den, door het lang genot van welke, de „ ongerymdste Bepaalingen en Verboden, „ die Koophandel en Fabrieken met nood„ looze onkosten bezwaaren, en de leevens-

XLIV. BOEK. — 1787.

„ wyze ten Plattenlande duurder maaken, „ daar uit voorkomende, eene gedaante van „ billykheid, en de onregtvaardigheden, „ daar uit gebooren, eene hebbelykheid ge„ kreegen hebben, welke door de Stede„ lyke Bewooners deezer Provincie op Ste„ delyke, en door deeze op die van het „ Platteland bedreeven worden, zelfs zon„ der het te weeten, ja die zy veel al be„ schouwen als Regten, die hun regtvaar„ dig toekomen.

„ Dan ook, weldenkende Medeburgers! „ hoe zeer gy ook ten deezen met vreeze „ bevangen wordt, wie uwer wil daarom „ de Vorderingen uwer Landbewoonende „ Mede-ingezetenen in den wind slaan, of „ afwyzen? om, daar gy u moedig tegen „ de Dwinglandy van *éénen* en van *veelen* „ verzet hebt, en blyft verzetten, op uwe „ beurt, onregtvaardig en gewelddaadig te „ worden? om, op uwe beurt, denzelfden „ dwaazen gang te gaan der altoos wagge„ lende Aristocraaten, en, (door uw be„ lang niet te willen vereenigen met het „ belang der talryke Inwoonderen van de „ Kleine Steden en van het Platteland,) op „ u zelven te staan, en u dus van eene „ kragt te berooven, door welke gy tegen „ alle overheersching zoudt kunnen bestand „ zyn?

„ Een klein aantal waare en yverige Va„ derlanders heeft, derhalven, uit overwee„ ging van deeze en andere redenen, ge„ oordeeld, dat het, vooral in dit oogen„ blik, daar het Platteland uit zynen dood-

„ slaap

XLIV. BOEK. — 1787.

„ slaap begint te ontwaaken, en zyne Stem
„ reeds op onderscheiden plaatzen hooren
„ doet, (eene Stem, die voellicht eerlang,
„ als een gloeijende vuurstroom zich ver-
„ spreidende, aan alle oorden klinken zal,)
„ hoogst nuttig was door het opwekken
„ van eenen edelen nayver, en het schen-
„ ken van eene geringe belooning, voor be-
„ langryke diensten, de kunde van beproef-
„ de Mannen te hulp te roepen, ten ein-
„ de deezen uit te lokken, om de Natie,
„ op deezen moeilyken en hoogstzorglyken
„ weg, het eenig veilig voetpad af te baa-
„ kenen, en door den aart deezer ondernee-
„ minge zelve, en door het gezag der
„ Schryveren, en den invloed, welke de
„ gezamenlyke Deelgenooten in deeze on-
„ derneeming op hunne braave Landgenoo-
„ ten hebben mogen, zo veel mogelyk te
„ bewerken, dat, in deeze duistere zaak,
„ eene Voorlichting plaats greep, die kragts
„ genoeg hadt om de uitspattende gemoe-
„ deren, immers allen, die voor overreding
„ vatbaar zyn, te vereenigen, en aller ver-
„ langen op een billyk, regtmaatig, en naar
„ den aart der zaake, uitvoerelyk punt te
„ doen uitloopen; op dat van dit hoogst
„ billyk werk eene heilryke afkomst moge
„ bekomen worden.

„ Het is hierom, dat zy by deezen uit-
„ looven eene Premie van *één duizend Gul-*
„ *dens* voor hem, die een voldoend, en
„ het beste Plan zal inleveren *nopens de*
„ *beste wyze*, *waarop* de Burgers der Kleine
„ Steden, en de In- en Opgezetenen van

„ het

XLIV BOEK. 1787.

„ het Platteland, *ter Staatsvergaderinge kunnen gerepresenteerd worden; als mede om „ hun eenen voegzaamen Invloed op hunne „ Plaatslyke Regeringen te doen hebben.* — „ Nog bieden zy eene tweede Premie van „ *één honderd Gouden Ducaaten* voor hem, „ wiens Plan, tevens goedgekeurd, het „ naaste aan het eerste zal geoordeeld worden te komen — terwyl zy boven dien „ een Geschenk van *honderd Gouden Ryders* „ aan hem toezeggen, wiens by hun goedgekeurd Plan zal tot stand komen, en „ ingevoerd worden In alle gevallen, egter den Overwinnaaren, in stede van Penningen, een stuk Zilver, van gelyke waarde, waar op de reden zal gegraveerd zyn, „ hoedanig het verkreegen is, indien hy „ zulks mogt verkiezen, aanbiedende."

By de verdere beschryving van de Beoordeelaars en de vereischtens dier in te leeveren Stukken, was bepaald, dat dezelve voor of op den laatsten van Grasmaand deezes Jaars, moesten ter hand gesteld worden aan den Notaris P. C. NAHUIS te *Amsterdam*, onder wien de waarde der uitgeloofde Penningen, tot verzekering der Mededingeren, van heden af in bewaaring en consignatie lagen. — Wy hebben niet kunnen ontwaaren, dat 'er van dit alles iets gekomen is.

In *'s Haage* doet men poogingen op eigen Magi-

In de poogingen om hersteld te worden in 't bezit der oude Privilegien, deelde ook *'s Gravenhaage*, toen de Vroedschap, in Bloeimaand, een Verzoekschrift by hun Ed. Gr. Mog. indiende, tot het maaken eener Benoe-

noeming tot de Wet, en het aanstellen hunner eigene Vroedschappen. Dit geschiedde ingevolge van een Adres aan de Vroedschap, 't welk op verscheide plaatzen ter tekening gelegen hadt; ingerigt om dezelve aan te maanen tot het wedereischen van de Vroedschapsregten, in welke zy, vooral in den Jaare MDCCLXVI, door de *Arbitrage van den Stadhouder*, gelyk zy spraaken, zich verkort rekenden. t Zelve werd in handen van de Magistraat der Hofplaatze gesteld om op te berigten.

XLIV. BOEK. 1787. Straatsbestelling.

Dit bleef, naar gewoonte, hangen, en vinden wy niet dat daar omtrent iets bepaalds gedaan is. Ten blyke dat men 'er arbeidzaam bleef, om, gelyk elders, verandering daadlyk te bewerken, strekt de benoeming van twaalf Gecommitteerden uit de Burgery, ingevolge van de Schikkingen van de Vaderlandsche Societeiten gemaakt; doch, deeze zaak, in den beginne van Herfstmaand, eerst haar beslag krygende, was 'er geen tyd om de uitwerking daar van te zien, de Onwenteling verydelde alle beraamingen.

Twaalf Gecommitteerden uit de Burgery benoemd.

Het verzoek van een gedeelte der *Haagsche* Schutterye om Ontslag van den Eed aan den Stadhouder (*) was ingewilligd: ingevolge het schryven van zyne Hoogheid, die verzogt was zyne gedagten daar over aan de Magistraat mede te deelen. 't Geen deeze gedaan hadt in de volgende merkwaardige bewoordingen; „ dat hy zeer veel „ re-

Zyne Hoogheid bewilligt in het verzogt Ontslag van den Eed door de *Haag-*

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 32.

XLIV. BOEK. 1787. ...sche Schuttery aan hem gedaan.

„ reden hadt om zich verzekerd te houden „ van de agting, liefde en het vertrouwen „ van verre de meesten, zo voornaame „ als mindere Schutters, Burgers en Ingezetenen van *'s Haage*, en speciaal ook „ van den Krygsraad, en verdere Officieren van de Schuttery; dat zyne Hoogheid dus volkomen overtuigd was, de „ solemneele Eedverbintenis, welke thans „ der Requestranten scheen te mishaagen, „ niet noodig te hebben, om een volkomen betrouwen te blyven stellen op de „ welgezindheid, mitsgaders op den yver, „ getrouwheid en affectie van de overige „ en verre de meeste en notabelste Leden „ van derzelver Schuttery, *voor zich* wel „ mogt lyden, dat het Artykel *Hem* betreffende, uit het Formulier van den Eed „ gelaaten wierd, en dat alle de geenen, „ die den Eed, dien conform bevoorens „ gedaan hadden, gehouden werden van „ denzelven ontslaagen te zyn (*).

Van dien Eed ontslaagen.

Daags naa het ontvangen van dit Berigt, werden de Schutters op derzelver Doelen zamengeroepen, waar zy kundschap ontvingen van hun Ontslag uit den Eed aan den Stadhouder gedaan; met toezegging van een Uittrekzel deezes Besluits van hun Ed. Agtb. over deeze zaak genomen.

Het Genoot-

Het Genootschap van Wapenhandel, 't welk, tot deszelfs wettiging in Herfstmaand des

(*) *Extract uit het Register der Resolutien van de Ed. Agtb. Heeren Schout, Burgemeesteren en Schepenen van 's Gravenhage* 18 Jan. 1787.

1787.

des voorleeden Jaars, met veel tegenkantings te kampen hadt (*), haalde nu ruimer adem, en maakte de noodige schikkingen om in duurzaamen stand gebragt te worden. 't Zelve verkoos, op 't einde van Louwmaand, tot Collonel Commandant den Heer C. A. HARTMAN, Substituut Griffier van den Hooge Raade, en tot Majoor H. PARVE, Advocaat, en werd het naderhand verdeeld in één Grenadier en vier Schutters Compagnien. Vervolgens vergaderde 't zelve op het *Tournoiveld*, en toog, met vliegend Vaandel en slaande Trom, na de *Koekamp*, om daar de Voorstelling hunner nieuw aangestelde Officieren te ontvangen. 't Welk met veel staatlykheids geschiedde, en werd vervolgens het Vaandel, voor de eerste keer, onder Trommelslag, na 't huis des Collonels gebragt.

schap in orde gebragt, trekt openlyk op.

Dat zyne Hoogheid de *Haagsche* Schuttery wel kende, toen hy het bovengemeld Ontslag van den Eed, aan hem voortyds gedaan, verleende, bleek uit de noodzaaklykheid waar in zich de Regeering dier Hofplaatse vondt, om aan den Krygsraad kennis te geeven, dat zy door Gecommitteerde Raaden, op de meest nadruklyke wyze, aangemaand waren, om, zo ras mogelyk, door het geeven van gepast bevel aan den Krygsraad der *Haagsche* Schuttery te zorgen, dat niemand hunner zich voortaan zou onderwinden om zich weder met Oranje gekleur-

De *Haagsche* Schuttery het draagen van eenige Oranjetekens verboden.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 197, en XII. D. bl. 24.

XLIV. BOEK. 1787.

kleurde Troedels, of eenige andere Veldtekenen, dan alleen met de zodanigen, die door gemelde Schuttery vóór de uitvaardiging van het Verbod der Staaten van *Holland* in Sprokkelmaand waren gedraagen, het zy ter gelegenheid van derzelver Schutterlyke Diensten, als anderzins, rechtstreeks of zydelings te vercieren (*).

Het Genootschap verzoekt als een Lichaam op zich zelven te mogen aangemerkt worden.

De ongezindheid des Genootschaps van Wapenhandel om langer eenige gemeenschap met de Schuttery te hebben, en voorts als een Lichaam op zich zelven staande, aangemerkt te mogen worden, bleek uit een Verzoekschrift, by 't welk zy begeerden, dat Gecommitteerde Raaden gevolmagtigd mogten worden, hun eene Loopplaats, in geval van Alarm, aan te wyzen; als mede dat den Bevelhebber diens Genootschaps, ten zulken stonde, het Wagtwoord mogt gegeeven worden. Wyders verzogt hetzelve, dat het Hof en de Magistraat van *'s Gravenhaage* zou aangeschreeven worden, dit Genootschap te erkennen, en van het doen der Schutterlyke Diensten te ontslaan. Verklaarende daar benevens bereid te zyn tot het afleggen van den Eed van Getrouwheid tot Bescherming van hun Ed. Gr. Mog.; en dat zy, hun Ed. Gr. Mog. zulks noodig oordeelende, gereed waren de afgevaardigde Manschap uit *Utrecht* te doen wederkeeren (†).

Het

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1203.
(†) *Resol. van Holl.* 12 Juny 1787.

Het Besluit der Staaten van *Holland* was, om, ten einde beteren dienst van dit Genootschap te trekken, 't zelve, met behoudenis van het Burgerregt, uit den Schutterlyken Eed te ontslaan, ingevalle van Oproer, 't zelve een Loopplaats aan te wyzen, en het Wagtwoord te doen geeven.

XLIV. BOEK. 1787. Dit verzoek door de Staaten toegestaan.

Dit Besluit ontmoette heftige wederspraak en eene breede Aantekening daar tegen van de Ridderschap, die beweerde, dat zulks den weg zou baanen tot Oproer: vermids het Genootschap altoos een struikelblok voor de Schuttery geweest was. Dan men oordeelde deeze wederspraak nergens anders toe geschikt te zyn, dan om het Krygsvolk, in de Hofplaats, tot wederspannigheid aan te hitzen. Waar op *Dordrecht* met andere Steden eene Tegenaantekening in de Staatsbesluiten deeden invoegen, betuigende geenzins ten oogmerk te hebben om in het Genootschap *alleen* het behoud der Rust te stellen; maar slegts de veiligheid *meer en meer* te verzekeren (*).

Tegenkanting der Ridderschappe.

Ten tyde deezer dus doorgegaane vergunninge, liep 'er eene maare, dat het Gewapend Genootschap binnen trekkende, ten oogmerk hadt om de *Haagsche* Schuttery te ontwapenen. Dit deedt de Krygsraad beraadslaagen om 'er in te voorzien, en den intocht des Genootschaps te beletten. Althans men wil, dat de Krygsraad besloot om al het Geweer met de Patroonen uit den Doelen te haalen, en op het Stadhuis in be-

Bekommerdheid der Schuttery, dat het Genootschap dezelve wilde ontwapenen.

(*) *Resol. van Holl.* 3 July 1787.

XLIV. BOEK. —— 1787.

bewaarender hand te doen stellen. Men was ten uitvoer van dit besluit gereed. Dan Gecommitteerde Raaden, des onderrigt, met byvoeging, dat op de Geweerkamer der *Haagsche* Schuttery een aantal Patroonen met scherp in gereedheid was, zonden zy twee Boodens om die Geweeren in beslag te neemen. De Magistraat des verwittigd, verzogt Gecommitteerde Raaden, door eene Bezending, om opheffing van dit beslag. Deeze geschiedde, met toestemming, dat al het Geweer met de Patroonen uit den Doelen gehaald en op het Stadhuis in bewaaring zou gebragt worden.

De Krygsraad, vol dugtens wegens het verspreide gerugt van de bedoelde Ontwapening der Schuttery, stelden de zes Capiteins een Verzoekschrift aan den Raadpensionaris ter hand, by 't welk zy de Staaten verzogten te mogen weeten, en wel binnen den tyd der eerstkomende vier en twintig uuren, of, in geval de Vrycorporisten het onverhooptlyk mogten onderneemen om de *Haagsche* Schuttery, met geweld, te willen ontwapenen, zulks zou geschieden overeenkomstig met den wil en het oogmerk van hun Ed. Gr. Mog. ja, dan neen?

Gerugten dat de Schuttery het intrekken des Genootschaps wilde betwisten.

Van den anderen kant liepen 'er gerugten, dat de *Haagsche* Schuttery, geholpen door 't Gepeupel, aan het gedeelte van het *Haagsche* Genootschap van Wapenhandel, 't geen men te rug verwagtte, den staatlyken Intocht wilde betwisten, ja gewapend tegentrekken. —— Om te midden van zulke loopende gerugten, die van eene duistere be-

dui-

duidenis waren, zorg tegen iets euvels te draagen, deeden Gecommitteerde Raaden de gansche Bezetting der Hofplaatze, op den zesden van Hooimaand, den dag der verwagte Intrekking, in de wapenen brengen, naa dat aan elke Compagnie in 't byzonder deeze waarschuwing was voorgeleezen, „ dat men de Militie hadt zoeken diets te „ maaken, dat de Intentie van den Souve„ rain was om dezelve te ontwapenen, of „ na andere Plaatzen, by gedeeltens, weg te „ stuuren, en dat daar toe Auxiliairen der„ zelver plaatzen zouden vervullen: decla„ reerende, derhalven hun Ed. Mog., dat „ zulks nimmer de Intentie van hun Ed. „ Gr. Mog., noch van hun Ed. Mog. ge„ weest was, als te veel Fiducie in de ver„ pligtende Trouwe hunner Militairen stel„ lende."

XLIV. BOEK. — 1787. Zorg daar tegen gedraagen.

Het verwagt wordend gedeelte des Genootschaps kwam binnen, gedekt door een Detachement Gardes te Paard, onder 't bevel van den Luitenant LANNOY. Verbaazend groot was de toeloop des Volks; doch door de welgenomene maatregelen en strenge Krygstugt, liep deeze gevreesde komst met alle bedaardheid af. Het Genootschap trok met vliegend Vaandel en slaande Trom bykans geheel *'s Gravenhaage* door, tot de Loopplaats, van waar zy, in bedaardheid afgedankt, zonder moeienis aangerigt te hebben, of gemoeid te worden, stil na huis gingen. Gelyk den Luitenant LANNOY in deezen den lof naaging, dat hy zich zeer wel gekweeten hadt, zo sprak men ook

Het trekt, door Krygsvolk gedekt, onverhinderd binnen.

XLIV. BOEK. —— 1787.

hoog van den Hof-Major TINNEN, die het Genootſchap inleidde, en zich ten opzigte van 't zelve, in zekere gelegenheden, zo manlyk gedroeg, als men van een braaf Officier en regtgeaarte Vaderlander eenigzins kon verwagten.

De Schuttery door Gecommitteerde Raaden gerust geſteld.

Gecommitteerde Raaden oordeelden het noodig, 's volgenden daags, eene Wáarſchuwing te doen afkondigen, by welke zy de ongegrondheid beweerden der verſpreidde gerugten, als of 'er een voorneemen zou weezen, om in *'s Gravenhaage* Gewapende Corpſen, of Leden van Exercitie-Genootſchappen, van elders, te doen komen, om de Schuttery te ontwapenen; en den Collonel der *Haagſche* Schuttery verzogten en volmagtigden om de Schuttery, zo Officieren, Onder-officieren en Rotsgezellen, uit hunnen naam, te verklaaren, dat 'er geen zodanig voorneemen plaats hadt, en dat alle gerugten, des verſpreid, geheel bezyden de waarheid liepen. Dat zy die gerugten aanzagen, als een der middelen, door welke men tragtte meer en meer oneenigheid en wantrouwen tusſchen de Ingezetenen van *'s Gravenhaage*, ter bereiking van byzondere oogmerken, aan te kweeken, en te doen ontſtaan. Dat zy niet zouden ophouden om in de goede Schuttery, een *welverdiend* vertrouwen te ſtellen, altoos bereid om daar van, by voorkomende gelegenheden, die Schuttery blyken te geeven.

Geringe Oranje tekens

Armhartige behulpzels namen de Prinsgezinde Ingezetenen der Hofplaatze te baate, om hunne zugt voor dat Huis te laaten bly-

blyken, de Letter W op de Hoeden, de Bloemglaazen en Potten met Oranjeverwige Bloemen op en voor de Vensters geplaatst, werden door de Dienders van Gecommitteerde Raaden en van de Magistraat weggenomen: en ligten zy van straat een Persoon op, die de stoutheid hadt om de Beeldtenissen van den Prins en Prinses van *Oranje* langs straat te koop te veilen.

XLIV. BOEK. 1787. weggenomen.

Schoon het Genootschap van Wapenhandel weinig dagen naa de gemelde zegepraalende Intreede, onbelemmerd den Wapenhandel op de *Koekamp* verrigtte, derwaards heen getoogen, met openlyke Krygseere, zag men, buiten die gelegenheden, in *'s Gravenhaage* niemand der Vrycorporisten gewapend langs de straat gaan. Aan de Krygsbezetting was bevel gegeeven, alle Gewapende Vrycorporisten het Geweer af te neemen. Dit geschiedde daadlyk aan een Lid van het Gewapend Genootschap; zyn beklag deswegen, was vrugtloos.

De Genootschaps Leden gaan ongewapend.

Aan alle Schutters werd, op bevel van Staaten van *Holland*, door de Magistraat aangezegd, dat zy met geen Scherp ter Wagt of ter Wapenoefening mogten komen, en dat, ingevalle zulks noodig mogt zyn, 't zelve op het Stadhuis zou voorhanden weezen.

De Schutters verboden met scherp op de wagt te komen.

Nayver en Tegenstribbeling woekden onophoudelyk tusschen het Genootschap van Wapenhandel en de *Haagsche* Schuttery, die voor verre het grootste gedeelte de zyde des Stadhouders aankleefde. Dit baarde een dug-

Nadere voorziening tegen het met scherp

XLIV. BOEK. — 1787. gelaaden Geweer der Schutteren.

dugten voor dezelve by de Meerderheid der Staaten van *Holland*, die besllooten dat niemand der Schutters, zelfs in geval van brand, even min als op de Wagten, van Scherp voorzien, in 't Geweer mogt komen; maar dat ook ten spoedigsten door alle de Schutters ten Raadhuize zouden bezorgd worden alle de scherpe Patroonen waar van dezelve zich, op grond van de op eigen gezag weder in trein gebragte Schutterlyke Ordonnantie van den Jaare MDCCLX, zouden mogen voorzien hebben, ten einde daar van, als de omstandigheden het mogten vereischen, telkens de noodige wedergave zou kunnen gedaan worden. — Nogthans verzekerden hun Ed. Groot Mog. daar mede geenzins te hebben willen aanduiden, een algemeen mistrouwen op het gansche lichhaam van de Schuttery, veel min op zodanige byzondere Leden van 't zelve, welker gehoorzaamheid en trouwe by hun Ed. Groot Mog. in geen de minste verdenking kwam; alleen hadden zy hier mede willen voorkomen, dat de zodanigen, die zich het vertrouwen der Staaten onwaardig gemaakt hadden, geene gelegenheid zouden hebben om de gevolgen hunner gedraagingen op het gansche Lichaam der Schutterye gesteld te krygen. — Deeze vordering ging vergezeld met eene wel uitdruklyke aanbeveling aan de Magistraat, om allen, die zich aan een ongehoorzaam gedrag zouden mogen schuldig maaken, of vervolgens bevonden mogten worden, aan deeze bevelen niet vol-

le-

ledig gehoorzaamd te hebben, terstond, als ongehoorzaame Schutters, af te danken, desaangaande den Staaten kennis te geeven; alles onverminderd 't geen hun Ed. Groot Mog. zouden mogen goedvinden ten opzigte van die wederhoorige Schutters vast te stellen. Overeenkomstig met dit Staatsbesluit werden Schikkingen op het inzamelen der scherpe Patroonen gemaakt, en kreeg elk Schutter een Afschrift van dit Staatsbesluit, en de daar by beraamde maatregelen om het daadlyk te volvoeren (*).

XLV. BOEK. 1787.

De Schuttery van *'s Gravenhaage* oordeelde, dat zy, by dit Staatsbesluit, met ongegronde verdenkingen bezwaard, verongelykt, en in hunne Voorregten verkort wierd. Dit misnoegen deedt meer dan acht honderd uitstel verzoeken van het overleeveren hunner scherpe Patroonen, tot zy hunne nadere Vertoogen deswegen zouden gedaan hebben. Ten welken einde zich de Collonel der Schuttery by den Voorzitter van het Collegie der Gecommitteerde Raaden vervoegde; doch zonder vrugt. —— Op voorstel van *Amsterdam* werden Gecommitteerde Raaden verzogt, wegens het weigeren dier overgaave, onderzoek te doen, en het Staatsbesluit, deswegen genomen, kragt te doen hebben.

Veelen der Schuttery ongeneegen om hier aan te gehoorzaamen.

Ter volvoering hier van vergaderden Gecommitteerde Raaden, den elfden van Herfstmaand, 's avonds ten zes uuren, en

Daar toe genoodzaakt.

(*) *Resol. van Holl.* 5 Sept. 1787.

XLIV. BOEK. — 1787. ontbooden by zich de Magistraat. Twee Burgemeesters, SLICHER en VAN SLINGELANDT, Collonel der Schuttery, verscheenen. Zy kreegen bevel, dat de zodanigen der *Haagsche* Schuttery, die weigerden hunne scherpe Patroonen te rug te geeven, en aan welken, zo verzekerd werd, hun Ed. Agtb. eenig uitstel verleend hadden, zulks heden, vóór twaalf uuren, 's nagts zouden moeten doen, en tevens hunne Wapenen overleeveren. — Het kon niet uitblyven of dit moest veel beweegings veroorzaaken. De Wet was op het Stadhuis vergaderd. Om het Volk, daar zamenschoolende, in teugel te houden, stondt voor 't zelve een sterke Krygswagt, en hieldt het tot laat in den nagt aan met de opbrenging der scherpe Patroonen en Geweeren.

Het Wapenhandelend Genootschap gewettigd. Zeer stak het morrend misnoegen, met welke deeze Opbrenging in den nagt geschiedde, af, by de juichende vrolykheid, met welke, weinig dagen geleden het Genootschap van Wapenhandel de staatlyke Wettiging erlangde, by het afleggen des Eeds in handen eener Bezending uit Gecommitteerde Raaden en van hun Ed. Gr. Mogenden. Niets, wat strekken kon om aan die Verrigting luister by te zetten, bleef agterwege, en de toevloed der aanschouweren, zo binnen als buiten de *Koekamp*, was verbaazend. Het genoegen, zo der werkende Leden des Genootschaps als der Leden van Eer, die in den trein volgden, was onuitspreekelyk groot, en als 't ware, eene ze-

ge-

gevierende Optocht (*). —— Wie de Dagtekeningen deezer lotgevallen der *Haagsche* Schutterye en het Genootschap van Wapenhandel overgekomen, in gedagten neemt, bedenkt tevens, dat de kans met de Omwenteling, binnen weinig dagen, keerde, en het Genootschap het onderspit moest delven. Gelyk wy reeds by de algemeene Schets dier Gebeurtenisse vermeld hebben (†).

XLIV. BOEK. 1787.

Onder de Burgerwoelingen in de Hofplaatze, ten deezen tyde, die met de evengemelde in een naauw verband stonden, moeten wy niet vergeeten, de Oprigting van eene *Opregte Vaderlandsche Societeit*, in tegenstelling der *Vaderlandsche Societeit*, welke reeds lang in *'s Gravenhaage* bestaan en zo veel opgangs gemaakt hadt. De Graaf VAN BENTINCK, Heer van *Rhoon* en *Pendrecht*, dien wy zo menigmaalen in de Vergadering van *Holland*, schoon nog jong, sterke taal hoorden voeren, zo voor zich zelven, als uit naam van het Lichaam der Ridderschappe, moet voor den Stichter van dezelve gehouden worden, gelyk hy zich ook aan 't hoofd plaatste. Deeze vergaderde in den *Gouden Leeuw* op het *Buitenhof*, in Grasmaand, en was met kleindere Societeiten van dien eigen stempel, zo in de Hofplaats als elders werkzaam tegen de poogingen, met zo veel gevolgs door de andere Vaderlandsche Societeiten aangewend.

Oprigting eener *Opregte Vaderlandsche* Societeit onder den Graaf VAN BENTINCK.

De

(*) *N. Nederl. Jaarb* 1787. bl. 4504.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 204.

XLIV. BOEK. —— 1787.

Onvermoeide poogingen van dien Ridder.

De Oprigter deezer Nieuwe Societeit, wel bewust hoe veel ſtuts en ſteuns de groote Stad *Amſterdam* aan zyne bedoelingen kon geeven, als waar zich veele *Prinsgezinden* en Afkeerigen van de Volksregeering bevonden, reisde derwaards, zoekende, door zyne onvermoeide werkzaamheid, deezen daar meer en meer te doen aangroeijen, wakker te maaken en by een te brengen. In welke poogingen hy geenzins de zogenaamde *Bylsjes* of Scheepstimmerlieden, van ouds, wegens hunne verkleefdheid aan het Huis van *Oranje* zo bekend, vergat. —— *Rotterdam*, en andere Plaatzen, bleeven tot dat zelfde einde niet onbezogt. Het kon niet misſen of hy moest veel Aanhangs krygen onder de afgezette Regenten, en die met hun der *Oranje* Partye waren toegedaan. Men beklaagde zich, dat men dit middel der Societeitswyze Vergaderingen zo ſpaade hadt ter hand geſlaagen, om tot tegenwigt van de andere Party te kunnen dienen; als welker Genootſchappen en Societeiten, door het ganſche Land, Briefwisſeling hielden, en met gemeenſchaplyk overleg te werk gingen.

Opgang deezer Societeit.

Ligt valt te bevroeden, dat deeze Societeiten, over de oprigting dier Tegenſtanderen hoogst te onvrede waren, en daar zy meermaalen den Ridder BENTINCK, als hun geſlaagen vyand, op het vinnigst doorſtreeken, kon hy nu althans de heftigſte beſchuldigingen in de Dagpapieren niet ontgaan. Zeer liep het in 't ooge, dat veele Hoofden der *Haagſche* Schutterye Leden dier Socie-

cie-

cieteit werden, 't geen egter niet te bevreemden was; nog meer, dat een aantal Officieren, zo van de *Hollandsche* als *Zwitzersche* Gardes, 'er zich als Leden lieten optekenen, en openbaar deeze Societeit bezogten.

XLIV. BOEK. —— 1787.

De Societeit door den Ridder VAN BENTINCK opgerigt, welke de voornaamste was in *'s Gravenhaage* van dien stempel, kreeg door den yver des Stichters, ondersteund door TORCK, Heer van *Rozendaal*, NAGEL, en J. CORNETS DE GROOT van *Rotterdam*, nevens andere Yveraaren voor die Partye, grooten toeloop. 't Welk Gecommitteerde Raaden bewoog, den Majoor VAN KRETSCHMAR by zich te ontbieden, en bevel te geeven om sterke Rondens zo te voet als te paard te laaten doen. — Men kon niet nalaaten vast te stellen, dat in deeze Societeiten toebereidzels gemaakt wierden, waar van de Stadhouder zich iets gunstigs mogt belooven. Boven al liep de Stichter in 't ooge, die deeze Societeit te meermaalen bezogt als hy uit de Vergadering van *Holland* kwam. Hem ging naa, dat hy, de Geheimhouding, daar beloofd, in de Societeit geschonden, en ontdekkingen gedaan hadt. De openbaare Nieuwspapieren vermeldden dit; waar op hy, in het *Haagsche* Dagblad, duizend Ducaaten beloofde aan die hem zulks kon bewyzen.

Hoe zeer dit, en bovenal de Oprigter in 't oog liep.

Om den toeloop tot deeze Societeit en de daar aan ondergeschikte te vermeerderen, hadt men Intekening-Pryzen van acht, vier twee en één Gulden: dit gaf veelen gelegenheid om 'er deel in te neemen, die ander-

Een tweede *Vaderl. Societeit* voor den geringer

XLIV. BOEK. derzins tegen de kosten opzagen, of dezelve niet betaalen konden. —— Ter tegenwerking hiervan, werd men, in de Hofplaats, zo als elders, bedagt een tweede *Vaderlandsche Societeit* voor minvermogenden aan te leggen, die in Oogstmaand geopend werd. Gelyk deeze Societeiten van gansch verschillenden stempel in *'s Gravenhaage* tegen elkander werkten, zo stonden zy ook elders tegen elkander gekant (*).

1787. Ingezetenen opgerigt.

Onrustige Beweegingen in den *Haage*. Reeds vroeg in deezen Jaare gewaagden de Nieuwspapieren van een voorgenomen Oproer in de Hofplaatze, en de Ontdekking, dat een Vuurwerker HADDICK, scherpe Patroonen aan het Gemeen zou verkogt hebben. Deeze werd ook, door den Drost van Gecommitteerde Raaden, vergezeld van een Deurwaarder, en een Boode na de Castelenye van den Hove van *Holland*, in hegtenis gebragt. Deswegen zag men mede een Spekslaager PINO, met zyn Knegt, in zyn Huis door twee Staaten Boodens bewaard. Over deeze zaak vergaderden Gecommitteerde Raaden buitengewoon; waar men eene Commissie uit den Hove, als mede van de Regeering van *'s Gravenhaage* vorderde. Men hadt, in een en ander gedeelte van deeze Hofplaatze, te deezer dagen op Bekkens en andere Instrumenten geslaagen, on-

(*) De Oprigting deezer zogenaamde *Oranje Societeiten* wettigt eene Aanmerking, welke wy, wegens de *Burger Societeiten* in 't algemeen gemaakt hebben, toen zy eerst in ons Vaderland opgang kreegen. Men zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 231.

onder het geroep *Oranje boven!* Een Perſoon verſtoutte zich om met een *Oranje* geverfd Schild den *Haag* op en neer te wandelen, die veel Volks agter zich trok. Van 's Prinſen Jacht, eenige goederen laadende, liet men een groote Wimpel, met Oranjeſtrikken vastgemaakt, waaijen. — Het Wapenhandelend Genootſchap van 't nabuurig *Delft* boodt zich aan, ter Beveiliging van de Verblyf- en Vergaderplaats van 's Lands Staaten. Doch gewigtiger Voorſtellen ten dien einde hoorde men welhaast.

XLIV. BOEK. 1787.

Woelingen van bovengemelden aart in de Reſidentieplaats van hun Ed. Gr. Mog.; waar Rust en Veiligheid, met alle reden, voor hoofdvereischtens te agten zyn; de niet twyfelagtige, maar gewiſſe, bedoelingen en aanſpooringen om de Ingezetenen van *'s Gravenhaage* aan te zetten, niet alleen tot het veragten der Bevelen van den Souverain; maar zelfs zich daar tegen aan te kanten, alles onder eene niet duistere aanpryzing van gewelddaadige middelen, ook de zulken, als waar van het Oproer en de Plundering onlangs te *Goes* ondernomen (*), een versch voorbeeld hadden gegeeven, bewoogen de Afgevaardigden van *Haarlem*, om, den zeventienden van Sprokkelmaand, ter Staatsvergadering een Voorſtel te doen; waar in zy betuigden wel te vertrouwen, dat ſoortgelyke poogingen, als waar van *Goes* in

Voorſtel van *Haarlem* om in *'s Haage* Volk des Rhyngraafs te leggen.

(*) Wy zullen *Zeeland* intreedende, des verſlag doen.

XLIV. BOEK. — 1787. in *Zeeland* een zo jammerlyk voorbeeld opleeverde, wanneer men die in de Residentieplaats der Staaten beproeven wilde, eene gepaste tegenkanting zouden ontmoeten, en niet strafloos geduld worden; doch dat zy egter vermeenden, dat, hoe gerust men ook zou mogen weezen op de waakzaame zorg der Policie en Justitie in *'s Hage*; en welke goede verwagting men ook zou kunnen vestigen op de hulpmiddelen ter staavinge van des Souverains hoog Gezag aldaar voorhanden, evenwel de voorzigtigheid, welke geen de geringste krenking van dat Gezag gedoogen kon, vorderde, dat, naar maate der toeneemende stoutheid, ook de maatregelen tot kragtdaadige verydeling beraamd en in 't werk gesteld wierden.

By de ernstige overweeging hier van hadden die van *Haarlem* in opmerking genomen, dat hun Ed. Gr. Mog., tot Beveiliging van hunne Residentieplaats, en handhaaving van hun wettig Gezag, steeds waren voorzien geweest van een zeker aantal Krygsvolk, en niet hadden kunnen nalaaten in bedenking te neemen, of niet het nu verminderde Garnisoen van *'s Hage*, in dit tydstip, tot de gewoone, althans tot eene meerdere sterkte dan nu daadlyk plaats hadt, behoorde gebragt te worden. De gepastheid en noodzaaklykheid hier van hadden zy zo handtastelyk gevonden, dat zy oordeelden aan hunnen pligt tot bevordering van alle mogelyke Voorzorge, te kort te zullen doen, indien zy het werkstellig maaken daar van

niet aanpreezen, en met allen ernst daar op aandrongen; aangezien het van zelve sprak, dat, hoe groot vertrouwen men op het Krygsvolk thans in *'s Gravenhaage* zou kunnen stellen, nogthans het getal van 't zelve aan alle mogelyke van 't zelve te vergen diensten moest zyn geëvenredigd, en dat de Bezetting alhier thans zo aanmerkelyk kleinder zynde, dan men het in gewoone tyden van rust en kalmte noodig oordeelde, het weinig gevoeglyk of voorzigtig zou gehandeld zyn, indien men, zo als de omstandigheden zich thans opdeeden, dezelve op den tegenwoordigen voet liet, zonder aan eenige vermeerdering daar van te denken.

Ten vollen overreed van de billykheid en het ontegenzeggelyke van dit hun Verlangen, waren zy verder bedagt geweest over de wyze op welke zodanig eene noodzaaklyke versterking van het Garnisoen in *'s Gravenhaage* voeglyk, en met den meesten spoed, zou kunnen geschieden. Hun was voorgekomen, dat men, byzonder in 't oog houde eensdeels dat men zich zou dienen te bepaalen tot Krygsvolk binnen *Holland* zich bevindende; en anderdeels dat het Garnisoen te deezer Plaatze, in 't byzonder eene vermeerdering van Paardenvolk diende te ontvangen, terstond, als van zelfs gebragt werd, om zich te bepaalen tot het Legioen van den Rhyngrave VAN SALM; als niet alleen uitleeverende Paarden — zo wel als Voetvolk; maar boven dien in het byzonder een Corps zynde, alleen aan *Holland* verbon-

XLIV. BOEK. —— 1787.

bonden (*); 't geen dus natuurlyk, boven anderen, byzondere aanmerking verdiende, om tot bescherming der rust in de Residentieplaats van zynen Souverain, en tot handhaaving van Hoogstdeszelfs wettig Gezag, mede te worden gebruikt.

Op welke gronden zy oordeelden te moeten voorstellen en op het nadruklykst aandringen, dat hun Ed. Gr. Mog., ten spoedigsten zouden behooren te besluiten om de Bezetting deezer Residentieplaats met een voeglyk aantal Krygsvolk te versterken, en tot dat einde de noodige Patenten tot aanmarsch derwaards af te vaardigen, zo voor acht Compagnien Husfaaren, en twee Compagnien Scherpschutters van het Provinciaal Legioen van den Rhyngraave VAN SALM, thans te *Heusden*, als voor twee Compagnien Jaagers te *Leerdam*, behoorende tot hetzelfde Legioen, en dat het hier op te neemene Besluit zou behooren vastgesteld te worden zonder herziening.

Raadslagen hier op.

Dan, by de overweeging op dit gewigtig Voorstel, verzogt de Ridderschap, het zelve nader te onderzoeken; uitgenomen de Heer WASSENAAR STARRENBURG, die met den Voorslag instemde. De Afgevaardigden van *Delft*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Brielle*, *Hoorn*, *Edam* en *Medemblik*, wilden daar op het oogmerk ver-

(*) Het deswegen voorgevallene, in den voorleden Jaare, hebben wy in 't breede geboekt in onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 163 enz.

verstaan hunner Zenderen; en werd dus dit stuk, tot nader Beraadslaaging, uitgesteld (*). *Haarlem*, 't welk den voorslag met zo veel aandrangs, gedaan hadt, en *Dordrecht*, die denzelven ondersteunde, verklaarden beiden, indien hier op ten spoedigsten geen Besluit viel, geene Afgevaardigden te zullen zenden.

XLVI. BOEK — 1787.

Dit hadt een veel opziens baarenden gevolge, dat, ter volgende Staatsvergaderinge, van die beide Steden geene Afgevaardigden verscheenen. Zy begreepen, dat de Persoonele veiligheid van 's Lands hooge Vergadering in *'s Gravenhaage* niet genoegzaam zeker was, zo lang het Voorstel van *Haarlem* niet in een Besluit veranderd ware: met Tegenverklaaring van alles wat men in hun afweezen mogt besluiten; welk gevoelen zy met Brieven der Vergaderinge mededeelden.

De Afgevaardigden van *Dordrecht* en *Haarlem* blyven van de Vergadering.

Deeze Brieven waren de Afgevaardigden van *Delft* zo zeer tegen de borst, althans eenige uitdrukkingen in dezelve, dat zy 'er zich thans niet over uitlaatende, daar tegen egter zodanige maatregelen zouden neemen, als zy meenden te behooren, het aan zich houdende des eene Aantekening in te leeveren. Zy betuigden niet tegen de versterking van de Krygsbezetting in *'s Gravenhaage* te weezen; mits dezelve uit geregelde Troupen bestondt. Scherpschutters en Jaagers ongeschikt oordeelende voor de Residen-

Verschillende Raadslagen op dit stuk.

(*) *Resol. van Holl.* 17 Feb. 1787.

XLIV. BOEK. — 1787. dentieplaats van hun Ed. Gr. Mog. Zy merkten daar nevens op, dat het Corps des Rhyngraafs, volgens het Staatsbesluit van den achtsten van Herfstmaand des voorleeden Jaars, in dienst genomen was voor drie Maanden: waarom zy, deezen tyd reeds lang verloopen zynde, als hun Raadslag uitbragten, het Corps van den Rhyngraaf niet in '*s Haage* toe te laaten; maar in tegendeel, zo spoedig mogelyk, raad te pleegen tot Vernietiging van dat Corps. Met deezen Raadslag stemde de Ridderschap in, als mede de Steden *Rotterdam*, *Hoorn*, *Enkhuizen* en *Medemblik* (*).

Leyden was voor de Vermeerdering van de Krygsbezetting; doch bepaalde zich juist niet omtrent het Corps van den Rhyngraave. *Amsterdam* was nog ongelast; maar zou zich, ter naastvolgende Vergadering, verklaaren. *Gouda*, *Gornichem* en *Schiedam* stemden voor de Vermeerdering; maar wilden het Corps des Rhyngraaven hier toe niet gebruikt hebben; doch het liever door geregelde Troepen zien bewerkstelligen. *Brielle*, schoon ongelast, verzette zich tegen het Corps van den Rhyngraaf. Terwyl *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende* betuigden, dat, indien aan de door *Haarlem* voorgestelde Vermeerdering der Bezetting niet voldaan wierd, zy het voorbeeld van *Dordrecht* en *Haarlem* zou-

(*) Wat des gebeurde, en hoe zeer *Amsterdam* voor de instandhouding yverde, hebben wy reeds geboekt. Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 324. enz.

zouden moeten volgen. 'Er kwam geen Besluit (*).

Men hervatte 's volgenden daags de Raadpleegingen over het Voorstel van *Haarlem*. Negen Leden, waar onder nu ook *Amsterdam*, betoonden 'er zich *voor*, negen Leden 'er *tegen*. Deeze beslissende stem zou de Stad *Schiedam* uitgebragt hebben; wier gewoone Afgevaardigden in last hadden tegen het Voorstel te stemmen; maar, door buitengewoone Afgevaardigden, een tegenovergestelden Last van wegen die Stad ontvingen. Diensvolgens verklaarde zich *Schiedam* met het Voorstel van *Haarlem*. Doch eer men het Besluit, overeenkomstig met deeze Meerderheid opmaakte, werden die Buitengewoon Afgevaardigden, door een Lid uit de Ridderschap, en een der *Rotterdamsche* Heeren, afgevraagd, „ of dit „ Besluit hunner Principaalen wel en wettig „ genomen was?" Een der Buitengewoon Afgevaardigden, de Secretaris PILAT VAN BULDEREN, gaf daar op ten antwoord, „ dat hy niet gelast was, om daar over met „ de *Ridderschap* of *Rotterdam* in Confe„ rentie te treeden." Doch een ander *Schiedams* Afgevaardigde, de Burgemeester DE GREEVE, gaf te verstaan, „ dat die Reso„ lutie door Nooddwang genomen was." — Dan, niettegenstaande zulks, door den gemelden VAN BULDEREN, als volstrekt tegen de waarheid, en boven dien als iets dat hy op eigen gezag, en ongelastigd verklaarde,

XLIV. BOEK.

1787.

De zaak blyft hangen, door de tweede Benoeming als *Schiedam*.

(*) *Resol. van Holl.* 21 Feb. 1787.

XLIV. BOEK. —— 1787.

de, werd tegengesprooken, was dit tusschenkomend voorval van dat gevolg, dat 'er geen Besluit genomen, maar dit stuk ter naastkomende Vergadering uitgesteld werd; ten einde intusschen te onderzoeken, hoe het eigenlyk met de zaak gelegen ware, en wat men voor de vrye Stem van *Schiedam* te houden hadt? (*).

Voorstel tegen de Byeenkomsten der Burgeren verworpen.

Delft en *Rotterdam* bemerkende waar aan deeze buitengewoone Bezending van *Schiedam* was toe te schryven, wilden daar op eene Afkondiging laaten doen tegen alle Byeenkomsten en Verzoeken der Burgeryen: en daar toe, dien eigen avond, nog eene Vergadering beleggen. Dan hier tegen liet zich de *Amsterdamsche* Pensionaris VAN BERCKEL op het allersterkst hooren. Waar op dit Voorstel, voor 't welk de Ridderschap, en met naame de Heer VAN NOORDWYK, zich zeer deedt zien, verworpen werd (†).

Verklaaring des *Franschen* Afgezants.

Hangende deeze zaak der Versterkinge van de Krygsmagt in *'s Gravenhaage*, hadt de *Fransche* Afgezant, DE VEIRAC, ter onderstenuinge en aandrang van dezelve, verklaard niet gaarne in eene onveilige Residentieplaats te zullen verblyven.

Voorgeslaagene Bemiddeling.

Dordrecht en *Haarlem* bleeven afweezig, van *Amsterdam*, was niemand dan de Pensionaris VAN BERCKEL, op den zeven en twintigsten van Sprokkelmaand, tegenwoordig.

De

(*) Van *Schiedam* handelende, zullen wy dit breeder vermelden.

(†) *Resol. van Holl.* 22 Feb. 1787.

De Raadpensionaris hadt een Bemiddeling ontworpen. Volgens deeze zou de *Haagsche* Bezetting met één Bataillon uit elk der beide Regimenten van PABST en van BYLANDT, en eenige Curassiers van den Rhyngraaf, vermeerderd worden. De Ridderschap, *Delft*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* verklaarden 'er zich tegen. *Gornichem* trok zyne voorige Toestemming te rugge. *Amsterdam* nog ongelast zynde, kon het Besluit niet worden opgemaakt.

Besluit ter Vermeerdering.

Dan 't leedt slegts tot den volgenden dag dat men tot een Besluit kwam, om de Bezetting in de Hofplaats te versterken met de tweede Bataillons van PABST en BYLANDT, en den Generaal VAN RYSSELT te gelasten honderd en vyftig Ruiters derwaards te zenden. Dit werd zonder herziening vastgesteld, en men vaardigde daadlyk daar toe de vereischte Patenten af, en teffens Boodens na *Dordrecht* en *Haarlem*, om die Steden van dit Besluit te verstendigen (*).

Versterking des Garnisoens.

Op den derden van Lentemaand, kwam, ingevolge hier van, eene Compagnie *Waalsche* Dragonders uit het Regiment des Generaals Majoors VAN BYLANDT in de Hofplaats, en 's volgenden daags het tweede Bataillon van dien Generaal Majoor; deezen eigen dag gevolgd door het tweede Bataillon van PABST, als mede door eene Compagnie Ruiters van HESSEN-PHILIPSTAL: terwyl men

(*) *Resol. van Holl.* 28 en 29 Feb. 1787.

XLIV. BOEK. men den volgenden dag nog honderd man Paardenvolk verwagtte.

1787. Byzonderen Eed dit Krygsvolk afgenomen.

Dit binnentrekkend Krygsvolk werd, door de Heeren VAN DER DOES, Heer van *Noordwyk*, DE ROO VAN WESTMAAS, CLOTERBOOKE en den Secretaris ROYER, als Commissarissen van Gecommitteerde Raaden, op het Binnen-Hof in den Eed genomen. Dit geschiedde met veel plegtigheids. De Eed verbondt Officieren en Gemeenen op eene byzondere wyze aan Staaten van *Holland*, en was geheel naar den eisch der toenmaalige omstandigheden ingerigt, woordlyk luidende. „ Wy alle hooge, middelbaare en „ laage Officieren, mitsgaders gemeene Sol„ daaten van de Compagnien alhier present, „ belooven en zweeren, hun Ed. Gr. Mog. „ de Heeren Staaten van *Holland* en *West„ friesland* en hun Ed. Mog. Hoogstder„ zelver Gecommitteerde Raaden, als Gou„ verneurs van deeze hun Ed. Gr. Mog. „ Residentieplaats, gehouw en getrouw te „ zullen zyn, alle dezelven getrouwlyk te „ zullen dienen, en te gehoorzaamen, by„ zonder in al het geene hun Ed. Mog. ten „ dienste en rust van deeze Residentieplaats, „ en wel voornaamlyk tegen allen Oproer „ en Seditie, zullen komen te bevelen; en „ wyders in alles stiptelyk te zullen nako„ men, en observeeren de Orders door hun „ Ed. Mog. reeds gesteld, of nog te stel„ len, onverminderd nogthans die Orders, „ welke voornoemde Heeren Staaten aan „ ons zouden mogen komen te geeven, „ zonder eenige bevelen dien aangaande

„ van

„ van iemand anders, hoe genaamd, be- XLIV. BOEK.
„ halven van dezelve Heeren Staaten, en
„ Hoogstderzelver Gecommitteerde Raaden,
„ te obedieeren." 1787.

Voor de voeglyke plaatzing deezer vermeerderde Bezetting was geene behoorlyke zorge gedraagen. Gecommitteerde Raaden, gelasteden daarom de Magistraat van *'s Gravenhaage*, binnen drie dagen, reden van hunne nalaatigheid te geeven. En stonden hun Ed. Groot Mog. aan het ingekomen Krygsvolk toe, de volduuring der twaalf Stuivers verhooging, welke zy in hunne cantonneerings kwartieren hadden getrokken, en aan de Officieren eene Gifte in éens.

Zorge voor dit Volk gedraagen.

De Regeering van *Haarlem*, verstaan hebbende dat aan het Oogmerk huns voorstels ter Vermeerdering der Bezettinge in *'s Gravenhaage* voldaan was, besloot, op den vyfden van Lentemaand, weder Afgevaardigden ter Staatsvergadering te zenden, gelyk zy 's anderen daags, nevens de hier op mede wederkeerende Afgevaardigden van *Dordrecht* Zittinge namen.

Haarlem en *Dordrecht* komen weder ter Staatsvergaderinge.

Dordrechts en *Haarlems* Aandrang op dit Stuk, gepaard met dien der andere Steden, welke hunne zyde hielden, was baarblyklyk gelegen in de vast naderende Verjaardag van zyne Hoogheid, niet zelden een Dag van meer dan gemeene Beweegenisse in de Hofplaats, thans, uit hoofde der gemelde verschynzelen, meer dan ooit te dugten. Het Voorstuk der bedoelde Beveiliging, met alle de daar toe noodige maatregelen vastgesteld

Het *Haagsche* Genootschap van Wapenhandel, wegens de aangebodene Voorzorge bedankt.

XLIV. BOEK. 1787. zynde, werd de andere Voorzorg noodloos, en vervielen hier door de beraamde maatregelen des Genootschaps van Wapenhandel. 't Zelve hadt schikkingen gemaakt, om, in alle stilte, vyftig Man gereed te houden, die, zonder eenige vertooning, zich op een Kamer zouden vervoegen; ten einde, op het eerste Bevel van hun Ed. Groot Mog. hunne beloofde bereidvaardigheid tot bewaaring en verdeediging der Staatsleden, met de daad te betoonen. Dan het Hof van *Holland* en de Magistraat van *'s Gravenhaage*, toonden zich deswegen zo bekommerd, dat zy herhaalde keeren, daar over in onderhandeling traaden met Gecommitteerde Raaden, hun dugten te kennen geevende, of ook dit de Rust zou kunnen stooren.

Naa langwylige overleggingen des gehouden bragten hun Ed. Mog. deeze bedenkingen van den Hove van *Holland* en de *'s Gravenhaagsche* Magistraat, by monde van den Secretaris Royer, in den boezem van hun Ed. Gr. Mogenden. De Ridderschap, met den Baljuw van *'s Gravenhaage*, de Heer van Noordwyk, aan het hoofd, begreep dat zulks aan het gemelde Genootschap, moest verboden worden. Dan de Steden *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amsterdam*, en de verdere Leden de Meerderheid by hun Ed. Gr. Mog. uitmaakende, bragten voor hun gevoelen uit, dat, hoe zeer door de Versterking der Bezettinge, de Voorzorgen van het Genootschap min noodzaaklyk waren, egter Gecommitteerde Raaden, uit naam van hun Ed. Gr. Mog. behoorden gevolmagtigd te wor-

worden, om het Genootschap, wegens deszelfs loflyken yver, dank te zeggen, en, uit hoofde van de genomene maatregelen tot bewaaring van de Rust, te verklaaren, dat hun Ed. Gr. Mog. altoos in aanmerking neemende de loflyke beginzels van het Genootschap, voor dit maal de gemelde Voorzorgen min noodzaaklyk oordeelden. Inmiddels drongen de Heeren van de Ridderschap, en allerbyzonderst de Stad *Delft*, by monde van haaren Pensionaris Emans, aan op Besluiten van eenen gansch anderen aart, ten opzigte van dit Genootschap; doch de andere Staatsleden, inzonderheid *Haarlem* en *Amsterdam*, terstond door andere Staatsleden gevolgd, weezen alle voorslagen van dien aart af, en werd, naa die vry hoog loopende onderhandeling, het volgende Besluit gebooren.

XLIV. BOEK. — 1787.

„ In agting genomen zynde, dat, of- „ schoon de beraamde Schikking by het „ Exercitie-Genootschap, om door eenige „ Manschappen uit het zelve, *heden* en *mor-* „ *gen*, in een byzonder Huis, in stilte, „ eene Byeenkomst te doen houden; ten „ einde by de hand te weezen, om, wan- „ neer de nood het vorderde, en zulks van „ hun mogt gerequireerd worden, medewerk- „ zaam te kunnen worden gemaakt tot be- „ waaring van de goede Rust alhier, blykbaar „ voortgevloeid uit eene heilzaame intentie, „ om, naar vermogen, voor de Veiligheid „ van hun Ed. Gr. Mog. Residentieplaats „ te helpen zorgen, en in zo verre beant- „ woord aan die loflyke gevoelens, waar

 „ van

XLIV. BOEK. — 1787.

„ van het gemelde Genootſchap te meermaalen profesſie gedaan heeft, evenwel daar de thans alhier genomene maatregels voor compleet voldoende gehouden kunnen worden, om alle verkeerde Desſeinen, zo die onverhooptlyk gesmeed mogten zyn, te verydelen, de voornoemde betoonde bereidvaardigheid van het Genootſchap, waar omtrent hun Ed. Gr. Mog. anders ten hoogſten gevoelig zyn, aangemerkt kan worden als overboodig, en mitsdien, in dit tydſtip, best buiten werking zal worden gelaaten; is goedgevonden en verſtaan, de Heeren Gecommitteerde Raaden by deezen te verzoeken en te qualificeeren, om aan de Beſtuurders des Genootſchaps van hun Ed. Gr. Mog. bovengemelde Sentimenten kennis te geeven, en hun teffens te communiceeren, hoogstderzelver verlangen en verwagting, dat de voorſchreevene by het Genootſchap gemaakte Schikking en Byeenkomst geen voortgang hebbe, als mede dat, tot voorkoming van alles, wat zelfs maar eenigen ſchyn van iets, dat deezen of geenen in het oog mogt loopen, zou kunnen geeven, de Leden van 't zelve Genootſchap zich van de openbaare vertooning van Tekenen, die hun als zodanigen onderſcheiden, gedúurende deezen en den volgenden dag te onthouden."

Wel te denken was het dat de Ridderſchap, uitgenomen VAN WASSENAAR STARRENBURG hier in niet toeſtemde, dat deeze tot

tot Medestanders in die weigering hadt de Steden *Delft*, *Rotterdam*, *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*. *Hoorn* was van oordeel, dat zonder de minste Dankzegging, 'er ten deezen eene directe Interdictie van de voorgenomene Demarches behoorde plaats te grypen; voor al vermids de Naam van Gecommitteerde Raaden tot dekking van dezelve was misbruikt geworden (*).

't Voorgevallene wegens de Publicatie van den Domeinraad des Stadhouders.

Hadden Staaten van *Holland* het noodig gevonden om tegen den aanstaanden Verjaardag van zyne Hoogheid, de Publicatie tegen allen Oproer en byzonder van het draagen van Oranjeleuzen, te vernieuwen. Zy vernamen, dat by den Domein-raad van den Stadhouder eene Publicatie vastgesteld was om in de Domeinen van zyne Hoogheid, *Ysselstein*, *Leerdam*, *Buuren*, *Kuilenburg* en *Acquoi*, alle Vreugdebedryven op dien Dag toe te staan. Men oordeelde dit, met rede zeer bedenkelyk: vermids de vernieuwing van de voorige Afkondigingen, tegen alle Vrolykheden van dien aart uitgegeeven, eerstdaags ook te *Leerdam*, een Graaflykheids Leen, gelyk ook te *Ysselstein*, stondt afgekondigd en aangeplakt te worden; als wanneer deeze twee strydige Publicatien, zo van Leenheer als van Leenman, aanleiding tot verregaande verwarring zouden kunnen geeven. — Gecommitteerde Raaden werden gelast 's Lands Drukker SCHELTUS terstond voor zich te ontbieden, en hem te gelasten geen reeds gedrukte Publicatie, 't zy aan den

(*) *Resol. van Holl.* 7 Maart 1787.

XLIV. BOEK. — 1787. den Domein-raad, of aan iemand anders, te laaten volgen. Voorts zou men, op dien eigen dag, hier over, in een Groot Besogne nader raadpleegen. In dit alles liet de Ridderschap zich niet in; de Steden *Delft* en *Schiedam* waren van begrip dat dit stuk *politer* behandeld moest worden.

Het verslag hier op uitgebragt, strekte om Gecommitteerde Raaden te gelasten, eene naauwkeurige opgave aan hun Ed. Gr. Mogenden te doen, hoe verre de Regten van den Souverain, en van zyne Hoogheid, over de Steden *Leerdam* en *Ysselstein* gaan, en voorts om aan den Geregte van *Leerdam* en *Ysselstein*, voor deeze reis, geene Publicatie van hun Ed. Gr. Mog. te zenden; ten einde voor te komen, dat de Bevelen, daar by gedaan, aan geene versmaading mogten worden blootgesteld. — Overeenkomstig hier mede viel het Besluit. Intusschen hadt 's Lands Drukker, naa zyn eerste verschyning voor Gecommitteerde Raaden, zich andermaal by dezelve vervoegd, met kennisgeeving, dat door hem reeds meer dan honderd Afdrukken aan den Domein-raad waren afgegeeven, waar op hy by het gegeeven Verbod niet gedagt hadt. Gecommitteerde Raaden kreegen last hem andermaal voor zich te ontbieden, en deswegen ten ernstigsten te onderhouden (*).

De Jaardag des Stadhouders. De Schikkingen op de Wagten in *'s Gravenhaage*, die zeer veelvuldig en strikt waren, en onder andere inhielden, om geene Volks-

(*) *Resol. van Holl.* 1 en 2 Maart 1787.

Volkszamenrottingen onder de Wagten of Posten te gedoogen; maar daadlyk geweld met geweld te keeren, zonder alvoorens Rapport te doen, onder bedreiging, dat die aan dit Bevel niet gehoorzaamde, daadlyk van zyne Krygsbediening zou afgezet en tegen hem naar regten gehandeld worden, hadden de gewenschte Uitwerking, dat de Verjaardag van zyne Hoogheid, in alle ſtilte afliep.

XLIV. BOEK. —— 1787. loopt in *'s Haage*, ſtil af.

Naauwlyks waren de zo veel gerugtsmaakende Staatsonderhandelingen, de Verſterking van de Bezetting in *'s Gravenhaage*, die eenen gelukkigen uitſlag hadt, aangevangen, of 'er viel by de daar toenmaalige Bezetting een ſtuk voor, 't welk vreemd in zich zelve, daar zo groote aandoening en het geheele Land door zo veel gerugts maakte, dat het eene eenigzins breede voordragt verdient. —— Op het Vaandel van het Regiment Lyfgardes te voet der Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, waar onder, op den achttienden van Sprokkelmaand, de Wagt was afgetrokken, vondt men eenige zwarte ſchrappen of trekken, verbeeldende een Galg, van welke een ſtreep liep, tot aan den Kop van den Leeuw op dat Vaandel geſchilderd.

Het Vaandel der Lyfwagt van Staaten van *Holland* met een Galg beſchilderd.

Het Hof van *Holland* liet zich aan deeze ſchenddaad zo zeer gelegen leggen, dat het eene Belooning van duizend Zilveren Ducatons uitloofde aan den Ontdekker van den Daader of Daaders of Medepligtigen van dit vuil bedryf, zodanig dat dezelve in handen des Geregts kwame, en van het misdryf over-

Uitgeloofde Belooning des Hofs van *Holland* op de ontdekking van

XLIV. BOEK. —— 1787. overtuigd werd, onder toezegging van Naamsgeheimhouding. Ook zeide dat Hof, boven die Geldbelooning, Strafloosheid toe, ingevalle de Ontdekker een Daader of Medepligtige mogt weezen; onder die bepaaling, dat de Daader of Daaders die Strafloosheid alleen te stade zou komen, indien hy, of zy, tot het pleegen van die Misdaad, door een of meer anderen mogt zyn aangezet, en den geenen dien hem of hun daar toe aanspoorde, op eene overtuigende wyze, ontdekte. —— Op een ter Staatsvergaderinge ingekomen Brief van Gecommitteerde Raaden, by welken zy het voorgevallene met het Vaandel bekend maaken, en verklaaren aan het Hof toegestaan te hebben eenige vermindering van Straffe te belooven omtrent de Medepligtigen van die schennis, werd zulks goedgekeurd; terwyl de Afgevaardigden van *Amsterdam*, geene Strafloosheid konden toestaan, 't welk ook vier Steden overnamen.

Meden Daader.

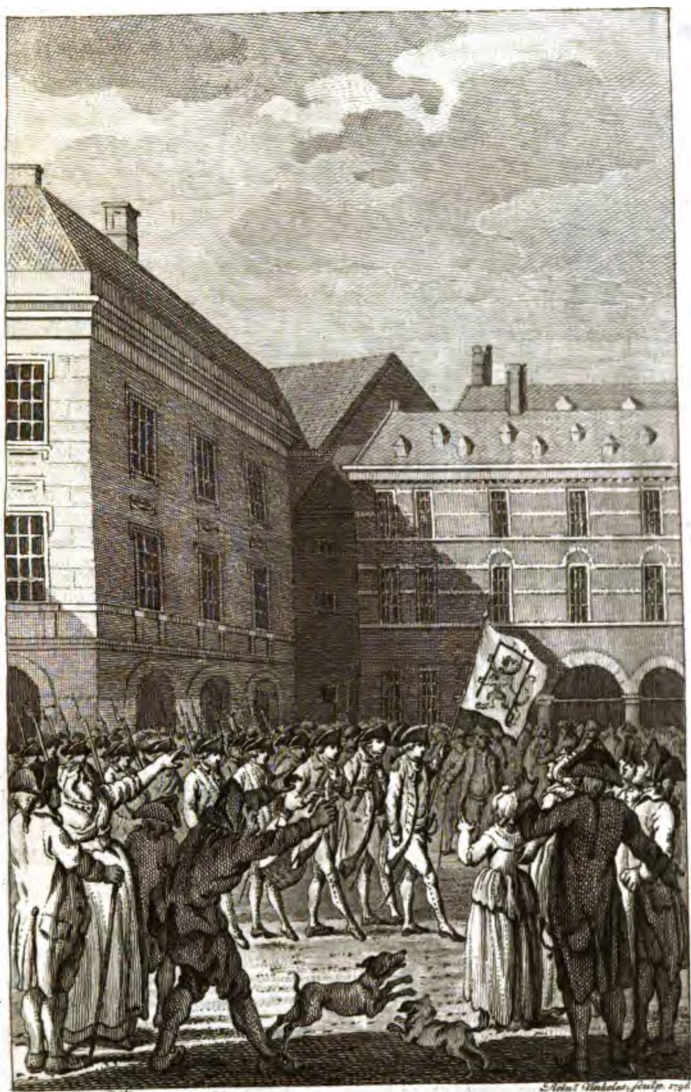
De Krygsraad der Lyfwagt looft desgelyks eene Belooning uit.

De Krygsraad van deeze Lyfwagt, ten hoogsten misnoegd over deeze gruuwzaame schennis, betoonden alle hooge en laage Officieren zich des zeer gevoelig, en waren gereed om alles wat mogelyk was te doen tot ontdekking van den Daader of Daaders; ten welken einde zy honderd halve Ryders aan den Ontdekker uitboden. Een Order, welke zy aan allen, man, voor man lieten bekend maaken.

De Vaandrig VAN DER

Vermoeden viel op den Vaandrig FRANS STEVEN CAREL PHILIP VAN DER HOOP, die met dit Vaandel was ter wagt getrokken.

Dee-

Wagtbetrekking der Lijfwagt van H.E. GROOT MOGENDEN
met een schandlijk beschilderd Vaandel.

Deeze werd, naa het aftrekken van de Wagt, op bevel van den Generaal Majoor Kretschmar, in de Provoost gezet, en vervolgens verhoord door de Raadsheeren le Leu de Wilhem en van Minningen, benevens den Fiscaal 't Hoen, en een der Secretarisfen van den Hove. —— Gecommitteerde Raaden gaven den gemelden Generaal Majoor last, om van het verrigtte des Krygsraads, in de zaak diens Vaandrigs verflag te doen, en werden deeze gemagtigd, om alle ftukken van den Krygsraad, raakende dit ftuk te vorderen, en den Krygsraad de reden af te vraagen, waarom deeze de Provoost in een Huisarrest hadt veranderd.

XLIV. Boek. —— 1787. Hoop, op wien vermoeden viel, onderzogt.

Van deeze eifchen onderrigt, en door het Hof, als mede door den Krygsraad vry van die fchennis verklaard, voorzag van der Hoop, ter zaake van het draagen deezes Vaandels van een vergryp tegen de Hoogheid van den Souverain befchuldigd, en deswegen ter verantwoording geroepen te zullen worden, welligt voor een Collegie, niet van Judicieele Inftelling. Althans hy oordeelde, uit dien hoofde, in zyne veiligheid te moeten voorzien, niet om zich aan de Beoordeeling van den Krygsraad of aan die van den Hove te onttrekken; maar zich veilig te ftellen tegen de uitwerkzels van eene Deligatie, aan welke hy zich, vooral in de tegenwoordige tydsomftandigheden, niet zou kunnen onderwerpen. In deezer voege fchreef hy, naa zyne vlugt, aan de Voorzitter des Krygsraads der Gardes

Van der Hoop vlugt.

XLIV. BOEK. 1787. des, die deezen Brief ter tafel van hun Ed. Gr. Mog. bragt, dezelve werd daar ter zyde gelegd. Intusschen vernam men dat deeze ontvlugte over *Nymegen* vertrokken en te *Kleef* aangekomen was.

Ingedaagd. 's Gevlugten Vaandrigs Egtgenoote ging den Krygsraad aan met een breedvoerig Verzoekschrtft, waar in zy de gemelde reden voor haars Mans vlugt opgeeft. En daar hy, by openbaaren Trommelslag, wegens den Auditeur Militair, ingedaagd was, om op een bestemden tyd, voor den Krygsraad te verschynen, des ontheffing te verzoeken (*). Deeze Indaaging was door den Krygsraad, hier toe door hun Ed. Groot Mog. gevolmagtigd, met alle de daar by gebruiklyke plegtigheden, geschied, wegens Pligtverzuim in het niet aangeeven der Onteering van het Vaandel, waar mede hy vóór zyne zitting in de Provoost aftrok, en voorts over het schenden van zyn Huisarrest.

Vonnis. Op deeze Indaaging verscheen de voortvlugtige niet, het Verzoekschrift zyner Vrouwe baarde geene uitwerking. De Krygsraad zyns Regiments streek in Bloeimaand vonnis, waar by de geweezene Vaandrig VAN DER HOOP, als infaam gecasseerd, en, ten eeuwigen dage, uit *Holland* en *Westfriesland* gebannen werd. Dit Vonnis aan hun Ed. Groot Mog. ter goedkeuring overgeleeverd, droeg dezelve weg (†).

Al-

(*) Men vindt deezen Brief in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 401.

(†) *Resol. van Holl.* 26 Mey 1787.

Alle de voorzorgen in 's *Gravenhaage* gedraagen, om de Krygsbezetting in tugt te houden, kon niet beletten, of 'er vielen, van tyd tot tyd, vry hoogloopende geschillen voor tusschen de Soldaaten, die hun onderscheidene begrippen over 's Lands zaaken niet by woorden lieten berusten; maar tot verregaande daadlykheden oversloegen. — Het gedrag eeniger Officieren aldaar was van dien aart, dat, op 't einde van Oogstmaand, Gecommitteerde Raaden gemagtigd wierden op 't zelve een waakend oog te houden, en die zich onbehoorelyk mogten gedraagen, daadlyk in hun dienst te schorten, of af te zetten (*). Dan de vast naderende en reeds beschreevene Omwenteling bragt te wege, dat van deeze genomene Maatregelen weinig of niets kwame (†).

XLIV. BOEK. —— 1787. Ongeregeldheden onder het Krygsvolk.

Alleen moeten wy nog hier by voegen, dat 's *Gravenhaage* geen bezoek kreeg van het *Zuidhollandsch* Burger-legertje. Wanneer de Heer CHANGUION, wegens *Leyden* in Gecommitteerde Raaden zittende, den Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG de tyding der aannadering van 't zelve, op den achttienden van Oogstmaand, bevestigde, vergaderden daar op, deeze twee Leden, met de Heeren GEELVINK, VAN THYE HANNES en den Secretaris ROYER. Men beschikte de wagten des Krygsvolks allerwegen, met last om alle gewapende Manschap-

Voorzorgen in 's *Haage* tegen het Burgerleger.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 3637. 3635. 4037.
(†) Wy moeten hier weder te rug wyzen op onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 201 *enz.*

XLIV. BOEK. 1787. schappen, die na hier of elders trekken wilden, zulks met geweld te beletten. Een last in de Vergadering 's volgenden daags, in zo verre veranderd, dat de uitgezonde Piketten alleen bevel kreegen, om te verhinderen, dat na 's Gravenhaage geen Gewapende Manschappen kwamen. Men droeg alle voorzorge om de Hofplaats tegen het inkomen der Gewapende Burgeren te dekken. Een bedryf, 't geen maar 't verschil der denkwyze goed- of afkeuring wegdroeg.

Adres daar tegen door de Commissie van het Burgercorps. Van alle deeze Bevelen en Maatregelen gaven Gecommitteerde Raaden kennis aan Staaten van *Holland*. De Commissie der Gewapende Burger-corpsen bleef niet in gebreke een allernadruklykst Adres by hun Ed. Groot Mog. in te leeveren; met klagten over al dien Toestel van Gecommitteerde Raaden, die eer scheen ingerigt tegen een Vyand, dan tegen Burger-corpsen, in Bescherming van den Souverain genomen, en op welken hun Ed. Gr. Mog. zelfs betuigd hadden vertrouwen te stellen. Daar zy hunne Gevoelens oordeelden genoegzaam blootgelegd te hebben in eene Verklaaring ter Staatsvergadering ingediend (*). Verder betuigende dit gedrag van Gecommitteerde Raaden op te neemen als een hoon, en aan te dringen op Satisfactie, vertrouwende, dat hun Ed. Gr. Mog. het Gedrag van Gecommitteerde Raaden, in deezen, ten sterksten zouden afkeuren, en daar over hun ongenoegen betoonen.

De

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 239.

De Ridderschap keurde het Gedrag van Gecommitteerde Raaden goed, prees 't zelve, en wilde dat men daar mede voortvoer, en het Burger-corps belastte niet verder voort te trekken; met byvoeging om zich op morgen des nader te zullen verklaaren. — *Delft* stelde voor 's anderen daags hier over nader te raadpleegen, en inmiddels deeze Gewapende Burgermagt aan te zeggen, niet verder voort te gaan. *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* stonden met *Delft* in een begrip. —— Doch *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Gorinchem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende* keurden het Gedrag van Gecommitteerde Raaden af, wilden al dat buitengewoone, en vooral het te velde in Legering leggen, doen eindigen, om allen argwaan weg te neemen, als mede de Magistraat van '*sGravenhauge* aangeschreeven hebben, de Schuttery, niet zonder bevel van Gecommitteerde Raaden, met scherp te wapenen, en geene Aanschryving om op te houden, aan die Corpsen te doen; zich anders verklaarende tegen alle nadeelige gevolgen. De Raadpleeging werd besloten met overneeming van alle de Leden, die ieder by hun gevoelen bleeven. 's Anderen daags zou men hier op nader raadpleegen.

XLIV. BOEK. —— 1787. Raadpleegingen by Staaten van *Holland* op dit stuk.

Het leedt niet tot den anderen dag dat de Vergadering van *Holland* weder zamenkwam. De Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG deedt 's avonds ten elf uuren de Vergadering, op nieuw beleggen, op de aan-

Herhaalde Vergadering in den nagt, wegens het voorge-

XLIV. BOEK. — 1787. Voorvallene te Voorburg.

aankomst van vier Persoonen uit de Oranje Societeit te *Voorburg*, by hem verscheenen met klagten, dat het Burger-legertje, met bloote Sabels door het Dorp liep, en veelerlei geweld pleegde; hier tegen verzogt de Ridder Voorziening. Terwyl men daar over zat, want de Vergadering duurde tot één uur in den nagt, vertrokken twee Officieren van het *Haagsche* Genootschap in aller yl na *Voorburg*, en keerden te rug met een Brief, welke kennis gaf, dat het Burger-legertje in 't gemelde Dorp niets gedaan hadt, dan het Oranje-corps te ontwapenen, de Societeit te sluiten, en zich van de Papieren daar voorhanden, te verzekeren. De verzogte voorziening werd afgeslaagen. De Fiscaal LUYKEN stelde voor de vier Persoonen uit *Voorburg* in civiele Bewaaring te neemen; doch dit vondt by Gecommitteerde Raaden geene goedkeuring; zy mogten vertrekken, op hun woord van eer, beloovende, den volgenden morgen weder te zullen verschynen, gelyk zy deeden.

Geschil tusschen KRETZMAR en STARRENBERG.

Intusschen was de Hoofdwagt met scherp gelaaden. De Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG, ontkende aan den Generaal Majoor VAN KRETZMAR bevel gegeeven te hebben om geweld met geweld te keeren. Dit nam gemelde Generaal zo hoog, dat hy in het Collegie van Gecommitteerde Raaden zyn post wilde nederleggen.

De Bevelen van Gecommitteerde Raa-

't Gevolg van dit alles was, dat de Volduuring der bevelen van Gecommitteerde Raaden uit de *Extensie* geligt werd. Waar op zy, 's anderen daags, de bevelen, betref-

treffende de Veldlegering omtrent 's *Gravenhaage*, en het uit- en intrekken der Gewapende Manschappen, inhaalden; zo dat 's volgenden daags de Veldlegeringen ingetrokken waren, en de Schuttery niet meer dan de gewoone Wagt hadt (*).

XLIV. BOEK. — 1787. den ingetrokken.

De Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG; dien wy tot dus lange, eene rol verschillende van die zyner Medeidderen zagen speelen, verloor door dit bedryf, zyne agting by de Patriotten. Men sprak van eene zuivering, en wel zeer spoedig, in het Lichaam van Gecommitteerde Raaden te willen bewerken, gelyk de *Leydenaaren* omtrent den Heer CHANGUION, wegens hunne Stad in Gecommitteerde Raaden zittende, daadlyk bewerkstelligden.

Het voorgevallene met den Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG in het Kamp by *Delft*.

'Er liepen gerugten van zwaare beledigingen, hoon en smaad den Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG in het Burger-kamp voor *Delft* gelegerd, aangedaan, en dat hy, ten naauwen noode door de vlugt eene te regtstelling voor den Krygsraad ontkomen was. Eene Bekendmaaking van eenige Opperhoofden deezer Burger Krygsmagt, stelden de zaak in deezer voege voor. Dat die Ridder, door de Wagt van de Voorpost was in bewaaring genomen, tot voorkoming van alle Persoonlyke onaangenaamheden; dat de reden van het zo zigtbaar misnoegen des Volks tegen hem gebooren was uit de gevoelens, welke hy, zints eenigen tyd, ter Staatsvergadering hadt opengelegd, byzonder

(*) *Resol. van Holl.* 20 Aug. 1787.

XLIV. BOEK. — 1787. der in het onverschoonbaar gedrag door hem 's avonds te vooren gehouden, met het in den nagt byeenroepen der Staatsvergadering, op het alzins onwaaragtig voorgeeven, dat door de Schutters, tot het Kamp behoorende, in *Voorburg*, waar 't zelve zich toen bevondt, de verregaandste Plunderingen en Ongeregeldheden zouden zyn gepleegd; 't welk niet alleen ten hoogsten beledigend was voor dezelve, daar aan dien Ridder, als Lid van Staat, niet onbekend konden zyn de gevoelens, die dezelve bezielden, in hunne Verklaaring ter Staatsvergadering opengelegd, en waar mede het gedrag, door hem, hun ten laste gelegd, geheel strydig was, en alleen gehouden werd door hunne tegenpartyen; maar ook en voornaamlyk, daar 't zelve geheel bezyden de waarheid was.

Waar op door dien Ridder ten antwoord was gegeeven, dat de door hem gedaane Aanklagten ter Staatsvergaderinge hem ten hoogsten leed deeden; daar hy door verkeerde berigten misleid was, welke hy te eenemaal bezyden de waarheid bevonden hadt; naardien hem zedert klaar gebleken was, dat 'er te *Voorburg* geene de minste ongeregeldheden hadden plaats gegreepen. —— Dat hy erkende hier in de Schuttery beledigd te hebben, en overtuigd te zyn van de goede Orde, welke zy hielden, betuigende geene de geringste Belediging in zyn Persoon, met woorden of daaden, van eenigen hunner ontvangen te hebben. Met aanbod van een en ander een Declaratoir in geschrift, met zyn naam ondertekend, te willen geeven; voorts

voorts beloovende ter Staatsvergaderinge hunne belangens en de belangen des Volks, van wiens goede oogmerken hy zich verzekerd hieldt, te zullen voorstaan. XLIV. BOEK. —— 1787.

De Ridder hier op verzogt hebbende na *'s Gravenhaage* te mogen wederkeeren, was hem zulks toegestaan, met aanbod van P. Vreede om hem in Persoon tot buiten de Voorposten te geleiden. Een aanbod volvaardig aangenomen, en zonder den minsten hinder te ontmoeten volbragt (*).

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 3477.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYF EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

XLV. BOEK.

Het voorgevallene te Rotterdam in verband met het voorheen verhaalde. Burger-geconstitueerden daar aangesteld. Veeler begeerte om het getal der Vroedschapsleden op Veertig te brengen. Verzoekschrift ten dien einde door Geconstitueerden by Staaten van Holland. De Afgevaardigden van Rotterdam verbaasd over dit Voorstel. De Meerderheid der Regeeringe leevert by de Staaten een Vertoog daar tegen in. Berigt van de Minderheid der Regeeringe. De Krygsraad in één gevoelen met de Minderheid. Desgelyks de Schepenen. De Krygsraad vervoegt zich tot Schepenen. Aangevoerde redenen voor de Regeeringsvermeerdering. Schepenen trekken zich de zaak der Minderheid aan. Een Gezelschap van Onder-officieren, de UNIE *geheeten, opgerigt. 't Zelve ondersteunt de Party der Regeeringsvermeerdering. Sterke taal door hun gevoerd. Eenige Schutters verklaaren zich daar tegen. De*

Meer-

Meerderheid wraakt het gedrag van Schepenen. Een Verzoekschrift om het Oude Getal der Vroedschappen te behouden. Dreigend Oproer, uit valsche gerugten spruitende, en Afkondiging daar tegen. Byzonderheden deeze Afkondiging betreffende. Wederzydsche Bepleitingen deezer zaake by Staaten van Holland. Eene Opregte Vaderlandsche Societeit, ook de Oranje-Societeit geheeten, opgerigt, waar uit geschillen reezen. Aandrang der Geconstitueerden by Staaten van Holland op de overweeging van 't Verslag der Staatscommissie, van den Jaare MDCCLXXXIV. *Begeerte dat de Heeren, daar in verdagt voorkomende, geene Staatscommissien mogten bekleeden. Verzoekschrift ten voordeele van de toenmaalige Regeering door de Hoofden der Opregte Vaderlandsche Societeit. De Verwydering vergroot. Aandrang op de Vermeerdering der Vroedschapsleden by hun Ed. Groot Mog. Tegenspraak van die Aandrang. Het voorgevallene deswegen ter Staatsvergaderinge. Haarlems Raadslag. Geconstitueerden dringen aan om de Ampten aan Burgers te begeeven, als mede op den Volksinvloed. De zaak der Vroedschapsleden, weder in 's Gravenhaage ter hand genomen, en uitgebragt Rapport tot de Vermeerdering. Tegenkantingen der Rotterdamsche Afgevaardigden. Zy leeveren eene Tegenverklaaring in. Geconstitueerden van de Oranje Party in Rotterdam aangesteld. Verzoekschrift door hun by Staaten van Holland ingediend. Vervoegen zich tot de Regeering te Rotterdam. De Regeeringsverandering door het afzetten van eenige Leden. Beraamde Aanspraak des Krygsraads by het afdanken*

XLV. BOEK.

 van

XLV. BOEK. *van eenige Regeeringsleden. Schikkingen en voorzorgen, om dit werk zyn beslag te geeven. Aanspraak in de Vaderlandsche Societeit. Optocht na het Stadhuis. Hoe daar ontvangen. Willen buiten staan, onder zeker beding. Geschil deswegen. Nieuwe Vroedschapsleden gekoozen en beëedigd. Andere Heeren ter Dagvaard benoemd. Voorzorgen tegen Oproer gedraagen. De nieuwe Afgevaardigden komen in 's Gravenhaage. Hoe het zich met dit dubbel getal Afgevaardigden toedroeg. Verschillende gevoelens der Staatsleden. De Meerderheid voor de Nieuwe Afgevaardigden. Tegenverklaaring der Afgezette Raaden, en die het met hun hielden. Het besluit verwylt. Eenige Regeeringsleden weigeren de Stadsvergaderingen by te woonen. Vrugtlooze poogingen om de afgezette Heeren weder in het Stadsbestuur te krygen. Benoeming tot eene opengevalle Burgemeesterplaats. Artilleristen en eene Stads Burgermilitie opgerigt. Verzoekschrift over de Stads Ampten. Een nieuw Stads Regeerings Reglement in bewerking. Verydeld door de komst der Pruissen. Gevolgen deezer Omwentelinge voor de nieuw aangestelde Regeeringsleden. Overgave der Stad aan de Pruissen. Een Eerbetooning aldaar uitgeloofd op een Dichtstuk de Omwenteling bezingende. Overschie gemaatigd in de Omwenteling onder de Plaatzen in dien Oord, andere niet. Het voorgevallene te Delft. Vergadering van Schutteryen en Genootschappen daar gehouden. Brief aan den Amsterdamschen Burgemeester* HOOFT *van daar geschreeven. Een Vaderlandsche Societeit, in tegenstellinge van de andere, opgerigt. Strydige*

Ver-

Verzoeken door het Genootschap en de Schuttery by Staaten van Holland Geconstitueerden aangesteld. De Regeering verzoekt en bekomt eenige Ruitery. Een Verzoek om meer Krygsvolks afgeslaagen. Onrustige, doch schielyk bedaarde Beweegenissen. Verzoek tegen het optrekken van het Exercitie-gezelschap door het Genootschap. Het Burger-leger nadert Delft. De Afgevaardigden in 's Gravenhaage doen vergeefsch aanzoek om Krygsvolk. De Delftsche Geconstitueerden besluiten door te tasten. Besluit tot de Afzetting eeniger Regeeringsleden. Maatregelen ten dien einde genomen. Verzogte bystand Deeze bekomen, en aannadering van het Burger-leger. Raadpleeging over het afzetten eeniger Regeeringsleden. Een Stuk ten dien einde beraamd. Schikkingen met het Burger-leger gemaakt, en de Haagpoort in bezit genomen. Het Burger-leger voor Delft gebragt. Schikkingen met den Bevelhebber MAPPA. *Men vordert eene Vroedschaps Vergadering. Geconstitueerden vervoegen zich na het Raadhuis. Brief uit het Burger-leger aan den Raad. De Geconstitueerden in den Raad toegelaaten, en hoe ontvangen. Willen niet vertrekken of de Heeren door hun vervallen verklaard, moesten zulks desgelyks doen Nader aandrang van het Voorstel. Onderscheide gedraagingen der Regeeringsleden. Twee Heeren weigeren hunne Plaatzen te verlaaten; doch doen het eindelyk. Het Afgaan dier Heeren Naamlyst van nieuwe Regeeringsleden ingediend. Raadpleegingen hier over. Vroedschapsbesluit Men neemt er genoegen in. De nieuw verkoorene Heeren op-* XLV. BOEK.

tet

XLV BOEK.

het Stadhuis gebragt. Een hunner weigert. In den Eed genomen. Vreugde deswegen en Eerbetooningen aan Geconstitueerden. De afgezette Heeren vervoegen zich te vergeefsch tot Staaten van Holland, by eenen Brieve. Zorg tegen overlast aan de thans onderliggende Party te Delft. Het voorgevallene by de stoorenis in het huis der Oranje Societeit. Het Genootschap in den Eed genomen en de Schuttery ontslaagen. Stukken Geschut verzogt en bekomen. Het Burger-leger breekt op. Brief van 't zelve aan de Regeering van Delft. De Delvenaars slaan de eischen des Konings van Pruissen af. Voorstel van allergestrengste maatregelen, indien de Pruissische Krygsmagt mogt opdaagen. Hoe dit Voorstel opgenomen en verschillend beoordeeld werd. Deels volvoerd. Welk eene uitwerking dit baarde. Ontslag der gevangen Heeren. Groote verandering aldaar by het naderen der Pruissen. Afkondiging om aan dezelven geen wederstand te bieden. Het Plakaat tegen het draagen van Oranje ingetrokken en de Oranje Vlag uitgestooken. Een hoop gemeen Volk uit 's Gravenhaage rukt op Delft aan, dringt ter Stad in, pleegt geweld aan veele Huizen, en boven al aan het Societeitshuis. Uit de Stad gedreeven met verlies aan dooden. Sterke wagthouding. Verwoestingen door de Hagenaars by het te rug trekken aangerigt. Sterke voorzorgen tegen een gedreigde wederkomst. Eenige Pruissen trekken door Delft. De nieuwe Raaden afgezet, de oude hersteld, en het Wapengenootschap vernietigd. De Genootschapsleden uit de Schuttery geweerd. Het voorgevallene met BUYSER

en

en VAN DER VELDE. *Schrik in Delft, op de valsche tyding der komst van het Volk des Rhyngraafs* VAN SALM. *Verdere voorzorgen tegen de Patriotten in die Stad gedraagen.* XLV. BOEK.

Volgens ons Plan, in dit gebeurtenisvolle Jaar, voorttreedende, vinden wy het moeilyk eene keuze te doen in de Steden, welke wy te bezoeken en welker byzondere Lotgevallen wy te beschryven hebben. Gelyksoortigheid van Gebeurtenissen doet zich in alle zo groote als kleine op, en staan dezelve meer of min in een verband met elkander. Niet ongepast dat wy ons na *Rotterdam* vervoegen, waar reeds over de Regeeringsbestellinge, zo veel was voorgevallen, 't geen wy te boek stelden; en, by het afloopen des voorigen Jaars, iets grooters en van meer gevolgs in bewerking geraakte, terwyl 't geen daar omtrent voorviel, in zulk eene naauwe betrekking stondt tot, en in zulk een verband, met eene groote Regeeringsverandering, welke ten deezen Jaare voorviel, dat wy het Verslag deswegen, tot dit Tydperk, verschooven (*). 1787. 't Voorgevallene te *Rotterdam* in verband met het voorheen vermaalde.

Gelyk in veele Steden onzes Vaderlands, hadt men te *Rotterdam*, uit het midden der Burgeren, eenige Persoonen aangesteld, om in derzelver naam, by de Regeering hunne Belangen waar te neemen, en ten opzigte van zulke Schikkingen in het Stadsbewind, wel- Burgergeconstitueerden daar aangesteld.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 89—100.

XLV. BOEK welke zy voor Inbreuken hielden, of als Bezwaaren aanmerkten, de noodig geoordeelde Herstelling te verzoeken.

1787. Deeze Middelaars post werd bekleed door IZAAK HUBERT en Mr. PIETER DE MONCHY Oud Schepenen, Mr. M. N. BOGAERT VAN ALBLASSERDAM Collonel, THOMAS THEODORE CREMER, Capitein der *Rotterdamsche* Schuttery, DANIEL DE JONG, KORNELIS VAN DEN BOSCH, GERRIT VAN DER POT, Heer van *Groeneveld*, JACOB DE VOGEL, PIETER DE KOKER, GERARD VAN NYMEGEN, CORNELIS VAN DER HOEVEN, JAN VIRULY, en ARNOUT VAN BEFTINGH.

Veeler begeerte om het getal der Vroedschapsleden op XL te brengen.

Reeds een geruimen tyd geleden, hadt, onder de veelvuldige woelingen, de *Rotterdamsche* Regeeringsbestelling betreffende, by niet weinigen het klein Getal van *vier en twintig* Leden, waar uit thans de *Rotterdamsche* Vroedschap, zints een geruimen tyd, bestaan hadt, geen gering opzien gebaard. Dit getal was, huns agtens, te gering, naar maate van de grootte en volkrykheid deezer aanzienlyke Koopstad, welker veelvuldige en groote belangen zy oordeelden, dat raadzaam in meer handen behoorden en moesten gesteld worden; terwyl de menigte van kundige en geschikte Ingezetenen ruimte tot deeze Vermeerdering aan de hand gaf. Met te meer vertrouwen meenden zy, die in dit begrip stonden, op deeze Vermeerdering te mogen aandringen: dewyl de Vroedschap oudtyds uit *Veertig* Leden zou bestaan hebben. *Zy* wenschten dat

dit

dit getal weder op den ouden voet mogt gebragt worden.

By wenschen liet men het niet langer berusten; maar sloeg, met Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVI, de hand daadlyk aan 't werk. Daar nu het oude en door hun op nieuw wedergewenscht getal van Vroedschapsleden, door 's Lands Souverain, volgens gegeeven Handvest, was vastgesteld, oordeelde men, dat het ingesloopen Misbruik, alleen door den tegenwoordigen Souverain kon geweerd en het oude Voorregt kon en moest hersteld worden.

XLV. BOEK. 1787. Verzoekschrift door Geconstitueerden by Staaten van *Holland*.

De bovengemelde Geconstitueerden der Burgerye, vervaardigden een breed uitgewerkt Verzoekschrift, ten dien einde, 't welk zy ter Staatsvergaderinge van *Holland* indienden. In het breede haalen zy op het geen, in vroegeren tyde, ten aanziene van de Vermeerdering en Vermindering der *Rotterdamsche* Regeeringsleden plaats gegreepen hadt. Uit de beschouwing van welke Lotgevallen zy oordeelden ten overtuiglykste te blyken, dat de Bewaaring van de Regten en Belangen der Stad altoos gesteld geweest was in de *Vergrooting* van het getal der Vroedschappen; en dat daar en tegen de Heerschzugt en Eigenbaat zich altyd hadt toegelegd op de *Vermindering* der talrykheid dier Vergaderinge, welke in de vroegste tyden opgerigt, en als een duure gunst van de Lands Heeren verkreegen was, om te strekken tot een beveiligend bolwerk tegen de Overheersching der Graaven, derzelver Stadhouderen en andere hooge Amptenaaren. Waarom het, huns oordeels, hun Ed. Gr. Mog.

XLV. BOEK. — 1787. Mog. niet bevreemden zou, dat zy, om hunne Stad en Burgery, voor het vervolg, zo veel mogelyk, te beveiligen tegen zodanige onaangenaamheden, als byzonder zedert eenige Jaaren herwaards by hun hadden plaats gehad, waar van hun Ed. Gr. Mog. genoegzaam onderrigt waren door de Bezending na *Rotterdam* afgevaardigd, om de Rust en het Vertrouwen te dier Stede te helpen herstellen (*). —— Deswegen waren zy te raade geworden, om, in navolging hunner Voorvaderen, zich tot 's Lands Souveraine Overheid te keeren, met verzoek, dat het getal der *Rotterdamsche* Vroedschap mogt vermeerderd worden tot het voorige getal van *Veertig Persoonen*, en dat de zestien ontbreekende Plaatzen, by rechtstreeksche Aanstelling van hun Ed. Groot Mog. mogten vervuld worden, met aanschryving aan den Hoofd-officier om dezelve te beëedigen, en in hun post te doen treeden (†).

De Afgevaardigden van *Rotterdam* verbaasd over dit Voorstel. De Afgevaardigden van *Rotterdam* klonk de Voorleezing van dit Verzoekschrift met bevreemding en ontzetting in de ooren. Zy marden niet om des kundschap te laaten toekomen aan hunne Medereegeeringsleden, wier ontsteltenis over deezen stap de hunne evenaarde. Reden te over hadden zy om te dugten, dat dit Verzoek, met de aangevoerde drangredenen, geen ongunstig onthaal zou ontmoeten by een groot deel der Leden van de Staatsvergadering.

Ver-

(*) Zie wegens deeze Bezending onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 100 enz.

(†) *Resol. van Holl.* 26 Oct. 1787.

Verzogt om binnen zes weeken op dit Verzoekschrift te berigten, leeverden zy een breedspraakig Vertoog in, behelzende niet weinige en scherpe bedenkingen op het Gedrag der Geconstitueerden in deezen gehouden, ingerigt om de kragt der door hun aangevoerde redenen te ontzenuwen. Zeer liep hun in 't ooge, dat de Persoonen als Geconstitueerden voorkomende, allen niet behoorden tot de *Publieke Kerk*, maar meest Leden waren van eene Godsdienstoeffening buiten dezelve. By wyze van aanstipping lieten zy zich uit over 't geen zy verkeerd en misduid oordeelden in het Verzoekschrift. Vervolgens bepaalden zy zich tot het beantwoorden van de tweevoudige Vraag, —— Of de Inleeveraars des Verzoekschrifts bevoegd waren om dus een Verzoek by de Staaten des Lands te doen? —— Ten anderen, Of het gedaane Verzoek, in zich zelven beschouwd, een Onderwerp was, 't welk ter Vergaderinge van hun Ed. Groot Mog. kon gebragt worden, zonder dat het door de Vroedschap van *Rotterdam* zelve ter Tafel gelegd was? In de Beantwoording hier van overwoogen zy zeer omslagtig, waar toe dit Verzoek strekte; of de Verzoekers bevoegd waren tot het doen van 't zelve; of het ter Beschikking stondt aan den geenen, welken het Verzoek gedaan werd; en tegen welke Persoonen het Verzoek was ingerigt? Zy oordeelden door de overweeging deezer Stukken, overtuigend beweezen te hebben, dat de gedaane Vervoeging aan hun Ed. Gr. Mog. niet anders was dan een

De Meerderheid der Regeering leevert een Vertoog daar tegen by de Staaten in.

XLV. BOEK. 1787. wetlooze en inconstitutioneele stap, waar op niets anders behoorde te volgen dan eene geheele afwyzing.

By dit breed uitgewerkt en schrander opgesteld stuk, doorzaaid met de ongunstigste aanmerkingen over de Geconstitueerden, voegden zy ten slot, eene aanmerking, reeds in 't voorbygaan meermaalen aangevoerd, welke wy als licht verspreidende over de gesteldheid deezes tyds, en duidelyk ontdekkende, hoe de Meerderheid der *Rotterdamsche* Regeering dezelve inzag, met de eigene woorden zullen opgeeven: zy lieten zich dus hooren; „ dat, wanneer hier eens ge-„ adopteerd wierd het Systema, van op der-„ gelyke Adresfen reguard te neemen, en „ dezelve in deliberatie te brengen, de jeu-„ kering tot zodanige demarches, als door „ de Requestranten ten deezen gedaan wer-„ den, heel ligt alle Steden zou bevangen, „ alzo 'er in een Burgerstaat geen besmet-„ lyker ziekte is, dan de trek om zich met „ de publieke zaak te bemoeijen, en voor „ Souverain te kunnen speelen: welke ziek-„ te, eens gang gekreegen hebbende, zou „ het gewis gevolg daar van moeten zyn, „ dat niet alleen het bezorgen der Stedelyke „ Belangens zou afgetrokken worden van „ de Vroedschappen; niet alleen het gansch „ bewind der Steden van de Magistraaten „ gedetourneerd en overgebragt tot Particu-„ lieren, die hunne zinlykheden met ge-„ weld zouden doordringen; dat niet alleen „ ter deezer Souveraine Vergaderinge eene „ source zou geopend worden van gedu-„ rige

„ tige Contestatien tusschen Regenten en „ Burgers, met eene erkentenis van het „ Vermogen deezer Vergaderinge, om daar „ over als Regters te jugeeren, of *ex ple-* „ *nitudine potestatis*, te disponeeren, en haa- „ re Medeleden te destitueeren van hunne „ Regten, en de Steden van derzelver vi- „ geerende Octroyen en Privilegien; maar „ dat deeze geheele Souveraine Vergade- „ ring, wier Souverainiteit op het repre- „ sentatief gezag der Vroedschappen, zo „ als die plaats hebben, voor zo verre de „ Steden aangaat, gebouwd is, daar door „ zou ophouden eene Souveraine Vergade- „ ring te weezen, het representatief lich- „ haam der Staaten van den Lande, en over „ zulks ook ophouden de Souverainiteit in „ zich te bevatten, welke nergens te vin- „ den zou zyn; vermids de Vroedschappen, „ alhier door hunne Gemagtigden verga- „ derd, als dan ook niet meer zouden repre- „ senteeren de Ingezetenen hunner respec- „ tive Steden, en 'er voor hun niets anders „ zou overblyven, dan hunne plaatzen te „ verlaaten, en in te ruimen voor een *nieuw* „ *soort van Representanten*, welken, hoe ge- „ ring ook het getal hunner Constituanten „ zou mogen weezen, in vergelyking tot „ de totaliteit der Burgerstaaten respective- „ lyk overal in de Steden, zich bevoegd zul- „ len rekenen Commissien, met betrekking „ tot de algemeene zaak aan te neemen, en „ dus op eene indirecte wyze, den tytel en „ grond, op welken de Leden van deeze „ Vergadering, eene Souveraine Vergade-

 „ ring

XLV. BOEK — 1787.

„ ring van dezelve maaken, te verydelen „ en te vernietigen."

Berigt van de Minderheid der Regeeringe.

Omtrent gelyktydig kwam ter tafel van hun Ed. Gr. Mog. een Berigt van de Minderheid der *Rotterdamsche* Regeering, bestaande uit twee regeerende Burgemeesteren, twee Oudburgemeesteren, nevens vier Leden der Vroedschap, die een rechtstreeks daar mede strydig gevoelen uitbragten. De Inleeveraars des Verzoekschrifts, doorgaans zo laag gesteld, en niet zelden vinnig doorgestreeken, in het Berigt der Meerderheid, komen in dat der Minderheid voor als onder zich tellende veelen der Notabelsten uit de voornaame Kooplieden en andere gequalificeerde Burgers en Inwoonders, aan welken men, met geen regt, de bevoegdheid kon betwisten om 's Lands Souverain aan te gaan met zodanig een Verzoek, als zy ten gemeenen beste van de Stad en Burgery, overeenkomstig met de oude Privilegien, oordeelden. —— Zy erkenden de deugdlykheid der door hun aangevoerde Bewysstukken uit de Stadsregisters, en ondersteunden dezelve. Om deeze redenen keurden zy het gedaan Verzoek der Geconstitueerden, billyk, nuttig, gegrond, en hunner ondersteuninge waardig (*).

De Krygsraad in een gevoelen met de

De toenmaalige gesteldheid van den grooten Krygsraad te *Rotterdam* liet geen twyfel over, welk eene zyde dezelve in dit geschil zou kiezen; dat het berigt van de Meerderheid der Vroedschappe door denzelven zou ge-

(*) *Resol. van Holl.* 4 Dec. 1786.

gewraakt, dat de Minderheid, met de begeerte der Geconstitueerden instemmende, goedgekeurd en ondersteund zou worden. Zich de zaak der Vermeerdering van de Vroedschapsleden ten ernstigsten aantrekkende, gingen zy Schepenen aan, om derzelver tusschenkomst te verzoeken tot bewerking van dit by hun verlangde herstel. Minderheid.

Deeze oordeelden zich verpligt mede werkzaam te zyn tot die Grondwettige Herstelling, zonder welke zy dagten dat te *Rotterdam* de rust en het vertrouwen nimmer behoorlyk gevestigd konden worden, en die Stad nooit zou herwinnen den invloed welk een aanzienlyk en vermogend Lid van de voornaamste der Vereenigde Gewesten in 's Lands Vergadering kon en behoorde te hebben, „ en alleen verlooren hadt door de „ laagheid van een onwaardig gedeelte haa- „ rer Representanten," gelyk zy zich uitdrukten. Desgelyks de Schepenen.

Naa vinniglyk de Stellers van het Berigt der Meerderheid te hebben doorgestreeken, vervoegden de Leden des Krygsraads zich tot Schepenen, om derzelver tusschenkomst te verzoeken tot zodanig een Adres, als de Vroedschap zelve hieldt en opgaf voor een Constitutioneel middel, om verandering in het getal der Vroedschapsleden te bekomen. De Krygsraad vervoegt zich tot Schepenen.

Voorts ontleeden zy het Berigt der Meerderheid; verdeedigen het gedrag door Geconstitueerden gehouden; en door de Minderheid der Vroedschappe goedgekeurd. Waar op zy voortgaan met het inleeveren van eenige Bedenkingen, ten aandrange van het Aangevoerde redenen voor de Regeeringsvermeerdering.

 Ver-

XLV. BOEK. 1787. Verzoek ter Vermeerdering van Regeeringsleden. Inzonderheid beweerende, dat dit bedryf geene volslaagene omverwerpinge was van de Regeeringsgesteltenisse deezes Gewests, hoedanig men het wilde doen voorkomen. Zy hielden staande, dat de Meerderheid der Vroedschap de Staatsleden door een enkele schynreden tragte te verblinden; en merkten aan, dat het aankwam op het gewigt der redenen, die voor de Vermeerdering van het aantal Vroedschapsleden pleitten. Ten aanziene des Voorstels van Geconstitueerden zelve, merkten de Krygsraad op, dat het mogelyk met al te veel *Discretie* en *Management* voor sommige Leden der Vroedschap was voorgesteld; waarom zy een veel sterker taal voeren, en de harde woorden tegen de Geconstitueerden gebezigd, te rug kaatzen. Vervolgens door een opgehangen lyst van het getal der Vroedschapsleden in de *Hollandsche* Steden aantoonende, dat de ondervinding leerde, hoe een aantal van Veertig Leden niet te groot is om met orde te werk te gaan, en dat, wanneer men derzelver grootte en vermogen onderling vergeleek, het getal van Vroedschapsleden overal, *Amsterdam* alleen uitgezonderd, naar evenredigheid, veel grooter was dan te *Rotterdam*; waar op zy woordlyk laaten volgen. „ Uit de meerdere grootte en magt van eene Stad, profiteert ook natuurlyk meer omslags en werks voor de Regeeringspersoonen, wier getal dan ook, uit dien hoofde, zo veel mogelyk behoort gelyk te staan met de

„ be-

„ bezigheden, waar toe zy den nodigen XLV.
„ tyd moeten kunnen vinden, om tot elk BOEK.
„ object afzonderlyk te kunnen vaceeren, ——
„ en zich te appliceeren. —— Uit de eene 1787.
„ Kamer in de andere over en weder te
„ gaan, ten einde twee of meer zaaken te
„ gelyk af te doen, is, (behalven de van
„ ouds afgekeurde laagheid van *gaauwen*
„ Daggelden te trekken,) oorzaak, dat al-
„ les gebrekkig en oppervlakkig behandeld
„ wordt.

„ Wy bedoelen hier niet enkel de Admi-
„ raliteits Ampten van de Heeren VAN DER
„ HEIM, D'ESCURY, VAN TEYLINGEN
„ en VAN BASEL, welker Incomptabili-
„ teit is gedemonstreerd by een Request,
„ dat door de *onmgezindheid* van de Meer-
„ derheid tot nog geen effect heeft mogen
„ sorteeren. Maar wy hebben thans het
„ oog op de verbaazende Lyst van Posten
„ en Commissien, welke door de vier en
„ twintig tegenwoordige Heeren Vroed-
„ schappen thans waargenomen en meest al
„ van de Regeering onafscheidelyk geoor-
„ deeld worden; terwyl het egter eene
„ Physique onmogelykheid is, op onder-
„ scheidene tyden en plaatzen, tot die Func-
„ tien vereischt wordende, persoonlyk te
„ vaceeren en werkzaam te zyn in dier voe-
„ ge als het belang van elke zaak vordert."

Uit deeze, met de Naamen daar by ge-
voegde Tafel van *zes en negentig* Posten, be-
halven *vier* Admiraliteits Ampten, en buiten
de *drie* thans openstaande Commissien van
de Stad in de Generaliteits Rekenkamer,

XLV. BOEK. — 1787. Staaten Generaal, Admiraliteit in *Zeeland*, en het Ampt van Rentmeester der Kerken, thans door een Oud-vroedschap bekleed, bleek dat *vier en twintig* Menschen moesten waarneemen *honderd* onderscheiden bedieningen. — Zy erkenden dat eenige der opgenoemde Posten min gewigtig en voordeelig waren dan andere, ja dat sommige voor enkele Lastposten moesten gehouden worden; doch dit nam, huns oordeels, niet weg, dat tot elk derzelven tyd en moeite vereischt wierd.

Weshalven zy besllooten, dat 'er meer dan genoegzaame redenen voor handen waren, om hun Ed. Agtb., die gelegenheid hadden om alles van naby te zien, en te kennen, te overtuigen, van de nut- en noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Vroedschap, en gevolglyk van de onvermydelyke verpligting van Schepenen, als onzydige Mederegenten, om dezelve tot stand te helpen brengen op zodanig een voet, en door zodanige middelen, als men raadzaamst vondt (*).

Schepenen trekken zich de zaak der Minderheid aan. Schepenen van *Rotterdam* overwoogen dit Adres. By hun kwam bovenal in bedenking — Of hun Collegie geregtigd was om zich in te laaten tot een Verzoek van dien aart, als het Adres inhieldt? — Ten anderen, of eene Vroedschaps Vermeerdering der Stad van die nutheid en noodzaaklykheid moest gehouden worden, dat zy het der moei-

(*) Men vindt het geheel in 't *Beroerd Nederland* V. D. bl. 200—233.

moeite waardig oordeelden, van hunne zyde, tot de bevordering daar van, mede te werken? —— Een bevestigend Besluit volgde, naa ryp beraad, op beide deeze Vraagen, zodanig ingerigt, dat hun Ed. Agtbaare verklaarden, ten aanziene van de Vermeerdering der Vroedschap in het uitvoerig Berigt aan 's Lands Staaten gezonden, niet zo zeer ontdekt te hebben, eene Ontkenning van de nut- of noodzaaklykheid dier Vermeerderinge, dan wel van de Bevoegdheid der Persoonen, die dit Verzoek hadden ingediend. — Hier uit werd eene derde Vraag gebooren, raakende de wyze op welke aan het Verzoek hun voorgesteld, zou kunnen voldaan worden? Omtrent dit stuk verklaarden zy zich onverschillig, 't zy men verkoos, dat Schepenen te gader met de Vroedschap hunnen wensch aan den Souverain voordroegen; of dat de Vroedschap zulks alleen by 's Lands Hooge Overheid bewerkte; mits men met de zaak zelve allen mogelyken spoed maakte. Dit berigt ontving de Vroedschap op den naast laatsten dag des Jaars MDCCLXXXVI.

XLV. BOEK. —— 1787.

Te midden van alle deeze handelingen, dit netelig stuk betreffende, was in *Rotterdam* een Gezelschap opgerigt van eenige Onderofficieren der Schutterye, aan 't welk zy den naam van *de Unie* gaven. Deeze *Unie* bestondt in byeenkomsten van *Ongewapende* Leden der Schuttery, was ondergeschikt aan, en goedgekeurd door den grooten Krygsraad, aan welk Collegie het Beheer der Schuttery door de Wethouderschap was aanbevolen, zo nogthans, dat dezelve, noch

Een Gezelschap van Onder-officieren, *de Unie* geheeten, opgerigt.

XLV. BOEK. 1787.

geheel, noch gedeeltlyk, in de Wapenen kon of mogt komen dan op Order van de Wet, of van Burgemeesteren.

Onderfteunt de Party der Regeerings vermeerdering.

Een Afgevaardigde uit dit Gezelfchap aan den Grooten Krygsraad, hadt, in eene Aanfpraak, het oogmerk eener wel ingerichte Schutterye ontvouwd, en beweerd, dat dit zich niet flegts bepaalde by de Behandeling van het Geweer; maar wyders ten oogmerke hadt om te dienen als een Lyfwagt voor de Waarborgen van Regten en Vryheden, en de Bevorderaars eener Grondwettige Herftellinge; en gevolglyk van ter zyde geregtigd om op zaaken van Regeering een waakend oog te houden. Op deeze veronderftelling fteunde de Inleevering van een Verzoekfchrift, uit naam deezer *Unie* aan den Grooten Krygsraad, ingerigt om de Vermeerdering der Vroedfchapsleden te helpen voorftaan en bevorderen.

Sterke taal door hun gevoerd.

Zeer heftige taal voerden deeze Leden der *Unie*, in dit Stuk, opgefteld „ om het Regt „ der Schutterye te handhaaven, voor al „ tegen de willekeurige en Ariftocratifche „ Principes der Meerderheid van de *Rotterdamfche* Vroedfchap, met welke, naa zo „ veele aanhoudende teleurftellingen, het „ geduld geheel ten einde liep."

In deeze vlaage van ongeduld is hunne taal: „ Den braaven Stadgenooten, die „ zich, zints Jaaren, afgefloofd en gepy- „ nigd hebben, om het welzyn van deeze „ Stad te bevorderen, vergt men thans te „ vergeefsch, zich langer in de baaren van „ eene Ariftocratifche zee te laaten flinge-

„ ren,

„ ren, daar hun het gevaar van te zullen „ vergaan, elk oogenblik bedreigt, en hun „ schiet thans niets anders over dan tot uiter- „ stens over te gaan. —— Sommigen hun- „ ner, geheel raadloos wat te beginnen, „ staan, als het eenigste middel, voor, om „ zulke Vertegenwoordigers, die het ver- „ trouwen van Braaven reeds ontelbaare maa- „ len verbeurd hebben, van hunne Raads- „ plaatzen te ontzetten, en dezelve te ver- „ vullen met waare en opregte Volksvrien- „ den; terwyl anderen, welken nog eene „ meerdere toegeevenheid is overgebleeven, „ omzien na middelen om de zulken nog „ te spaaren, door dat Collegie te vermeer- „ deren met belanglooze Vaderlanders, die „ de liefde, de agting en het vertrouwen „ aller Braaven overwaardig zyn; ten ein- „ de, door zodanige Vermeerdering, de „ stem van onze tegenwoordige waardige „ Volksvrienden, welke thans geheel on- „ derdrukt wordt, in de Raadzaal te ver- „ heffen, en die der Volksonderdrukkeren „ te smooren."

Zich beklaagd hebbende over het misluk- ken hier van, door de handelwyze der Meer- derheid in dit geval gehouden, en het inge- diend Berigt, vaaren zy voort. „ 'Er is dus, „ onder alle de schreeuwende bedryven, „ zints Jaaren gebezigd, geen gevonden, „ het welk de hartader van *Rottes-burgers* „ nader treft dan juist 't geen in dit Berigt „ wordt gemanifesteerd. Wanneer de klaag- „ stem tot 's Lands Vaderen wordt ge- „ smoord, dan wordt ras onze Vrye Repu-

„ bliek

XLV. BOEK. 1787.

„ bliek herschaapen in eene ergere dan *Venetiaansche*, en het vrydenken zal dan welhaast eene doodzonde worden: dan wordt „ de anders vrye *Nederlander*, nu aan slaafsche ketenen geslooten, jaloers op den „ Onderdaan van een Alleenheerscher; want „ de klaagstem van deezen wordt nog gehoord, en menigmaal nog verhoord."

Voorts opgemerkt hebbende, hoe zy, als Burgers en Schutters, niet alleen *bevoegd*; maar zelfs *verpligt* waren zich deeze zaak aan te trekken, en tegen alle zodanige willekeurige Overheersching ten allersterksten te verzetten, en den wettigen Volksvertegenwoordigenden Souverain te beschermen, en te verdeedigen, waar toe zy zich door hunnen Eed verbonden hadden, laaten zy deeze zwaar bedreigende taal volgen. „ Maar de „ Wapenen zyn hun nog tot een grooter „ einde toevertrouwd. Het Heilig Regt „ te beschermen, en tegen alle aanrandingen te beveiligen, dit is de groote taak „ van een Republicainsch Schutter. Voor „ dit Regt is hy verpligt altoos te waaken, „ en *Hem*, die 't zelve aanrandt, al ware hy „ ook op den Stoel der Eere gezeten, als „ een Vertreeder van dit Regt, indien het „ de nood vordert, het Staal door zyn eerloos hart te drukken.

„ Het was egter," laaten zy 'er op volgen „ verre van hun, dat zy zulke geweldige „ middelen zouden begeeren aan te wenden, „ zo lange 'er nog zagtere middelen onbeproefd waren; maar zy meenden, nogthans, dat, daar de Meerderheid der

„ Vroed-

„ Vroedschapsleden zich zelven meer en „ meer ontmaskerden; daar zy thans de „ grondzuil der Vryheid aantasten en ge- „ heel poogden omver te rukken, men „ zulke openbaare en geweldige Aanrandin- „ gen van het Heilig Regt der Burgers, „ hun slegts toevertrouwd, met geen min- „ der sterke middelen, behoorde tegen te „ gaan."

XLV. BOEK. 1787.

Op deeze gronden waren zy den Krygsraad aan, als de wettige Representanten der Schutterye, om mede te werken tot ondersteuning van het Verzoek ter Vermeerdering van de Vroedschapsleden, of anderzins zulke sterkere Middelen te beraamen, als men, naar tydsomstandigheden, voeglyk zou vinden.

Eenige Schutters verklaaren zich daar tegen.

Een aantal van zes en veertig *Rotterdamsche* Schutters deedt zich by naamen in het Dagblad dier Stad kennen, als niet instemmende met het daar in gestelde, en geen deel hebbende aan de verfoeilyke uitdrukkingen, welke, huns agtens, daar in voorkwamen, waar mede zy hunne Naamen voor uitgeschrapt hielden. Dan de Bewerkers van dit Voorstel aan den Krygsraad bleeven niet in gebreke van zich tegen deezen, in dat zelfde Nieuwspapier, te verdeedigen (*).

De Meerderheid wraakt het gedrag der Schepenen.

In deeze gedaante vertoonde zich de staat der zaake, by het afloopen van het Jaar MDCCLXXXVI, en den aanvang van het Jaar, 't welk wy thans meer bepaald beschryven; alleen was die hertred noodig om den zamen-

(*) Zie *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 81—84.

XLV BOEK. — 1787. menhang der zaake en de voldoening aan onze belofte. Het schryven der Schepenen aan Burgemeesteren en Vroedschap, overeenkomstig het bovengemelde (*), hadt by derzelver Meerderheid geenen ingang. In eenen Brieve den achtsten van Louwmaand MDCCLXXXVII, weezen zy de bedoelde Zamenwerking, ten beoogden einde, van de hand, als die, huns oordeels, steunde op eenige misvattingen en verkeerde onderstellingen in den Brief der Schepenen. Terwyl zy niet nalieten, zich by Schepenen te beklaagen over het Adres door den Grooten Kryграad by Schepenen gemaakt, en boven al wegens dat uit de *Unie* der Schuttery, welke beide, en boven al het laatste, zy oordeelden „ van zodanig een aart en „ natuur, en in zodanige termen gecou„ cheerd te zyn, dat zy vermeenden veel „ eer reden te hebben van te kunnen en „ moeten verwagten, dat hun Ed. Agtb. „ als administreerende de Justitie, derzelver „ gevoeligheid daar over zouden hebben „ doen blyken, dan daar van gebruik ge„ maakt om dezelve onder hun oog te bren„ gen, en te doen dienen tot Adminiculen „ of Objecten, waar op hun Ed. Agtb. der„ zelver demarche in deezen by de Vroed„ schap gedaan, fundeerden (†)."

Een Verzoek- In dit geschil der Regeeringsleden kon het niet uitblyven, dat de Gemeente party koos, en

(*) Zie hier boven bl. 121.
(†) Deeze geheele Brief is voorhanden in 't *Beroerd Nederland* VI. D. bl. 51-[illegible].

en was dit althans te *Rotterdam* onvermydelyk, waar wy te meermaalen de heffe des Volks op de been zagen. Een Verzoekschrift strekkende om de Vroedschap op het oude getal van vier en twintig te houden, lag ter tekeninge, en hadt geen geringen toeloop van de zodanigen, die der *Oranje-party* waren toegedaan. Hier uit ontstonden, op den negenden van Louwmaand, zo groote beweegenissen, dat de Schuttery en het Genootschap in de Wapenen kwam, en de Stadspoorten op het klinket geslooten werden.

XLV. BOEK. 1787. Verzoekschrift om het oude getal der Vroedschappen te houden.

Men hadt niet nagelaaten allerlei gerugten, ten nadeele van de bedoelde Vermeerdering der Vroedschapsleden onder den man te strooijen; het meest ingang vindende was, dat zulks geene andere bedoeling hadt, dan om de gevestigde Regeeringsgesteltenisse te verbreeken, en den Hervormden Godsdienst te ondermynen. Althans Burgemeesters en Schepenen noemden, in eene Afkondiging, 's volgenden daags gedaan, de verspreide maaren „ Uitstrooizels en Gerugten, welk „ de Muitzugt te baate neemt, om, onder „ het looze masker van eenen gewaanden „ Godsdienstyver, de verfoeilykste ooginerken te verbergen, eene niet doorziende Gemeente te misleiden, en door het „ aanstooken van het felsle vuur van Tweedragt en Geweld, de beste poogingen tot „ bescherming van den waaren Hervormden Godsdienst en herstel der Burgerlyke „ Vryheid, te dwarsboomen en te verydelen." Dit bewoog hun Ed. Groot Agtb. om

Dreigend Oproer, uit valsche gerugten spruitende, en Afkondiging daar tegen.

XLV. BOEK. — 1787. om by eene Waarschuwing eene Belooning van honderd Gouden Dukaaten te belooven aan den Aanbrenger van de Autheurs of Verspreiders van dergelyke alzins onwaaragtige, haatlyke, en niets dan Oproer ademende verdichtzelen, en tevens de goede Burgery te vermaanen, om, door dergelyke Voorgeevens, zich niet te laaten misleiden.

Byzonderheden deeze Afkondiging betreffende. De Burgemeesters BICHON en VAN DER HOEVEN, die, ten tyde der rustftoorende beweegenissen, schoon in de Stad en op Straat zynde, niet verscheenen waren op een Vergadering door den Hoofdschout belegd, weigerden in te stemmen *met* ja verklaarden zich *tegen* het eerste Lid deezer Afkondiginge; ook weigerde de eerstgemelde, schoon het zyne beurt was, over de Afleezinge te staan. Beiden begeerden zy niet in te stemmen met het Besluit der Wet, om deeze Afkondiging, op den volgenden Zondag, van de Predikstoelen te doen afleezen. De Voorzittende Burgemeester verliet de Kerk, ten zelfden stonde dat de Afkondiging zou geschieden; en werd dezelve, ten blyke van minagting, in verscheide Kerken, gedaan op zulk eene wyze, en onder zo veel gehoest, gekuch, geschoffel en geraas, 't welk zo onmiddelyk naa het eindigen der Voorleezing ophieldt, dat al dit bedryf aan niets anders dan aan een moedwillig opzet der des ongezinden kon toegeschreeven worden.

Wederzydsche Bepleitingen. Met dit alles groeide de verwydering tusschen de *Rotterdamsche* Regeeringsleden, van dag tot dag, aan, en klonk dezelve

meer

meer en meer het Land door. De Voorſtanders van de Vermeerdering der Vroedſchapsleden werden te raade dezelve by 's Lands Vaderen uitdruklyk te verzoeken. Hunne Tegenſtanders hielden zich vast aan het gevoelen, wegens de onwettigheid van eene zamengevoegde Vergadering uit Vroedſchappen en Schepenen beſtaande, tot het bewerken van de begeerde verandering. Breedvoerige Brieven van wederzyden ter Staatsvergaderinge ingediend, waar in elk zyne zaak met klem bepleit, doch ter overneeminge in onze Geſchiedenis, te veel en te breedſpraakig zyn, ſtrekken hier van ten bewyze. Het geheele beloop deezes geſchils wordt daar in van wederzyden opgegeeven, met een pleit voor elks vermeend regt (*). — Geen ongunſtig onthaal ontmoette ter hooge Staatsvergadering de zaak der Minderheid, of de voorgeſlaagene Vermeerdering der Vroedſchapsleden.

XLV. BOEK. — 1787.

Eene Oprechte Vaderlandſche Societeit, ook de Oranje-Societeit geheeten, aangelegd.

Te midden deezer woelingen poogden de Voorſtanders van het thans plaats hebbend getal eene ſterkte te zoeken in het middel, 't welk zo veel ſteuns gaf aan de zaak hunner Partye. Men werdt te raade eene *Oprechte Vaderlandſche Societeit* aan te leggen, in tegenſtelling van de *Vaderlandſche Societeit*. Aan 't hoofd van deeze nieuwe ſtondt Jan Cornets de Groot, de Boezemvriend van den Ridder Bentinck, dien wy in *'s Gravenhaage* met dien zelfden arbeid, tot

(*) Men vindt dezelve in 't *Beroerd Nederland* bl. 17—27.

XLV. BOEK. 1787. het zelfde einde, werkzaam zagen (*). Deeze, eerlang bekend onder den naam van de *Antidotaale* of *Oranje Societeit*, gaf voor niet minder dan de *Vaderlandsche Societeit*, het algemeen welzyn te bedoelen, en was de yver der Leden om Tekenaars te winnen *tegen* dan de andere om die te krygen *voor* de Vermeerdering der Vroedschap niet minder. —— Deeze nieuw opgerigte Societeit was der andere Partye zodanig tegen den borst, dat zy 'er tegen werkten door eene tweede Burger Societeit, bestaande uit Leden van minderen doene aan te leggen, die ook toeloop kreeg. Dit was zeer geoorloofd; maar eenigen drongen aan op 't sluiten van de Oranje Societeit; doch het werd, door den Burgemeester ELZEVIER en den Hoofdofficier GEVERS van de hand geweezen, die aanmerkten, dat zulks niet kon geschieden, zonder dat andere Societeiten desgelyks geslooten werden. Eene aanmerking door driftigen die Heeren euvel geduid. —— De Wethouderschap vorderde egter, met het begin van Herfstmaand, dat deeze Societeit, binnen een bepaalden tyd, opgave zou doen van de Naamen, Woonplaatzen en Hoedanigheden der Persoonen, die op de oude Constitutie en Qualificatie daar toe ingetekend hadden, mitsgaders de Naamen der Societeitsleden. Wanneer, over deeze eischen in de Societeit zou geraadpleegd worden, vaardigde men derwaards eenige Geregtsdienaars en Schutters. Dit zag dezelve als

(*) Zie hier boven bl. 73.

als zeer vernederende aan, en oordeelde zich daar van te moeten verschoonen, deezen eisch aanmerkende als eene moeilykheid, welke men haar wilde aandoen; om dat zy in denkwyze van de Regeering verschilde. En is hier van, door de kort daar op volgende Staatsomwanteling, niets gekomen.

XLV. BOEK. — 1787.

Niet vreemd was het, dat veelen in *Rotterdam*, zints lange, reikhalsden, de daadlyke uitwerking te zien van de Staatscommissie, in den Jaare MDCCLXXXIV te dier Stede gezonden (*). De Geconstitueerden bekroop geene ongegronde vrees, dat eerlang, van wegen die Stad, eenigen ter Dagvaard zouden gemagtigd worden, welke zy, volgens de voordragt van eenige byzonderheden, in de uitgegeevene *Verzameling van Echte Stukken deezer Staatscommissie*, tot die post, onbevoegd aanmerkten. Dit bewoog hun, als een geschikt middel daar tegen, te baate te neemen het indienen van een Verzoekschrift aan 's Lands Staaten, om de overweeging van het uitgebragt Verslag hunner toenmaals Afgevaardigden, hoe eer hoe liever, ter hand te neemen.

Aandrang der Geconstitueerden by Staaten van *Holland* op de Overweeging van het Verslag der Staatscommissie des Jaars 1784.

„ Zy hielden zich," om hunne eigene woorden te bezigen, „ volstrekt overtuigd, „ dat verscheide der thans fungeerende Raa„ den in de Vroedschap zich hadden schul„ dig gemaakt aan zodanig Wangedrag en „ Verzuim, en daar door het vertrouwen der

Begeerte dat de Heeren daar in als verdagt voorkomende,

(*) Van deeze Commissie hebben wy een breedvoerig Verslag gegeeven in onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 329. enz. X. D. bl. 184. XII. D. 100 enz.

XLV. BOEK. 1787. Geene Staatscommissie mogten bekleeden.

„ der voornaamste Burgery in zo verre verbeurd, dat het Bestuur der Stedelyke zaaken, noch de Stem der Stad over 's Lands belangen, niet meer kon worden overgelaaten aan een Collegie, waar in zulke Raaden, met hunne Afhangelingen of blinde Naavolgers, de Meerderheid uitmaakten en alle cordaate poogingen hunner Medeleden, op de hardnekkigste wyze, dwarsboomden." — Zy beweerden verder, zich op het Verslag van de Bezending beroepende, „ dat daar in de meesten der *Veertien* Raaden, en bovenal de Burgemeester VAN DER HOEVEN, de Oud-burgemeester VAN DER HEIM, en Vroedschappen D'ESCURY, VAN TEYLINGEN, MOSSEL, VAN HOGENDORP, VAN STAVEREN en VAN BASEL, in zulk een licht voorkwamen, dat zy daar op mogten wyzen, en het gansch onnoodig oordeelden 'er iets meer by te voegen tot regtvaardiging van hun begrip, dat de Vroedschap van *Rotterdam* ten spoedigsten van die Leden gezuiverd, of immers van derzelver overheerschenden invloed ontheeven behoorde te worden."

Op een spoedig in 't werk stellen van Staatshandelingen over het meergemelde Verslag, aangedrongen hebbende, verzogten zy, „ dat inmiddels, als Gedeputeerden der Stad *Rotterdam* niet ontvangen mogten worden, die Raaden, tot wier laste in het Rapport eenig Accusatie van Wangedrag of Pligtverzuim vervat was, en dat daar van, vóór den eersten February, aan Burge-

„ mees-

„ meesteren en Vroedschap Aanschryvinge „ mogt gedaan worden."

De Hoofden en Bestuurders der nieuwlings aangelegde *Oprechte Vaderlandsche Societeit* oordeelden in deezen niet te moeten stilzitten, of hunne gevoelens voor de instandhouding der Stadsregeering op den ouden voet, te verbergen. Ten deezen einde overhandigden zy in Louwmaand een Verzoekschrift aan Staaten van *Holland*, waar in zy de bedoelingen en 't gedrag der Geconstitueerden, en allen die deeze zyde hielden, in den zwartsten nagt poogen te plaatzen. Boven al vonden zy zich bewoogen om niet langer te zwygen, door den onvoorbeeldigen stap hunner Partye, om de Remotie voor te stellen van den Burgemeester, die, volgens het bestendig gebruik binnen *Rotterdam*, ter Staatsvergaderinge stondt afgevaardigd te worden, met de Remotie van nog eenige anderen door hun opgegeevene Leden der Vroedschap. „ Dit hadt hun gedrongen," gelyk zy spraaken, „ om hunne Stem en die van een groot gedeelte „ hunner braave Medeburgeren te moeten „ opheffen tot die Illustre Vergadering van „ hun Ed. Gr. Mog. zich ten vollen verzekerd houdende, dat hunne gezonde „ Staatkunde niet zou toelaaten, dat zulk „ een gering getal onvergenoegde Ingezetenen, welker meerendeel, als niet behoorende tot de Publieke Hervormde Kerk, „ volgens 's Lands Constitutie, niet admissibel is in eenig Polietiek Stedelyk Bestuur „ of tot Administratie en Justitie, zo veel

XLV. BOEK.

1787. Verzoekschrift ten voordeele van de toenmaalige Regeering door de Hoofden der *Oprechte Vaderl. Societeit*.

XLV. BOEK. 1787. „ invloeds zou hebben op het Bestuur der „ Stad, dat te hunner contemplatie, de „ dienst van zo veele waardige Regenten, „ zou worden inutiel gemaakt, en daar „ door de gevoeligste slag toegebragt aan „ eene overgroote meerderheid van braave „ en stille Burgers, die hunne Regenten in „ 't algemeen als zodanig eerbiedigen en ge- „ hoorzaamen, en wien het, hoe wars ook „ van al wat naar eenige Oppositie zweemt, „ ondraagelyk zou vallen om langer gebukt „ te gaan onder de harde middelen, waar „ door hunne stem wordt gesmoord, en „ hunnen rechtmaatigen yver voor het be- „ houd van hunne zo aanzienlyke Stad en „ voor de Conservatie van haare wettige „ Privilegien wordt uitgedoofd."

De verwydering vergroot. Zich voorts verdeedigd hebbende tegen het ongunstige, 't welk in het Staats-rapport door de Bezending uitgebragt, tegen eenige Regeeringsleden mogt voorkomen, betuigden zy hunne begeerte, dat de Verzoeken ter Afzetting van eenige Vroedschapsleden mogt van de hand geweezen worden.

De kloove tusschen de Leden der *Rotterdamsche* Wethouderschap, wel verre van te vernaauwen, vergrootte van tyd tot tyd. Het geringe uitzigt op een minzaam vergelyk, verflaauwde langs hoe meer. De bemoeijing der Schepenen met de zaak der Vroedschap, werd by verscheide Leden als wederregtlyk aangemerkt; die daarenboven oordeelden, dat zo in de byeenroeping, als in de handelwyze zelve dier zamengestelde Vergadering van Schepenen en Raaden, ver-

verscheide onregelmaatigheden, aanloopende tegen de Orde van Regeering, hadden plaats gegreepen. Geen ander middel bleef 'er dus over dan zich te beroepen op 's Lands Hooge Overheid, en voor dezelve, hun gedrag, als mede de beweegredenen daar toe, open te leggen, en langs dien weg hun dus verre gehouden gedrag te verdeedigen. Van wederzyden deedt men dit.

Aandrang op de Vermeerdering der Vroedschapsleden by hun Ed. Groot Mog.

Een zeer breedvoerig Stuk van Burgemeesteren, Schepenen en Raaden, voor de Vermeerdering der Vroedschap pleitende, den zes en twintigsten van Louwmaand gedagtekend, kwam ter tafel van hun Ed. Gr. Mog., behelzende eene ontvouwing van de geheele toedragt deezer zaake tot op dien tyd, en eene schets zo van de verbintenis, welke tusschen de Raadsleden der andere Partye toegedaan, plaats hadt, als van hunne gedraagingen in vroegere dagen des Stadsbestuurs, en 't geen zy in de thans hangende zaake gedaan hadden. Uit welk alles, op eene zeer scherpe wyze voorgesteld, zy ten slot zeggen, dat een van beiden zou moeten volgen, „ Of onze Stad moet, door „ *veertien* aan elkander verbondene Persoo„ nen *despotiek* worden geregeerd; en die „ *veertien* Persoonen moeten juist byna alle „ *die* weezen, welke door het Rapport van „ Heeren Commissarissen van U Ed. Gr. „ Mog. aan Hoogstdezelven genoegzaam „ kenbaar geworden zyn — Of 'er moet, „ ingevolge der door ons gedaane vertoo„ ning in deezen eene Vermeerdering der „ Vroedschap worden toegestaan, en door

XLV. BOEK. — 1787.

„ U Ed. Gr. Mog. vervuld; ten einde het „ gantsche Corpus deezer Stad, zo in de „ Staatsvergadering, en de deliberatien over „ Staatszaaken, als in de aanstelling der Ma„ gistratuur en verdere Stadsbelangens, tot „ het privative departement der Vroedschap „ behoorende, te representeeren. En het „ is in het *laatste* dat wy, tot nut en rust „ van onze Stad, en ter voldoening aan den „ vry algemeenen wensch van veelen der „ notabelste onzer Medeburgeren, op het „ yverigste, van U Ed. Groot Mog. blyven „ verzoeken: terwyl wy de pernicieuste „ suites, welke uit eene langere continuatie „ van het *eerste* noodwendig, zo wel voor „ Land als Stad moeten proflueeren, ge„ rustlyk aan het doorziend oog en de over„ weeging van U Ed. Gr. Mog. overlaa„ ten, en ons, uit dien hoofde, vleijen, „ zo wel met eene spoedige als favorabele „ dispositie."

Tegenspraak van dien Aandrang.

Het leedt maar weinig tyds of dit Stuk werd gevolgd door een Berigt van Burgemeesters en Vroedschap ter hooge Staatsvergaderinge ingeleeverd, 't welk zeer breedspraakig was, en niet min dan het evengemelde stuk vol schamperheden. 't Zelve behelsde deeze drie hoofdzaaken — *Voor eerst* een wydluftig vertoog over de onbevoegdheid der geenen, die zich Burgemeesteren, Schepenen en Raaden noemden, tot het doen des Verzoeks aan Staaten van *Holland* voorgesteld. —— *Ten tweeden* poogden de Stellers het gebrek aan bevoegdheid van hun Ed. Gr. Mog. om zich de zaak in geschil,

raa-

raakende de Vermeerdering der Vroedschaps-leden aan te trekken, te betoogen. — *Ten derden* behelsde 't zelve eenige Bedenkingen en Bezwaarenissen over de buitenspoorigheden tegen hun en hun Gezag in 't werk gesteld. In welk laatste zy geenzins onopgemerkt lieten de Taal in het Stuk van de Leden der Unie gevoerd (*).

XLV. BOEK.

1787.

Het voorgevallene deswegen ter Staatsvergaderinge.

In het Besogne over dit Stuk gehouden, waren *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Gouda* en *Alkmaar* voor het Verzoek, om, by voorraad, eenige Leden der *Rotterdamsche* Regeeringe als Afgevaardigden ter Staatsvergadering niet toe te laaten. Terwyl de Ridderschap, *Delft*, *Amsterdam*, *Rotterdam*, *Hoorn* en *Enkhuizen* voor het tegendeel stemden. Ten aanziene van deeze Meerderheid bleef niet onopgemerkt, dat men zorg hadt gedraagen, om de Afgevaardigden van *Amsterdam*, die uit de Pensionarissen VAN BERCKEL en VISSCHER bestonden, zeer onverwagt te vermeerderen, met eenige Heeren, die van een verschillend gevoelen dier Pensionarissen waren, en dus de Stem van *Amsterdam* aan eene andere zyde deeden vallen, dan dezelve anderzins zou gestaan hebben. — De Stem van *Rotterdam*, daar in uitgebragt door den Burgemeester BICHON en den Pensionaris NEDERBURG, bleef niet vry van berispende aanmerkingen. De zaak werd door Elf Steden overgenomen.

Haarlems Raadslag.

By deeze overneeming gaven die van *Haarlem* te verstaan, „ dat zy, zo wel als „ de

(*) Zie hier boven bl. 122.

XLV. BOEK. — 1787.

„ de Afgevaardigden van *Dordrecht*, *Leyden*, *Gouda* en *Alkmaar* in het Besogne van begrip waren geweest dat ter Staatsvergadering behoorde geadviseerd te worden, om aan Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad *Rotterdam* aan te schryven, dat het hun Ed. Gr. Mog. aangenaam zou zyn, indien, hangende Hoogstderzelver *Deliberatien over het Rapport van Heeren Gecommitteerden tot het onderzoek van de zaaken te Rotterdam*, immers by provisie, van wegen de gemelde Stad, geene Heeren als Gedeputeerden ter Provinciaale Vergadering verscheenen, welke in die *Deliberatien* zo merkelyk geintresseerd zyn, of op welken, uit hoofde der zaaken en omstandigheden, ten hunnen opzigte, in dat Rapport gedetailleerd, thans in meerderen of minderen graad, een Wantrouwen van veele notabele Burgers en Ingezetenen rust, en wel byzonder de Heeren VAN DER HOEVEN, VAN DER HEIM, D'ESCURY, VAN TEYLINGEN, MOSSEL, VAN HOGENDORP, VAN STAVEREN en VAN BASEL; en dat hun Ed. Gr. Mog. vertrouwden, dat aan dit hun verlangen, en daar mede overeenkomstig zynde verwagting, beide voortspruitende uit eene waare zugt, om, zonder verkorting van het Regt der gemelde Stad en van derzelver Regeeringsleden, en zonder aan iemand van hun eenige fletrisure te willen toebrengen, alle anderzins te vreezene verwarringen en nieuwe misnoegens voor te komen, by welge-

„ mel-

„ meldé Heeren Burgemeesteren en Vroed-
„ schappen, door het maaken der meest
„ gepaste schikkingen, gereedlyk zou wor-
„ den voldaan. —— Doch dat vyf andere
„ Leden van het Besogne van een verschil-
„ lend gevoelen geweest zynde, en con-
„ form derzelver Sentiment, op grond van
„ eene daar by gevoegde *Computatie* der
„ Stem van *Rotterdam*, die door eene
„ Vroedschaps Resolutie punctueel bleek
„ bepaald te weezen, het Rapport zynde
„ opgemaakt, zonder daar by van het te-
„ genovergestelde gevoelen iets te gewaa-
„ gen, zy Heeren Gedeputeerden, in dee-
„ ze situatie en behandeling van zaaken,
„ zich verpligt vonden het zelve alzo uit-
„ gebragte Rapport copielyk over te nee-
„ men, ten einde daar omtrent het goed-
„ vinden van Heeren hunne Principaalen
„ te verstaan (*)."

Geconstitueerden dringen aan om de Ampten aan Burgers te geeven.

Terwyl deeze groote zaak dus hing, bleeven Geconstitueerden onledig, met, op het voorbeeld van *Haarlem*, aan te dringen om de Stads Ampten en Beneficien, met uitsluiting van Vreemdelingen, alleen te geeven aan gebooren Burgers, immers aan de zodanigen, die een aanmerkelyk getal van Jaaren binnen de Stad gewoond hadden, en de gemeene Lasten helpen draagen. Zy verzogten Burgemeesters en Raaden, dat deeze Schikking by hun ten spoedigsten in overweeging genomen, en deswegen de vereischte vaststelling mogt gemaakt worden.

Niet

(*) *Resol. van Holl.* 30 Jan. 1787.

XLV. BOEK. — 1787. Op den Volksinvloed.

Niet min yverig betoonden zich deeze Geconstitueerden in den aandrang op het *Haarlemsch* Voorstel, wegens den Volksinvloed, en waren onder de geenen, die door een Verzoekschrift by Staaten van *Holland* deeze belangryke zaak ondersteunden.

De zaak der Vroedschapsleden weder in *'s Haage* ter hand genomen. En uitgebragt Rapport tot de Vermeerdering.

Het stuk der Vermeerdering van de Vroedschapsleden, schoon in schynbaare rust, sliep niet. Aangeschreeven onder de zaaken, die ter nadere Raadpleeginge moesten dienen, haalde men 't zelve, den zeventienden van Lentemaand, te voorschyn. — Met de Ridderschap en de Afgevaardigden van *Rotterdam* begreepen die van *Delft*, *Hoorn*, en *Enkhuizen*, dat de voorgeslaagene Vermeerdering moest van de hand geweezen worden: terwyl die van *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amsterdam*, *Gouda* en *Alkmaar*, een tegenovergesteld begrip in het Besogne over deeze zaak gehouden voor het hunne verklaarden, en dus de Meerderheid van ééne Stem op hunne zyde hadden. De Raadpensionaris bragt daar op ter tafel van hun Ed. Groot Mog. een Verslag van alles wat omtrent deeze zaak voorheen ter Vergadering was ingekomen, en het jongste gevoelen daar op ingediend, hier in bestaande; „ dat de Meerderheid van hun „ Heeren Gecommitteerden hadt geconsi„ dereerd, dat, gelyk de buitengewoone „ Voorziening van hun Ed. Gr. Mog. tot „ het zenden van eene Staats-commissie na „ *Rotterdam*, om aldaar Onderzoek te doen „ en middelen tot herstel van de Rust te „ beraamen, manifestelyk mede daar toe

„ hadt

„ hadt gediend om het aldaar *subsisteerend* „ *Wantrouwen* weg te neemen, het mitsdien „ niet anders dan overeenkomstig met het „ gemelde heilzaam oogmerk kon worden „ beschouwd, dat in dit zelfde Principe „ steeds worde voortgewerkt, om dus het „ Plan van Herstelling op eene convenabele „ wyze te voltooijen. Terwyl het uit alle „ de in deliberatie zynde Stukken, maar „ al te klaar bleek, dat het misnoegen en „ wantrouwen binnen de Stad *Rotterdam*, „ wel verre van genoegzaam geappaiseerd „ te zyn, integendeel als nog ten sterk„ sten plaats greep; en, zo daar in niet „ voorzien werd, voor de schroomlykste „ gevolgen moest doen vreezen.

XLV. BOEK.

1787.

„ Dat ondertusschen de voornaame Sour„ ce hier van gelegen zynde in eene te On„ vredenheid van verscheide notabele Bur„ gers, over diverse Leden van de Regee„ ring, en een gedeclareerd Mistrouwen „ omtrent derzelver Directie; terwyl we„ derom anderen hun genoegen over die „ zelfde Regeeringsleden hadden aan den „ dag gelegd, even dit Verschil van Sen„ timenten niet weinig scheen aan te pry„ zen de verzogte, en, naar de gesteld„ heid van *Rotterdam* zeker ten eenemaal „ voor 't vervolg, zo wel als voor het te„ genwoordige geschikte Vermeerdering der „ Vroedschapsleden tot het constitutioneele „ getal van *Veertig Persoonen*. Als zynde „ daar in gelegen een gepaste Middelweg „ tusschen de Gevoelens der twee Partyen: „ naardien dus aan de begeerte van hun,

„ die

XLV. BOEK. — 1787.

„ die de tegenwoordige Ledèn van Regee-
„ ring wenschten geconserveerd te zien,
„ geen atteinte zou worden toegebragt, en
„ daar en tegen teffens te gemoet zou wor-
„ den gekomen aan de zulken, wier wan-
„ trouwen op verscheiden der tegenwoor-
„ dige Regenten, door eene Augmentatie
„ van derzelver getal aanmerkelyk zou ver-
„ minderd worden.

„ Dat, in deeze gesteldheid van zaaken,
„ daar eene consequente behandeling aan
„ de zyde van hun Ed. Groot Mog. van
„ Hoogstdezelven volstrekt vordert, om
„ zich van het beraamen van verdere Mid-
„ delen tot Herstelling der Rust en van het
„ Vertrouwen binnen *Rotterdam* niet te
„ onttrekken, het voorgeslaagene Middel
„ van Vermeerdering der Vroedschappen,
„ en wel op die wyze als het geproponeerd
„ is, niet dan als alzins gepast hadt kun-
„ nen voorkomen; te meer, daar het zel-
„ ve gebouwd werd op expresse Privile-
„ gien, en wel op zulk een, het welk niet
„ alleen de waare en oude Constitutie der
„ Regeering aldaar uitmaakt, en als het ei-
„ gendom van de Burgery, en niet van de
„ Vroedschap, moet worden geconsidereerd;
„ maar ook ten *eeuwigen dage* gegeeven
„ zynde, volgens de gronden onzer Re-
„ geering, en conform de Principes van
„ het Verbond der Unie, nimmer heeft
„ kunnen vernietigd worden; doch, in te-
„ gendeel, van die permanente kragt is,
„ dat, wanneer zelfs eenige laatere Octroi-
„ jen, (schoon op Verzoek en met bewil-

„ li-

„ liging der Stad, en in zo verre wettig-
„ lyk verleend,) het effect daar van mogten
„ hebben gesuspendeerd, het zelve nog-
„ thans altoos, met regt, kan worden ge-
„ reclameerd, en op zodanig een reclame,
„ op nieuw in observantie en werking be-
„ hoort te worden gebragt. Terwyl, wy-
„ ders, dit voorgeslaagen middel ook over-
„ eenkomt met de actueele Volkrykheid en
„ Uitgebreidheid der voorschreeve Stad, en
„ daarenboven, behalven door zo veele
„ notabele Burgers en Ingezetenen, mede
„ wordt aangedrongen door een niet onaan-
„ zienlyk gedeelte der Vroedschapsleden
„ zelve, mitsgaders door het geheele Col-
„ legie van Schepenen, die met den Heer
„ Hoofd-officier, en twee fungeerende Bur-
„ gemeesters gepaard, genoegzaam het ge-
„ heele Illuster Collegie van de Magistraat,
„ en dus zeker, althans in een geval, ge-
„ lyk hier voorhanden is, daar het aankomt,
„ niet alleen op het handhaaven, maar zelfs
„ op het herstellen van de Rust en het
„ Vertrouwen, waar omtrent hun Ed. Gr.
„ Mog. zelve reeds werkzaam geweest zyn,
„ de hoogste attentie verdienen.

„ En dat zy Heeren Gecommitteerden,
„ op deeze gronden van gedagten waren
„ geweest, dat hun Ed. Gr. Mog. zouden
„ behooren te resolveeren, om het Collegie
„ van de Vroedschap der Stad *Rotterdam*
„ te augmenteeren tot het Primitif-consti-
„ tutioneele Getal van Veertig behoorelyk
„ volgens de oude Privilegien gequalifi-
„ ceerde Persoonen; als mede om tot dat

„ ein-

XLV. BOEK. — 1787.

„ einde de zestien daar aan ontbreekende „ plaatzen te vervullen, by eene directe „ Aanstelling van hun Ed. Gr. Mog. zel- „ ve, met aanschryving aan den Hoofd- „ officier der gemelde Stad om de alzo tot „ Mede-vroedschappen aangestelde Persoo- „ nen te beëedigen, en in functie te doen „ treeden."

Tegenkantingen der *Rotterdamsche* Afgevaardigden.

In de Onderhandeling, welke deeze Raadslag uitbragt, hadden de *Rotterdamsche* Afgevaardigden en de Staatsleden, die met hun in één begrip stonden, hunne Tegenredenen en Bedenkingen ingebragt, welke zy ter Staatsvergaderinge niet agterhielden, en hoofdzaaklyk nederkwamen, op de meermaals aangedrongene Onbevoegdheid der Persoonen, die dit Verzoek deeden. — Op de strydigheid van dit Verzok met het Octroy des Jaars MDCXV. Wel inzonderheid beweerden zy, dat hun Ed. Gr. Mog. het handhaaven der Privilegiën bezwooren hebbende, niet in het vermogen waren, om eenig Privilegie, buiten bewilliging van die aan welken het gegeeven was, voor al in weerwil van eene Stads Regeering, mede een integreerend Lid der Souverainiteit, eenigzins te veranderen, veel min te vernietigen, zonder zich aan het verwyt van Geweld en Overheersching schuldig te maaken. —— Dat eindelyk de Vroedschap, schoon dit Verzoek alleen aan dezelve gedaan ware, 't zelve niet in opmerking kon neemen, ten gevalle van een klein gedeelte haarer Burgery, die zich over haare Medeburgers een Gezag scheenen te willen aan-

„ maa-

maatigen, waar tegen zich een veel grooter en niet min aanzienlyk gedeelte der Burgery verzette.

Hier by lieten de Afgevaardigden van Rotterdam het niet berusten. Naa verloop van weinige dagen, leeverden zy ter Staatsvergaderinge eene Verklaaring in, dat zy zich, in gevalle 'er, omtrent de Vermeerdering der Vroedschapsleden, een vast Besluit, strydig met hun gevoelen, mogt genomen worden, ten allen tyde, daar tegen ten kragtigste zouden verzetten: terwyl zy de schroomlyke gevolgen, welke daar uit zouden kunnen voortvloeijen voor rekening lieten der Staatsleden, die 'er in gestemd hadden (*).

De Verdeeldheid binnen *Rotterdam* reeds zo groot, groeide, onder dit alles, aan. Elke Party zogt zich te versterken door het winnen van Aanhangers. Stonden de twee Societeiten, de *Vaderlandsche*, en nieuwlings gevestigde *Oprechte Vaderlandsche Societeit* als tegen elkander gekant (†), uit de laatste werd ook een Lichaam van *Geconstitueerden* gebooren: bestaande in een elftal Oudschepenen, met naame Johannes Hoog, Dirk Lodewyk van Cattenburg, Abraham Verstolk, Jan Cornets de Groot, Jan Daniel de Loches, Cornelis van Heusde, Ewoud van Son, Johan Philip de Monte, Adrianus Ha-

XLV. BOEK. 1787. Leeverden eene Tegenverklaaring in.

Geconstitueerden van de Oranje Party aangesteld.

(*) *Resol. van Holl.* 17 en 21 Maart 1787.
(†) Zie hier boven bl. 130.

XLV. BOEK. HAVART, WILLEM SUERMONDT en MARINUS HOOG.

1787. Verzoekschrift door hun by Staten van *Holland* ingediend.

Deeze Heeren Hoofden en Bestuurders der laatstgemelde Societeit, die wy reeds een Verzoekschrift zagen indienen tegen de Vermeerdering der Vroedschappe (*), traden, den drie en twintigsten van Lentemaand, met een Verzoekschrift aan Staaten van *Holland*, in de hoedanigheid van *Geconstitueerden*, te voorschyn, wier getal van Constituanten dagelyks aangroeide, en dat der andere Partye reeds merkelyk overtrof. In deeze hoedanigheid beriepen zy zich op het voorheen ingediend Verzoekschrift, en deeden een uiterste poging, om den gunstigen stand, waar in ter Staatsvergaderinge, de Tegenparty zich naa het Verslag op den zeventienden stondt, te doen keeren.

Zy beriepen zich op alles wat zy, en de Regeeringsleden, die hunne zyde hielden, reeds ingebragt hadden; en betuigden zich niet te kunnen onthouden van deeze bedenking aan te voeren, „ dat het voor „ onwederspreekelyk wordt gehouden, dat „ Privilegien aan Steden verleend, de ei„ gendom zyn van de Burgery in het ge„ meen, dat dezelve daar van, tegen haar „ wil en dank, niet kon worden ontzet. — „ Dat het derhalven in de magt niet stondt „ van een gedeelte, om daar van, in weer„ wil, en dus in prejudicie van het andere, „ te renuncieeren, veel weiniger dat die „ faculteit zou kunnen worden toegekend, „ aan

(*) Zie hier boven bl. 133.

„ van het minder gedeelte, het welk, uit XLV.
„ byzondere inzigten van Eigenbelang of BOEK.
„ Partyzugt, zulks van hunne Conveniëntie
„ mogt oordeelen." 1787.

In de toepassing deezer algemeene Stelling op het geval in *Rotterdam*, maakten zy geene zwaarigheid te beweeren, en hier toe gaf de byzondere gesteltenis der Burgerye te *Rotterdam*, vry veel gronds, „ dat, „ indien Staaten van *Holland* de zaaken geschikt mogten vinden om door eene algemeene Volksoproeping te doen kenbaar worden de gevoelens van alle welgezetene Burgers en Inwoonders, en dezelve, volgens de Opinie der Meerderheid, te beslissen, het overwigt van het getal der geenen, welke met de tegenwoordige Constitutie der Vroedschap te vrede zyn, en de gemeene belangens aan dezelve, zodanig die Vergadering thans gesteld is, gerustlyk toevertrouwen, nog veel sterker zou blyken."

Wyders vleiden zy zich, niet zonder vrugt, hun Ed. Gr. Mog. in bedenking te kunnen geeven, „ welke schroomlyke gevolgen in eenen Burgerstaat te duchten waren, wanneer Costumen en Gebruiken, welke de Burgery van jongs af gewoon is, met genoegen te beschouwen en met yver te beminnen, op eenmaal veranderd worden, en dat ten believen van weinigen, in tegenstelling van het geheele lichaam; — vooral wanneer zich de mogelykheid en waarschynlykheid voordoet, dat verscheidene onder hun,

 „ die

XLV. BOEK. — 1787.

„ die na Verandering ſtaan, de aanlokken-
„ de voordeelen, welke zy daar van ver-
„ wagt hadden, by de uitkomst misſende,
„ berouw zullen krygen van de daaden,
„ waar toe zy zich geleend hadden. ——
„ En welk gevaar loopt dan niet de Bur-
„ gerſtaat van in nieuwe beweeging te ge-
„ raaken? Terwyl elke Verandering, wel-
„ ke niet door eene ontegenzeggelyke, ja
„ algemeen en wettig erkende noodzaak-
„ lykheid gedreeven wordt, het haare zal
„ toebrengen om de Conſtitutie in een wan-
„ kelen ſtaat, en de Burgery in eene dob-
„ berende onzekerheid te doen vervallen,
„ over 't geen men voor de beste Inrigting
„ houden moet, en welke nieuwe bronnen
„ van onrust en wantrouwen worden 'er
„ dan niet telkens geopend, die den bloei en
„ welſtand wegſleepen, en de vermogend-
„ ſte Staaten en Steden doen inſtorten?"

Dit alles nader aangedrongen en op het tegenwoordige geval toegepast hebbende, gronden zy daar op hunne begeerte, dat het Verzoek der Vroedſchaps Vermeerdering, by Staaten van *Holland* mogt van de hand geweezen worden (*).

Vervoegen zich tot de Regeering van *Rotterdam*.

Om dit Verzoekſchrift de bedoelde uitwerking te doen erlangen, vervoegden zich deeze Oudſchepenen wyders by Burgemeesters en Vroedſchappen van *Rotterdam*, met bede om hunne medewerking, hun teffens onder 't oog brengende, dat zy alle mogelyke en gepaste middelen geliefden aan te wen-

(*) *Reſol. van Holl.* 23 Maart 1787.

wenden, dat niet één eenige der tegenwoordige Privilegien buiten werking mogt gesteld worden; met byvoeging, „ dat hun „ Ed. Gr. Agtb. Hun en hunne Constituanten niet minder agtende dan hunne „ anders denkende Medeburgers, op geene „ Verzoeken der laatstgemelden zouden disponeeren, of dezelve helpen bevorderen, zonder Hun, in hun belang en dat „ van hunne Constituanten, daar op te „ hebben gehoord."

XLV. BOEK. 1787.

De Beweegenissen, hangende dit geschil binnen *Rotterdam* voorgevallen, in de Dagbladen vermeld, werden, naar de Party, die dezelve opgaf, vergroot of verkleind, en hoedanig ze ook mogen geweest hebben, kwamen ze niet in vergelyking met het geen te dier Stede, op den drie en twintigsten van Grasmaand, voorviel. Wanneer men een stap deedt van welke de Stad niet alleen, maar 't geheele Land, waagde, en die daarom meer byzonder verdient gemeld te worden. —— Dat dezelve in verband stondt met de Regeeringsveranderinge, weinig dagen te vooren in *Amsterdam* volbragt, lydt geen twyfel; wel of 'er een Afspraak ter Bewerkstelliginge plaats hadt, gelyk zommigen voorgeeven. Zeker gaat het dat in *Rotterdam* zelve, zo als uit het voorvermelde ten overvloede blykt, de zaaden niet alleen gestrooid waren, maar rypten om een Oogst van de ontzettendste voorvallen eerlang op te leeveren.

De Regeeringsverandering door het afzetten van eenige Leden.

Daags vóór dien zo veel betekenenden dag vergaderde de groote Krygsraad der

Beraamde Aan-

XLV. BOEK. —— 1787 Spraak des Krygsraads tot het afdanken van eenige Regeeringsleden.

Rotterdamsche Schutterye, en besloot, dat 's anderen daags eene aanzienlyke Bezending uit denzelven zich zou vervoegen ter Vroedschapskamer, om, by monde van den Secretaris H. A. KREET, een Voordragt te doen, waar uit wy, als geheel ter overneeminge te lang, het voornaamste moeten uitkippen. De Aanhef luidde. „ Edele Gr. „ Agtb. Heeren! Het is in myne Quali„teit als Secretaris van den Grooten Krygs„raad deezer Stad, en op expressen last van „het zelve Collegie, waar van eene aan„zienlyke en talryke Commissie, geadsi„steerd met de Geconstitueerden van een „aantal andere, waar onder veelen van de „notabelste Kooplieden, Burgers of Inge„zetenen deezer Stad, op eene solemneele „wyze alhier verscheenen is, dat ik op „my heb moeten neemen aan dit Collegie, „uit onzer aller naam, het volgende voor „te draagen.

„ Alles wat binnen deeze Republiek, „binnen deeze Provincie, ja binnen deeze „Stad, zedert eenigen tyd geschied, ge„schreeven en openlyk gezegd is, en speci„aal de gewigtige Gebeurtenis onlangs te „*Amsterdam* voorgevallen, moet U Ed. Gr. „Agtb. en alle andere Leden der Regeerin„ge overtuigd hebben, dat de blinddoek „van de oogen der Natie nu geheel is af„gevallen, en dat het tydstip gebooren is, „waar in niemand zich vleijen kan langer „te kunnen tegenhouden zodanige her„vormde of nieuwe Inrigtingen, als dien„stig geoordeeld worden, niet om de oude

„ Con-

„ Constitutie te veranderen; maar om de- XLV.
„ zelve te zuiveren van de gebreken door BOEK.
„ *Non observantie* van de Constitutie in de ——
„ Regeeringsvorm ingesloopen." 1787.

Dit, op, zyns bedunkens, genoegzaame gronden beweezen, en opgehaald hebbende, wat 'er al te vergeefsch, door een aantal *Rotterdamsche* Burgers, tot hier toe, beproefd was om een gewenscht Herstel te bekomen: een Herstel, 't welk op goeden voet stondt, wanneer de Meerderheid der onzydige Leden van het Groot Besogne een gunstig Verslag gegeeven hadden op het in Louwmaand ter Staatsvergaderinge ingediend Verzoekschrift, en waar op geen verwerpend Verslag zou uitgebragt weezen, indien, gelyk de Heer KREET zegt, „ de
„ Heeren Afgevaardigden van *Rotterdam*
„ geen middel gevonden hadden, om hunne eigene Stem, in hunne eigene zaak,
„ te doen computeeren, en de Stemmen
„ der cordaate *Amsterdamsche* Pensionarissen
„ te doen zwygen, door de overmagt der
„ drie gedeclareerde Volksvyanden, die
„ toen in den Raad der Stad *Amsterdam*
„ dezelfde verderflyke rol speelden als de
„ Leden, welke in dit Collegie alles dwingen naar hun wil, of eigenlyk naar den
„ wil van den Meester, aan wiens begeertens zy zich, op de laagste wyze, verslaaven. —— Die Volksvyanden hebben te
„ *Amsterdam* het loon hunner schandelyke
„ werken ontvangen, door den Krygsraad
„ en de notabele Burgery dier Stad, welke, op laatstleden Saturdag, zich open-

XLV. BOEK — 1787.

„ lyk voor de Regten des Volks in de bresse gesteld en aan hunne Regenten getoond „ hebben het onderscheid te kennen tusschen de Constitutie of Regeeringsvorm „ van onze Republiek, en die van *Venetien*, „ met aan den Raad van *Amsterdam* deeze Voordragt te doen (*).”

Dit Stuk opgehaald hebbende, vervolgde de Heer KREET. „ Dezelfde redenen „ doen den Krygsraad en de met haar instemmende Burgery, ook heden in deeze „ Kamer dezelfde woorden gebruiken. Zy „ houden voor ten uitersten nadeelig het „ langer aanblyven van de Heeren Mr. JACOB VAN DER HEIM, Mr. JOHAN ADRIAAN VAN DER HOEVEN; Jr. JOHAN „ MARTEN, Baron COLLOTT D'ESCURY; „ Mr. IZAAK VAN TEYLINGEN; JOHAN „ FRANÇOIS VAN HOOGENDORP, Mr. REINIER FREDERIK VAN STAVEREN, en „ Mr. ANTHONY WILHELMUS SENN VAN „ BASEL, en verklaaren dezelve, van nu af „ niet meer te zyn Raaden in deeze Vroedschap, en dieshalven te begeeren en te „ verwagten, dat zy zich, van dit oogenblik, van de waarneeming van alles, „ wat tot die Posten behoort, of waar toe „ die Qualiteit vereischt wordt, (waar onder de Krygsraad en Geconstitueerden „ niet rangeeren de Ampten van Bailluw „ en Dykgraaf van *Schieland*, als tot welke „ de

(*) Hier liet de Heer KREET het te *Amsterdam* ingediende Stuk volgen; 't welk in onze *Geschiedenisse* te dier Stede plaats zal vinden.

„ de radicaale Qualiteit van Vroedschap niet XLV.
„ wordt gerequireerd,) zullen onthouden, BOEK.
„ zonder zich, op eenige wyze, tegen deeze
„ Verlaatinge, waar door zy ook *ipso facto* 1787.
„ van hunnen gedaanen Eed ontslaagen zyn,
„ te verzetten, direct noch indirect: in
„ welk geval de Krygsraad hun by deezen
„ toezegt te zullen zorgen voor de volko-
„ mene veiligheid van derzelver Persoo-
„ nen, Huisgezinnen en Goederen, en niet
„ te zullen toelaaten, maar met alle de
„ magt hunner Schuttery en verdere wel-
„ dendende Medeburgeren te keer te gaan
„ allen geweld en overlast of hindernis,
„ welke hun, (schoon onvermoedelyk,)
„ door zommige onbezonnen of driftige
„ yveraars, of ook door kwaadwilligen,
„ die daar door onze goede zaak zouden
„ tragten te benadeelen, aangedaan of be-
„ dreigd zouden mogen worden.

„ Het Regt tot de Vervulling der vacee-
„ rende Vroedschaps-plaatzen competeert,
„ uit den aart der zaake, en uit kragte der
„ primitive Instellinge van dat Collegie,
„ aan de Burgery zelve; doch is, by vol-
„ gende Handvesten, en speciaal ook by
„ het laatste Octroy van MDCXV, gede-
„ mandeerd aan de overige Leden van dit
„ Collegie zelve; dit Octroy is door de
„ wederzydsche Partyen nog onlangs gere-
„ clameerd, en erkend in observantie te bly-
„ ven, zo lang 'er, op eene legaale wyze,
„ geene verandering in gemaakt wordt.

„ De Krygsraad en Burgery verzoekt
„ dieshalven, de niet verlaatene en thans

K 5 „ al-

XLV. BOEK. — 1787.

„ alhier presente Leden deezer wettig ge-
„ convoceerde Vroedschaps Vergadering,
„ om, vóór het scheiden derzelve, nieuwe
„ Raaden aan te stellen en te beëedigen;
„ en insteert daar op ten sterksten en ern-
„ stigsten: dewyl dit Collegie thans, voor-
„ al in de critique omstandigheid onzer Re-
„ publiek, te zwak is, om het gewoone
„ tydsverloop, of het stellen van dagen ter
„ Vervulling, te kunnen lyden, welke, vol-
„ gens de Privilegien, wel binnen de zes
„ weeken *moet*, doch ook ten allen tyde
„ en dus ook ilico *mag* geschieden; terwyl
„ 'er thans ook te minder reden van uitstel
„ is, om dat de Krygsraad en Burgery U
„ Ed. Agtb. hoofd voor hoofd, op den
„ Eed, by de aanvaarding uwer Posten,
„ tot nakoming van Stads Privilegien, ge-
„ daan, *sommeert*, om zich, in de te doene
„ Suppletie te gedraagen conform de Let-
„ ter van evengemelde Octroy van MDCXV,
„ en dus geene Electie aan den Heer Stad-
„ houder deezer Provincie over te laaten,
„ waar toe zyne Hoogheid zelf door het
„ geeven eener zogenaamde *Acte van Præ-*
„ *judicie*, by de Electie van den jongsten
„ Raad, den Heer VAN YZENDOORN, ge-
„ toond heeft geen Regt te hebben, —
„ zynde de Krygsraad en de Burgery het
„ in dit opzigt volkomen-eens met de woor-
„ den in eene Missive van deezen Raad
„ aan hun Ed. Gr. Mog. van twee April
„ deezes Jaars voorkomende. — *Dat de*
„ *minste inbreuk op de Privilegien, in weerwil*
„ *van de Gepreviligeerden, (dat is in deezen*
„ *de*

„ *de Burgery, voor of in wier naam dat Octroy gevraagd is,) al was het onder clausule van non præjuditie, is hoogstschadelyk, en veroorzaakt verwarring — door dezelve in haare werking te herstellen, loopt een Souverain*, (en even min een Vroedschaps Collegie) *geen het minste gevaar om zich te compromitteeren — zich daar aan stiptelyk te houden, is de eenige middelweg, om zo wel hun, die dezelve reclameeren, als hun, die daar van verschillen, tot rust te brengen.* XLV. BOEK. — 1787.

„ Die Rust, op algemeene Eendragt en „ Vertrouwen gevestigd, wenschen en bidden wy, dat de GOD onzer Vaderen eenmaal aan dit goede, doch thans ongelukkig Land, zal herschenken.

„ Daar toe bezweeren wy alle de aanblyvende Leden van deezen Raad het hunne aan te wenden; de tegenwoordige Gebeurtenis en het volgende Gedrag van Uliedên, van de nieuw aan te stellene Raaden en van ons allen, zal veel, zeer veel, kunnen toebrengen, om het subsisteerend Wantrouwen en Ongenoegen weg te neemen, en de van ons in meening verschillende Medeburgers met ons weder te vereenigen, en in de oude vriendschap en gemeenzaamheid te doen verkeeren.

„ Laaten wy allen, myne Heeren! hun „ door spreekende daaden overtuigen, dat wy tot den tegenwoordigen stap niet gekomen zyn uit eigenbelang, noch uit persooneele haat tegen de verlaaten Hee-

„ ren,

XLV. BOEK. — 1787.

„ ren, of iemand hunner; maar alleen uit
„ een opregt bezef van de volſtrekte nood-
„ zaaklykheid en gevolglyke pligt, om dit
„ voor ons onaangenaam middel te gebrui-
„ ken, als het eenige waar door te keer
„ gegaan konden worden die Machinatien,
„ waar mede onze Partyen op het punt
„ ſtonden aan onze Vryheid een laatſte en
„ onherſtelbaare wonde toe te brengen.

„ Wy, Ed. Gr. Agtb. Heeren! betuigen
„ hier, ten aanhooren van het Alwetend Op-
„ perweezen, het welk onze harten, onze
„ innigſte gedagten kent, dat wy geene
„ Nieuwigheden bedoelen, noch na eenige
„ Veranderingen ſtaan, dan alleen in het
„ herſtel van bevoorens wettig bezetene,
„ doch verwaarloosde Regten — dat wy
„ het Stadhouders-ampt niet vernietigd,
„ noch op eenen anderen Perſoon overge-
„ bragt, noch ook tot een ydelen Eertytel,
„ zonder magt of invloed, gemaakt willen
„ hebben — dat wy de Heerſchende Kerk
„ niet benadeeld, maar in tegendeel, ge-
„ handhaafd willen hebben by de openlyke
„ Godsdienstoefening en Leere in het laat-
„ ſte Nationaale Synode te *Dordrecht* vast-
„ geſteld, behoudens de Christlyke Ver-
„ draagzaamheid jegens de andere Gezin-
„ ten, welke by den Souverain zyn toe-
„ gelaaten of geconniveerd — maar dat
„ ons voornaamſte verlangen tendeert om
„ eene Regeering te hebben, beſtaande
„ uit Perſoonen, die hunne Aanſtelling niet
„ aan eenen Stadhouder of eenig ander In-
„ dividu, aan wien zy uit dien hoofde ver-

„ pligt

„ pligt, en dus afhangelyk zyn, te danken hebben; maar alleen aan de agting en genegenheid, welke zy, door hunne Talenten en Daaden, by hunne Medeburgers hebben verkreegen en behouden. XLV. BOEK. — 1787.

„ En, op dat van deeze onze verrigting en betuiging openlyke en zekere kennis gedraagen moge worden, verzoeken wy, dat deeze onze Voordragt, waar van wy, ten dien einde, een Affchrift overgeeven, in het Register van dit Collegie worde geinfereerd en van Stadswege gedrukt; gelyk wy teffens verzoeken, dat, ter gerustftelling van ons en de verdere Leden van den Krygsraad, benevens onze Schutters en andere met ons inftemmende Burgers en Ingezetenen, eene nieuwe Deputatie uit dit Collegie ter Vergaderinge van hun Ed. Groot Mog. gezonden worde, met Revocatie van de voorige; en dat de Refolutien, by U Ed. Gr. Agtb. op heden te neemen, ftaande de Vergadering geresumeerd, en by Copie authenticq aan ons medegedeeld worden, eer wy van elkanderen fcheiden."

Schikkingen en Voorzorgen om dit werk zyn beflag te geeven.

De gefteldheid veeler gemoederen in *Rotterdam*, waar de Party voor de toenmaalige Regeering niet ontkend kon worden zeer fterk te weezen, en ook mogelyk meer dan in eenige Stad van *Holland*, Burgers van aanzien en vermogen onder zich te tellen, gaf gronds te over om te vreezen, dat de Volvoerders van dit zo veel inhebbende Befluit, zeer groot gevaar liepen, om geftoord,

XLV. BOEK. —— 1787. zo niet gestuit, te worden in deeze bedoelde Regeerings-verandering. Zo dat het, uit dien hoofde, hoogstnoodzaaklyk was, tegen allen toeleg van dien wederstreevenden aart, te zorgen, om allen Oproer, ter staavinge van de toenmaalige Regeering, kragtdaadig te beletten. Ten deezen einde verscheenen, den volgenden Dag, reeds ten zeven uuren, op last der Heeren van de Wet alle Burger-compagnien in de wapenen, en vervoegden zich na die wyken der Stad, waar het meeste gevaar van Opstand der smalle Gemeente te dugten was, en men meermaalen de Oproerkreet eerst hoorde aanheffen.

Aanspraak in de Vaderlandsche Societeit. Niet lang naa deeze verschyning der Burgeren in hunne volle wapenrusting, vergaderden de Leden der Vaderlandsche Societeit, te hunner gewoone Vergaderplaatze. Een der Geconstitueerden, (zo wy des wel onderrigt zyn, gelyk wy meenen,) de Heer Cornelis van den Bosch, deedt aldaar, om het hart zyner Medegenooten ter volvoeringe van het beraamde Plan te bemoedigen, en tot het bedaard ten einde brengen van dit hachlyk werk aan te zetten, tot de zamengevloeide menigte, deeze bewaarenswaardige Aanspraak.

„ Myne Heeren, waarde Medevaderlanders „ en Stadgenooten! Naa het oefenen van „ een taai geduld, en het vergeefsch aanwenden van alle zagter middelen, ter reddinge van onze pericliteerende Vryheid, „ is eindelyk het tydstip gekomen, waar „ in men zich volstrekt genoodzaakt ziet,

„ wil

„ wil men niet alles verlooren geeven, tot XLV.
„ het doen van eenen sterken en zeer ge- BOEK.
„ wigtigen stap. De *Wel Ed. Manhafte* ——
„ *Krygsraad* deezer Stad, en Heeren *Gecon-* 1787.
„ *stitueerden*, zyn geresolveerd, met goed-
„ keuringe en Medewerking hunner *Con-*
„ *stituanten*, op heden, eenige Leden der
„ Vroedschap te removeeren. —— Zy zul-
„ len dit doen op den voorgang van het
„ magtig *Amsterdam*, alwaar zulks voorle-
„ den Saturdag geschied is. — God zy ge-
„ loofd, dat dit aldaar is geëffectueerd: de-
„ wyl aan den eenen kant onze toestand geen
„ verder uitstel gedoogt, en aan de andere
„ zyde deeze Demarche alhier, zonder van
„ het Soutien van *Amsterdam* ter Staatsver-
„ gaderinge verzekerd te zyn, hoogst ge-
„ vaarlyk zou weezen, en ligtelyk gevol-
„ gen kunnen hebben, die behoorelyk in-
„ gedagt, den stoutmoedigsten moeten doen
„ zidderen!

„ Thans kunnen wy, met gegronde
„ hoop van Stad en Vaderland 'er door te
„ behouden, tot deezen allergewigtigsten
„ stap overgaan. —— Laat het ons doen,
„ myne Heeren! met moed, maar tevens
„ met bedaardheid en bezadigdheid. Dat
„ niemand uwer zich eenig Woord ontval-
„ len laate, veel min eenige Daad veroor-
„ loove, waar door blaam op deeze onze
„ verrigting zou kunnen gelegd worden.
„ Dat niemand de Heeren, die geremoveerd
„ zullen worden, met hand of vinger aan-
„ raake, of eenig bits woord toevoege.
„ Dat niemand zynen anders denkenden

„ Me-

XLV. BOEK. — 1787.

„ Medeburger by deeze gelegenheid terge „ of onheusch bejegene; maar veeleer ee- „ nige belediging, hem van dien kant aan- „ gedaan, zo veel mogelyk zy, grootmoe- „ diglyk verdraage. —— Dat alle Schut- „ ters, die in de wapenen zullen komen, „ zich diep in den geest prenten hunne „ verpligting tot ſtrikte obedientie aan hun- „ ne Officieren, en dus geen geweld ge- „ bruiken, dan op derzelver uitdrukkelyken „ last.

„ Vergunt my, myne Heeren! ulieden „ te herinneren, dat wy *Christenen* zyn; „ dat 'er zelfs *Christen Leeraars* onder ons „ gevonden worden. Als zodanig voegt „ het ons, te deezer gelegenheid, te geden- „ ken aan de Schriftuurlyke Les, *Alle bit-* „ *terheid en toornigheid*, *en gramſchap*, *en* „ *geroep*, *en lastering zy van u geweerd met* „ *alle boosheid.* —— Onze zielen, myne „ Vaderlandſche Broeders! moeten thans „ niet met haat, met bitterheid, met wraak- „ zugt, vervuld zyn. Daar door zou dee- „ ze onze anders wettige en pryslyke ver- „ rigting bezoedeld en mishaagelyk in de „ oogen van het Opperweezen worden, in „ wiens ontzaglyke tegenwoordigheid, wy „ dit gewigtig werk ſtaan ten uitvoer te „ brengen, en wiens dierbaaren Zegen wy „ noodig hebben, zullen wy wel ſlaagen, „ en 'er de gewenschte gevolgen van ver- „ wagten mogen.

„ Dat dan alleen waare Vaderlandsliefde, „ dat dan alleen de overtuiging van de on- „ vermydelyke noodzaaklykheid, waar in

„ wy

„ wy ons bevinden, om tot zulk eenen al-
„ lergewigtigsten stap over te gaan, willen
„ wy Stad en Land behouden, onze dryf-
„ veer zy, zonder inmengzel van eenigen
„ persoonlyken haat, of wraakgierigheid;
„ zo mogen wy vertrouwen, dat ons be-
„ dryf welgevallig zal zyn aan den Opper-
„ regeerder der Wereld, en met zyne God-
„ lyke Goedkeuring en Zegen zal bekroond
„ worden. —— Dat dan, (dit wenschen,
„ dit bidden wy,) 's Hemels gunstryke
„ Voorzienigheid onze gewigtige ondernee-
„ ming voorspoedig maake. Dat zy onze
„ Tegenpartyders met ontzag, met vreeze,
„ vervulle. Dat zy de manhafte Schutte-
„ ry bevryde van de droevige noodzaak-
„ lykheid om geweld met geweld af te kee-
„ ren. —— God geeve dus dat alles geluk-
„ kiglyk, en in eene bedaarde orde, afloo-
„ pe, en dat wy en ons Nageslacht, de ge-
„ zegende vrugten voor het lieve Vader-
„ land, van deeze onze verrigting, met blyd-
„ schap en dankbaarheid, plukken mogen.
„ Het zy zo!"

Aan deeze bemoedigende en tot rustige bedaardheid vermaanende Aanspraak hegtte de Volksredenaar een verslag van 't geen te doen stondt, reeds breeder beschreeven, in het opgegeevene Vertoog van den Secretaris Kreet.

Optocht na het Stadhuis.

Onbezweeken in het voorneemen, en gesterkt door deeze bemoedigende Aanspraak, zag men 's morgens, ten tien uuren, de Commissie van den Krygsraad, de Geconstitueerden, en een zeer groot aantal Con-

XLV. BOEK. — 1787. stituanten, Leden der Vaderlandsche Societeit, welke laatstgemelden allen in staatlyk zwart gekleed waren, in geregelde trein na het Stadhuis trekken. Eene Bende der gewapende Schutterye ging deezen optocht voor, en werd die trein door een gedeelte daar van opgeslooten. In deezer voege naderde men onbelemmerd het Stadhuis.

Hoe daar ontvangen. De Afgevaardigden uit den Krygsraad, en de Geconstitueerden, in de Vroedschaps Vergadering gehoor verzogt en verkreegen hebbende, deedt de Heer KREBT, Secretaris van den Krygsraad de daags te vooren ontworpen en bepaalde Aanspraak, waar van wy hier boven het hoofdzaaklykst gedeelte plaatsten (*).

Met welk eene ontroerende huivering dezelve van veelen gehoord werd, valt gereedlyk te raamen. De Heer KREBT hadt naauwlyks den last, hem opgelegd, volvoerd, of de Vroedschap verzogt, dat de Commissie zou buiten staan, en hier door aan de Vergadering gelegenheid geeven, om over den gedaanen Voorslag te raadpleegen.

Willen buiten staan onder Voorwaarde. Bereidvaardig toonden zich de Afgevaardigden om aan dit Verzoek der Vroedschappe te voldoen; doch onder ééne voorwaarde, en anders niet: dat naamlyk de zeven *Rotterdamsche* Raaden, met naame in de Aanspraak genoemd, welker Afzetting begeerd werd, desgelyks de Vroedschaps Kamer verlieten: naardemaal zy die Heeren aanmerkten als werklyk van hunne Posten ver-

(*) Zie hier boven, bl. 149.

verlaaten, en by gevolge in geenen deele geregtigd om deel te neemen in de raadpleegingen. XLV. BOEK.

Tegen deezen eisch verklaarden zich die Raadsleden met allen ernst, en op 't sterkst. De overige zeven Raaden, die, tot dus lange, met hun de Meerderheid hadden uitgemaakt, beriepen zich, ter afweeringe van dien eisch, op het Staatsbesluit van den negenden van Oogstmaand des Jaars MDCLVIII, ingevolge van 't welke de Leden der Regeeringe geene Magt of Regt hadden om hunne Medenaaden van derzelver Posten te verlaaten. —— Dan de Afgevaardigden van den Krygsraad en de Geconstitueerden gaven hier op, ter wegneeming van deeze zwaarigheid, te kennen, dat de Heeren, naar hun begrip, aan zulk een Inbreuk, in geenen deele schuldig konden gerekend worden: naardemaal zy het daar voor hielden, dat de Verlaating der zeven gemelde Raaden van derzelver Posten, niet door de *overige Leden van de Vroedschap*; maar door de *Burgery* zelve, was geschied. — Zy vertrokken. 1787. Geschil deswegen.

Overeenkomstig met het Voorstel lieten de Afgevaardigden niet af ten sterksten aan te dringen, om onverwyld over te gaan tot de Verkiezing van Nieuwe Raaden. Het hadt veel werks in, eer men hier tot eene bepaaling kon komen. Naa lang woordwisselens benoemden de aanblyvende Vroedschapsleden de Heeren Mr. JAN WYNAND RAM, *Heer van Ameyde en Heerlaar*, J. D. HUICHELBOSCH VAN LIENDER, MICHIEL MARINUS DE MONCHY, W. A. C. TOP, Nieuwe Vroedschapsleden verkooren.

XLV. BOEK. — 1787.

Pieter Ellinckhuizen, Aarnout van Beefting, en Daniel Jacob Elberveldt. Eenige Bevelhebbers der Schutterye haalden onmiddelyk deeze Heeren van hunne Huizen, geleidden hun ter Raadzaale, waar zy onverwyld in den Eed genomen werden.

Andere Heeren ter Dagvaard benoemd.

By deeze Afzetting en Aanstelling van Vroedschapsleden lieten de Afgevaardigden van den Krygsraad en de Geconstitueerden het niet berusten; ook kon zulk half gedaan werk aan hun oogmerk in geenen deele beantwoorden. Zy verzogten, onmiddelyk naa dat de nieuwe Raaden Zittinge hadden genomen, dat de tegenwoordig Afgevaardigden der Stad *Rotterdam* ter Vergaderinge van *Holland* mogten opontbooden, en andere Heeren, in hunne plaats, derwaards gezonden worden. Aan deeze hunne begeerte werd onmiddelyk voldaan, door vier Heeren ter Staatsvergadering te schikken, in stede van die thans ter Dagvaard waren.

Voorzorgen tegen Oproer gedraagen.

Door alle de genomene voorzorgen liep deeze groote gebeurtenis af, zonder dat men, in die anders zo gereed tot Oproer uitbarstende Stad, eenige daadlyke opschudding vernam; schoon het aan gemor niet mangelde. Ondanks dien stillen afloop oordeelde men het noodig, nog eenigen tyd, gewapende Schutters, dag en nagt, de wagt te doen houden, voor het Stadhuis; twee Metaalen Veldstukken waren by 't zelve tot meerder beveiligings geplaatst. —— Om de Schutters, die door deeze wagten te betrekken,

ken, hunne Kostwinning verzuimden, in dit nadeel voor hunne Huisgezinnen, te gemoet te komen, hadden de Leden der Vaderlandsche Societeit een Fonds, waar uit zy, onder geheimhouding van de Naamen der trekkenden, schavergoeding konden krygen voor hun tydverlet.

XLV. BOEK. —— 1787.

De vier nieuw benoemde *Rotterdamsche* Afgevaardigden, waren alle oude aangebleevene Leden der Vroedschap, de Heeren BOGAARD, ELZEVIER, REEPMAAKER en HOOGSTRAATEN, en werden hunne Geloofsbrieven aan den Raadpensionaris gezonden. Zy kwamen den vier en twintigsten van Grasmaand in *'s Gravenhaage*, en deeden de voorheen Afgevaardigden, de Heeren VAN TEYLINGEN, VAN DER HOEVEN, en VAN YZENDOORN, uit de vertrekken gaan; die daar op andere verzogten, en verkreegen.

De nieuwe Afgevaardigden komen in *'s Haage*.

Deeze dubbele Bezending uit *Rotterdam* baarde, 's volgenden daags, een wel te wagten; doch zeer vreemd, verschynzel. De oude Afgevaardigden droegen zorge om een geruimen tyd vóór het uur der Vergaderinge te verschynen, en op de gewoone plaats zitting te neemen. De nieuwe Afgevaardigden kwamen, op 't gewoone uur, en zetten zich desgelyks neder. De Vergadering werd geopend met het leezen van het nieuwe Credentiaal voor de nog overige dagen der loopende Maand, waar by de last der voorige Afgevaardigden werd ingetrokken. — Men voegde daar nevens de voorleezing eens Briefs der Burgemeesteren van

Hoe het zich met de dubbel Afgevaardigden toedroeg.

XLV. BOEK. —— 1787. *Rotterdam*, kennis geevende van het
te dier Stede voorgevallene in de
ringsverandering. —— En werd dit
gen door een anderen Brieve van d
afgezette en zeven met hun inste
nog aangebleeven Raaden der Stad
dam, waar in zy, op hunne wyze
deeden van het gebeurde, met b
dat het zelve door het grootste ge
Burgerye gewraakt wierd; voorts
de, dat, daar zy de nieuwe Afge
niet hadden helpen benoemen, z
trouwden, dat hun Ed. Gr. M
niet voor wettig zouden erkenn
vende een nog breeder verhaal
ze laatstgemelde Brief werd
door een Verzoekschrift van de
met de zynen, op een zelfde
Brief geschoeid.

Verschillende gevoelens der Staatsleden. Tegenovergestelde Begripp
waren 'er te voorzien; doch
kans, aan welke zyde de sch
derheid zou overslaan, twy
Niemand bevreemde het beg
schappe, dat het oude Cr
gelden, en het nieuwe, als
de wereld gekomen, voor va
de gehouden worden. ——
te raamen, dat *Dordrecht*
gesteld gevoelen zou uitbre
gevaardigden dier Stad verk
te *Rotterdam* geen Geweld
greepen, dat de Burgery v
met de Verklaaring, dat ee
leden derzelver Vertrouwe

„motie, welk eene *Tournure* men daar aan ook zou tragten te geeven, even zo zeer voor het werk hielden van hunne Mede-raaden als van den Heer KREET met de zynen. Zich voorts beklaagende over de voorbeeldlooze verhaasting met welke dit alles was toegegaan, en het verzuim van veele gewigtige byzonderheden by de aanſtelling van nieuwe Vroedſchapsleden, in gebruik en noodzaaklyk.

XLV. BOEK. 1787.

Zy voegen 'er hun klagten nevens, over het houden der Vroedſchaps Vergaderingen; en het daar behandelen der gemeene Belangens van den Lande met die nieuwe Leden als wettig verkooren. — Zich in geene wederlegging van het voorgeſtelde door den Heer KREET inlaatende, betuigen zy in 't algemeen, „ niet te kunnen gelooven, dat, „ welk een Invloed aan het Volk zou mo„ gen of kunnen toegeſchreeven worden, „ (tot het onderzoek van welk gewigtig „ Onderwerp, Deliberatien by U Ed. Gr. „ Mog. zyn aangelegd,) daar uit af te lei„ den, of, by voorraad vast te ſtellen is, „ de actueele bevoegdheid, om, zonder „ het Volk gehoord te hebben, willeken„ rig eene onwettige Volksrepreſentatie op „ zich te neemen, of die toe te kennen „ aan Burger-Krygsraaden, het zy alleen „ het zy met eenige andere Burgers, ten „ dien effecte, dat deeze, hoe zeer door „ Schutter- en Burger-eed aan de Regee„ ringen verbonden, zich niet ſlegts ne„ vens, maar ook boven dezelve ſtellende, „ vermogend zouden zyn de Regenten in

 de

XLV. BOEK. — 1787.

„ de Steden af te stellen, en ook wederom „ anderen aan te stellen, of te doen aanstellen." Eedshalven oordeelden zy zich verpligt de oude Vroedschapsleden alleen te moeten erkennen, en met hun, als zodanigen te raadpleegen. Weshalven zy verzogten, door de spoedige en onverwylde tusschenkomst van hun Ed. Gr. Mog. in staat gesteld te worden om hunne Posten als Vroedschappen, nevens hunne wettige Mede-raaden, vry en onbelemmerd te kunnen waarneemen, op dat zy niet in de noodzaaklykheid zouden gebragt worden om toevlugt tot middelen van Regten te neemen.

Het Besluit verwylt.

In weerwille hier van bleeven de Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Amsterdam*, *Rotterdam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, de zaak der *Rotterdammeren* als louter Domestiek beschouwen. *Gouda* voegde 'er zich by. Doch *Leyden* speelde eene zonderlinge rol, en begreep eene zaak te moeten overneemen, in de voorige Vergaderinge door dezelve als *Huishoudelyk* beschouwd, een gedrag door de Vroedschap goedgekeurd. Men meende deeze Verandering te moeten toeschryven aan de tegenwoordigheid des Heeren VAN HALTEREN, die de Vergadering als Toehoorder bywoonde. De Ridderschap met *Delft* namen het desgelyks over; de overige Staatsleden bleeven het gebeurde als wederregtlyk aanmerken; zo dat hier omtrent geen Besluit viel (*).

Doch

(*) *Resol. van H. H.* 3 Mey 1787.

Doch 's anderen daags trok *Leyden* de Overneeming weder in; waar door de Meerderheid van *Holland* andermaal het gebeurde te *Rotterdam* als *Domestiek* beschouwde. 't Kwam dus aan op het uitbrengen der Stemmen van de overneemende Ridderschap en *Gornichem*, om allen aanzoek der Heeren van hunne Posten afgezet, af te weeren. En schoon *Gornichem* ongereed bleef, koos de Ridderschap de zyde van *Delft* en met die Stad stemmende Steden. Naa zo veel haspelings werd eindelyk de *Rotterdamsche* zaak met elf Stemmen Domestiek verklaard (*).

XLV. BOEK. 1787

De zaak Domestiek verklaard.

De Leden der *Rotterdamsche* Vroedschap, die zelve niet waren uitgezet; doch de uitzetting hunner Mede-regenten voor wederregtlyk en geweldadig hielden. Te weeten de Heeren C. VAN DER STAAL, C. GROENINX VAN ZOELEN *van Ridderkerk*, J. MOSSEL, J. G. VAN MEEROP, en P. VAN YZENDOORN, betuigden, in eenen Brieve aan Burgemeesteren, gedagtekend den zesden van Bloeimaand, dat zy de Vroedschaps Vergaderingen, in welke de nieuw verkoozene, in stede van de afgezette Leden, geroepen werden voor onwettig, en het geen daar beslooten mogt worden voor van geener waarde hielden; weshalven zy daar in niet zouden verschynen, gereed om dezelve weder by te woonen als 'er geene andere dan alleen wettige Leden, geroepen werden; laatende alle de verwarringen en na-

Eenige Regeeringsleden weigeren de Stadsvergaderingen by te woonen.

(*) *Resol. van Holl.* 4, 9, en 11 Mey 1787.

XLV. BOEK. 1787.

nadeelige gevolgen, welke uit het niet zamenroepen der wettige Vroedschaps Vergaderingen mogten veroorzaakt worden, ter verantwoording van Burgemeesteren. —— Eene dergelyke Verklaaring deeden, 's volgenden daags, de drie Burgemeesters J. BICHON, H. VAN BEEFTINGH en J. A. VAN DER HOEVEN.

Vrugtlooze poogingen om de Afgezette Heeren weder in 't Stadsbestuur te krygen.

De Afzetting der zeven Raaden, door Staaten van *Holland*, geheel *Huishoudelyk* verklaard zynde, vervoegden zich de Heeren, die van hunne posten vervallen verklaard waren, nevens de Regeeringsleden, die hunne zyde hielden, met eenen Brieve, aan Schout, Burgemeesteren en Schepenen, vorderende, dat zy, door derzelver gezag, de wettige Vroedschap wilden handhaaven, en bezorgen dat deeze mogt belegd worden op den voet van den laatstleden drie en twintigsten van Grasmaand, dat aan derzelver Leden de vrye toe- en teruggang ten Raadhuize, en vrye raadpleeging werd toegelaaten. Dit verzoek werd, den laatsten dier Maand, van de hand geweezen, met vermelding, dat het geen op den drie en twintigsten van Grasmaand geschied was, niet meer veranderd kon worden. —— Gelyk dit zonder uitwerking bleef, zo was het ook gelegen, met een Adres, door JOHANNES HOOG, A. VERSTOLK en hunne Medestanderen, te zelfder plaatze ingediend, by 't welk zy, in naam hunner Constituanten, de Uitzetting der zeven Raaden afkeurden, en verzogten, dat hun Ed. Gr. Agtb. de noodige middelen van herstel, wilden

den aanwenden, en te wege brengen dat de uitgezette Raaden, met de overige wettige Vroedſchapsleden, hunne Posten konden hervatten, en zonder belemmering uitoefenen.

XLV. BOEK. 1787.

Inmiddels hadt de Vroedſchap eene Benoeming gemaakt van twee Heeren, om uit dezelve één te kiezen, om de Burgemeestersplaats, door het afzetten van J. A. VAN DER HOEVEN opengevallen, den nog voorhanden zynde tyd te vervullen, en deeze Benoeming gezonden aan Staaten van *Holland*, om uit een opgegeeven Tweetal de verkiezing te doen, uit aanmerking van de nog hangende raadpleegingen, over het vermeende Regt des Stadhouders tot het doen der Verkiezinge. — De Heeren Capiteins, die uit den Krygsraad, door de jongst gemaakte Regeeringsverandering, in dezelve gekomen waren, werden door anderen vervangen, overeenkomſtig met de Ordonnantie op de Schuttery.

Benoeming tot een opengevallene Burgemeestersplaats.

De Burgerwapening werd verſterkt door het oprigten eener Compagnie Artilleristen uit de Schuttery. Desgelyks beſloot de Vroedſchap, op Stads kosten, eene Stads Burger-militie aan te werven, ſterk omtrent twee honderd Mannen, voor zo langen tyd men zulks noodig oordeelde; ook werd de Schuttery met nieuwe Leden vermeerderd. In het uittrekken en bezetten van Posten waren die van *Rotterdam* voorbeeldlyk yverig. En liet de Krygsraad niet na de ſterkſte maatregelen te beraamen tegen allen die binnen *Rotterdam* zich als Hoofden of Mede-

Artilleristen en Stads-Burger-Militie opgerigt.

XLV. BOEK.

1787.

destanders vertoonden van de Geweldaadigheden, in verscheide *Geldersche* en *Zeeuwsche* Steden reeds ondernomen. — Van de nieuw aangeworvene Stads Burger-militie toogen 'er, van tyd tot tyd, uit, om Oproerigheden in nabuurige Streeken te stuiten.

Verzoekschrift over de Stads Ampten.

De Vaderlandsche Burger-Societeit leeverde een Verzoekschrift in, de Stads Ampten betreffende, by 't welk zy wilden, dat, uit hoofde der tegenwoordige tydsomstandigheden, de Uitsluiting der Vreemdelingen, zich alleen voor 't vervolg zou bepaalen; als mede dat de *Roomschgezinden* tot alle Burgerlyke Ampten, (buiten het Raadhuis en de Kerk,) zouden toegelaaten worden.

Een nieuw Stads Regeerings Reglement in bewerking.

Verydeld door de komst der *Pruissen*.

Eenige Regeerings- en Krygsraadsleden, als mede twee uit de Geconstitueerden, waren desgelyks, in Oogstmaand, yverig bezig met, op 't voetspoor van *Haarlem*, een Nieuw Stads Regeerings-reglement te ontwerpen. Een taak niet geheel volvoerd, door de Aankomst der *Pruissische* Benden, het ongeloof in welker komst, hier, by veelen, zo sterk was als elders in den Lande; doch welhaast, voor de overtuigendste blyken, moest zwigten. Het verstrooide Burgerleger gaf eene volle verzekering aan de steeds vermeerderde tydingen van den Aantocht der *Pruissische* Legerbenden; en dit aan de talryke Voorstanderen dier Partye de stoutmoedigheid om met Oranje-linten opgepronkt, voor den dag te treeden, zonder zich te bekreunen aan de daar een geruimen tyd lang streng uitgevoerde Placaaten tegen die

die dragt, welke welhaast zo algemeen werd, dat, wie het waagde zich zonder Oranjeteken te vertoonen, groot gevaar liep van zeer onaangenaame ontmoetingen der geenen die nu het lang gesmoord *Oranje boven!* uitschreeuwden. Dus moest een Vrycorporist, van dit teken niet voorzien, den smaad gedoogen, dat men niet alleen hem zyn Rotting ontweldigde, maar ook den staart uit het hair sneedt; men lag hem ten laste nog onlangs op de Verdoemenis van den Prins een glas gedronken te hebben. De ontrustende beweegingen en balddaadigheden namen van hand tot hand toe. Om dezelve te stuiten werd een gedeelte van het Stads Krygsvolk, dien eigen morgen van den achttienden September in *Rotterdam* te rug gekomen, kort naa den middag, onder de wapenen gebragt, en daar mede het Stadhuis bezet; in den vooravond toogen nog zes Compagnien Burgers derwaards; en beraamde de Wethouderschap de noodige maatregelen om het plunderen van Huizen, en het beledigen van Persoonen, te voorkomen.

XLV. BOEK. 1787.

Een Ronde van Oranjegezinde Burgers, die zich der Wethouderschap hadden aangeboden, om, in deeze omstandigheid, met de Schuttery, ter bevordering van de Rust, mede te werken, alleen met Sabels gewapend, ter onderscheidinge een Oranje cocarde met een groenen tak op den hoed draagende, kreeg eenig verschil by het Stadhuis met de Waardgelders, die hun niet wilden laaten voorbytrekken; doch dit werd

by-

XLV. BOEK. —— 1787.

bygelegd, en zy trokken door. Een Patrouille der Schuttery, schoot een Vrouw dood; wat aanleiding tot dit schieten gegeeven hadt, bleek niet ten vollen; het kwetzen eens Burgers door een schot in de wang, gaf aanleiding tot het doen eener Publicatie tegen dusdanige ongeregeldheden.

Gevolgen deezer Omwenteling voor de nieuw aangestelde Regeeringsleden.

Hier op werden de hekken in *Rotterdam* geheel verhangen. De in Grasmaand afgezette Regeeringsleden, nevens die men hunne Plaatzen niet hadt doen verlaaten, verscheenen ter Raadsvergaderinge. Deeze Vroedschap zondt terstondt nieuwe Afgevaardigden na *'s Haage*. —— Niet weinigen der nieuwe Regenten van hunne Posten geweerd, en anderen, die veel deels, zo in de voorheen te *Rotterdam* bewerkte Regeeringsverandering, als in andere Staats- en Stads-verrigtingen tot de Grondwettige Herstelling behoorende, genomen hadden, verlieten niet alleen eene Stad waar zy zich niet veilig oordeelden; maar ook het Vaderland. Weshalven *Rotterdam* zich over het gemis van niet weinigen zo der aanzienlykste als nuttigste Burgeren te beklaagen hadt. Terwyl eenigen onder de Kooplieden en gegoede Burgers der nu onderliggende Partye toegedaan, zich verheugden, en over de hulpbetooning van anders denkende Burgers in het bewaaren van goed en leeven, hunnen dank betuigden.

Overgaave der Stad aan de *Pruissen*.

Aan den naderenden Hertog van *Brunswyk* hadt men uit *Rotterdam* eenen Brieve, den twintigsten van Herfstmaand, afgevaardigd, by welken men betuigde, dat de

Re-

Regeering dier Stad beſeid was, dien Vorst de Poorten te openen, en hun, die van wegen zyne Majeſteit den Koning van *Pruisſen* en zyne Doorlugtige Hoogheid, den Prins van *Oranje*, zouden komen, als Vriend, te ontvangen. Met Verzoek, dat de Hertog VAN BRUNSWYK, of zyn Lasthebbende, zo dra mogelyk, twee honderd of twee honderd en vyftig Huzaaren wilde zenden, met bevel om eene geſtrenge Krygstugt te onderhouden, en in afſpraak met de Regeering te handelen. Onder verzekering, dat, op dien dag, de Regeering op den ouden voet zou herſteld zyn (*). — De verzogte Huzaaren, en meer dan die, kwamen; doch wel verre van eene geſtrenge Krygstugt te onderhouden, ſtelden zy zich balddaadig aan. De Burgemeester ELZEVIER, en de Heer VAN RYKEVORSEL hadden daar van de onaangenaamſte proeven door Geldafperſsingen en ſmaadlyke Behandelingen. Beklag werd van geen herſtel of betering gevolgd.

XLV. BOEK. 1787.

Een Gezelſchap Beminnaars der Dichtkunde in de *Maasſtad*, loofde, korte daagen naa de Omwenteling, een Gouden Gedenkpenning uit ter waarde van vyftig Dukaaten aan den Maaker van het beste Dichtſtuk op deeze Omwending in den Lande. — Zonderling was het verzoek, „ dat elk, „ die met zyn Pen en Gedrag getoond hadt „ eenigen haat te hebben tegen de geves- „ tig-

Eene Eerbelooning aldaar uitgeloofd op een Dichtſtuk de Omwenteling bezingende.

(*) PFAU *Geſchiedenis van den Veldtocht der Pruisſen in Holland* II. D. Bylage bl. 19.

XLV. BOEK. 1787.

„ tigde. Oude Constitutie, de Regeering „ deezer Landen en het Doorlugtig Huis „ van den Heere Prinse van *Oranje*, geene „ Vaarzen zondt: dewyl dezelve niet zou- „ den kunnen bekroond worden, al ware „ het dat hunne Dichtkunde zulks verdien- „ de: dewyl men bedoelde, dat het Op- „ regte Hart, zo wel als de Dichtkunst, „ spreeken zou." —— Geene onduistere aanduiding dat men schroomde van de zyde der Kunst door eenen Patriottischen Dichter den prys te zullen zien behaalen, zo die anders dus eene Stoffe begeerde te bezingen. In de daad, men telde zo verre de beste Dichters en Dichteressen aan die zyde, dat een der bekwaamste Dichteren, tot de thans bovenliggende Party behoorende, ten dien tyde, betuigende. „ Wie „ zal deeze Stoffe bezingen, gelykt 't be- „ hoort; onze beste Dichters zyn ten Lan- „ de uit, of hebben een afkeer van zulk „ een Onderwerp!"

Overschie gemaatigd by de Omwenteling, onder de Inplaatzen in dien Oord; andere niet.

't Nabuurig *Overschie*, waar de talryke Prinsgezinde Party, zich zo vaak op eene doorsteekende wyze liet zien, en met zo veel moeite was te onder gehouden (*), gaat den lof naa van Gemaatigdheid by deeze keer der zaaken. Men wil dat de Inwoonders zich verbonden, om alles te vergeeven, en te zorgen, dat een ieder vrylyk door dat Dorp zou kunnen trekken, al ware het dat hy zich niet vrywillig van ee-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 372. en XIV. D. bl. 338.

eenig Oranjeteken hadt voorzien (*). —— Geen zo goed gerugt gaat andere Plaatzen in dien Oord na. Te *Krimpen* op de *Lek* dwong men den geweezen Schout en den rustenden Predikant, een Persoon in hunne plaats te stellen, en andere Patriotten werden in Persoon genoodzaakt, de Dorpsklok ter eere van den Prins, te trekken. —— Niet ver van *Kapellen* op den *Ysel*, in de Buurt de *Keeten* genaamd, werden twee Huizen van Patriotten uitgeplunderd; en een *Schoonhovenaar*, die aldaar by het *Nieuwe Veer* met een Koekkraam en voor een Patriot bekend stondt, door eenige Huzaaren, deerlyk afgeklopt (†). Mishandelingen van deezen aart, in die streek, waren veelvuldig.

XLV. BOEK. —— 1787.

Het voorgevallene te *Delft*.

Een ander tooneel van Regeeringsverandering, en Ommekeer deedt zich op te *Delft*. Te dier Stede hadden, uitwyzens de vroegere Gebeurtenissen, de Voorstanders der Grondwettige Herstelling, veel te kampen, en de tegenstand, welken zy ontmoetten, vuurde hunnen yver aan, zo dat zy het aangevangen werk, met verdubbelden moed, voortzetten (§). Veelvuldige behandelingen van de gewigtigste punten ter Staatsvergaderinge van *Holland* hebben ons getoond, hoe de Afgevaardigden dier Stad altoos de zyde der Ridderschappe hielden, terwyl een gedeelte der Bur-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4798.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 799.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 59.

XLV. BOEK. — 1787. Vergadering van Schutteryen en Genootschappen daar gehouden.

Burgerye zich des geheel te onvrede vertoonde.

Met het einde van Sprokkelmaand hieldt men te dier Stede, voor 't eerst, op 't Genootschaps-societeits-huis, eene Vergadering van Schutteryen, Gilden, Gewapende Burger-corpsen, Vaderlandsche Societeiten en Gezelschappen. Deeze Vergadering, welke eenige dagen aanhieldt, was als 't ware een middelpunt, waar in alles, wat zich heftig voor het Patriotismus verklaarde, verzamelde. De Besluiten daar genomen, schoon toen niet aan den dag gebragt, en de Raadpleegingen daar gehouden, waren van dien eigen aart, als wy te meermaalen uit soortgelyke Vergaderingen hoorden voortkomen. Men behoeft des niet te twyfelen, als men den Brief van daar aan den *Amsterdamschen* Burgemeester Hoofd afgevaardigd, leest (*).

Brief aan den *Amsterdamschen* Burgemeester Hoofd van daar geschreeven.

„ Te midden van de donkerste uitzigten „ en eene diepe bekommering over den „ hachlyken toestand, in welken de goede „ zaak van Vryheid en Vaderland allengs „ zich gebragt ziet, voelden wy ons, op „ het onverwagtst, verkwikt door een straal „ van hoope, ons toelichtende in de groo„ te en heilryke Gebeurtenisse, waar van „ het magtig *Amsterdam* zo onlangs ten „ tooneele strekte, — eene Gebeurtenis, „ waar van de gevloekte Deelgenooten

„ ee-

(*) Ter gelegenheid dat hy zich de Volkszaak zo zeer hadt aangetrokken, als wy beschreeven hebben in het XV. D. bl. 327. 339.

„ eener heillooze zamenzweering tegen
„ 's Volks duurgekogte Regten en Vryhe-
„ den, door een naderenden val bedreigd
„ worden.

„ Met eenen edelen nayver bewonderen
„ wy in die heuchelyke omwenteling, den
„ cordaaten moed, en de bedaarde ſtand-
„ vastigheid eener Burgerye, die door haar
„ eigen vermogen en aanzien, zo wel als
„ om den invloed haarer Vertegenwoordi-
„ gers ter Hooge Staatsvergaderinge, als
„ 't ware alleen geroepen ſchynt om een
„ luisterryk voorbeeld te geeven aan alle
„ haare weldenkende Landgenooten; maar
„ Wel Edel Geb. Heer! met nog hooger
„ bewondering, met verrukking en eerbied,
„ ſtaaren wy vooral op de Grootheid van
„ Hem, wiens deugd eerst de harten dier
„ Burgerye deedt ontbranden, en aan wiens
„ gadelooze Vryheid- Stad- en Vaderlands-
„ liefde zy ook, in de eerſte plaats, den ge-
„ lukkigen uitſlag haarer poogingen ver-
„ ſchuldigd is.

„ Vergun, Wel Ed. Geſtr. Heer! ver-
„ gun ons dien Vader des Volks in u hul-
„ de te doen, en onze volle zielen lugt
„ te geeven door de vuurigſte dankbetui-
„ gingen. —— Gy kent de waarde van
„ Burgertraanen —— met zulke traanen
„ beſproeijen wy het Offer onzer Vader-
„ landſche harten, en de Almagtige alleen
„ weet, hoe op dit oogenblik die harten
„ te uwaards gloeijen, en eeuwig gloeijen
„ zullen van de zuiverſte liefde en dank-
„ baarheid, zo wel als van eenen heiligen

 „ yver

XLV. BOEK. — 1787.

„ yver ter bescherming van dat dierbaar „ gryze Hooft, 't geen zy als het Palla„ dium van *Amsterdams*, van *Nederlands* „ Vryheid eerbiedigen, en voor welks be„ houd zy by deezen de vuurigste wen„ schen ten Hemel zenden (*).''

Eene Vaderlandsche Societeit in tegenstelling van de andere opgerigt.

Even als in eenige andere Steden zo was men in *Delft* mede bedagt om der *Vaderlandsche Societeit*, dat groote steunzel der Grondwettige Herstellinge, een tegenwigt te geeven, door het oprigten eener Societeit, die zich onderscheidde met de Benaaming van de *Waare Delftsche Vaderlandsche Societeit*. Het kon deezen aan geen Leden in een zo zeer verdeelde Stad ontbreeken, en roemde dezelve reeds by den aanvang, dat vier van de zes Kerkleeraaren, zich als Leden hadden laaten inschryven.

Strydige Verzoeken door het Genootschap en de Schuttery by Staaten van *Holland*.

Het Genootschap van Wapenhandel, 't welk, naa zo veel tegenstreevens, als ons de Gebeurtenissen van vroegere jaaren leeren, een veel beduidenden invloed verkreegen hadt, zogt nog meer sterkte te bekomen, en vervoegde zich by Staaten van *Holland*, met verzoek om twee Stukken Kanon uit 's Lands Magazyn te mogen hebben, zich teffens aanbiedende om de bewaaring van dat Magazyn in hunne Stad op zich te neemen. Dit Verzoekschrift werd

(*) Twee Brieven, op een zelfden toon als deeze gestemd, vaardigden zy af, een aan den Collonel GOUDOEVER, verdere Capiteinen *enz.* en aan de Leden der Burger-societeit; 't Exercitie-gezelschap en de Vaderlandsche Societeit.

werd in handen van Gecommitteerde Raaden gesteld. —— Welhaast kwam ter tafel van hun Ed. Gr. Mog. een Verzoekschrift van den Capitein en Hoofdmannen der *Delfsche* Schuttery om dit Verzoek des Genootschaps tegen te werken; terwyl, ten gelyken tyde, de Minderheid des *Delfschen* Krygsraads in een Verzoekschrift 's Lands Staaten onder 't oog bragt, dat de Schuttery te dier Stede buiten staat was, om, naar behooren, dienst te doen. Beide deeze Verzoekschriften werden in dezelfde handen gesteld als het eerste des Genootschaps. Welk Genootschap, gelyk andere, Manschappen na *Woerden* afzondt, die met alle openbaare Krygseere uit en weder binnen trokken.

XLV. BOEK. —— 1787.

Geconstitueerden aangesteld.

In eene Stad, waar de Verdeeldheid zo sterk als ergens heerschte, werd men bedagt, om, gelyk elders, Geconstitueerden uit het lichaam der Burgerye aan te stellen, en te raade, om in eene zaak als deeze, waar in geene Partyschap te pasfe kwam; maar die zy, door de vereeniging der gezamenlyke Burgerbelangen, aanzagen als iets, 't welk een gezegend middel ter uitrooijing der jammerlyke verdeeldheden worden kon, zich niet te bepaalen tot de Leden van het Genootschap; maar ook andere braave Medeburgers, tot hetzelve niet behoorende, tot deeze nieuwe en gewigtige post te benoemen. —— De Heeren ter bekleedinge van dezelve der Burgerye voorgesteld, waren Reyer van den Bosch, Jan Willem Ravesteyn, Theodorus

XLV. BOEK. — 1787. HOOGEVEEN, WILLEM BUYS, GERARDUS VERBEEK, AARNOUD WILLEM VAN HAAFTEN, JOOST VRYDAG, FREDERIK CORNELIS ZWAANSHALS, HENDRIK SNEP, WYBO FYNJE en WILLEM NOODT A. Z. Met het einde van Hooimaand kreeg deeze Aanstelling haar beslag, en werd deswegen de Vroedschap plegtig kenniis gegeeven. Een der eerste verrigtingen bestondt in eene openbaare uitnoodiging aan de Medeburgers en Landgenooten, die eenige egte Stukken, de Stads Regeering, Burgery en Schuttery van *Delft* betreffende, onder zich mogten hebben, dezelve aan dit Collegie mede te deelen.

De Regeering verzoekt en bekomt eenige Ruitery. Terwyl dit in bewerking was, verzogt de Meerderheid der Regeeringe vyftig Man Ruitery, ter handhaaving van de rust binnen *Delft*. Gecommitteerde Raaden vaardigden 'er twintig derwaards, met één Officier, één Wagtmeester, en één Trompetter. De Graaf VAN BENTINCK, over deeze het bevel voerende, verscheen 'er gansch onverwagt, en werd met zyn Volk door de Regeering in den Eed genomen. —— Dit baarde veel agterdenkens, en niet minder opspraaks, by de Gewapende *Delftsche* Burgers, die niet aflieten zich sterker dan ooit in den Wapenhandel te oefenen, maar ook, ten deezen daage, eene Burger Ruitery begonnen op te richten.

Een Verzoek om meer Krygsvolks af- Een der *Delftsche* Burgemeesteren wordt verhaald, zou zich, in 't laatst van Hooimaand, by Gecommitteerde Raaden vervoegd hebben om vermeerdering van Krygsvolk

te

te verzoeken. Men vroeg hem reden af, waarom 'er toch in *Delft* Krygsvolk noodig ware? Geen antwoord hier op geevende, hieldt men by hem aan, of 'er dan in die Stad eenig daadlyk Oproer plaats hadt, of te vreezen ware? Op de onverwagte betuiging, dat het in de Stad zeer ſtil was, drong men hem nader; waar op hy ſprak van het aanſtellen van *Geconſtitueerden*, van *removeeren*; doch alles op eene zo duistere en ingewikkelde wyze, dat 'er geen reden altoos voor de nieuwe aanvraage om Krygsvolk in kon gevonden worden. Men voerde hem desgelyks te gemoete, dat reeds op verſcheide Plaatzen Geconſtitueerden waren aangeſteld, zonder dat de Regeeringen het noodig geoordeeld hadden, daar tegen Krygsvolk te vraagen; een verzoek, 't welk alleen te pasſe kwam in gevalle van Oproer, wanneer 't zelve, door de voorhanden zynde middelen, niet genoegzaam kon geſtuit worden; een geval 't welk tegenwoordig, naar 's Burgemeesters eigen betuiging, te *Delft* geen plaats hadt, en waar tegen te dier Stede genoegzaame bedwangmiddelen voorhanden waren. Dit verzoek werd des geheel van de hand geweezen.

XLV. BOEK. 1787. geſlaagen.

Niet lang egter leedt het, of 'er ontſtonden van die rustſtoorende onaangenaamheden, welke 'er voortyds meermaalen plaats greepen. By eene openbaare Afvuuring des Genootſchaps, op den dertienden van Oogstmaand, ſtondt, onder het te rug trekken, in den zamengevloeiden hoop van

Onrustige, doch ſchielyk bedaarde Beweegeniſſen.

XLV. BOEK. — 1787. toekykeren, een Persoon met een Goudsbloem in de hand, welken hy een jongen onder de neus hieldt, met de woorden *ruik eens!* Een tergend bedryf voor de Genootschapsleden. Onmiddelyk reedt een hunner Ruiteren na den man toe, hem gebiedende die bloemen terstond weg te doen. Deeze kleine gebeurtenis deedt meerder onlusten gebooren worden; de Goudsbloemen, voor de glazen veeler *Oranjegezinden* geplaatst, gaven aanleiding om daar de glazen in te slaan. De Bevelhebber der weinige Ruiters deedt zyn Volk opzitten, onder kennisgeeving aan den voorzittenden Burgemeester, en de gedaane rondens herstelden de rust.

Verzoek tegen het optrekken van het Exercitie-gezelschap, door het Genootschap.

Eene verbreeking daar van zagen de Genootschapsleden te gemoete, wanneer, ruim ter helft van Oogstmaand, een Exercitie-gezelschap te dier Stede (*), uit de Aanhangers van *Oranje* bestaande, by de Regeering verzogt, om, even als het Genootschap, met slaande Trom door de Stad na de plaats hunner Wapenoefeninge te mogen trekken. Hier tegen verzette zich het Genootschap van Wapenhandel, met eene Verklaaring by de Regeering ingeleeverd. „ Zy wilden," zo drukten zy zich uit, „ het Exercitie-gezelschap gaarne voor „ zo verre in deszelfs waarde laaten; dat „ zy 'er geene directe Beschuldigingen „ te-

(*) Van 't zelve als tweedragtig met het andere Genootschap, hebben wy gesprooken in onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 75.

„ tegen aanvoerden; doch zy vonden zich XLV.
„ genoodzaakt aan te merken, dat het be- BOEK.
„ staan van dit Exercitie-gezelschap, door —
„ bykomende omstandigheden, allen voor- 1787.
„ zorg en waakzaamheid van de Leden
„ des Genootschaps vereischte, en dat zy
„ het zich zelven zouden te wyten heb-
„ ben, wanneer zy door onoplettenheid
„ en verwaarloozing van eigen Defensie,
„ de Slachtoffers werden van eene Party,
„ die tot nog toe haare grootste sterkte
„ in Oproer, Plundering en Burgermoord
„ gezogt, en helaas! maar al te dikwyls
„ gevonden hadt."

De *Omstandigheden*, door hun bedoeld, geeven zy op, als dat verre het grootste gedeelte der Leden, zo niet het geheele Exercitie-gezelschap, Ondertekenaars waren van een Verzoekschrift ten behoeve van WILLEM DEN V. —— Dat, verder, de woorden en daaden van de meeste Leden, zo al niet met het zelfde oogmerk als het oproerig Gemeen, ten minsten op de zelfde wyze, door het draagen van *Oranje* vercierzels, openlyk getoond hadden tot die Party te behooren, dewelke elders, met dergelyke Leuzen opgepronkt, de goede Orde omgekeerd en vernieling aangerigt hadden. —— Zy herinnerden hoe de trekking van dit Exercitie-gezelschap, in den voorleeden Jaare, het muitziekste gedeelte van *Rotterdam*, *'s Haage*, en *Overschie*, na *Delft* lokte, en oorzaak geweest was van veele beweegenissen, die den

XLV. BOEK. 1787.

den optogt van dit Exercitie-gezelschap vergezelden.

Deeze Omstandigheden deeden hun dugten voor Oproer, en dat zy, in zulk een geval, de eersten zouden zyn, die der woede ten doele stonden, en ook de eerste, die 'er de Slagtoffers van zouden worden. Dit hadt hun doen bedagt weezen op de zekerste middelen ter zelfverdeediging, ten einde niet weerloos overvallen te worden. Weshalven zy verklaarden, „ vastlyk be„ slooten te hebben zich in tyds te zullen „ wapenen tegen dien Dag, op welken de „ Trekking van het Exercitie-gezelschap „ stondt plaats te hebben; dat zy alle ge„ wapende Medebroederen, in deeze Pro„ vincie, ten dien einde hadden ingeroe„ pen, om gelykerhand te waaken tegen „ allen Oproer, dat ter gelegenheid van „ gemelde Trekking in deeze Stad zou mo„ gen ontstaan; en om, (uit hoofde eener „ plegtige Verbintenisse van alle Gewapen„ de Burger-corpsen aangegaan,) als dan „ de Oproermaakers naar verdiensten te be„ handelen, en voor al om de bronnen des „ kwaads, om de eerste oorsprongen dee„ zer schroomlyke Onheilen, die zeer wel „ van de ongelukkig misleide menigte te „ onderscheiden waren, aan te tasten en „ uit te rooijen."

Dit verklaarden zy hun opzettelyk voorneemen te zyn, en daar toe reeds alle toebereidzelen gemaakt te hebben. Intusschen verzekerende, dat zy, van hunne zyde, geen

geen de minfte aanleiding zouden geeven, tot verbreeking van de goede orde en rust binnen *Delft;* maar, in tegendeel, gereed waren om alles tot behoud van dezelve te zullen opofferen.

XLV BOEK. —— 1787.

„ Egter konden zy," dit zyn hunne eigene woorden, „ niet ontveinzen, dat de „ gevolgen, die de Trekking van het Exer„ citie-gezelfchap zou kunnen —— ja ge„ wisfelyk naa zich zou fleepen, hun voor„ kwamen allerbloedigst en doodlykst te „ kunnen zyn, — en zy lieten deeze ge„ volgen voor rekening van hun, die 'er „ direct of indirect de oorzaaken van wa„ ren, welke zy niet verkoozen nader aan „ te wyzen." —— Dit hadt ten gevolge, dat het verzoek van het Exercitie-gezelfchap werd afgeflaagen.

Het Burger-leger nadert *Delft.* Vergeeffche aanzoek om Krygsvolk.

Dan eer de twee en twintigfte van Oogstmaand, de dag ter Optrekkinge van 't zelve beftemd, aanbrak, zag men een geheel ander tooneel opgefchooven om en in *Delft.* Op den negentienden dier maand kwam te *Delft* de tyding, dat het Burger- of het Vliegend Legertje, by *Woerden* te velde gelegen hebbende, van daar was opgebrooken, en thans by *Voorfchooten* zich onthieldt; onledig om de Landlieden, die tot de andere Party behoorden, te ontwapenen. Men fprak veel van deezen en geenen toeleg dier verzamelde en geheel in Legerorde gefchaarde Burgeren.

Geen wonder dat de Afgevaardigden van *Delft* ter Staatsvergaderinge een dugten aangreep, dat het op hunne Stad mogt ge-

munt

XLV. BOEK. 1787.

munt weezen, om 'er, of de Regeering te veranderen, of de tegenwoordige Regenten, die dus lange de bevordering der Grondwettige Herstelling hadden tegengewerkt, tot het neemen van andere maatregelen te noodzaaken. Zy vroegen om versterking van Krygsbezetting. Dit werd door de Meerderheid afgeslaagen.

De *Delftsche* Geconstitueerden besluiten door te tasten.

Schoon het den Leden van het Exercitiegezelschap niet gelukt was den bedoelden Optocht te verwerven, wil men dat zy niet in gebreke bleeven, om hunne oogmerken door te zetten, met een aantal gewapende Oranje-gezinden van elders na *Delft* te doen aanrukken, en een vernielenden slag aan hunne Party toe te brengen. Om deezen te ontgaan, vergaderden de *Delftsche* Geconstitueerden. Deezer jongste besluit was geweest, zodanige Hervormingen te onderneemen, die zigtbaar strekten ten voordeele van alle hunne Medeburgeren zonder onderscheid, en de goedkeuring van allen, hoe verschillende ook in hunne denkbeelden over de Staatkunde, moesten verwerven. Dan, zo als tegenwoordig de zaaken geschaapen stonden, begreepen zy het tydstip daar te zyn om door te tasten, en in den hachlyken kans van alles te verliezen, een stouten stap te moeten doen, om alles te winnen.

Besluit tot de Afzetting van eenige Regeeringsleden.

De ontvange tyding dat het Burger-leger, onder bevel van den *Delftschen* Burger Mappa, te *Voorschooten*, en dus niet wyd van de Stad, zich hadt nedergeslaagen, sterkte dit moedig voorneemen, en deedt een besluit van den allerernstigsten en veruit-

uitziendsten aart gebooren worden. Dit besluit was, om, overeenkomstig de onbepaalde Volmagt, door de Constituanten gegeeven, om alles in hunnen naam te doen, wat zy, naar hunne beste kennis en geweeten, begreepen, heilzaam voor Stad en Vaderland te zyn, het kwaad in den wortel aan te tasten, door de Afzetting van eenige Regenten, die zy oordeelden voornaamlyk het vertrouwen der Burgerye verbeurd te hebben, en de vervulling van derzelver plaatzen door andere gequalificeerde en vertrouwde Persoonen, de minderheid des *Delftschen* Raads, wier Vaderlandsche poogingen dus verre verydeld waren, een beslissenden steun by te zetten, en door deezen ommekeer, zo al niet eene Eenstemmigheid, ten minsten eene volkomene Meerderheid in den Raad, ter bevordering van de waare belangens der Stad, en voor die des Vaderlands ééne Stem meer in *Hollands* hooge Staatsvergadering te verkrygen.

Maatregelen ten dien einde genomen.

Wel te voorzien was het, dat deeze Burgerstap geweldigen wederstand zou ontmoeten, en dus dat zy, die denzelven ten oogmerke hadden, in de eerste plaats, moesten zorgen voor eene welverzekerde zelfverdeediging. — Ten deezen einde vervoegden zich de Geconstitueerden, tot de Commissie van Directie van het Vaderlandsch Genootschap, dien nagt vergaderd, en gaven daar, onder verbintenis van de strikste geheimhouding, opening van hun voorneemen, en verzogten drie Leden uit

XLV. BOEK. — 1787.

die Commissie om hun als Raadgeevers en Medehelpers te dienen, benevens eene vrye beschikking over de gewapende Magt des Genootschaps, welke in hun Societeitshuis, in volle wapenrusting gereed stondt, om den ganschen nagt, en verder zo veel langer als noodig was, wagt te houden.

Verzogte Bystand.

Een en ander ontmoette eene volvaardige toestemming, en onmiddelyk werden de raadpleegingen tusschen de gemelde Heeren aangevangen. Het eerste besluit was eene Expresse na het Kamp te *Voorschooten* af te vaardigen, om den aanmarsch en bystand van deeze Burgermagt te verzoeken. Men zondt desgelyks Expressen na de Genootschappen in de Nabuurschap van *Delft*, met een dergelyk verzoek.

Deeze bekomen, en aannadering van het Burgerleger.

's Morgens vroeg bekwam men de ontwyfelbaar verwagtte verzekering, dat de gevraagde bystand verleend zou worden, gelyk ook 's naamiddags, 's avonds, en vroegtydig den volgenden morgen, uit *Rotterdam*, *Schiedam*, *Vlaardingen*, *Maassluis*, *Delftshaven*, *Nooddorp*, *Watering* en *Poeldyk*, gewapende Burgers kwamen aanrukken, die langs de Stad heenen trokken, en zich buiten de *Haagpoort*, digt by, doch niet op, Stads Grondgebied, nedersloegen; terwyl voorts het Burger-leger van *Voorschooten* opgebrooken, met al den toestel, een Veld ruim een half uur van *Delft* betrok. In een aldaar gehouden Krygsraad, by welken twee Afgevaardigden uit de *Delftsche* Geconstitueerden zich tegenwoordig bevonden, bepaalde men, dat dit Leger

ger zich 's anderen daags 's morgens vroegtydig op marsch zou begeeven, en op 't Genootschaps Exercitie-veld, onder de rook der Stad, nederslaan.

XLV. BOEK. 1787.

Terwyl dit buiten geschiedde, was men binnen bezig met raadpleegen, welke Regenten nog zouden kunnen gespaard, en hoe veelen, en welken men oordeelde dat noodwendig van hunne Regeeringsposten verlaaten verklaard moesten worden, als mede welke de geschiktste en vertrouwdste Burgers waren, om derzelver plaatzen te vervullen. — Dit laatste hadt niet weinig moeite in: want schoon het te *Delft* geenzins ontbrak aan den Vaderlande welgezinde Persoonen, behoorden deezen veel al tot dien rang van Burgeren, waar uit men, om het toen heerschend vooroordeel van Standsonderscheidingen, niet al te sterk tegen te werken, met geene welvoegelykheid, dan alleen in den uitersten nood, Stads Regenten kon kiezen. Men besloot ter Vroedschaps Vergadering het volgende Stuk in te leeveren.

Raadpleegingen over het afzetten eeniger Regeeringsleden.

„ Het Collegie Geconstitueerden van „ een notabel aantal Burgers en Ingezetenen der Stad *Delft* en derzelver Jurisdictie, vindt zich door de tegenwoordige beklaaglyke tydsomstandigheden, in de onaangenaame, doch volstrekte, noodzaaklykheid gebragt, om, zo voor zich, als uit naam hunner Constituanten, aan de „ Ed. Agtb. Raad te moeten verklaaren.

Een Stuk ten dien einde beraamd.

„ Dat zy den hachlyken toestand, waar „ in deeze Provincie zich thans bevindt,

XLV. BOEK. 1787.

„ ten aanziene van derzelver inwendige „ gefteldheid, door de fteeds toeneemende „ Partyfchappen, die het gansche Staats- „ gebouw, en met hetzelve de Burgerlyke „ Vryheid den laatften en onherftelbaaren „ flag dreigen, in alle deszelfs omftandig- „ heden, voornaamlyk moeten toefchryven „ aan de helaas! genoeg bekende denk- en „ handelwyze van die Regenten, welke de „ onvermoeide poogingen der braave Meer- „ derheid van *Hollands* Staatsvergadering, „ en die der cordaate aan eed en pligt ge- „ trouwe Burgeren, ter redding van hun „ Vaderland, door openlyke en regelrechte, „ of wel door flinkfche en zydelingfche „ wegen, tegenwerken, en ten grooten dee- „ le verydelen.

„ Dat zy, tot hun grievende fmart, het „ ongeluk hebben, dat verfcheide Leden „ van den Ed. Agtb. Raad deezer Stad, „ dit verderflyk Systema adopteeren, on- „ geagt de van tyd tot tyd hier tegen in- „ gebragte vertoogen, door zo veele no- „ tabele Burgers en Ingezetenen deezer „ Stad.

„ Dat de jammerlyke gevolgen hier van „ thans tot zulk eene aanmerkelyke hoogte „ geklommen zyn, dat zy deeze Provincie, „ en met haar het geheele lieve Vader- „ land, onherftelbaar verlooren agten, by „ aldien niet, door een cordaaten ftap der „ goede Burgery, ook hier, gelyk elders „ met heuchlykst gevolg gefchied is, dit „ kwaad tot in den wortel worde uitge- „ rooid.

„ Dat

„ Dat zy daar toe, als het geschiktste en „ zagtste middel tevens beschouwen, dat „ die Leden van deezen Raad, welke voornaamlyk als de Hoofdbewerkers van de „ voorschreevene onheilen hier ter Stede „ te houden zyn, daadlyk van hunne Posten als Raaden worden ontslaagen. XLV. BOEK. 1787.

„ Dat zy uit dien hoofde, provisioneel, „ by deezen plegtig verklaaren, de Heeren „ Mr. JOAN CAREL VAN ALDERWERELD, „ Mr. ADRIAAN VAN DER GOES, Mr. „ THOMAS VAN LIDTH DE JEUDE, Dr. „ WILLEM VERBRUGGE, Mr. AART VAN „ DER GOES, Mr. HERMANUS JOHANNES VAN ROOYEN, Mr. ALEXANDER „ WILLEM VAN HOEKE, Mr. CANZIUS „ ONDERDEWYNGAARD, Dr. BINKE LAMBRECHTS, Mr. ENGELBERT PAAUW en „ Mr. DIEDERIK LEENDERT VAN BLOMMESTEYN, als uit hoofde bovengemeld, „ het vertrouwen der goede Burgery en „ Ingezetenen deezer Stad geheel verlooren hebbende, voor ontslaagen en verlaaten te zyn van hunne Posten; declareerende Hun niet langer te houden als „ Raaden deezer Stad, of Hun als zodanige Representanten meer te zullen erkennen; vorderende van voornoemde „ Heeren daadlyk hunne Zitplaatzen te verlaaten, zich uit deeze Raadzaal te verwyderen, en te onthouden van alle zodanige Verrigtingen, als met de Raadspost of als Representant deezer Stads „ Burgery en Ingezetenen, direct of zydelings, eenige betrekking heeft, ten einde

XLV. BOEK. — 1787.

„ de zich te wagten voor de onaangenaame gevolgen, die daar uit zouden moeten resulteeren.

„ Dat zy voorts, daar in dit tydstip, „ meer dan ooit, de belangen van Stad en „ Land vorderen, dat de dus vaceerende „ Raadsplaatzen immediatelyk behooren te „ worden vervuld, gereed zyn, de aanblyvende Raaden hier toe in staat te stellen, door een zodanig getal van gequalificeerde Persoonen, als zy zich zich „ durfden vleijen, met het vertrouwen der „ goede Burgery en Ingezetenen deezer „ Stad vereerd te zyn, en welke zy, zo „ dra de van hun Post ontslaagen Heeren „ uit de Vergadering zouden geweeken „ zyn, aan den agtbaaren Raad zouden „ communiceeren."

Schikkingen met het Burgerleger gemaakt, en de *Haagpoort* in bezit genomen.

Op den bestemden dag, den één en twintigsten van Oogstmaand, welke naa zo veel druktens en toebereidings daagde, waren de gewapende Leden des Genootschaps reeds vroegtydig in gereedheid. De Geconstitueerden desgelyks by tyds vergaderd, ontvingen welhaast, door de uitgezette Posten, kundschap, van den aantocht der Burger-bende langs den *Haagweg*. Allernoodzaaklykst was het zich van eene gemeenschap met dit Leger te verzekeren, en tot dat einde de *Haagpoort* te bezetten, welke tot nog bewaakt en bewaard werd door Burger-schutters, die de Regeering in de wapenen hadt doen komen. Om deeze Poort te bezetten, werd de Capitein der Grenadier Compagnie met zyn Manschap

en

en eene Musketier Compagnie afgevaardigd. By dezelve genaderd, liet hy den wagthoudenden Officier deezer geslootene Poort vraagen, of hy met zyn Volk 'er door kon trekken? Gereed was de toestemming, spruitende uit den waan, dat deeze Burgers na buiten zouden trekken om zich met het Burger-leger te vereenigen. De Poort werd geopend, de Bende kwam aan, de wagthebbende Schutters plaatsten zich aan wederzyden; doch zo ras was dezelve niet onder de Poort, of de Bevelvoerende Officier geboodt *Halt!* Verbaasdheid greep de Poortbewaakers aan. Een hunner verweet den Commandant, *dat hy de Poort overweldigd hadt!* doch kreeg ten antwoord. *Gy vergist u, wy zyn ze ingemarcheerd!*

XLV. BOEK. — 1787.

De van hun Poort ontzette Burgers droopen de een na den ander af. De Krygsraad kwam by een; doch durfde het niet waagen de Schutters op te roepen. 'Er heerschte eene diepe stilte binnen *Delft*, alleen afgebrooken door de patrouilleerende Manschappen te paard en te voet, van het Genootschap. Het gering aantal Ruiters, in de Stad geroepen om alle beweegingen te keeren, bleef volstrekt werkloos, alleen steegen zy te paard en stelden zich voor hun Kwartier.

Het Burger-leger voor *Delft* gebragt.

Intusschen hadt het Genootschap twee Officieren, en Geconstitueerden twee Leden uit hun midden afgevaardigd, om het vast naderend Burger-leger te gemoet te gaan, te verwelkomen en op het Exercitieveld des Genootschaps te geleiden. De

XLV. BOEK. 1787.

aantocht van dit Leger, met al den Legertrein, en de Hulpbenden uit nabuurige Steden en Plaatzen, die zich met hetzelve vereenigd hadden, leeverde een vertooning op, door deezen met uitgelaaten vreugde, door geenen met krimpenden angst, beschouwd. Welhaast bereikten zy het Exercitie-veld, waar de Tenten ylings werden opgeslaagen, en het Leger weldra in volle orde te velde lag.

Schikkingen met den Bevelhebber MAPPA.

De Opperbevelhebber deezer Burgerbende, de Heer MAPPA, droeg terstond de noodige voorzorg om de gemeenschap tusschen dit Leger en de Stad geheel vry en onverlet te houden. In 't byzyn der vier gemelde *Delftsche* Afgevaardigden, hieldt men op 't open veld Krygsraad, en beraamde de schikkingen, om de *Delftsche* Burgery, in gevalle dezelve, op deezen dag, in 't volvoeren haarer oogmerken, eenigen overlast of geweld werd aangedaan, ten spoedigsten by te springen.

Men vordert eene Vroedschaps Vergadering.

De Afgevaardigden uit de Stad waren niet te rug gekeerd met verslag van deeze verrigtingen en gemaakte beraamingen, of Geconstitueerden schikten uit hun midden eene Bezending aan den Voorzittenden Burgemeester, met verzoek om nog dien Voormiddag, Vroedschaps Vergadering te laaten beleggen. Wel eenige zwaarigheid maakte deeze om aan dit Verzoek te voldoen; doch op den sterken aandrang, dat zulks hoogstnoodzaaklyk was, dat hy geene vryheid hadt zulks te weigeren; en dat hy de gevolgen van zodanig eene weigering voor

zy-

zyne rekening zou moeten neemen, liet hy zich eindelyk overhaalen en de Vroedschap werd tegen half twaalf beschreeven.

XLV. BOEK. 1787.

Geconstitueerden vervoegen zich na het Raadhuis.

Het geheele Genootschap, voor zo verre het zich in de Stad bevondt, werd op de Loopplaats byeengeroepen, en trok staatlyk op, om de Geconstitueerden af te haalen, na het Raadhuis te geleiden, en tegen allen overlast te dekken. Deftig was deeze trein, en de stilte, onder welke dezelve voorttrok, zette 'er iets treffends aan by. Aan 't Stadhuis gekomen, schaarde zich het Genootschap in orde voor 't zelve, en begaven zich de Geconstitueerden na boven. Een der Capiteinen van de twee Compagnien Schutters, die 's nagts de wagt gehad hadden, en nog in de wapenen gebleeven waren, vroeg wat hunne begeerte was? Op het antwoord, dat zy eene Commissie by den Raad hadden af te leggen, verklaarde de Capitein, Orders te hebben om alle *ongewapende* Lieden, die iets te verrigten hadden, door te laaten. By de Raadkamer gekomen, lieten zy eene Commissie van vier uit hun midden aandienen. In de Schepenskamer geleid, moesten zy daar een geruimen tyd toeven, terwyl men raadpleegde *of*, en *op welk eene wyze* deeze Commissie in de Vergadering zou toegelaaten worden?

Brief uit het Burger-leger aan den Raad.

Een Officier uit het Kamp bragt eenen Brief aan den Raad, met deeze kennisgeeving, „ dat het Burger-leger in de nabuur„ schap deezer Stad gearriveerd was, en „ gecampeerd lag, dat de Raad verzekerd

XLV. BOEK. — 1787.

„ kon zyn, dat het zelve, ingevolge van „ zyne openlyk gedeclareerde gevoelens, „ niets anders bedoelde dan de rust en „ veiligheid der Provincie op het nadruk„ lykst te maintineeren, en wel verre van „ iets ten nadeele deezer Stad te willen on„ derneemen, in tegendeel bereid was, om „ den Raad, en de weldenkende Burgery, „ met al hun vermogen te beschermen en „ te ondersteunen."

In den Raad toegelaaten, en hoe ontvangen.

Kort naa het ontvangen van deezen onbeantwoord gelaaten Brieve, werd de Commissie der vier benoemde Leden verzogt in de Raadkamer te komen. Binnen getreeden, vonden zy stoelen gezet, en werden, door den Voorzitter KRAAYVANGER, verzogt plaats te neemen. Verslaagenheid was op de aangezigten der Vergaderinge te leezen. Eenige oogenblikken gezeten hebbende, rees de Voorzitter der Geconstitueerden op, met kennisgeeving dat zy aan hun Ed. Agtb. eene Verklaaring van het uiterste gewigt hadden voor te draagen: welke hy den Heer W. FYNJE, Secretaris van Geconstitueerden, verzogt voor te leezen. Die daar op het Stuk der Afzetting eeniger Raaden behelzende, mededeelde (*). — De Aandoeningen welke deeze Voorleezing verwekte, laaten zich gereeder verbeelden dan beschryven, inzonderheid by dat gedeelte waar in de Naamen der van hun post verlaatene Heeren werden opgenoemd. Verscheide Raaden na-

(*) Zie hier boven bl. 39.

namen de pen op om die Naamen op te tekenen; ten welken einde de Voorleezer dezelve by tusfchenpoozen opgaf. De voorgeleezene Verklaaring werd den Voorzittenden Burgemeester overgehandigd.

Willen niet vertrekken of de Heeren door hun vervallen verklaard moesten zulks desgelyks doen.

Hier op verzogt deeze de Commisfie buiten te ftaan, om den Raad vrylyk over dit Stuk te laaten raadpleegen. De Secretaris van Geconftitueerden, antwoordde, „ dat de Commisfie daar toe bereid was; „ doch dat die Raadpleegingen enkel gehouden konden worden, door die Heeren, die werklyk Raaden van *Delft* waren; dat de zo even geremoveerde Heeren die qualiteit niet meer bezaten, als „ door dit Declaratoir van hunne Posten „ ontflaagen zynde; dat derzelver Remotie „ geen Verzoek, maar een uitdruklyk verklaarde Wil der Burgery zynde, geen „ voorwerp van Deliberatien zyn konde; „ en dat de Commisfie niet eerder vertrekken zou, dan naa dat de geremoveerde „ Heeren zich uit de Raadzaal verwyderd „ hadden." —— De Voorzittende Burgemeester met deeze verklaaring niet weinig verlegen, poogde de Commisfie tot andere gedagten te brengen; doch deeze herhaalde op eene bevestigende toon, „ dat „ dit haare ftellige Last was, van welken „ zy niet mogten afgaan!"

Nadere aandrang van het Voorftel.

Dit verklaard befluit wekte weder eene vlaag van ftilte. De Secretaris der Geconftitueerden nam deeze gelegenheid waar, om de dringende redenen der Burgerye tot deezen ftap, wat breeder te ontwikkelen,

XLV. BOEK. —— 1787. te regtvaardigen, en den Raad te doen gevoelen, met welk eene gematigdheid en menschlievenheid, zelfs in deezen gehandeld was. Men hadt, gaf hy te verstaan, *allen* gespaard, die met mogelykheid gespaard konden worden, en slegts juist *zo veele* Heeren geremoveerd, als volstrekt noodzaaklyk was, om, en hier ter Stede, en in *Hollands* Staatsvergadering, eene Meerderheid ten goede te bekomen, en de deerlyke, ja byna doodlyk gewordene verdeeldheid in het Stads- en Staatsbestuur voor te komen; dat dus het algemeen belang, zonder eenige personeele inmengzels, de zuivere beweegredenen en het rigtsnoer zynde, van dit, in deezen hoogen nood, waarlyk allerzagtste middel, zy ook vertrouwden, dat de geremoveerde Heeren, die nu zagen met hoe veel orde, stilte en bezadigdheid dit werk behandeld werd, niet gaarne voor hunne verantwoording zouden willen neemen, wanneer zy, alleen hun personeel belang in 't oog houdende, door hunne weigering, om aan de begeerte der goede Burgery te voldoen, de publieke rust in gevaar bragten.

Onderscheide Gedraagingen der Regeeringsleden. Deeze nadere aanspraak hadt verschillende uitwerkingen. De Voorzittende Burgemeester Kraayvanger was zeer getroffen, wenkte den Secretaris Fynje tot zich, en betuigde, met traanen in de oogen, „ dat
„ hy, by de voorleezing van het Declara-
„ toir, verwagt hadt ook zyn Naam onder
„ de geremoveerde Raaden te zullen hoo-
„ ren opnoemen; dat hy geen oogenblik
„ geaarzeld zou hebben om zyn Post ne-
„ der

„ der te leggen, wanneer hy de smertlyke
„ verzekering hadt, dat hy zynen Burge-
„ ren niet langer aangenaam was; dat hy,
„ reeds zo hoog bejaard, voor zich zelven
„ in de tegenwoordige Troubelen, niets
„ liever dan zyn ontslag en rust verlang-
„ de, en niet begrypen kon waarom men
„ hem, wiens denkwyze bekend was, meer
„ dan anderen spaarde." —— Hier op be-
tuigde de Secretaris, „ dat men te midden
„ in zyne verschillende denkwyze, zyn
„ goed hart gezien hadt, dat zyne her-
„ haalde verklaaringen dat hy geen *Burge-*
„ *meester*, maar *Burgervader* was, eenen
„ diepen indruk gemaakt hadden, en men
„ overtuigd was dat hy alle zyne Burgers
„ lief hadt!" —— De Grysaart, daar op
met veel aandoenings hem de hand druk-
kende, boezemde met een zugt uit ——
„ Ja! dat weet GOD in den Hemel!"

Een algemeen en ernstig zwygen volg-
de op deeze betuiging des Voorzitters. De
Afgezette Heeren zagen elkander eene poos
als vertwyfeld aan. Eindelyk nam Burge-
meester VAN ALDERWERELD het woord
op, en verklaarde, zo veel men uit zyn
voordragt, door de ontsteltenis eenigzins
verward, kon opmaaken, hoofdzaaklyk,
„ dat hy niet wist, wat hy de goede Bur-
„ gery misdaan hadt; dat hy dezelve al-
„ toos hadt voorgestaan, en zyn Post vol-
„ gens eed en pligt hadt waargenomen;
„ doch dat hy die gaarne wilde afstaan,
„ en liever zelve het Sacrifice zyn, zo de
„ rust der Stad 'er door bevorderd kon
„ wor-

XLV. BOEK. 1787.

„ worden." —— Dewyl niemand hier op iets ten antwoord gaf, begreep de Secretaris van Geconstitueerden, als dus verre het woord gevoerd hebbende, deeze betuiging niet onbeantwoord te moeten laaten. Hy gaf de Grootmoedigheid van den Burgemeester den verdienden lof, verklaarende deezen zyn Afstand te houden voor de beste daad, die hy in zyn gansche leeven verrigt hadt.

Zeven der tien tegenwoordige van hun Ampt verlaatene Heeren, (zynde de Heer PAAUW afweezig,) volgden het voorbeeld van Burgemeester ALDERWERELD. Elk hunner deedt eene Verklaaringe waar in zyn character doorstak. De Oud-burgemeester VERBRUGGE boezemde eenen sterken Eed uit; de Heer VAN ROOYEN badt, met veel ontroerings, „ dat GOD, indien „ hy ooit tegen zyn Geweeten gehandeld „ hadt, oogenbliklyk aan Hem een Teken „ mogt stellen!" met bygevoegde bede aan Geconstitueerden, „ dat, wanneer zyn bloed „ gestort wierd, ten minsten zyne Vrouw „ en onnozele Kinderen mogten gespaard „ worden!"

Twee Heeren weigeren hunne Plaatzen te verlaaten; doch doen het mede.

Dan, schoon de meesten der andere Heeren by hunnen Afstand, verklaard hadden de wyze van dien voor *Wederregtlyk* te houden, en zich alleen, uit liefde tot de Rust, te onderwerpen, waren 'er nogthans twee die volstrekt weigerden, hunne Regeeringsposten en Zitplaatzen te verlaaten, naamlyk C. ONDERDEWYNGAARD en B. LAMBRECHTS. De eerste hunner betwistte der

der Burgerye het Regt om eenen Regent te ontslaan, wilde zyn Ontslag van niemand anders dan van den Raad, die hem hadt aangesteld, ontvangen, en begeerde tot een grondslag van dat Ontslag gelegd te hebben, dat hy zich, als een onwaardig Lid gedraagen hadt; verklaarende boven dien, zynen zetel niet te zullen verlaaten, „ ten „ zy Geconstitueerden hem aanzeiden, dat „ hy met geweld daar van zou worden „ afgerukt." —— De ander, B. LAMBRECHTS, verklaarde met veel drifts, „ dat „ hy in eeuwigheid van zyne Plaats niet „ dagt op te staan!" —— Doch, wanneer naa het verloop van weinige minuten, de overige Afgezette Raaden, zelfs de Heer ONDERDEWYNGAARD, kort daar naa goedvondt de Raadkamer te verlaaten, dagt de Heer LAMBRECHTS het raadzaam hun voorbeeld te volgen.

XLV. BOEK. —— 1787.

Wanneer deeze Heeren de zaal van het Raadhuis overgingen, wilden de wagthebbende Schutters, onbewust van 't geen binnenskamers was voorgevallen, naar gewoonte de Krygseere bewyzen; dan een der aftreedende Heeren, hun een wenk geevende, zeide, „ Geene Honeurs! wy zyn „ thans niet meer dan enkele Burgers, ge- „ lyk gy!" —— Vry en onbelemmerd gingen zy voorts na huis. Het Genootschap hadt zulke maatregelen genomen, dat hun zelfs niet door eenen enkelen onverstandigen yveraar, hoedanigen 'er altoos onder een grooten hoop gevonden worden, de allerminste onaangenaamheid werd aange-

Afgaan dier Heeren.

daan.

XLV. BOEK. daan. Hun werd, in alle opzigten, dezelfde de Burgerlyke Beleefdheid als voorheen beweezen.

1787. Naa het vertrek deezer Heeren uit de Raadkamer, leeverden de Geconſtitueerden de Naamlyst, van welke zy in hunne Verklaaring geſprooken hadden, aan de gebleevene Raadsleden over. Deeze beſtondt uit de volgende Elf Perſoonen, welke zy verlangden, dat de plaats der nu afgetreedene Vroedſchapsleden zouden bekleeden. Dr. THEODORUS VAN HOOGEVEEN, REYER VAN DEN BOSCH, Mr. REYER GESTERANUS, Mr. WILLEM BUIS, Mr. CORNELIS VAN DER SLYDEN, Mr. ARNOLDUS VAN OS, Mr. RYKLOF JOHAN TIQUET, LAMBERTUS SANDERUS, Dr. MARTINUS URBANUS VAN IPEREN, FREDERIK CORNELIS ZWAANSHALS, en GYSBERTUS VAN HASSELT.

Naamlyst van nieuwe Regeeringsleden ingediend.

Eene heuſche onderhandeling tusſchen de aangebleevene Vroedſchapsleden liep over de verzogte Aanſtelling, en de beste wyze om dezelve ſtand te doen grypen. Geconſtitueerden begreepen, dat daar de geregelde Invloed des Volks op de Benoeming van Regenten nog niet bepaald was, de Raad zelve de Aanſtelling zou doen; doch hier in vonden hun Ed. Agtbaaren eenige zwaarigheid, en verlangden, dat de Aanſtelling onmiddelyk door Geconſtitueerden, uit naam der Burgerye, zou geſchieden; in welk geval de Beëediging en Zittingneeming terſtond, zonder eenige zwaarigheid, zou kunnen volgen. Geconſtitueerden, door

Raadpleegingen hier over.

door deeze schikking meer verkrygende dan zy, voor dit maal, bedoeld hadden, konden zich dezelve gereedlyk laten welgevallen. De punten van overeenstemming, om dit werk te gemaklyker te doen afloopen, voorloopig bepaald zynde, werden Geconstitueerden verzogt eenigen tyd buiten te staan, ten einde de Raad hier op nader zou raadpleegen, en besluiten. —— De Pensionaris EMANTS, die by den Raad de post van Secretaris waarnam, en tegen wiens bekende begrippen deeze geheele handel rechtdraads aanliep, wel verre van eenige beletzelen in den weg te werpen, werkte, in tegendeel, yverig mede om alle zwaarigheden uit den weg te ruimen, en bragt dus niet weinig toe tot den gemaklyken en goeden uitslag deezes Bedryfs: terwyl tegen de Afzetting eenige Heeren zich verklaarden, en betuigden de nieuwe Aanstelling te zullen aanzien, en anderen verkoozen zich in geene Raadpleegingen op dit werk in te laten.

XLV. BOEK. —— 1787.

De vier Leden der Geconstitueerden weder binnen geroepen zynde, werd hun woordlyk dit Vroedschapsbesluit voorgeleezen. „ Op het voorgestelde gedelibereerd „ zynde, is goedgevonden en verstaan, de „ Remotie aan te zien, en zonder zich in „ de Aanstelling in te laaten, aan de Ge- „ constitueerden te declareeren, dat hun „ Ed. Agtb. geene zwaarigheid maakten, „ dezelve aangesteld zynde, in den Eed „ te neemen."

Vroedschaps-besluit.

De

XLV. BOEK. —— 1787.

Men neemt 'er genoegen in.

De vier Gelastigden verzogten dit Besluit aan hunne Mede-geconstitueerden in Schepenskamer te mogen mededeelen, en met hun daar over te raadpleegen. Deeze begreepen eenpaarig dat de Raad zich niet wel anders kon uiten. Weshalven de Voorzitter der Geconstitueerden by het wederkeeren in de Vroedschaps Vergadering, de vergenoeging en dankbaarheid van het Collegie over dit Besluit betuigde, en verklaarde dat het Collegie, in den naam der Constituanten, de Elf voorgeslaagene Heeren als Raaden van *Delft* aanstelde, en voorts verzogt dat hun Ed. Agtb. deeze Heeren, op de gewoone wyze, wettige kennis van deeze Aanstelling geliefden te laaten geeven, en hun ten Raadhuize te ontbieden, om dezelven vervolgens onmiddelyk te beëedigen en Zitting te laaten neemen. Het den Raad in de keuze laatende, of de Commissie by die Beëediging zou tegenwoordig zyn, dan niet. —— Het verzogte werd toegestaan, en de Raad verkoos, dat de Commissie by die Beëediging zou tegenwoordig weezen; deeze vervoegde zich daar op weder in Schepenskamer.

Denieuw verkoozene Heeren op het Stadhuis gebragt. Eén hunner weigert.

Het leedt niet lang of negen der benoemde Heeren, (twee waren uit de Stad,) kwamen op het Raadhuis, en werden ingeleid by de Geconstitueerden, die hun voorloopig kennis van hunne Aanstelling gaven. Ongemeen groot was de aandoening en verbaasdheid dier Heeren, die zulks ten onverwagtste overkwam. Het kostte niet

niet weinig moeite om zommigen hunner tot het aanvaarden van die Post over te haalen; doch de nadruklyke voordragt van hunne verpligting om het dus verre welgeslaagde werk niet te stremmen, en te verydelen, door Vaderlandlievende en Godsdienstige bedenkingen, ten sterksten aangedrongen, deedt hun eindelyk het gewenscht Besluit neemen; uitgezonderd de Heer Tiquet, die volstandig bleef weigeren, en zelve den Raad, des kennis gegeeven hebbende, vertrok.

Wanneer de acht overige Heeren hunne toestemming gegeeven hadden, liet de Commissie zich by den Raad aandienen, en gaf berigt van het voorgevallene. Waar op de Pensionaris Emants, uit naam van den Raad, Geconstitueerden verzogt, zo spoedig kon geschieden, een ander Persoon, in steda van den Heer Tiquet, aan te stellen; ten einde dezelve, zo mogelyk, gelyktydig met de twee thans afweezige Heeren, zou kunnen beëedigd worden, en Zitting neemen. In diens plaats werd, korte dagen daar naa de Heer Willem van der Dors, verkooren.

In den Eed genomen.

Voorts werden de acht nieuw aangestelde Heeren binnen geroepen; en verzogt, zich staande te plaatzen tegen over den Voorzittenden Burgemeester, (deeze plaats bekleedde thans de jongste Burgemeester van der Burg; dewyl Kraayvanger zich deezer zaake onttrokken hadt,) terwyl de vier Geconstitueerden op hunne stoelen zaten. De Secretaris der Geconsti-

XLV. BOEK. 1787. tueerden deedt daar op, des door den Raad verzogt, eene Aanspraak aan de acht Heeren, hun plegtig kennis geevende van het oogmerk hunner verschyninge te dier plaatze. — De Heer van Os, een weinig voorwaards treedende, deedt eene allerbeweeglykste Aanspraak. De overige Heeren betuigden allen desgelyks hunne vrywillige aanvaarding van de hun opgedraagene Post. De Burgemeester las hun den Vroedschaps Eed voor, met de vraage of zy bereid waren, denzelven af te leggen? 't geen zy allen met eene buiging beantwoordden. De Pensionaris Emants vroeg de Geconstitueerden, in welk eene rangschikking zy wilden dat de Heeren zouden beëedigd worden? Zy verzogten dat men de ingediende Naamlyst zou volgen: en geschiedde de Eedstaaving in deezer voege.

Vreugde deswegen en Eerbetooningen aan Geconstitueerden. Terwyl de nieuwe Raaden Zitting namen, gaf de Commissie der Geconstitueerden, de Raadkamer verlaatende, onmiddelyk kennis van het volle beslag des werks aan den Heer A. W. van Haeften, Major des Genootschaps, 't welk al dien tyd voor het Stadhuis geschaard stondt. Onmiddelyk deedt hy een Muzyk aanheffen, 't geen de zegevierende Party verrukkend, doch de onderliggende haatlyk in de ooren klonk.

Onverwyld werd 'er een Boode met de tyding van het gebeurde aan de bevelvoerende Officieren van het Burger-leger afgevaardigd, die strikt zorg gedraagen hadden, dat geen enkel Gewapend Vreemde-

ling

ling zich, geduurende deeze verrigting, in de Stad bevondt.

Kort hier op scheidde de Raad, en werd, by het uitgaan, door de Schutters op de Zaal, en door het Genootschap op de Markt, onder een nieuwen aanhef van de Muzyk, begroet. —— Naa het vertrek van den Raad begaven zich de Geconstitueerden desgelyks na buiten, en ontvingen, als nu in die hoedanigheid erkend, zo van de Schutters op de Zaal, als van het Genootschap op de Markt de Krygseere. Zy werden, naa dat het Genootschap zich tot den aftocht hadt gereed gemaakt, door den Adjudant weder in den trein geleid, en op de staatlykste wyze, met vliegend Vaandel en slaande Trom, by tusschenpoozen, door Muzyk afgewisfeld, na hun Vergaderingshuis, vergezeld; waar op zy, eerst by het Genootschap zelve, en vervolgens nevens eene Commissie, uit deszelfs Politiek en Militair Departement, een Bezoek van Dankbetuiging by hunne Medevaderlanderen in de Legerplaats gingen afleggen.

De Afgezette Heeren vervoegen zich tot Staaten van *Holland* by eenen Brieve.

De Elf afgezette Raaden vervoegden zich onmiddelyk, by eenen Brieve, aan Staaten van *Holland*, zich beklaagende over de handelwyze ten hunnen opzigte gehouden; oordeelende, dat de Afzetting, en de grond, waar op dezelve verrigt was, de aandagt van hun Ed. Gr. Mog. na zich moest trekken; terwyl zy het omtrent hun verrigtte voor van geene beduidenis verklaarden, in de hoope, dat hun altoos de weg zou openstaan om zich nader by 's Lands Hooge

XLV. BOEK. 1787.

Magten te vervoegen, en zodanige voorstellen te doen, als zy, overeenkomstig met den aart der zaake, noodig zouden oordeelen.

Staaten van *Holland* besloten by meerderheid, de zaak in deezen Brieve en de Bylaagen wegens het voorgevallene, vermeld, voor louter Huishoudelyk, te verklaaren, en dus niet geschikt ten voorwerpe der Raadpleeginge van hun Ed. Groot Mogenden; weshalven de Brief en de Bylagen voor vervallen werden aangemerkt. De Heeren van de Ridderschap leeverden hier op hunne Tegenverklaaring in, gelyk ook de Afgevaardigden der Steden *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* (*).

Zorg tegen overlast aan de thans onderleggende Party in *Delft*.

Groote verlegenheid en angst vervulde de thans onderliggende Party. Zeker stonden de voornaamste Hoofden bloot voor overlast, welke hun door onverstandige heethoofden zou kunnen worden aangedaan. Dit poogde men te voorkomen. Alle de Leden des Genootschaps, tot eene algemeene Vergadering zamenroepen, verbonden zich vrywillig, hoofd voor hoofd, op het plegtigst, om hunne *Oranjegezinde* Medeburgers voor allen overlast te beveiligen, onder verband, dat elk, die deezen pligt mogt schenden, als een onwaardig Lid des Genootschaps, uit hetzelve zou gezet worden. —— Van dit Besluit deedt men spoedig kennis geeven aan eenigen der voornaam-

(*) *Resol. van Holl.* 31 Aug. 1787.

naamften, te hunner gerustftellinge. Men nam dit in dank aan. Eenigen, die hier in geene genoegzaame gerustftelling vonden, verzogten en verkreegen van het Genootfchap Schildwagten voor hunne Huizen. Een vreemd vertoon, in de daad, hier en daar in de Stad Gewapende Vaderlanders te zien, als Befchermers der geenen, die nog kortling hun ondergang gezogt hadden; doch nu zich zo deemoedig als voorheen trots en verbitterd vertoonden.

XLV. BOEK. 1787.

Een aanvanglyke ongeregeldheid leverde zelfs, in de gevolgen, een bewys op van het volvoeren der vastgeftelde beteugeling van allen overlast. Het Huis, waar de Voorftanders des Stadhouders gewoon waren te vergaderen, onder den naam van de *Oranje-Societeit* bekend, bleef thans onbezogt. De Raad hadt, onder behoorlyke bepaalingen, aan die van het Burger-leger vryen toegang tot de Stad verleend. Zy zagen dit Huis aan als een openbaar Huis, waar zy ververfchingen mogten vraagen en konden bekomen. Hun getal groeide zo fterk aan, dat alle de vertrekken welhaast vol waren. Men eischte, tegen betaaling, drank en andere behoeften. Onder de woelende menigte hief men Vaderlandfche Liedjes aan, en bedreef vrolykheid, die zo ligt in ongebondenheid uitfpat. Ook verfpreidde zich welhaast het gerugt, dat de Oranje-Societeit door de Patriotten ingenomen, ja overweldigd was.

Het voorgevallene by de ftoorenis in het Huis der *Oranje Societeit*.

Geconftitueerden ten dien ftonde juist vergaderd, vaardigden terftond twee hunner Le-

XLV. BOEK. — 1787.

den derwaards, waar by zich een Lid uit de Directie van het Genootschap voegde, die eerst den doodlyk ontstelden Bewoonder van het Huis en diens Huisgezin gerust stelden; en voorts de daar vergaderden onder 't oog bragten, dat dit Huis, geen openbaare Herberg zynde, tegen wil en dank van den Eigenaar, niet mogt bezet worden. Zy lieten zich terstond overreden om 't zelve te verlaaten. Intusschen hadden de Officieren van het Genootschap, zonder van die Bezending iets te weeten, uit eigen beweeging, eene Wagt ter beveiliging voor beide de uitgangen van dit Huis geplaatst. Deeze voorzorgen bewoogen den Bewooner, vol aandoeding, uit te roepen, „ Goede GOD! wat komt my over, „ myne Vrienden verlaaten my! en myne „ Vyanden beschermen my!"

Het Genootschap in den Eed genomen en de Schuttery ontslaagen.

Het Vaderlandsch Genootschap te dier Stede werd door den Raad gewettigd, en in den Eed genomen; de Stads Schuttery afgedankt, en uit den Eed ontslaagen. 't Geen een nieuwen dag van plegtigheid was, en in alle bedaardheid afliep. De Leden des Genootschaps maakten schikkingen om de Dag- en Nagtwagt te doen waarneemen: gewillig, naa reeds zo veel gedaan te hebben, de lastpost aanvaardende, om geregeld om de vyf dagen, vier en twintig uuren wagt te houden, tot zo lang 'er eene nieuwe Schuttery zou weezen opgerigt. Om een Reglement hier voor te ontwerpen, werden onverwyld eenige Leden uit den Raad benoemd, met eene Commis-

missie uit de Geconstitueerden. Welker getal, vier verminderd zynde door de Verkiezing tot Raaden in de Vroedschap, aangevuld werd, met vier anderen; de Heeren J. HOOGEVEEN, Conrector der Latynsche Schoole, C. VAN EGMOND, J. VAILLANT en J. DE VROOM.

XLV. BOEK. 1787.

Tot verdere bewaaring van de rust en de veiligheid der Stad, besloot de Raad, op verzoek van Geconstitueerden en den Krygsraad, van Gecommitteerde Raaden, uit 's Lands Magazyn, twee Stukken Geschut ten gebruike te vraagen. Onverwyld werd hier in bewilligd, en, op de daar toe noodige orders, twee Stukken, met al derzelver toebehooren, door een Detachement van het Genootschap, ten overstaan van twee Geconstitueerden, afgehaald, door Trekpaarden uit het Kamp verschaft, na de Groote Markt gebragt, en voor het Raadhuis geplant.

Stukken Geschut verzogt en bekomen.

Het Genootschap van Wapenhandel, 't welk zo veel gedaan hadt tot het daarstellen deezer Regeeringsverandering, kon de opspraak van kwaade bedoelingen niet ontgaan; van deeze zuiverden zy zich door eene Bekendmaaking in de Dagpapieren geplaatst (*).

Buiten tegenspraak was de Verzameling van Burgeren, in de ontzettende gedaante eens Legers, omstreeks *Delft* zich te nedergeslaagen hebbende, een sterk werkend middel om aldaar de beschreevene Verande-

Het Burger-leger breekt op.

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1787. bl. 3024.

XLV. BOEK. — 1787. dering tot ſtand te brengen. Deeze zo verre volklonken zynde, maakte het aanſtalte om te vertrekken, en brak den dertigſten van Oogstmaand op, naa een verblyf van tien dagen, geduurende welken tyd het zeer veel bezigtigings hadt van door nieuwsgierigheid derwaards gelokten.

Brief uit hetzelve aan de *Delftſche* Regeering. Bewaarenswaardig is de Brief door een der Officieren van dit Burger-leger aan de Regeering van *Delft*, by het vertrek, geſchreeven. „ Toen wy," luidt dezelve woordlyk, „ naby uwe Stad het Burgerkamp nederſloegen, hadden wy de Eer „ U Ed. Gr. Agtb. by een Declaratoir „ onze oogmerken bekend te maaken. „ Thans, daar wy gereed ſtaan op te breeken, kunnen wy niet afzyn U Ed. Gr. „ Agtb. onze welmeenende gelukwenſchingen toe te brengen, over de gelukkige „ Gebeurteniſſen in uwe Stad, die wy zo „ van naby hebben mogen beſchouwen, „ en die, met zo veel reden, door al wat „ braaf is in den Lande, ten hartlykſten „ wordt toegejuichd. Het ſtrekt ons tot „ eene byzondere Satisfactie, ons te mogen vleijen, dat veelligt onze tegenwoordigheid iets heeft mogen toebrengen, „ tot de bewaaring van de Rust en Eensgezindheid. Immers ſmaaken wy dit genoegen, dat wy, al dien tyd, ons hebben gereed gehouden, om dezelve te herſtellen, zo zy onverhooptlyk was gebrooken geworden. En het is uit hoofde van dit zelfde beginzel, dat ons bezielt, en ſteeds het doelwit onzer poo-

„ gin-

„ gingen zyn zal, dat wy, vóór en aleer „ wy ons van deeze Stad verwyderen, in „ den schoot van U Ed. Gr. Agtb. deeze „ onze gevoelens hebben willen nederleg- „ gen, en tevens dezelve van onze serieuse „ intentie kennis geeven, dat wy even zo „ bereid blyven, en ons gereed houden, „ om de Rust in uwe Stad, niet tegen- „ staande onze kleine verwydering van de- „ zelve, terstond te komen herstellen, en „ met kragt daar te stellen, zo ras iets „ tegen dezelve mogt ondernomen wor- „ den."

De *Delfenaars* slaan de eischen des Konings van *Pruissen* af.

Ongetwyfeld zouden zy hier in woord gehouden hebben, indien alleen binnenlandsche tegenstand zich verzet hadt tegen die thans te *Delft* de overhand gekreegen hadden. Doch de tyd brak welhaast aan, dat buitenlandsche Magt der Tegenpartye de gewapende hand boodt. De Raadslagen te deezer Stede, by de onwangene tyding der Eischen des Konings van *Pruissen*, waren sterk. Het gevoelen der Geconstitueerden, ten Raadhuize ontboden om zich by eene Commissie te voegen, die over deeze Eischen zat, kwam hier op neder, „ dezelve volstrekt „ af te slaan, en liever alles op te offe- „ ren, dan ons vry en aanzienlyk Gemee- „ nebest de Wet te laaten voorschryven." Dit werd, door de opgeroepene Burgery, in zo verre dezelve opkwam, toegestemd. — De Afgevaardigden der Stad *Delft* stelden ter Staatsvergaderinge voor, „ om die „ Provincie of Provincien, welke aan de „ *Pruissische* Troepen den vryen Door-

XLV. BOEK. —— 1787.

„ tocht na *Holland* vergunden, als *Vyanden van den Staat*, en *vervallen van het* „ *Bondgenootschap* te verklaaren."

Voorstel van allergestrengste Maatregelen, indien de *Pruissische* Magt mogt opdaagen.

Sterk en streng waren veelal de Maatregelen te *Delft* genomen; doch de Verklaaring der Leden des Genootschaps van Wapenhandel, in dit tydsgewrichte, ging alles, wat wy tot nog van dien aart te boek sloegen, wyd en verre te boven. —— Naa aangeduid te hebben, dat zy de Eischen des Konings van *Pruissen*, zo vernederend en onbillyk vonden, dat geen *waar*, en vooral geen *gewapend* Vaderlander, dezelve zonder Verontwaardiging en regtvaardige Gramschap hooren of herdenken kon; dat deeze Eischen, wel verre van den rechtschaapen Patriot vreeze aan te jaagen, hem veel eer op zyne eigene Waardy, op de Eere van zyn Vaderland, en op het Welzyn van het Algemeen, bedagt deeden zyn, en by tyds die maatregelen neemen, welke de goede zaak des Volks verdient, en zyner waardig bevonden worden —— veronderstelden zy, dat waardige Representanten van vrye Burgers nimmer zouden toestemmen om die Eischen in te willigen, en rekenden zich verpligt den Raad van *Delft* het algemeen Besluit door de Genootschapsleden genomen, bekend te maaken; ten einde de Raad, waar in de Leden een volkomen vertrouwen stelden, zodanige Maatregelen zou kunnen neemen als de nood des lieven Vaderlands vorderde.

Waar op zy dus voortvaaren, 't zyn de eigene woorden. „ By het afslaan deezer

„ ver-

„ vernederende Eifchen, zou het mogelyk XLV.
„ kunnen gebeuren, dat de Koning van BOEK.
„ *Pruisſen*, welke deeze Eiſchen aan een —
„ Vry Volk heeft durven doen, zyne Mi- 1787.
„ litaire Magt gebruikte, om, ware het
„ mogelyk, met Geweld, ons te dwingen
„ om dat geene te accordeeren, waar toe
„ geen Eerlyk, geen Vry Volk, en Moe-
„ dig Vaderlander immer vrywillig beſlui-
„ ten kan.

„ In zodanig een geval, Wel Ed. Agtb.
„ Heeren! heeft het Genootſchap van Wa-
„ penhandel beſlooten, om met alle mo-
„ gelyke Magt, uit te trekken, en deeze
„ Provincie ten dienſte te ſtaan, op alle
„ zulke Plaatzen als de nood zal verei-
„ ſchen, en bevonden zal worden ter
„ meeste afweeringe van vyandelyk ge-
„ weld te kunnen ſtrekken; niet twyfe-
„ lende of de Gewapende Burgermagt van
„ *Holland* zal met zulke of dergelyke kragt-
„ daadige poogingen desgelyks den alge-
„ meenen Vyand te keer gaan, en zyne
„ heillooze oogmerken helpen verydelen;
„ het Genootſchap althans zal, van zyne
„ zyde, alles te werk ſtellen, om hunne
„ Gewapende Medebroeders hier toe aan
„ te ſpooren.

„ Dan, daar het zeer hachlyk en on-
„ voorzigtig gehandeld zou weezen, deeze
„ Stad van alle Gewapende en Weldenken-
„ de Vaderlanders te ontblooten, daar 'er
„ met zekerheid een Aantal van den Aan-
„ hang van *Oranje* in deeze Stad zou over-
„ ſchieten, die, wanneer de Gewapende

„ Magt

XLV. BOEK. 1787.

„ Magt van het Genootschap was uitgetrokken, zich denklyk, of liever zeker, „ verzetten zou, zo tegen de waardige „ en Vaderlandlievende Leden van deezen „ Agtbaaren Raad, als tegen de Vrouwen, „ Kinderen, en verder agterblyvende Vrienden der uitgetrokken Manschappen, welken als dan zeer ligt ten prooije der verbitterde Oranje-yveraaren zouden kunnen „ worden; zo heeft het Genootschap, ter „ gerustftelling van deezen Ed. Agtbaaren „ Raad, en verdere Weldenkenden, tevens „ besloten, om, in gevalle de Inval door „ *Pruissen* geschiedt, zich direct meester „ te maaken van, en te arresteeren alle „ zodanige Lieden, zonder aanzien van „ Persoonen, die by het Genootschap bekend staan voor Aankleevers en Handhaavers van de snoode en verraadelyke „ belangens en oogmerken van WILLEM „ DEN V.

„ Deeze gearresteerde Persoonen zal het „ Genootschap met zich tegen den Vyand „ aanvoeren; alle Diensten, tot welken zy „ zonder vrees gebruikt kunnen worden, „ opleggen; hun aan het heetste vuur „ blootstellen, en, in gevalle de goede Party moest bukken, gemelde gearresteerde „ Persoonen, de eerste Slagtoffers der Nederlaage doen worden.

„ Insgelyks, zo naa' de uittrekking de „ Aanhang van *Oranje* in deeze Stad, den „ Ed. Agtb. Raad, of de goede Burgery, „ iets in 't allerminst mogt beledigen, of „ geweldig attaqueeren, zullen de gearres-

„ teer-

„ teerde en medegevoerde Perſoonen, daar
„ voor aanſpraaklyk geſteld worden, en
„ voor alles moeten boeten, wat hun Aan-
„ hang in deeze Stad, tegen den Ed. Agtb.
„ Raad, of goede Burgery, misdoet, en de
„ billyke Straffe hunner Aanſtookingen en
„ Volksmisleidingen, zonder eenige Form
„ van Proces, daadlyk ontvangen."

Hoe dit voorſtel opgenomen en verſchillend beoordeeld werd.

Deeze Verklaaring werd aan het opgebrooken Burger-leger voorgeleezen, en algemeen, door het driemaal aanſlaan der Wapenen, toegejuichd, ten teken van daar mede in te ſtemmen, en dezelve als zyn eigen Beſluit aan te neemen. —— Men las dezelve, in de Nieuwspapieren, met wydverſchillende aandoeningen. Veele Voorſtanders van de zaak der Patriotten zelve, huiverden, op het verneemen van zulke ſtappen, die eene ongehoorde verdelging der Party dreigden. En valt het ligt te raamen, welk eene uitwerking dit Stuk moest baaren binnen *Delft* zelve, waar men by ondervinding wist, dat het Genootſchap het niet by *dreigen* liet berusten, doch het *doen* 'er byvoegde. De verſlaagenheid was onbeſchryfbaar groot. Veelen der voornaamſte Aanhangeren van *Oranje* koozen terſtond de Party om de Stad te verlaaten.

Deels volvoerd.

Doch de tyd gedoogde niet, dat allen, of de meesten, dit redmiddel te werk konden ſtellen. Waar van het gevolg was, dat veelen de uitvoering van deeze ſchrikbaarende Verklaaring deels ondervonden. Naa de bevestigende Tyding, dat een gedeelte van het *Pruisſisch* Krygsvolk, tegen

Gor-

XLV. BOEK. 1787. *Gornichem* in optocht, en tot op een kleinen afstand van die Stad genaderd was, nam men maatregels om het verklaarde voorneemen daadlyk te volbrengen, het Arrest aan te zeggen, en de Gevatten terstond na de Hoofdwagt op het Stadhuis te brengen. Dit viel te beurt aan de Heeren H. J. VAN ROOYEN, A. W. VAN HOEKEN, C. ONDERDEWYNGAARD, B. LAMBRECHTS, alle afgezette Vroedschappen; J. L. D. BRUYN, geweezen Secretaris der Stad; P. SONNE, Bestuurder van het *Delfische* Exercitie-gezelschap; A. VAN DYK, die vlugtende met een Rydtuig, agterhaald werd; J. NIEUWENHUYZEN; WOUTER LEEUWE, deeze laatste in plaats en tot zo lange zyn Meester C. VAN DER WINKEL in hunne handen zou zyn. De verdere Afgezette Raaden, en anderen, hadden reeds hun heil in de vlugt gezogt, en deeden dit niet weinigen, door de nagt begunstigd, terwyl de gestrengste Huisbezoeking, met de scherpste bedreigingen tegen de Verbergers, geschiedde.

Welk eene uitwerking dit baarde. De dag brak aan, en het vlugten nam een einde. Zommiger Huizen waren met wagten van het Genootschap omzet; deeze ook stonden by de geslootene Poorten; zonder verlof mogt niemand ter Stad uit; de Schuiten werden opgehouden, en mogten op het uur niet afvaaren, voor de Schuit, die eerst moest komen, daar was. De Godsdienstoefening ging beevend toe, daar men in de Kerk rondzag of 'er ook in waren, die men gaarne in handen zou

heb-

hebben; de Leeraars ontvingen een Briefje, by 't welk zy gelast werden met het volmaakste Gebed te besluiten. De Raad vergaderde dien dag verscheiden keeren, ook des avonds. By de Regeeringsleden was wel geneigdheid om de Gevangenen te ontslaan; doch het Genootschap weigerde hier in te bewilligen. Alleen verwierf de Regeering, dat de Gevangenen, in een der vertrekken van het Raadhuis, hunne Slaapplaatzen hadden; en ook verlof kreegen om iets van hunnen toestand, die zeker zeer benaauwend was, aan Egtgenooten en Kinderen, te doen weeten.

Ontslag der gevangen Heeren.

Naa het slyten van een bangen nagt en dag werden de gevangene Heeren, op het onverwagtst, uit hun Arrest ontslaagen, en onder eenen toevloed van aanschouweren, door eenigen Genootschapsleden, na hunne Huizen geleid; naa vooraf een Geschrift te hebben moeten tekenen, by 't welk zy beloofden niet uit *Delft* te zullen gaan.

Groote verandering aldaar, by het naderen der Pruisen.

Welhaast greep er een ontzettende lotwisseling plaats. Den eigen avond der slaaking deezer Heeren, liepen 'er voor de Patriotten allerontzettendste tydingen in van den voortdringenden aanmarsch der *Pruissische* Legerbenden, het verlaaten van *Utrecht*, en 't lot van *Gornichem*. Eenigen der voornaamste Bewerkers der Regeeringsverandering, maakten zich weg. Het te rugkeeren van het Burger-leger vermeerderde de verslaagenheid. De Genootschapsleden namen wel het besluit om, met het Burgerleger, ten wederstand der *Pruissen* uit te trekken;

XLV. BOEK. 1787.

ken; doch dit zou *Delft*, waar de Schuttery was afgedankt, geheel van wagt ontbloot hebben. De Regeering verboodt, derhalven, het uittrekken, en ontsloeg de Leden des Genootschaps van Wapenhandel uit den Eed, als Genootschappers, en werden zy, als Burgers en Schutters, in Stads Eed genomen; in gevolge van welken zy by het spoedig vertrek des Burger-legers in de Stad bleeven.

Afkondiging om aan dezelve geen wederstand te bieden

Het geheel gelaat der dingen veranderde. Het luiden der groote Klok ging eene Afkondiging voor, dat men, by het inkomen der *Pruisfische* Troepen, daar tegen geen den minsten wederstand zou bieden; en vóór dien tyd, of geduurende het verblyf deezes Krygsvolks te deezer Stede, zich stil en vreedzaam gedraagen.

Het Plakaat tegen het draagen van *Oranje* ingetrokken, en de Oranjevlag uitgestooken.

Op den negentienden van Herfstmaand kwam 'er, 's morgens vroeg, een Staatsbode, met last, om het Plakaat tegen het draagen van Oranjetekenen van de voorgaande maand op te heffen. Dit geschied zynde, werden de Oranjevlaggen van de Toorens, en andere openbaare Gebouwen, uitgestooken. Niemand vertoonde zich op Straat, dan met Oranje vercierd, en men hoorde de Stad weergalmen van *Hoezee! Vivat Oranje! Oranje boven!* Zamenschoolende Volkshoopen liepen, onder dit geroep, met vlaggen langs de Straaten. Veelen der pas uitgeweekene Voorstanders van den Stadhouder keerden, vol blydschaps, weder.

Een hoop ge-

Kortstondig was die vreugde. Dezelve werd gestoord door de ontzettende tyding, dat

Haagſche Plunderbende te DELFT.

dat 'er een hoop gemeen Volks, uit het nabuurig *'s Gravenhaage*, op weg was, om in *Delft* een plunderrol te speelen; van welke zy reeds een voorspel vertoond hadden onder den weg in de Herberg de *Koetswagen*. Men vondt zich in de grootste verlegenheid, hoe deeze woelende hoop te weeren. In deezen nood deedt de Regeering, by klokkengelui, de afgezette Burgery oproepen, met verzoek dat ieder op zyn Loopplaats zou verschynen, en de Stad, in deezen dreigenden nood en verwarring, bystand bieden. De Burgery voldeedt hier aan.

meen volks uit 's Haage rukt op Delft aan.

De ontzettende tyding, dat de hoop volks, die men op omtrent vier honderd man schatte, het op *Delft* gemunt hadt, werd op den middag, waar bevonden. Daar die zich voor de *Haagsche Poort* vertoonde in eene schrikbaarende gedaante; eenigen met Grenadiers mutzen, anderen met hoeden op, wel voorzien van Geweeren en Patroontassen; die dit misten voerden Bylen, Stokken, Vlaggen, en uit aller oog was de Plunderzugt te leezen. De geslooten *Haagsche Poort*, by welke men hun, met vriendlyke woorden, zogt op te houden, werd welhaast met geweld opengebrooken, en gaf doortocht aan een woesten hoop, die onder het geweldig schieten met kogels, de Stad instroomde.

Dringt ter Stad in.

Wederstand bieden was der ontwapende Burgery, in den beginne, volstrekt onmogelyk. Terwyl deeze zich, zo goed als in die verwarring geschieden kon, wapende,

Geweld aan veele Huizen gepleegd

XLV BOEK. 1787. en schikking maakte om baat te trekken van het kanon voor 't Stadhuis geplaatst, was het ingedrongen Gepeupel reeds bezig met plunderziek geweld te pleegen, in verscheide gedeeltens der Stad. Een twintigtal Huizen moest der woede van die toomlooze bende ten doel staan. En wist men zeer wel die uit te kippen, waar Patriotten woonden, schoon zy by vergissing ook de schendzieke handen sloegen aan het Huis eens Oudburgemeesters; dan zy betuigden verkeerd geweest te zyn, en verzogten dat de Heer DE RÖVER, de schade zou gelieven op te geeven, met toezegging van betaaling; doch hy vorderde dezelve *niet*. Door goede woorden, door een drinkpenning, door ruim wyn te schenken, en smeekende voorspraak, bleeven eenigen der met Plundering gedreigden verschoond, of leeden weinig overlasts.

Bovenal in het Societeitshuis. Bovenal stondt ten doel hunner losgelaate woede het Societeitshuis. Het daar voorstaande Wagthuis werd in 't water gesmeeten; dien weg ging ook het stukkengeslaagen huisraad; bovenal haalde deeze Plunderzieke Bende het hart op in eene kamer vol Delfts-aardewerk, met het zinnebeeld der Vryheid, en dergelyke cieraaden, beschilderd, daar gereed om eerstdaags verloot te worden. Dit werd in een oogenblik vergruisd. Het Huis geheel uitgeplunderd, zou nog verder schennis geleden hebben, indien de Burgery geen wederstand geboden hadt, zich van 't kanon en klein geweer bedienende. Het geweldig

dig schieten, deedt kogels in de huizen vliegen. Op den stoep van het Societeitshuis werd een *Haagsche* Plunderaar doodgeschooten; niet weinigen kwamen 'er met wonden af.

XLIV. BOEK. 1787.

Uitgedreven, met verlies aan deeden.

De geboden tegenstand werd sterker: dewyl de Burgery meer en meer in de wapenen kwam, en eindelyk de woedende hoop tot wyken noodzaakte. Onder dit wyken geraakte dezelve meer en meer in verwarring, en het doodschieten van twee der vlugtende verhaastte de schreeden der anderen, die welhaast tot aan de vest vervolgd, geen andere uitkomst zagen, dan het water aan het zogenaamde *Duivelsgat* in te gaan; hier ontkwamen veelen het met zwemmen, terwyl de Burgers op hun schooten; eenigen verdronken, welker Lyken vervolgens werden opgevischt; zommigen slopen nog ter *Haagpoorte* uit: zo dat *Delft*, vóór drie uuren 's namiddags, zich van dit schuim verlost zag.

Sterke wagthouding.

Alle de Poorten waren geslooten, de Valbruggen opgehaald, en met Burgerwagten bezet. By de *Haagpoort* plaatste men een stuk Geschut. Gestadige Ronden gingen 'er door de Stad van gewapende Burgers, door de Magistraat verzogt in 't geweer te blyven, met toezegging, dat zy noodige verversching op het Stadhuis zouden vinden. Men bragt derwaards in bewaaring eenige Persoonen, verdagt van deel gehad te hebben aan de Plundering; doch deezen werden 's anderen daags geslaakt. — Dien eigen avond kreeg de Stad eenig

XLV. BOEK. — 1787.

Voet- en te middernagt eenig Paardevolk, 't welk terstond de rondens deedt, nevens de Burgery, die den geheelen nagt ook by de geplunderde Huizen waakte. De Stad bleef dus in rust, en de gedreigde wederkomst der *Haagsche* Plunderbende by woorden.

Verwoestingen door de *Hagenaars* by het terug trekken aangerigt.

In het terugtrekken moest de Herberg de *Koetswagen*, waar zy de eerste schennis hadden aangevangen, op nieuw, de door wederstand te *Delft* getergde woede bezuuren. Dit Huis werd nu geheel uitgeplunderd, zo dat de romp, zeer gehaavend, slechts staande bleef. De Wyn- Bier- Brandewyn- en andere Vaten werden vernield, de Rydtuigen aan stukken geslaagen, en in 't water geworpen. Met één woord, alles was een volslaagene verwoesting. Deeze dreigde ook de Buitenplaats van den Heer W. H. Teding van Berkhout; doch dezelve kwam 'er af met het opbreeken der Wynkelder en het inslaan der glazen. Het smeeken der Lieden op dit Buiten gelaaten, voorkwam verdere vernieling. —— Ook lieten zy zich verbidden door een Huisman, op wiens Boerenwooning zy het gemunt hadden: dewyl zyne Vrouwe nog zeer jong kraams was. —— Een Koornmolen onder den weg werd ook met plundering bedreigd. De Zoons en de Knegt waren reeds gevlugt: dan de oude Lieden kogten biddende, met de overgifte van het geld, dat in huis was, de plundering af, en de schennis van de Molen, boven in welke de Dogter met zes kleine Kinderen de wyk genomen hadt. De Tuinhui-

huizen aan den *Haagweg* droegen door de stukkengeslaagen glazen, de tekens van het voorbytrekken deezer schendzieke bende. XLV. BOEK.

Eene Afkondiging der Regeering tegen Geweld en Oproer strekte om het verder binnen de Stad bedaard te houden. Ook bleef den geheelen volgenden dag de gansche Burgery in de wapenen. Men hieldt de Poorten geslooten, bovenal de *Haagpoort*. Geen voorzorgen, ter voorkoming van een bezoek als dat des anderen daags, werden agterwege gelaaten. Dit belette het houden van den gewoonen Marktdag. De Huislieden mogten, zonder verlof, niet na buiten gaan om hun Vee te melken, dan alleen de *Waterlootsche Poort* uit. In de Stad kon men by de *Haagpoort* niet komen, sterk bewaakt door de wagten der Burgery, die niemand doorlieten, of, wie 'er eenige noodwendige verrigting hadt, met Burgers derwaards deedt geleiden. 1787. Sterke voorzorgen tegen een gedreigde wederkomst

De Geweeren aan het *Duivelsgat* in 't water gesmeeten, werden, by het opvisschen, grootendeels stukken geslaagen bevonden. Honderd vyftig *Pruissische* Huzaaren trokken toen *Delft* in. Een nieuw en veel toeloops verwekkend vertoon. Zo aangenaam voor veelen als haatlyk voor anderen, die zeker van spyt zwollen op het gezigt van zommigen deezer, die te voet door de Stad wandelden, vergezeld van eenigen der Soldaaten uit de Bezetting, die een *Hoezee! Vivat Oranje!* by deeze gelegenheid, aanhieven. Dit Volk trok enkel door. Dan de Eenige *Pruissen* trekken door *Delft*.

XLV. BOEK. de Bezetting werd met Staaten Krygsvolk dien eigen dag 's avonds versterkt.

1787. Op den middag geschiedde de Afzetting der Nieuwe Veertig Raaden, en de Herstelling der afgezetten in hunne posten. Waar op onmiddelyk de vernietiging volgde des Genootschaps van Wapenhandel. — Met den avond bedankte de Regeering de Burgery voor de betoonde getrouwe diensten; met verzoek van de wagten nog waar te blyven neemen; onder toezegging dat men vervolgens over gewigtige zaaken met de Burgery zou handelen. Deeze ging 's avonds ten negen uuren, naa dat zy drie en dertig uuren lang in het geweer gestaan hadt, uit elkander: terwyl egter twee Compagnien dien nagt nog de wagt moesten betrekken.

De Nieuwe Raaden afgezet en de Oude hersteld. Het Wapengenootschap vernietigd.

De Genootschapsleden uit de Schuttery geweerd.

Naa het bedaaren van dit gewoel, door Oproerkraaijers veroorzaakt, 't geen een algemeenen nood scheen te dreigen, kwam zeer eigenaartig de oude wrok boven. Veelen oordeelden nu, op hunne beurt, te mogen weigeren het betrekken van eenige Wagten met de Leden van het vernietigd Genootschap; als mede met de zodanigen, die de Acte van Qualificatie op de Geconstitueerden getekend hadden. De veranderde Regeering was dit gedeelte der Burgerye ten wille, en werd, den één en twintigsten van Herfstmaand, openlyk afgekondigd, dat alle de Leden van het vernietigd Genootschap, 's avonds vóór zeven uuren, hunne Geweeren op het Stadhuis moesten bezor-

gen,

gen, dat zy als Schutters van hun Eed ontslaagen en buiten dienst gesteld waren. Een lot thans juist vier weken geleden het anders denkend gedeelte der Burgerye overgekomen.

XLV. BOEK. 1787.

De Secretaris van het vernietigd Genootschap F. W. Buyser, kreeg, in den nagt tusschen den één en twee en twintigsten, een bezoek van eenige Gewapende Burgers, gedekt door een gedeelte Voetvolk en eenige Ruitery; doch dit talryk bezoek moest, naa verscheide maalen aangescheld en geklopt te hebben, onverrigter zaake aftrekken. Dan werd 's voormiddags gemelde Heer, met twee Stadsbodens, op het Stadhuis gebragt, en naa eenigen tyd verhoord te zyn, ontslaagen. Doch de Goederen, tot het vernietigde Genootschap behoorende, en op het Stadhuis gebragt, moesten daar blyven. —— Dien zelfden morgen werd ook N. van der Velde *Pz.*, een geweezen Officier van het vernietigd Genootschap, door een Stadsbode in zyn huis onder bewaaring van een Burgerwagt gesteld: terwyl het Krygsvolk het huis van vooren bezette. Voorts bragt men hem op 't Stadhuis, en naa verhoord te zyn, ging hy, vergezeld van een Boode, na de Societeit van het vernietigd Genootschap, om 'er eenige aanwyzingen te doen; doch hy werd weder op vrye voeten gesteld. — Gaarne zou men W. Fynje ook gevonden en als een Hoofdbewerker van veele bedryven der Patriotten binnen *Delft*, behandeld hebben; doch hadt deeze reeds, by de eerste

Hervoorgevallene met Buyser en van der Velde.

XLV. BOEK. — 1787.

wisseling des lots, zyn heil, nevens anderen, in de vlugt gezogt.

Schrik in *Delft* op de valsche tyding der komst van het Volk des Rhyngraafs.

Groote angst beving, op nieuw, de Inwoonders van *Delft*, wanneer 's morgens vroeg, op den twee en twintigsten van Herfstmaand, een Postboode te Paard ter Stad inkomende, de schrikbaarende tyding bragt, dat een gedeelte Volks des Rhyngraave VAN SALM na die Stad in aantocht, en dezelve het deerlykst lot beschooren was. Een lot, 't geen, volgens die maare, het Dorp *Zoetermeer*, slegts twee uuren van *Delft* gelegen, reeds bezuurde, en daadlyk door hun werd uitgeplunderd; dat de vrees, in de omliggende Dorpen, elk deedt vlugten; ook kwamen 'er, ter staaving van dit ontzettend gerugt, daadlyk verscheide Vlugtelingen ter Stede in. Men draalde niet een Postboode na *'s Gravenhaage* af te vaardigen. De geheele Stad geraakte in rep en roere. De Burgertrommen sloegen onmiddelyk alarm, om de gansche Burgery in de wapenen te roepen; men voorzag het Krygsvolk van scherpe Patroonen; op de wallen aan de *Rotterdamsche* en *Oostpoort* plaatste men het kanon. Terwyl men dus alles in een staat van Verdeediging bragt, toogen eenige Ruiters uit op kennisneeming. Zo veel schriks, opschuddings en toestels was alles: want het bleek, by nader onderzoek, dat 'er aan de geheele vertelling geen woord waarheid was.

Verdere voorzorgen tegen

Van deeze vreeze eener stoorenis van buiten ontheeven, was men nog voor wederstreeving van binnen bedugt. Om dee-

ze te voorkomen, geschiedde de gestrengste Huisbezoeking na Geweer en verder Krygstuig. Het gevondene werd in het Stadhuis gebragt. Men droeg allen voorzorg om de Vergaderingen der Leden des afgeschaften Genootschaps kragtdaadig te weeren, en herhaalde het bevel tot opbrenging der Geweeren, door eene zeer gestrenge Afkondiging. Ook werden verscheide Schutters ontschutterd, schoon zy geen Leden des Genootschaps geweest waren; maar voor 't zelve getekend hadden.

XLV. BOEK.

1787.

de Patriotten in de Stad gedraagen.

De spyt, welken de thans te ondergebragte Party gevoelde, werd vermeerderd door eene Illuminatie, op den vyf en twintigsten van Herfstmaand. In het bevel daar toe was wel het dwingen verboden; doch, wie durfde zyn Huis onverlicht laaten! — Geene stoorenis schynt ook dit bedryf vergezeld te hebben. Naa eene week in onophoudelyke woelingen doorgebragt, met bykans volkomen stilstand aller bedryven, schikte zich ieder weder tot den gewoonen arbeid, en werd hier mede, dit afwisselend tooneel van Staats- en Burgerbedryven, wat *Delft* betreft, voor zo verre onze Geschiedenis thans loopt, beslooten.

Illuminatie te *Delft*.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZES EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

XLVI. BOEK. *Het Vliegend Zuidhollandsch Leger trekt voort. Het voorgevallene te Hondsholredyk met* Douglas. *Ontwapent onderweg Oranje-genootschappen. Ongeregeldheden door 't zelve gepleegd, en hoe verschoond. Vlaardingen zeer Prinsgezind, schoon men 'er anderen aantrof. De Oranje Party tragt zich te versterken. Een Geschrift ten voordeele van den Prins aangeboden en getekend. Voorzorgen der Genootschapsleden tegen oproerig Geweld. De Verandering der Regeering, op de aankomst van het Burger-leger, van korten duur. De oude Regeering hersteld. Dergelyke Onlusten te Maassluis. Brielle zeer Oranjegezind. 's Prinsen Jaardag daar luidrugtig gevierd. De Regeering beschuldigd van verlof gegeeven te hebben tot het draagen van Oranje. De Schuttery verklaard haar genoegen over de tegenwoordige Regeering. De Patriotten 'er zeer in den haat. Hoogloopend Op-*

Oproer by het wederkeeren der gewapende Manschap. De Minderheid der Regeeringe doet des klagten by hun Ed. Gr. Mogenden. De Vroedschap Hoyer *als Capitein afgezet. Voorzorgen tegen de komst van het Vliegend Leger gedraagen. Voorstel van eenen nieuwen Eed. Werkzaamheid der Minderheid hier tegen. Verzoekschrift der Patriotten, de Regeeringsverandering betreffende, door de Staaten toegestaan. Het in verdeediging stellen der Stad tegengewerkt. Men vaart voort tot het noodloos werd. Hoe het zich daar by de Staatsomwenteling toedroeg. Mishandelingen den Leeraar* Huigens *te Hellevoetsluis aangedaan. Geweldig Oproer aldaar. Vordering om een Verzoekschrift, ten voordeele van den Prins te tekenen. Voorzorgen om het geweld te Hellevoetsluis te stuiten. Eene Commissie derwaards gezonden. Gesteldheid te Dordrecht omtrent de Staatsgeschillen. Geschil over de Regeeringsverkiezing. Verzoekschrift der Oranjegezinden de Regeeringspersoonen betreffende. Sterk Verzoekschrift daar tegen. Welk eene uitwerking dit baarde. De Dordrechtenaars trekken uit tegen de Oproerigen in den omtrek. Oproerigheden in Oud-Beyerland. Besluit der Dordrechtenaaren om derwaards te trekken. Optocht en Verrigtingen. Wederkomst met gevangene Oud-Beyerlanders. Verdere uittochten ter Ontwapening der Landlieden. Oogmerk deezer Uittochten. Sterke voorzorg te Dordrecht tegen Oproer en Plundering. Gesteldheid te deer Stede by de Aannadering der Pruisfen. Dordrecht in haat by den Hertog* van Brunswyk. Winsin-

GE-

XLVI. BOEK.

GERODE *nadert de Stad, en eischt dezelve op. Groote ontsteltenis en verwarring in de Stad. Besluit om dezelve over te geeven. Binnenkomst der Pruisſen. Overgaave der Stad. Slaaking der Oranjegezinden. Hoe het in Gouda gesteld was. Afſcheid der uittrekkende Gouwenaaren van de Stadsregeering. Strydig verzoek van de Patriottiſche en andere Party. Eene gedeeltlyke Inwilliging aan de Patriotten. Deeze voldoet niet. Nadere aandrang van het Vroedſchapsbeſluit wegens de Rotterdamſche Afgevaardigden ter Staatsvergadering. Geconſtitueerden daar aangeſteld. Hoe de Omwenteling daar bewerkt. Vergezeld van veel Gewelds en Plunderings. Aan* J. BLAAUW *durft de Regeering geene verzekering van Lyfsveiligheid geeven. Lyfsveiligheid durft men desgelyks aan* PLEMPER DE BREE *niet belooven. Verregaande moedwil en ſchennis te Gouderak. Geſteldheid te Leyden. Aldaar gemaakte bepaaling omtrent Requesten en Adresſen. Verſchil deswegen in den Raad. Geconſtitueerden mengen zich in deeze zaak. Ook de Burger Krygsraad. Geen voldoende uitſlag. Herhaalde en gevraagde pooging. Vreugde daar over. Het Voorſtel, wegens het ſtemmen der Vroedſchapsleden met Briefjes, verworpen. Het Studenten Genootſchap van Wapenhandel neemt ſterk op. Waarſchuwing van den Senaat tegen het uittrekken der Studenten. Veelen toogen egter uit. Aanmaaning van wegen het Geregt aan de Leydſche Burgers om uit te trekken. De Prinsgezinden rigten een Societeit op, en leggen een Verzoekſchrift ter tekeninge. Sterke Verbinte-*

tenis tusschen de Patriotten. Men wil de Oranjegezinden uit de Schuttery geweerd hebben. Volvoering dier Ontschutteringe. De Oranje Societeit geslooten. Misnoegen tegen P. CHANGUION. *By de Omwenteling in 't eerst vry bedaard. De Gewapende Societeiten vernietigd. De Studenten vernietigen hun Wapenhandelend Genootschap. Verzoek der Studenten om van de Academie de Oranjevlag te laaten waaijen. Voorzorg der Regeeringe omtrent verborgene Wapenen en Krygsvoorraad. Gewelddaadigheden door eene scherpe Afkondiging tegengegaan. Gesteldheid in Rhynland. Een Oranjevoorstander uit Voorburg in hegtenis gebragt. Vuil Plakschrift op verscheide Dorpen. Wat te Alphen met het Burgerleger voorviel. Het gebeurde ten huize van* DE SUPERBIELLE. *Plunderingen te Rhynsburg. Verdeeldheid der Regeeringe te Schiedam. Het voorgevallene aldaar, wegens de versterking van de Bezetting in 's Gravenhaage. Men oordeelt 'er niet te moeten stilzitten. Burgers verzoeken Vroedschaps Vergadering. Volvoering van eene Bezending. Antwoord hun gegeeven. Onvoldoenend gekeurd en een under verkreegen. Nieuwe Afgevaardigden na 's Gravenhaage. Ongenoegen der Schiedammeren over het gedrag van* DE GREEVE. *Verzoekschrift der Schiedamsche Burgeren. Overleevering van het Verzoekschrift. Verwyl des Antwoords. Gunstig verslag. De Verklaaring van Burgemeester* DE GREEVE *onvoldoende gekeurd en eisch omtrent dien Burgemeester. Geconstitueerden te Schiedam aangesteld. Regeeringsverandering, en het zenden der Benoeming aan*

XLVI. BOEK.

aan Staaten van Holland. Wederstreeven van het tekenen eens Verzoekschrifts in eenige Ambagtsheerlykheden. Verbintenis der Patriotten. Komst der Pruisfen aldaar. Schoonhoven stelt laat Geconstitueerden aan. Hoe het zich daar by de inkomst der Pruisfen toedroeg. Hoe te Leerdam 's Prinsen Jaardag gevierd. Woelen tegen de Patriotten. Verzoekschrift aan de Regeering tegen dezelven ingerigt, en om Oranjevlaggen te laaten waaijen. 't Zelve wordt ingewilligd. Geweld en Plundering hier op gevolgd. Burgers uit Vianen, en Krygsvolk trekken na Leerdam. Vinden de Stad geslooten en eischen ingeladten te worden. Wegneeming der Oranjetekenen en gevangenneeming van twee Regeeringsleden. De Burgemeester KNYFF *op de Voorpoort in 's Gravenhaage gevangen gezet. Omwenteling te Leerdam. Uittochten uit Vianen tegen Oproerigen. Gevangenneeming des Drosfaarts van Asperen. Vianen hadt by de Omwenteling veel te lyden. Het Gedrag van Ysfelsteyn in deezen. Woerden by de Omwenteling. Overgang tot Noordholland. Gesteldheid van Hoorn. Eene Verklaaring voor de toenmaalige Regeering gunstig aangenomen. Oproerigheden aldaar. Vorderingen door het Gepeupel gedaan, door de Magistraat ingewilligd en daar op volgende Oproerigheden. Veelen verlaaten Hoorn, en Gecommitteerde Raaden vergaderen te Alkmaar. De Staaten besluiten Krygsvolk derwaards te zenden. Het verzoek, om des verschoond te worden, afgeslaagen. Rondgaande Brief van Hoorn aan de Steden. Wederspreeking hier van. Wederschryven van Haar-*

Haarlem op den rondgaanden Brief. Tegenwerkingen van Partyen. Het Krygsvolk gereed na Hoorn te trekken. De optocht derwaards. Aankomst te Hoorn. Verrigtingen daar op gevolgd. Strydige poogingen der Partyen. Regeeringsverandering door hun Ed. Gr. Mogenden. De Hoofd-officier verzoekt ten koste van den Lande te mogen procedeeren. Geconstitueerden te Hoorn benoemd. Eenige Regeeringsleden afgezet. Nieuwe Afgevaardigden na 's Gravenhaage benoemd. Het gebeurde by de Omwenteling. Het voorgevallene te Enkhuizen. Het gebeurde te Edam. Hoe het te Purmerende geschaapen stondt. Wat te Medemblik voorviel. Wat aan de Zaan geschiedde.

Het *Zuidhollandsch* Burger-leger, 't geen te *Delft* zo veel toebragt om de Regeeringsverandering door te zetten, gelyk wy, in het laatstvoorgaande Boek, gezien hebben, bedoelde zeker dit zelfde te bewerken in de Steden van *Holland*, zo die stem in Staat hadden als andere, waar de Oranje Party de bovenhand hadt; terwyl 't zelve het Platteland doortrekkende, op de Dorpen de Oranjegezinde Genootschappen, stoorde, en ontwapende. 1787. Het vliegend Leger trekt voort.

Van voor *Delft* opgebrooken, nam het den weg over *Ryswyk*, *Wateringen* en *Hondsholredyk*: waar zy den ouden Bailjuw en 's Prinsen Rentmeester, ABRAHAM DOUGLAS in verzekering namen. Een bedryf, waar over allen van zyne Party bitter klaag- 't Voorgevallene te *Hondsholredyk* met DOUGLAS.

XLVI. BOEK. 1787. klaagden, en 't zelve met de zwartste kleuren schilderden: waar tegen de Commissarissen, en de Krygsraad van het Burgerleger zich verdeedigden, met aan te merken, dat dit vatten, by alle weldenkende Burgers van *Hondsholredyk*, en andere Ingezetenen van het *Westland*, die 'er zich tegenwoordig bevonden, een algemeen genoegen en niet weinig aandoenings verwekte: daar elk nu hoopte eene billyke wedervergelding en wraak te zullen kunnen neemen, wegens alle de mishandelingen, hun, zedert zo lange aangedaan; doch waar omtrent de Heer DOUGLAS alle aangewende poogingen hadt te leur gesteld. Hier door scheen het geschaapen, dat, op dit oogenblik, het verbitterd ongenoegen tot daadlykheden zou overslaan, welke van zeer onaangenaame en heillooze gevolgen voor den gevatten Bailjuw zou hebben kunnen weezen; doch dat de Gecommitteerden en eenige Officiers daadlyk waren toegeschooten, om alle buitenspoorigheden te voorkomen: waar in zy ook gelukkig slaagden, met dit gevolg, dat, op het eenstemmig verzoek der Burgery, en van den gevatten Bailjuw, dezelve in bewaaring en hoede van het Corps werd gesteld, en voorts, zonder eenig persoonlyk leed te ontmoeten, met zyne toestemming, gebragt werd na de Buitenplaats des Heeren VAN DER POT, *Endeldyk* geheeten, waar men hem, onder de bewaaring van eene genoegzaame Wagt stelde. Van dit voorval werd terstond kennis gegeeven aan een der

Hee-

Heeren Gecommitteerde Raaden, en aan den Fiscaal LUIKEN. XLVI. BOEK.

Van *Hondsholredyk* rukte de Burger-bende voort tot door *Naaldwyk*, waar dezelve zich nedersloeg, en van daar, zo in *Naaldwyk*, *'s Gravesande* en verdere omliggende Plaatzen, de door 't zelve noodig gekeurde uittochten deedt, overal de Gewapende *Oranje* Genootschappen en Societeiten vernietigde, en de Geweeren in bewaaring nam. 't Geen, door de aangejaagde schrik bykans overal geschiedde zonder eenigen noemenswaardigen tegenstand te ontmoeten. 1787. Ontwapent onder den weg de Oranje genootschappen.

Niet vry, ondertusschen, bleef het Gedrag deezes omtrekkenden Burger-legers van Ongeregeldheden; door de Party zeker ten breedsten uitgemeeten, en op de haatlykste wyze voorgedraagen, ongeregeldheden nooit te verschoonen. Derzelver opstelling zou een zo verveelende als noodlooze arbeid weezen. De Hoofden des Burger-legers lochenen ze niet; maar drukten zich deswegen woordlyk in deezer voege uit. —— „ Hoe jammer! dat niet alle Vaderlanders, in deeze Oorden woonende, zich by de gelukkige Omwenteling, die in het *Westland* plaats heeft, met de noodige gelaatenheid gedraagen, en alles aan de Directie, die by het Kamp plaats heeft, verbleeven hebben, zonder deeze vooruit te loopen. Hoe zeer zouden dan niet de klagten over eenige geringe Excessen, hier en daar gepleegd, zyn voorgekomen; en men niet noodig hebben, tot verschooning te verzoeken, dat de Ongeregeldheden door 't zelve gepleegd en hoe verschoond.

 „ wel-

XLVI. BOEK. 1787.

" weldenkende Natie haar oog daar op vestige, dat Ingezetenen, hier zo lange gedrukt en mishandeld zynde door hunne Tegenpartyen, zich nu, op hunne beurt, niet genoeg hebben kunnen maatigen; en zeer ligt hebben kunnen flaagen, om eenige weinigen der driftigften uit het Kamp in hunne onberaadene onderneemingen, mede te fleepen. — Welk eene oneindige moeite zou den Krygsraad, by hunne veelvoudige en aanhoudende bezigheden niet zyn befpaard, die zy nu moeten aanwenden om die klagten te onderzoeken, te vereffenen, en op zodanig eene wyze uit den weg te ruimen, dat, aan de eene zyde, hier door de roem van onze Vaderlandfche poogingen niet bevlekt worde, geen fmet op hunne ftappen agterblyve; en aan de andere zyde de noodige Orde en Gefchiktheid ftand houde (*)."

Vlaardingen zeer Prinsgezind. Wy mogen *Vlaardingen*, de laatfte plaats waar dit Burger-leger, de Regeering veranderde, niet onopgemerkt voorbytreeden. Het hier voorgevallene, ten deezen Jaare, is daar toe te belangryk, en leevert ons eene Schildery van eene Plaats op, onder fterken invloed der Stadhouderlyke Partye ftaande.

Schoon

(*) Zie dit geheele Berigt in de *N Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4633. *enz.* By deezen Schryver kan men ook te regt om een verhaal aan te treffen van de verrigtingen deezer Burger-bende, waar in niets gefpaard wordt om derzelver bedryven, met eene zwarte koole te tekenen.

Schoon de Patriottische Party verre weg te dier Stede de zwakste was, zag men 'er niet alleen een Burger-societeit, maar ook een Genootschap van Wapenhandel opgerigt. Slegts honderd en vyftig beliep het getal der Tekenaaren eener Verklaringe daar ontworpen, om, door alle betaamlyke middelen, zo veel mogelyk, de hand te leenen tot herstel van 't geen zy, na ryp beraad, schadelyk oordeelden voor de Burgery. Deeze verkooren eerlang Burgergecommitteerden ter voltrekking van dat plan.

XLVI. BOEK. — 1787. Schoon men 'er anderen aantrof.

Terwyl deeze Burgers daar mede onledig waren, bespeurde men meer dan gewoone beweeging onder de Inwoonders van *Vlaardingen*, der tegenovergestelde Party met sterken yver toegedaan, en zeker verbitterd door een Verzoekschrift den Stadhouder betreffende, door de Geconstitueerden en een aantal Burgers, in 't begin van Zomermaand, by Staaten van *Holland* overgeleeverd (*). Deeze woeling kon de aandagt der Patriottische Ingezetenen niet ontglippen, en werd dezelve te meer opgewekt, zints zy verstonden, dat by die Party een plan beraamd was, om, met allen spoed, en wel binnen het verloop van veertien dagen, de *Vlaardingsche* Schuttery te regelen; een werk waar tegen men, nu twee Jaaren geleden, van dien kant, met allen yver, gearbeid hadt. De Meerderheid

De Oranjeparty tragt zich te versterken.

(*) Wy hebben het voornaamste daar uit opgegeven in onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 229.

XLVI. BOEK. — 1787. heid der Regeeringe was dit Plan toegedaan, ten spyt zo van de Minderheid, als van eenige Hoofden des Krygsraads, en het Gewapend Genootschap. Deezen konden niet nalaaten, ter oorzaake van het klein getal hunner Medestanderen, voor zich zelven en hunne zaak, de heilloosste gevolgen in 't verschiet te beschouwen.

Een Geschrift ten voordeele van den Prins aangeboden en getekend

Deeze gevolgen kwamen hun welhaast meer onmiddelyk onder 't ooge. De dag naderde op welken de Haringbuizen jaarlyks ter Neeringe in Zee steeken; een Vreugdedag, wanneer het meeste Zeevaarende Volk aan wal is, en vol vrolykheid. Zeker Regtsgeleerde, die op andere plaatzen voor den Stadhouder sterk geyverd hadt, verscheen tegen dien tyd te *Vlaardingen*. Terstond daar op zag men door de welbekende Hoofden der Oranjegezinden, een Geschrift ter tekeninge aanbieden, behelzende een *Verzoek tot Herstel der Constitutie, gelyk die gesteld was in den Jaare* MDCCLXVI: *met eene daar aan gehegte Concept Qualificatie voor Geconstitueerden tot verkryging van eene onbepaalde Magt om het bovengemelde, in naam der Constituanten, te doen bestaan*. Om dit te doen tekenen, bevlytigden zich boven al twee voornaame Reeders in de Haringbuizen, NICOLAAS HOOGENDYK en ALEWYN VAN DER WERF. Deezen onder het ter Haringvangst vaarende Volk een groot aantal Afhangelingen hebbende, konden niet missen veelen aan hun snoer te krygen. By menigte tekenden zy een Geschrift, waar eerstgemelde

veel

veel invloeds hebbende Haringbuisreeder, ter voorbeeldlyke aansporing, zyn Naam eerst onder gezet hadt. By deeze Visschers voegden zich allen, die kleine Stadsbedieningen hadden. Ook liep men, om de Tekenaars te vermeerderen, rond aan de Huizen der meest afhangelyke Inwoonderen.

XLVI. BOEK. 1787.

Dit bedryf geschiedde niet alleen openlyk, maar ging gepaard met eene drift, die dikwyls het voorteken is van muitery, en zo ligt 'er toe overslaat. De overweeging van dit gevaar deedt het Gewapend Genootschap op eigen verdeediging, met ernst, bedagt weezen. 't Zelve besloot het uiterste te waagen, het liep zo 't wilde, geweld met geweld te keeren, en zonder marren, by de eerste schennis der openbaare Rust, 'er op in te schieten. — Geen bedekte toeleg. Het Genootschap deedt door uit hun Afgevaardigden des de weete, zo aan den Substituut Bailjuw, aan een der Burgemeesteren, als aan de Heeren van de Wet, ten einde men de geschiktste middelen zou beraamen ter bewaaringe van de algemeene Rust. Hier van kreegen zy toezegging. Tevens boodt het Genootschap zich aan tot het betrekken van de Burgerwagt. Men bedankte voor dit aanbod.

Voorzorgen der Genootschapsleden tegen oproerig Geweld.

Deeze openlyke handelwyze om zich tegen de andere, niet min openlyke, aan te kanten, wanneer 'er eenig Geweld met de dus verre in 't werk gestelde poogingen, ten voordeele van den Stadhouder gepaard ging, bragt de Hoofden dier Partye zo wel als de Regeering in de uiterste verlegenheid.

Eenig Krygsvolk derwaards gezonden, en de Rust bewaard gebleeven.

XLVI. BOEK. —— 1787. heid. Men kende de Genootschapsleden, voor lieden van moed, die doen op zeggen lieten volgen. De Regeering verzogt bystand by Gecommitteerde Raaden, die, reeds berigt van de woelingen te *Vlaardingen* ontvangen hebbende, derwaards zes Ruiters, onder eenen Wagtmeester, afzonden. Ondertusschen was het Genootschap twee nagten, op een haarer loopplaatzen, by een, en vaardigde, van tyd tot tyd, Ronden uit om tegen allen onraad op de hoede te zyn. *Zy* vernamen met het uiterste genoegen, dat de Genootschappers te *Schiedam* en *de Kethel*, op den eersten wenk, te hunner hulpe, gereed stonden.

Onder alle deeze toebereidzelen en werkzaamheden naderde de met zo veel schriks te gemoet gezienen Zeildag der Haringbuizen. Het gelukkige gevolg was, dat de rust bewaard bleef, en de Haringbuizen in zee liepen, zonder dat onder de zamengevloeide menigte der aankykeren iets wat naar geweldaadigheid geleek, voorviel.

Verandering der Regeering op de komst van het Burger-leger. Van korten duur.

Geen geringe steun wagtte de Patriotsche Party van het naderend Burger-leger, 't welk den veertienden van Herfstmaand, daar binnen trok: een steun welke dezelve ook kreeg. Immers toen talmden de Geconstitueerden niet, om; op naam der Burgerye, zes Leden van den Raad, die, huns oordeels, het vertrouwen der Burgerye verlooren hadden, af te zetten, en by voorraad vier nieuwe Raaden aan te stellen, terwyl men de twee overige openstaande posten, tot den gewoonen dag der Magistraats-

ſtaatsverandering, onvervuld liet. —— Deeze bleeven ook van dien kant, onvervuld. Naardemaal het Burger-leger, op de ontzettende tyding, der verlaatinge van *Utrecht*, den zeventienden der gemelde maand, met al den Legertoeſtel grootendeels uittrok. De nog agtergebleevenen door den Alarmklok opgewekt, verlieten *Vlaardingen* in den volgenden nagt.

XLVII. BOEK. —— 1787.

De oude Regeering herſteld.

Onbeſchryflyk groot was de ſpyt en verſlaagenheid der Patriottiſche *Vlaardingeren*. De Hoofden des Genootſchaps namen, op de meer en meer toeneemende geruchten, verſterkt door het gezigt der Oranjevlaggen op de Kerktorens eeniger omliggende Plaatzen, de vlugt: terwyl hunne Manſchap, voor 't Raadhuis in de wapenen ſtaande, een goed heenkomen zogt. Welhaast ſtak men de Oranjevlag mede te *Vlaardingen* uit: en met deeze Ommewenteling kwamen de voor weinig dagen afgezette Regeeringsleden in hunne posten weder.

Dergelyke onlusten te *Maasſluis*.

In het nabuurig *Maasſluis* hadt men, ſchoon in mindere maate, denzelfden tweeſtryd als te *Vlaardingen*. Geconſtitueerden en het Genootſchap van Wapenhandel, werden tegengewerkt, door de Oranje Societeit; doch vonden de eerstgemelden, zo lang de Patriottiſche Party boven dreef, onderſteuning van hooger hand, te midden van veelvuldige onlusten. Gecommitteerde Raaden ſtonden aan het Genootſchap twee Veldſtukjes toe. Doch om hier by niet ſtil te ſtaan, en meer betekenende voorvallen te vermelden.

XLVI. BOEK.

1787.

Brielle zeer Oranjegezind.

'Er valt geen twyfel aan of het Vliegend *Zuidhollandsch* Leger hadt den toeleg, om in den *Brielle* het zelfde te bewerkstelligen, 't geen het te *Vlaardingen* laatst volvoerde. Althans 'er liepen vry zekere gerugten, dat deeze Stad aan de beurt lag, om, door dit middel, eene Regeeringsverandering te ondergaan, die de Patriotten zeker allernoodwendigst keurden; dewyl deeze Stad zo zeer, indien niet meer dan eenige andere in *Holland*, de bedoelingen der Patriotten wederstreefd hadt. Onze Geschiedenis spelde den naam dier Stad menigvoud, als met die der Ridderschappe vereenigd; ook stak zy in het voorstaan des Stadhouders boven andere uit. Het kort beloop van het daar gebeurde ten deezen Jaare zal 'er een nieuw blyk van opleeveren.

's Prinsen-Jaardag daar luidrugtig gevierd.

Des Stadhouders Jaardag, ten deezen Jaare, meest overal stil doorgebragt, klonk hier zeer luidrugtig, door 's morgens, op den middag, en 's naamiddags, het Geschut van Stads Wallen telkens elfmaal los te branden; door het Klokkenspel den geheelen morgen. —— Eenigen kwamen, op dien dag, sluipswyze, anderen meer openlyk, met Oranjestrikken te voorschyn. 's Avonds sloeg men tot balddaadigheden over. In spyt van de Souveraine bevelen daar afgekondigd, schoot men onophoudelyk, en wierp allerlei slag van Vuurwerken, onder het uitbraaken der schriklykste Vloeken tegen de Patriotten. Men schreeuwde, in tegenwoordigheid van den Stedehouder Brender à Brandis en diens Dienaaren,

Oran-

Oranje boven! Diens verzoek, om van schieten af te laaten, werd beantwoord, door hem eenige Zwermers na 't hoofd te werpen. Op de vraage, *wie zulks deedt?* gaf een dier Onverlaaten ten antwoord; *Ik doe het!* En bleef hy, ondanks die tergende bekentenis, op vrye voeten. —— De Dagbladen van dien tyd melden, dat de Kerkleeraar VAN DE KASTEELE 's volgenden daags, openlyk GOD dankte, *dat men weder aan den Jaardag van Neerlands waardigen Erfstadhouder hadt mogen gedenken!* met veele andere bewoordingen, die grooten opspraak verwekten; gelyk ook diens Dankzegging op den naastvolgenden Zondag, toen hy, naa in zyne Leerreden heftig tegen de Patriotten uitgevaaren, hun voor *Oproermaakers* en *Zeloten* gescholden te hebben, den Hemel dankte; *dat het in deeze Stad zo rustig en zonder beroering was;* smeekende *dat het eerlang in alle Steden van ons Vaderland zo mogt weezen!*

XLVI. BOEK. —— 1787.

Van meer belangs was de Voordragt des Advocaat Fiscaals LUYKEN, by Gecommitteerde Raaden, op den achtentwintigsten van Grasmaand, naa het scheiden van der Staaten Vergadering, dat de Regeering in den *Brielle*, strydig met der Staaten Publicatie, verlof zou gegeeven hebben om in hunne Stad Oranjetekenen te draagen. —— Gecommitteerde Raaden deeden deswegen eene Aanschryving. Meer dan twee honderd Burgers toonden zich des gebelgd, en begeerden in een Verzoekschrift, by Gecommitteerde Raaden aan te dringen, dat

De Regeering beschuldigd van verlof gegeeven te hebben tot het draagen van *Oranje*.

XLVI. BOEK. 1787

de Advocaat Fiscaal LUYKEN gelast mogt worden de egte Berigten, op welke diens Voorstel gegrond was, aan hun Ed. Mog. over te leeveren; ten einde ze vervolgens aan de Regeering van *Brielle* mogten gezonden worden. —— Burgemeesters schreeven daar op een Brief aan Staaten van *Holland*, verklaarende niet onverschillig te zyn, over die verdenking, en te vertrouwen dat hun Ed. Gr. Mog., onverminderd het verdere onderzoek, Gecommitteerde Raaden zouden gelasten hun een Afschrift van die Berigten te doen geworden.

De Schuttery verklaart haar genoegen over de tegenwoordige Regeering.

Middelerwyle hadt de *Brielsche* Schuttery aan de Regeering eene Verklaaring ter hand gesteld, by welke zy betuigde, zich tegen alle Nieuwigheden in de Regeering van Land en Stad, met alle magt, te zullen verzetten; verzoekende dat de Regeering, wegens de Stad *Brielle*, nimmer zou afgaan, van de thans plaats hebbende Regeeringsvorm onder den Souverain de Staaten deezer Provincie, met handhaavinge van den Prins Erfstadhouder in alle diens Waardigheden. —— Dit stuk, door nim drie honderd Schutters en Ingezetenen onderteekend, vondt zo gereeden ingang by de Magistraat, over welks bestuur die Burgers zich zo zeer voldaan verklaarden, dat er eene allergunstigste aanneeming op volgde.

De Patriotten 'er zeer in den haar.

Dan, hoe zeer verre de Meerderheid der *Brielsche* Regeering met die betuigingen, en dit gedrag, zeer n haaren schik was, klaagde de Minderheid by Staaten van *Holland* over de woelingen van de Party, by haar

haar met den naam van de *verdervende* bestempeld. —— Het ontbrak, in die Stad, niet aan Patriotten, schoon zy verre weg het minste getal, en in de Regeering, en in de Burgery, uitmaakten. Men vondt 'er een Genootschap, zints lange, en van de oprigting af, in haat by de Meerderheid der Regeering, en niet min by het meerendeel der Burgerye, die zich herhaalde keeren aan oproerige Bedryven schuldig maakte (*). Leden van dit Genootschap trokken, gelyk andere door den Souverain gewettigde Genootschappen, na *Utrecht*, elkander aflossende.

XLVI. BOEK. — 1787.

Over dit in- en uittrekken was te meermaalen geschil ontstaan met de wagthoudende Krygslieden, en hadden de Genootschapsleden kortlings zich genoodzaakt gevonden de Barriere over te klimmen. Een verspreid gerugt, in 't laatst van Bloeimaand, dat in den *Brielle* een aantal gewapende Patriotten van andere Steden stonden te komen, om de Meerderheid der Vroedschap af te zetten, hadt dezelve de strikste bevelen doen geeven, om geene Gewapende Manschappen binnen te laaten. 't Genootschap de wederkomst van afgeloste Leden wagtende, liet, om onaangenaamheden te voorkomen, den Bevelhebber des Krygsvolks weeten, dat men deeze Burgermanschap verwagtte, voorzien van een blyk van de Plaats van waar zy kwamen, en

Oproer, by het wederkeeren der uitgetrokken Gewapende Manschap.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 210, XII. D. bl. 113.

XLVI. BOEK — 1787. en bestaande uit *Brielsche* Burgers, met verzoek om de noodige orders te stellen, dat zy onverhinderd wierden binnen gelaaten.

Ondanks dit verzoek vonden deeze Burgers, schoon vergezeld door twee Vroedschapsleden, de Barriere wederom geslooten, als zy in den laaten naamiddag, onder een vallenden stortregen en opkomenden storm, aankwamen. Men ging, drie Schildwagten by de Barriere gesteld hebbende, verslag doen van het verzoek om binnen gelaaten te worden. Dan door dien een der Burgemeesteren uit de Stad, en de ander nergens te vinden was, verliep 'er anderhalf uur eer het verlof kwam, om één voor één ter Stad te mogen inkomen. — Dit marren hadt aan het Gepeupel de schoonste gelegenheid gegeeven om zamen te rotten, en zich te verlustigen met de hoonendste uitjouwingen der voor de Barriere staande Genootschapperen, die deezen hoon moesten verduuren van meer leeds dreigend Gepeupel, deels opgeschikt met Oranje Kamisoolen en Oranje Dassen, alles wat men, zonder tegen de letter van het Placaat te zondigen, van die kleur durfde draagen.

Eindelyk wierd de Barriere geopend, en traaden de Burgers, volgens order, één voor één binnen, gevolgd door een dringend, dreigend, schreeuwend, vloekend, Gepeupel; 't geen nu en dan een steen smeet, en het voorneemen scheen te hebben om, op de hooge Brug, die Manschap in 't naauw te brengen; maar, zich digt

slui-

sluitende, kwamen zy dezelve behouden over. Dit verdubbelde de woede van 't Gepeupel, 't geen op een geschreeuw, *Val aan! Val aan! Slaa toe!* eenige Leden aanrandde; doch die door het slaan met de Geweeren hunner Medebroederen ontzet werden. —— Om deeze stoorenis te voorkomen, beval een der Officieren halt te houden! zich te richten, en de Bajonetten op te steeken! Dit bevel werd, door 't gejuil, van eenigen niet recht verstaan; deezen meenden dat zy last kreegen om te laaden. Het gezigt hier van deedt de zamengeschoolde menigte, onder een woest geschreeuw, wyken; zo dat zy onverhinderd konden voorttrekken tot het Societeitshuis, waar geheel het Genootschap ongewapend vergaderd was.

Voor dit Huis verzamelde zich de oproerige hoop, die haare verbittering, door ysselyk schelden, toonde. In deezen toestand besloot men, dat de ongewapende Leden gelyklyk zouden uitgaan, om zich, des noods, ter zelfverdeediging gereed te maaken; terwyl de Gewapenden het Huis zouden blyven beschermen.

Intusschen hadden twee Leden van de Minderheid der Vroedschappe, die by den intocht geweest waren, de Heeren Hoyer en van de Struiten, zich by den Commandant Sturler vervoegd, en op noodige voorziening tegen verder geweld aangedrongen; waar op eenig Krygsvolk, tot het doen van Ronden, te voorschyn kwam;

XLVI. BOEK. — 1787. doch het Oproer groeide 'er tegen aan. De Magistraat vergaderde, en liet eene Waarschuwing leezen *om uit een te gaan.* Wel verre van hier aan te gehoorzaamen, bleef de hoop zamengerot, sloeg aan 't zuipen, boodt den Soldaaten, die de Ronden deeden, drank aan, en voorzag zich verder van alles wat ter Plundering kon dienen. Hier van maakte het een aanvang met de glazen van het Societeitshuis in te werpen, en poogingen te doen om de deur open te slaan; met bedreiging, om allen, die 'er zich in bevonden, van kant te helpen. Eindelyk, om tien uuren werd dit Huis door Grenadiers bezet, en op aandrang der Minderheid van de Vroedschap, werden de aldaar posthoudende Burgers, door ander Krygsvolk, na hunne Huizen begeleid. 't Geen hun niet voor alle aanranding beveiligde, en hunne Huizen, naa het vertrek der Soldaaten, aan het inslaan der glazen blootstelde, aan welk woest bedryf de Huizen veeler Patriotten dien bangen nagt ten doele stonden.

De Minderheid der Regeering doet des klagten. De Minderheid der Regeeringe vervoegde zich, benevens eenige Ingezetenen, met een Verzoekschrift by de Staaten van *Holland*, klaagende over de ongeregeldheden, welke te dier Stede, van tyd tot tyd, voorvielen, inzonderheid over de jongste zo hoog loopende. Men besloot hetzelve te stellen in handen van de Magistraat, om te dienen van berigt; met aanschryving aan Burgemeesteren om zorge te draagen dat

'er

'er geene verdere baldaadigheden voorvielen (*).

De Vroedschap Mr. WILLEM HOYER, die by beide de gevallen aan de Barriere zich tegenwoordig bevondt, en was Capitein van een der Burgervaandelen. De Officieren en Rotsgezellen van 't zelve, leeverden klagten tegen hem in, dat hy zich, als Opperhoofd van een Corps, geheel van de Stads Schuttery afgezonderd, aanstelde, en zich de voorste gedroeg in alle de bedryven der Genootschapsleden, strydig met de waarschuwingen der Magistraat. Zy schilderden hem af als de éénige oorzaak der jongste oproerigheden, en ongeschikt, om in geval van Alarm, zich aan 't hoofd zyns Vaandels te vervoegen; weshalven zy diens afzetting als Capitein verzogten, en een ander in diens plaats te mogen kiezen. Een verzoek zeer bereidvaardig ingewilligd (†).

XLVI. BOEK. 1787. De Vroedschap HOYER als Capitein afgezet.

Zo ras men in den *Brielle* de Regeeringsverandering te *Delft* vernam, te wege gebragt onder dekking van het Burger-leger, vreesde de Meerderheid der Regeeringe, ook een bezoek, ten dien zelfden einde, van deeze gewapende Burgermagt te zullen krygen; die met de Patriotten te dier Stede, welke hun zo veel moeite baarden, zamenspannende, een dergelyke rol als te *Delft* mogt speelen. —— De Regeering nam daar op maatregelen, zo met

Voorzorgen tegen de komst van het vliegend Leger gedragen.

(*) *Resol. van Holl.* 1 Juny 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4132.

XLVI. BOEK. — 1787. met de Stads Burgery, als met de Krygsbezetting, door Eed aan dezelve verbonden, om zulks te voorkomen. Men oefende de Burgery in den Wapenhandel; sloot de Poorten; haalde de Bruggen op; plantte het Kanon op de Stads wallen, nam Kanonniers aan, en deelde scherpe Patroonen uit.

Voorstel van een nieuwen Eed. Werkzaamheid der Minderheid hier tegen. Men ging nog eén schrede verder, en stelde, by eene buitengewoone Oproeping, de Schuttery voor, eenen nieuwen Eed te doen, met uitsluiting der belofte van Getrouwheid aan hun Ed. Gr. Mog. Van alle deeze maatregelen in den *Brielle* door de Regeering genomen, indien het Burgerleger zich aldaar mogt vertoonen om de Regeering te veranderen, gaf de Minderheid, nevens eenige Burgers, verslag aan Staaten van *Holland*, met verzoek om voorziening tegen die Besluiten der Meerderheid, en dat, hangende de Raadpleegingen, het invoeren van dien Eed, zonder resumptie, mogt worden opgeschort. Hun Ed. Gr. Mog., zonden aan de Meerderheid dit Verzoekschrift om berigt, en schorten inmiddels het doen van dien zonderlingen Eed op (*).

Verzoekschrift der Patriotten de Regeerings-verande- Kort daar op leeverde het Genootschap van Wapenhandel en de Burger-societeit aan Staaten van *Holland* een Verzoekschrift in, by 't welk zy de Handvesten, Octroijen en Privilegien der Stad *Brielle* inriepen, in het benoemen en aanstellen der Re-

(*) *Resol. van Holl.* 1 *Sept.* 1787.

Regeeringsleden: met bygevoegd verzoek, dat, hangende der Staaten raadpleeging daar over, de Aanstelling van Schepenen, voor den eersten van Wynmaand, de gewoone dag der Magistraatsverandering, mogt blyven opgeschort. —— De Staaten verleenden deeze Opschorting, en stelden verder het Verzoekschrift in handen van Burgemeesteren en Vroedschappen om berigt. — De Afgevaardigden van *Brielle*, die gaarne hunne zaak *Domestiek* verklaard gezien hadden, lieten tegen dit Besluit aantekenen, „ dat zy 't zelve voor nul, kragtloos en „ van onwaarde hielden, als strydig tegen „ de Handvesten, Privilegien en Octroyen „ hunner Stad, welke zy, ten dien opzigte „ te wel expresselyk reclameerden, met „ reserve van zodanige Demarche als de „ Heeren hunne Principaalen, tot maintien „ hunner Stadsregten en Privilegien, zouden „ oordeelen te behooren; de gevolgen, welke uit deeze zaak zouden kun„ nen resulteeren, overlaatende voor re„ kening en verantwoording van die Le„ den, welke tot die pretense Resolutie „ hadden geconcurreerd, en van den Heer „ Raadpensionaris, die, niet tegenstaande „ de Overneeming en de Protesten van „ Heeren Gedeputeerden, als mede van „ de Heeren van de Ridderschap, die in„ formeele Conclusie hadt opgemaakt (*)."

XLVI. BOEK. —— 1787. ring betreffende, door de Staaten toegestaan

De Commissie tot Verdeediging van *Holland* en de Stad *Utrecht* van de bedryven der

Het in verdee-

(*) *Resol. van Holl.* 5 Sept. 1787.

XLVI. BOEK. — 1787.

der *Brielsche* Regeering ter in verdeediging stelling haarer Stad onderrigt, gaven Staaten van *Holland* te kennen, dat de Commies van den *Brielle* Geschut op de wallen hadt doen brengen, zonder dat men wist op wiens last, of met welk oogmerk, hy zulks gedaan hadt: met verzoek dat deeze gelast mogt worden, dit Geschut weder in het Magazyn te brengen, en 't zelve, zonder byzonderen last, 'er niet weder uit te haalen. Gecommitteerde Raaden kreegen bevel deswegen kundschap in te winnen, orders te stellen, en onverwyld verslag te doen.

Verdediging stellen tegen gewerkt.

Men vaart 'er mede voort tot het noodloos wordt.

De Meerderheid, schoon dus tegengewerkt, bleef volstandig in het doorzetten van het eens gevormd plan, en het neemen van maatregelen, om zich met kragt te verzetten tegen de Burger-societeit, het Gewapend Genootschap, en de mogelyke onderneemingen van het Burger-veldleger, die waarschynlyk, zo niet zeker, tot daadlykheid zouden gekomen weezen, indien het in den verderen Optocht niet gestuit ware door de komst der *Pruissen*, gelyk wy hier boven zagen (*).

Hoe het zich daar by de Staatsomwenteling toedroeg.

Geene Omwenteling werd, door der *Pruissen* Inval, in den *Brielle* te wege gebragt. De Meerderheid der Regeeringe behieldt nu het kussen: en zag veele Leden der Minderheid, met eenige Burgers, die nevens hun voor de Grondwettige Herstelling geyverd hadden, na elders de wyk nee-

(*) Zie hier boven bl. 247.

neemen. Groot was de Vreugdeviering over deeze Gebeurtenis, gelyk op 's Prinsen Jaardag deezes Jaars het Geschut drie keeren op dien dag gelost werd. In welk bedryf de Kanonniers geholpen werden door een Corps Vrywillige Artilleristen, nu zeer onlangs tegen de gevreesde komst van het Burger-leger, tot stand gebragt. Thans geschiedde zulks onder een afwisselend Muzyk, 't welk ook de Muzikanten van de *Zwitzersche* Krygsbezetting, daar met moeite gehouden, door de Straaten, op de *Turksche* wyze maakten, afgewisseld door het Vreugdegeroep der Burgeren. XLVI. BOEK. 1787.

Welhaast volgde de vernietiging des gehaaten Genootschaps van Wapenhandel, en het ophaalen der Geweeren, op last der Regeeringe. Het kon niet missen of de gerugten spraaken sterk van allerlei Krygstuig en Schietgeweer, by de Patriotten te deezer Stede gevonden; doch het bleek, dat 'er niets van dien aart, 't welk eenigen naam verdiende, daadlyk voor den dag kwam. Nu konden de Kerkleeraars in den *Brielle*, waar van één, op den achtsten Maart, met zo veel aanstoots voor de Patriotten, zich in den Gebede hadt laaten hooren (*), geheel onbeschroomd spreeken; waar omtrent zy op den eersten Zondag naa de Omwenteling niet in gebreke bleeven.

Het aan den *Brielle* nabuurig *Hellevoetsluis* leeverde, ten deezen Jaare, schuwe too- Mishandelingen

(*) Zie hier boven bl. 248.

XLVI. BOEK. — 1787. den Leeraar HUIGENS te Hellevoetsluis aangedaan.

tooneelen op, van Oproer en Geweld. Byzonder ſtondt de Kerkleeraar HUIGENS, bekend voor een allervuurigst Yveraar der Patriottiſche Partye, daar aan ten doele. Men wil dat hy zich op eene onvoorzigtige wyze zou uitgelaaten hebben tegen een hoop beſchonken Volks, die Oranjeliedjes zingende, zyne Wooning voorby ging, welke zy niet alleen met plundering dreigden; maar dermaate haavenden, dat hy zyn geplunderd Huis, in 't holſte van den nagt, met Vrouw en Kind moest verlaaten, en in de Barakken eene ſchuilplaats zoeken. Doch ook daar vondt *hy* geene veiligheid. De woede ſloeg de hand aan den gehaaten Man, met ſlaagen in 't aangezigt en op de borst. Voor nog erger bedugt, beſloot hy de wyk te neemen; maar in ſtede van veiligheid te vinden, liep hy een nieuw gevaar in den mond. Den weg neemende door den *Brielle*, waar hy te over bekend ſtondt voor een der vuurigſte Patriotten, hieldt men het Paard zyns Rydtuigs vast, en ſcheurde hem, onder het uitſlaan der ſchriklykſte vloeken en bedreigingen, daar uit. Naa ſlaan en ſchoppen te hebben moeten verduuren, ſcheen men geen ander oogmerk te hebben dan om hem in 't water te ſmyten. Vry zeker zou de Heer HUIGENS hier zyn leevenseinde gevonden hebben, hadt de menschlievende tusſchenkomst des Burgemeesters VAN DAM, der woede dien prooy niet ontrukt, en voorts, onder het geleide van een Corporaal en vier Soldaaten, tot aan het Hoofd doen brengen.

Naast

Naast deezen Leeraar was men te *Hellevoetsluis* sterkst verbitterd tegen een Timmermans Baas, aan wiens Huis, by het inslaan der glazen van een groot aantal Huizen, zo men wil, eene schade van twaalf duizend Guldens werd toegebragt, door dien men het geheel uitplunderde, schoon de bedreiging om het tot den grond af te breeken, agter bleef. Men zou zeker het leeven deezes Mans, noch dat zyner Zoonen gespaard hebben, waren zy hunne Vervolgers niet over de daken ontkomen: want ter zelfverdeediging op de Plunderaars schietende, hadden zy 'er eenigen zwaar, ja doodlyk, gekwetst. XLVI. BOEK. 1787. Geweldig Oproer aldaar.

Naa dat deeze geest des Oproers eenigzins bedaard was, ontboodt men de Genootschapsleden, om een Verzoekschrift ten voordeele van zyne Hoogheid te tekenen, met bygevoegden eisch, dat zy hunne Geweeren moesten overleeveren. Bedreiging van plundering was de drangreden, welke zy tot het een en ander bezigden. Verre de meesten, door vreeze geprangd, voldeeden aan deezen dubbelen eisch. Vordering om een Verzoekschrift ten voordeele van den Prins te tekenen.

De Raaden ter Admiraliteit op de *Maas* gaven onverwyld kennis van deeze verregaande Rustverstooringen en Geweldaadigheden, en eischten, zich beklaagende dat 'er niets gedaan was om de woede te keeren, om onverwylde voorziening. Men besloot den Bevelhebber des Krygsvolks aan te schryven, om aan de Justitie en de Bediendens der Admiraliteit, alle hulp te verleenen, des noods geweld met geweld Voorzorgen om dit geweld te stuiten.

XLVI. BOEK. 1787. te keeren: en voorts Gecommitteerde Raaden te magtigen, om door alle gepaste middelen mede te werken tot herstel der zo deerlyk gestoorde Rust, en den Commandant te gelasten, om de Bevelen van Gecommitteerde Raaden vaardig en stipt na te komen, wilde hy zich aan de hoogste ververontwaardiging van hun Ed. Gr. Mog. niet blootstellen.

Eene Commissie derwaards gezonden. Men liet het daar by niet berusten; maar besloot eene Commissie derwaards te zenden, ten onderzoek van de daar voorgevallene Oproerigheden. Deeze werd bekleed door de Heeren BACKUS en CLOTTERBOOKE, wegens *Dordrecht* en *Haarlem* zitting hebbende in Gecommitteerde Raaden, vergezeld van den Fiscaal LUIKEN, en twee Boden van 'Staat. —— Wanneer Gecommitteerde Raaden, omtrent de Volmagt hun Ed. Mog. gegeeven, wegens het onderzoek van het gebeurde te *Hellevoetsluis*, verklaaring vroegen, of daar onder ook begreepen was, dat Commissarissen, die derwaards stonden te vertrekken, de magt hadden, om de Schuldigen, wanneer zy mogten ontdekt worden, in hegtenis te doen neemen, begreepen dertien Steden dat zulks met de meening des Besluits overeenkwam; doch de Ridderschap, met *Delft*, *Brielle*, *Hoorn*, *Edam* en *Medemblik* namen deezen Brief over (*).

Gesteldheid te Wanneer wy ons te binnen brengen hoe in *Dordrecht*, van tyd tot tyd, sterke Stede

(*) *Resol. van Holl.* 30 Juny 1787.

delyke ſtappen gedaan waren (*); en hoe deeze oudſte Stad van *Holland* ter Staatsvergaderinge zich met den volſten nadruk voor eene Grondwettige Herſtelling liet hooren, kunnen wy ligt raamen, hoe dit ten deezen Jaare voortduurde, ja opwakkerde. De Meerderheid der Regeeringe was der Patriottiſche Partye toegedaan, blykens de uitgebragte ſtem dier Stad in de neteligſte Staatstwisten ter Vergaderinge van *Holland*, geduurende de veelvuldige en hoogloopende Regeeringsgeſchillen. Deeze Meerderheid der Regeeringe werd gerugſteund door waakzaame en met haar medewerkende *Goede Luiden van Achten*, die wy te meermaalen zagen, dat, te dier Stede, eenen grooten invloed hadden; een invloed, welken zy, ondanks veele tegenwerkingen, behielden: daar de Tegenparty 'er op uit was om de Gilden over te haalen, om, by eene aanſtaande verandering deezer *Achten*, eene geheel andere Benoeming daar te ſtellen, en dien invloed te ſluiten.

Dordrecht omtrent de Staatsgeſchillen.

De thans in deeze post geſtelden, vervoegden zich, by eenen Brieve aan Staaten van *Holland*, met verzoek, om zelve den Burgemeester uit de Gemeente te mogen *kiezen* (†), of anders uit den Eed deswegen gedaan, ontſlaagen te worden. Een ver-

Geſchil over de Regeeringsverkiezing.

(*) Zie onder andere onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 33.

(†) Zie wegens de Verkiezing van deezen Burgemeester aldaar onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 135.

XLVI. BOEK. —— 1787. verzoek hun terstond toegestaan. —— Dan hun schryven, wegens eenen misslag in eene gezondene Benoeming tot Burgemeesteren ingesloopen, waar by toe zou kunnen komen, dat op den Heer M. ONDERWATER de keuze viel, werd voor Bekendmaaking aangenomen, gelyk mede de Brief van zes en twintig Gildens te *Dordrecht*, ten zelfden einde strekkende, met bygevoegd verzoek, dat de Heer ONDERWATER niet mogt gekoozen worden: dewyl hy, in deezen tyd, der Burgerye niet aangenaam was (*). En werd, op het nader schryven van zeven Regeeringsleden, tot groot misnoegen van veelen, de Heer ONDERWATER gekoozen (†).

Verzoekschrift de Oranjegezinde Regeeringspersoonen betreffende.

Eene meer openlyke pooging om de Patriotten tegen te werken, deeden eenige *Dordrechtsche* Burgers, wanneer zy, naa de voorgevallene Afzettingen eeniger Regeeringsleden te *Amsterdam* en te *Rotterdam*, een kort Verzoek tegen de Uitzetting van Regenten aan de Leden van den Oudraad inleeverden, by 't welk zy verklaarden, „ dat zy, vernomen hebbende, dat in verscheide Steden van deeze Provincie, op „ naam der Burgeryen, Verzoeken werden gedaan, welke met de generaale gedagten van allen geenzins overeenstemden, en niet weetende of dit ook mogelyk binnen deeze Stad zou kunnen „ plaats hebben, namen zy de vryheid zich

(*) *Resol. van Holl.* 21 Maart 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 631. 847.

„ zich te keeren tot hun Wel Ed. Groot „ Agtbaaren, inſtantelyk verzoekende, dat „ op geene Adresſen of Verzoeken, hoe „ ook genaamd, betreffende zo het Lichaam „ van de Regeering als der Burgery, en „ op naam der Burgery gedaan worden- „ de, eenig het minſte reguard geno- „ men, of aan dezelve gedefereerd mogt „ worden, alvoorens de Ondergetekenden „ als Medeburgers en Inwoonders, aan „ wien het belang der Stad, zo wel als „ het welzyn van hunne Regenten en Me- „ deburgers, ten hoogſten ter harten ging, „ daar op gehoord worden, en dus ieder „ voor zich zelven hunne manier van den- „ ken zou kunnen te kennen geeven. Ver- „ zoekende mitsdien dat dit zou mogen „ aangenomen worden voor een Antido- „ taal, of Tegenwerkend Verzoek."

XLVI. BOEK. 1787.

Sterk Verzoekſchrift daar tegen.

Duidelyk genoeg was de bedoeling deezer Burgeren, in dit ſchraale, en weinig omkleede Stuk, om het gevoel der andere Partye op te wekken. Zy marden ook niet om, ter zelfde tafel, een Verzoekſchrift in te dienen, uit naam van de Leden der gecombineerde Vergadering, repreſenteerende de zamenverbonden Gilden, de drie Schutteryen en de Officieren der Burgerwagten. In 't zelve komen zy, op 't onbewimpeldst, en met kragt van taal, voor de zaak uit. — Naa eene Inleiding over de noodzaaklykheid van de gepaste zamenwerking aller Leden eener Maatſchappye, tot ſtuiting van ſchadelyke Tweedragt, en verbanning van Vooroordeel en zelfzoekenden Eigenbaat;

 be-

XLVI. BOEK. — 1787.

beginzels waar op de werkzaamheid rustte van den weldenkenden Burger en eerlyken Vaderlander, welke zy betuigen de gevoelens te zyn, met welke hunne harten doortrokken waren, en die zy vertrouwden, dat door geen eerlyk *Nederlander* konden gewraakt worden, vaaren zy woordlyk in deezer voege voort.

„ Daar wy nu, zo wel onze eigene verpligting als die van onze Vertegenwoordigers kennen, en de Braafheid en Trouw in den eenen, zo wel weeten te eerbiedigen, als wy het tegenovergestelde in de anderen afkeuren en veragten, zo erkennen wy met blydschap reden te hebben om, boven anderen van onze Zusterlyke Steden, op veele weldenkende Vaderlandsche Regenten te mogen roem draagen; terwyl wy, aan den anderen kant, geen minder reden vinden om ons te bedroeven, dat 'er onder het midden van onze Regenten ook zulken gevonden worden, die, gansch verschillende gevoelens koesterende, zich als 't ware schynen verbonden te hebben om steeds tegen de begeerte des Volks, en die der beste Regenten, aan te druisschen, en derzelver billyke poogingen te vertraagen: waar uit niet anders dan onheilen voortvloeijen, die de schroomlykste gevolgen zouden kunnen naa zich sleepen: dewyl de Burgers, eenmaal afgesloofd door zorg en waakzaamheid, naa het uitoefenen van het taaïste geduld, zich in het einde veelligt wraak zouden kunnen verschaffen.

„ Wy

„ Wy behoeven niet lang bewyzen te „ zoeken, om de waarheid van onze bil- „ lyke klagten te ſtaaven. —— Want, om „ niet eens te ſpreeken van het gemani- „ festeerd gevoelen, 't welk die bedoelde „ Regenten niet alleen aankleeven; maar, „ by alle voorkomende gelegenheden, zelf „ openlyk aan den dag leggen; behoeven „ wy ons ſlegts te herinneren alle de mid- „ delen, die men heeft in 't werk geſteld „ om onze regtvaardige poogingen, tot „ herſtel der verloorene Vryheid, te very- „ delen, om onze billyke begeerte te ver- „ traagen, onzen arbeid moeilyk te maa- „ ken, en waar het mogelyk daar door „ uit te werken, dat wy, even als in „ vroegere dagen, van onze Vryheid niets „ dan den blooten naam overhielden.

„ Getuigen hier van onder andere is de „ herſtelling van byna alle de Privilegien „ onzer Stad. —— Een ieder weet met „ hoe veel zorg en moeite dezelve her- „ kreegen zyn, uit de handen van hun, „ die dezelve, overeenkomſtig hunne duu- „ re verpligting, handhaaven en beſcher- „ men moesten, niettegenſtaande het blyk- „ baar was, dat de dugtigheid van onze „ billyke vorderingen den geenen het best „ bekend waren, die dezelve het meest „ betwisten (*).

„ Ge-

(*) Wy zouden hier op verſcheide Deelen onzer *Vaderl. Hist.* kunnen terug wyzen; dan wy vergenoegen ons alleen met dit te doen, op het voorgevallene in het laatst verloopene Jaar. Zie het XII. D. bl. 33—51.

XLVI. BOEK. —— 1787.

„ Getuigen hier van is de jongste Mis-
„ sive aangaande de Verkiezing van Bur-
„ gemeesteren aan hun Ed. Gr. Mog. door
„ zeven Leden uit het midden van U Ed.
„ Gr. Agtb. geschreeven; waar in niet al-
„ leen de bolwerken der Vryheid, onze
„ Privilegien en Accoorden, geheel tegen
„ onze belangen verklaard en uitgelegd
„ worden; maar ook de poogingen ter
„ verkryging van de by ons en de gan-
„ sche Natie zo gewenschte *Grondwettige*
„ *Herstelling*, als een bron van verwarrin-
„ gen beschouwd, en aldus aan 's *Volks*
„ hooge Vertegenwoordigers wordt voor-
„ gedraagen (*).

„ Getuigen hier van, de menigvuldige
„ Tegenkantingen en Protesten, zedert de
„ jongst verloopen Jaaren aangetekend in
„ de Notulen van U Ed. Groot Agtb.
„ Vergadering, waar uit volkomen blyk-
„ baar is, dat die der bedoelde Regenten
„ meest allen rechtstreeks aanloopen tegen
„ het hartlyk verlangen des Volks, en het
„ gemanifesteerde gevoelen der braafste
„ Regenten — Protesten, die alleen schy-
„ nen ingerigt te weezen om de heersch-
„ zugtigen onder de Nakomelingschap, de
„ middelen in de hand te geeven, om de
„ herstelde Voorregten, by eene vroegere
„ of laatere gelegenheid, weder te ver-
„ drukken en te onder te brengen.

„ De herdenking, Ed. Gr. Agtb. Hee-
„ ren! van deeze Bezwaaren, om geen
„ groo-

(*) Zie hier boven, bl. 263.

„ grooter aantal op te haalen, heeft het
„ billyk ongenoegen van de weldenkende
„ Burgery onzer Stad dermaate ontſtooken,
„ dat het zelve, gevoegd by onze vuurige
„ verlangens om de hoogst noodzaaklyke
„ Eendragt in de Raadzaal, en het Ver-
„ trouwen tusſchen het Volk en zyne Ver-
„ tegenwoordigers eens eindelyk herſteld
„ te zien, ons reden genoeg geeven zou-
„ de, om de jongſte ſtappen van onze na-
„ buurige Steden na te volgen.

„ Dan, Ed. Gr. Agtb. Heeren! hoe
„ zeer wy ook de bedoelde Verrigtingen
„ van onze *Amſterdamſche* en *Rotterdam-*
„ *ſche* Medeburgeren goedkeuren, gelyk
„ wy onze gevoelens daar omtrent open-
„ lyk aan den dag hebben gelegd, betui-
„ gen wy, egter, dat wy in deeze Stad,
„ even als zy, niet dan ongaarne, en in
„ den hoogſten nood, daar toe zouden
„ beſluiten.

„ Op hoe veele redenen onze bekomme-
„ ring op zommige Leden der Vergade-
„ ring ook gegrond zy, wy kunnen egter
„ niet vermoeden, dat zy nu, daar zy het
„ Vaderland in eenen byna veegen ſtaat
„ voor hunne oogen zien nederliggen,
„ niet mede zouden toeſchieten om hetzel-
„ ve te redden. —— Neen, wy vleijen
„ ons, dat het eindelyk ook hun medely-
„ den zal gaande maaken, en dit belet
„ ons te vreezen, dat wy immer tot dien
„ altoos noodlottigen, maar dan nood-
„ zaaklyken, ſtap, gebragt zullen wor-
„ den.

„ Wy

XLVI. BOEK. 1787.

„ Wy verwagten, ô, Agtbaare Vaderen! dat eenmaal het gewenschte tydstip „ daar zal weezen, waar in de algemeene „ belangen des Volks, door elk van U „ Ed. Gr. Agtb., als om stryd, zullen ter „ harte genomen worden; en, in die hoope is het dat wy wenschen, dat ons verlangen den behoorelyken indruk zal maaken op de harten van U Ed. Groot „ Agtb., en voor al op die geenen, die „ zich, tot nog toe, tegen de poogingen „ des Volks, en der beste Regenten verzet hebben.

„ En, zo 'er onverhoopt onder U Ed. „ Gr. Agtb. nog mogten gevonden worden, welken zouden kunnen weigeren „ gehoor te geeven aan onze begeerten, „ verzoeken wy de zodanigen, met allen „ ernst, liever den hun toevertrouwden „ Post van Regent, uit eigen beweeging, „ te willen nederleggen, dan dat zy, door „ hunne halstarrigheid, het Volk doen besluiten, om hun tot den Kring te doen „ wederkeeren, waar uit zy tot den Eerepost van Regent verkoozen zyn.

„ Terwyl wy daar en tegen, ten aanhooren van een Alweetend God, welmeenend belooven, dat wy die geenen „ van U Ed. Gr. Agtb. die zich met de „ daad Voorstanders betoonen van 's Volks „ dierbaare Voorregten, als onze Vaders „ beschouwen zullen, met eene opregte „ toegenegenheid agtervolgen, en hun, „ (is 't nood) met de wapenen in de vuisten, als Mannen van Eer, tegen allen

„ aan-

„ aanval verdeedigen; ja dat wy liever ons „ leeven gewillig voor hun zullen opoffe„ ren, dan dat wy gedoogen zouden, dat „ zy, in hunne Persoonen of Goederen, „ van wie het ook zyn mogt, immer be„ nadeeld wierden (*)."

Welk eene uitwerking dit baart.

Eene taal geschikt om 't hart der Patriottische Regenten te styven; maar dat der andere Partye te verschrikken. Dit laatste schynt nogthans het geval van eenige *Dordrechtsche* Regenten niet geweest te hebben; althans wy vinden opgetekend, dat deeze nadruklyke Verklaaring naauwlyks in den Oudraad geleezen was, of eenige Regenten, wel verre van door dezelve getroffen te zyn, toonden daadlyk hoe weinig indruks zulks op hunne harten maakte, door het gedrag der *Dordrechtsche* Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge in de zaak van *Rotterdam*, wegens het aanneemen der nieuwe Afgevaardigden, niet alleen af te keuren; maar zelfs, naar ouder gewoonte, eene sterke Tegenverklaaring in de Besluiten des Raads te laaten aantekenen (†).

De *Dordrechtenaars* trekken uit tegen Oproerigen in den omtrek.

Terwyl de *Dordrechtenaars* voor geene andere Stedelingen behoefden te wyken in na *Utrecht*, *Woerden*, en andere Plaatzen te trekken, kreeg hun dapperheid een steun, toen de Oudraad besloot aan ieder der drie Schutteryen, twee Metaalen Drieponders ten geschenke te geeven. Deeze kwamen hun

(*) *N. Nederl. Jaarb* 1787. bl 625 633.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 824.

XLVI. BOEK. — 1787.

hun welhaast te ſtade. —— Meermaalen hebben wy de *Dordrechtſche* Burgers volyverig gezien, om ook, in den omtrek, oproerig geweld te bedwingen (*). Dit was thans weder het geval.

Oproerigheden in *Oud Beyerland.*

In den omtrek van *Dordrecht* bleef de Prinsgezinde Party heftig woelen. Zulks greep inzonderheid plaats in *Oud Beyerland*, waar men Verzoekſchriften tekende, vol betuigingen, dat men met de Regeering, zo als die zints ruim dertig Jaaren geſteld geweest was, zich geheel te vrede hieldt. Zy vonden tegenkanting by het Genootſchap van Wapenhandel daar ter Plaatze. Hier uit reezen opſchuddingen. De Voorſtanders van *Oranje* zich van hunne Medeburgeren de wet niet willende laaten voorſchryven, ſtelden zich tegen het Genootſchap in de weere, en ontwapenden 't zelve. By welke ſchermutzelingen, de wederzydſche wrok tot verregaande gewelddaadigheden overſloeg.

Beſluit der *Dordrechtenaaren* om derwaards te trekken.

Te midden van Hooimaand ontving de Krygsraad der drie vereenigde Schutteryen te *Dordrecht*, door twee Booden de tyding, dat men op verſcheide Dorpen de hevigſte beweegingen van Oproer beſpeurde. Oranjevlaggen van Molens en Toorens uitgeſtooken, dienden tot leuzen. Meer bepaald kreeg men kundſchap, dat op *Oud Beyerland* Geweld en Plundering reeds werklyk de handen repten, en de Patriotten het onderſpit delfden.

De

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VII. D. bl. 306.

De Krygsraad, aan Stads Voorzittenden Burgemeester van deeze berigten kennis gegeeven hebbende, verzogt het Defensieweezen van *Dordrecht* te laaten beleggen. Dit in aller yl op 't Raadhuis vergaderd zynde gaven de Heeren J. DEKKER en D. CRANS hun voorneemen te verstaan, om met eenige Manschap, onder bevel van den eerstgenoemden, uit te trekken; ten einde het Oproer te stuiten, en de Plundering in *Oud Beyerland* te doen ophouden: ten welken einde zy twee der zes Veldstukken, dien dag juist aangekomen, verzogten.

XLVI. BOEK.

1787.

Optocht en Verrigtingen.

Naa deeze vergunning, maakten zy de noodige toebereidzels, en trokken 's nagts over twaalf uuren uit. Vroegtydig op *'s Gravendeel* gekomen, vonden zy het Genootschap onder de wapenen, met den Schout en Secretaris KLUIT aan 't hoofd. Te *Myns Heeren Land* verstonden zy, met meer omstandigheden, de waarheid, dat op *Oud Beyerland* alles in rep en roere was. — In 't gezigt van dat Dorp, tusschen zeven en acht uuren genaderd, schaarde zich de *Dordrechtsche* Manschap in Slagorde, en dekte het Geschut. Men begon eerlang den aanval. Eenige Voorvegters uit het Dorp, verciers met *Oranje*, gewapend met Sabels en Messen, kwamen op de *Dordrechtenaars* aantrekken; doch werden welhaast ontwapend en aan het Kanon vastgemaakt. Deeze schermutzeling werd van veel ernstiger gevolgen. Uit *Oud Beyerland* schoot men op de *Dordrechtsche* Burgers, die het, van hunnen kant, met Pe-

XXVI. BOEK. 1787.

lottons beantwoordden. Het schieten uit alle hoeken van het Dorp, als mede uit verscheide Huizen, nam hand over hand toe. Hier op besloot de Aanvoerder der Burgermagt het Geschut te ontdekken, en hetzelve los te branden. Dit hevig vuur, door klein Geweer ondersteund, deedt de aandringende verwoede menigte te rugge deinzen, en, in 't einde, met agterlaating van eenige dooden, door zommigen op zes gerekend, terwyl men een aantal gekwetsten telde.

Naa dit treffen, tusschen Burger en Burger, een deerlyk schouwspel voorwaar! rukten de *Dordrechtenaars*, die één gekwetsten bekomen hadden, voort, en plantten het Kanon over de Haven van het Dorp. De Patriottische Dorpelingen, die, in den wederstand tegen hunne Mededorpelingen, te kort geschooten, ontwapend en gevlugt waren, kwamen daar op uit hunne schuilplaatzen te voorschyn, en vereenigden zich met die te hunner verlossinge uitgetrokken, en tegen hunne Party zo fel in de weere waren. Zy bleeven niet in gebreeke om de Huizen hunner voornaamste Tegenstanderen aan te wyzen. Een gedeelte deezer door de *Dordrechtenaaren* opgeligt en gevangen zynde, bezogt men ook de Oranje-Societeit van dat Dorp, en vondt, nevens een groot aantal Geweeren en Krygsvoorraad, ook eenig Geld en Papieren, 't welk men buit maakte.

Van *Schiedam* kwamen ook eenige Manschappen toeschieten. Dan, by hunne aankomst,

komst, was het geweld reeds gedempt. Nogthans waren deezen niet te vergeefsch uitgetoogen: dewyl zy te *Rhoon*, eenige Boeren, welke aldaar, op het kleppen van de Klok, mede op de been geraakt waren, met voorneemen om de Plunderaars te helpen, gevat en na *Schiedam* opgebragt hadden.

XLVII. BOEK.

1787.

De *Dordrechtsche* Manschap kwam 's avonds ten elf uuren, onder het licht van flambouwen, en eene algemeene toejuiging binnen. De vervoering der veroverde Goederen na het Raadhuis, op een daar toe geschikte wagen, ging vervolgens met veel omslags en vertoons toe, in tegenwoordigheid van Schout en Geregte van *Oud Beyerland*. Ruim dertig Gevangenen werden in een Schip na *Dordrecht* opgezonden, en nog eenige anderen kwamen, van tyd tot tyd, derwaards en in hegtenis.

Wederkomst met gevangene *Oud Beyerlanders*.

Op de Dorpen des Eilands *Overflakke*, in de *Wilmstad*, de *Klundert*, in de *Fynaard*, te *Dirksland*, en elders in dien omtrek, zouden de *Dordrechtenaars* veel werks gevonden hebben tegen de daar heevige beweegingen van plunderingen en mishandelingen der Patriotten. Doch hunne magt was te klein om zo veel te omvatten, te meer, daar zy, behalven andere uittochten, na *Woerden* en *Utrecht*, gestadig een aantal Schutters en Kanonniers te *Loevestein* hielden.

Geheel lieten zy het, egter, by voorgemelden uittocht na *Oud Beyerland* niet steeken. Behalven eene Bezending van Gewa-

Verdere Uittochten, en Ontwa-

XLVI BOEK. — 1787 wapende Manschap in Hooimaand na *Werkendam*, waar zy een Heelmeester, VAN DYK geheeten, 's nagts uit zyn Bedde ligtten, met zyne Papieren na *Dordrecht* overbragten en in bewaaring plaatsten: dewyl deezen Man naaging, dat hy een Verzoekschrift ter handhaaving der Oranje-regeering ter tekening gelegd, zelve getekend hadt, en anderen getragt ter tekening over te haalen — behalven deeze deeden de Gewapende *Dordrechtenaars*, in Herfstmaand, eenen nog veel gerugtsverwekkenden Uittocht. Niet minder dan honderd tachtig Schutters, met twee Veldstukken en twee en twintig Kanonniers, trokken den elfden der gemelde Maand ter Stad uit. Derzelver bestemming werd geheim gehouden. Hier toe hadt zich ieder Schutter in de Vergadering op zyn Schutterseed verbonden. Doch wanneer de uitgetoogen Manschap den volgenden dag 's avonds by flambouwenlicht weder binnen trok, bleek dat zy niet vrugteloos of om eene kleinigheid uitgeweest waren. Dit toonden drie opgehoopte Boeren-wagens met Geweeren, en drie Prinsevlaggen. De uitgetoogen Manschap hadt zich op zekere hoogte gesmaldeeld, en de Boeren in de *Alblasserwaard*, als mede aan den *Bout* by *Gornichem*, *Hardinxveld*, *Werkendam*, *Giessendam*, *Sliedregt*, *Papendrecht* en meer Plaatzen, ontwapend.

Ontwapeningen der Landlieden.

Oogmerk deezer Uittochten.

Behalven dat de *Dordrechtsche* Burgers, door deeze en mindere Uittochten, het klein getal van Patriotten, op de meeste dee-

deezer om hun liggende Plaatzen, uit den druk hielp, of voorkwam dat zy niet wel verdrukt konden worden door de veel grootere meerderheid van Oranjegezinden in dien omtrek, willen zommigen, dat men bedoelde voor te komen, het vereenigen dier Landlieden, om, by de eene of andere gunstige aanblik voor hunne Partye, de Stad *Dordrecht*, te bezoeken.

XLVI. BOEK. — 1787.

Sterke voorzorg te *Dordrecht* tegen Oproerigheid en Plundering.

Wat hier van weezen moge, de *Dordrechtsche* Regeering, bedugt voor Oproer en Geweld in de Stad en op Stads Grondgebied, liet daar tegen eene allersterkste Afkondiging doen met het begin van Hooimaand. By dezelve gaven zy den Burgeren en Ingezetenen volkomen vryheid, om, ingevalle van plunderzieken aanval op hunne Huizen of Goederen, gebruik te maaken van het Regt van Zelfverdeediging, zonder met kwetzen, of dooden der Geweldenaaren, iets te verbeuren. — Desgelyks kreegen de Officieren der Burgercompagnien en Schutteryen de uitgestrekste volmagt ter dempinge van Oproer en stuiting van Geweld; en wanneer het, langs den gewoonen weg van het in verzekering neemen der Daaderen niet mogt kunnen gestuit worden, 't zelve onmiddelyk met Geweld te keer te gaan, zonder aanspraakelyk te weezen, wegens het kwetzen of dooden dier tegenstanderen (*).

(*) *Verzameling van Stukken* by J. A. DE CHALMOT XXII. D. bl. 173.

XLVI. BOEK. 1787. Gesteldheid te dier Stede by de aannadering der *Pruisen.*

Onder zo veel woelens, stryds en voorzorgs, naderde *Dordrecht* de Omwenteling, welke te dier Stede een zwaaren schok gaf. De ongeloovigheid in de komst der *Pruisen* moest wyken, op de veelvuldige Vlugtelingen, die uit reeds door dit Krygsvolk vermeesterde Steden en Plaatzen te deezer Stede kwamen. De uiterste verslaagenheid, door geene tegenredenen op te beuren, was er het gevolg van. Aangeboden hulp van derwaards gevlugte Patriotten werd, naa veel en hoogloopend twisten, van de hand geweezen. Inmiddels kwamen de *Dordrechtsche* Burgers in de wapenen. Aan den *Rietdyk*, de eenige plaats, waar het sterk omwaterd *Dordrecht*, kan genaderd worden, waren Batteryen opgeworpen, met geschut beplant. Men sloot de Stadspoorten van die zyde en het Ronden gaan.

Dordrecht in haat by den Hertog VAN BRUNSWYK.

De Hertog VAN BRUNSWYK hadt het inneemen van *Dordrecht* aan den Capitein VAN WINSINGERODE toevertrouwd, die op zyn weg derwaards, de Patriotten, die zich, uit weerwraak, op den hertocht, aan zwaare plunderingen gezegd worden schuldig gemaakt te hebben, zo veelen hy 'er kon krygen, hadt doen vatten, en gestreng kastyden. *Dordrecht* was zeer in haat, by den Hertog, bekend voor den zetel der yverigste Patriotten, en een Stad, die, door den invloed van haaren Pensionaris DE GYZELAAR, niet weinig hadt toegebragt om de gedaane Eischen zyner *Pruissische* Majesteit te verwerpen.

On-

Onder den weg nam dit Legerhoofd twee Schepen op de *Merwe*, die een gedeelte der Bezettinge van *Gornichem* ingescheept hadden; doch door het bekomen van eenige schade *Dordrecht* niet hadden kunnen bereiken. Deeze verlaatene Vaartuigen, waar in zy eenige stukken yzeren Geschut vonden, als mede twee anderen met Kruid gelaaden, waren gereede pryzen. De *Hollandsche* Capitein D'ANKERS, die de ligging van *Dordrecht* zeer wel kende, hadt last om WINSINGERODE in de tocht op *Dordrecht* te helpen. De *Pruissen* zetten zich tegen over de gemelde *Rietdyker Poort*, waar men blyk van beoogden tegenweer vondt. WINSINGERODE nadert de Stad.

Vervolgens deedt de Capitein WINSINGERODE den Trommel slaan om *Dordrecht* ter overgaave op te eischen. Op het geluid van den *Pruissischen* Trom klom een aantal Volks in de Schuiten, om by deezen te komen: en was derzelver menigte zo groot, dat de Krygsbevelhebber het niet geraaden vondt ze allen te ontvangen. Alleen hieldt hy eenige Vaartuigen, ten middel om de Stad aan te vallen, ingevalle zy zich niet wilde overgeeven. De Capitein belastte de Inwoonders, aan de Magistraat te verklaaren, dat de Hertog hem gezonden hadt om *Dordrecht* in te neemen; dat, byaldien de Stad zich gewillig onderwierp, dezelve geen leed zou wedervaaren; dat hy de Brenger was van een Brief des Hertogs voor de Regeering, en wagtte dat dezelve zou worden afgehaald. De Magi- Eischt dezelve op.

XLVI. BOEK. —— 1787. ſtraat liet denzelven vraagen, en kreeg de Boode ook mondlyken last, dat men de Orde in de Stad te herſtellen, en de Poorten den *Pruisſen* te openen hadt, wilde men geene vyandlyke behandeling afwagten.

Groote ontſteltenis en verwarring in de Stad. Middelerwyl was alles binnen *Dordrecht* in de grootſte ontſteltenisſe en opſchudding. Veelen pakten hunne goederen, maakten zich ter vlugt gereed, eenigen vingen die werklyk aan: terwyl anderen zich met Oranjelint vercierden, en een dag vol vrolykheids te gemoete zagen uit een Ommekeer, veelen hunner Medeburgeren zo grievend. Ten blyk dat men geen wederſtand zou bieden, werden de Uitleggers en de Batteryen verlaaten, de laatſte in aller yl door de Gemeente geſlecht. —— Eenige Heeren uit den Oudraad begaven zich na den *Rietdyk*, werwaards de Schutters mede optrokken. Eene groote menigte Volks, der Oranjepartye toegedaan, was ook daar verzameld. De blykbaar zeer onrustige Menigte zogten die Regeeringsleden in kalmte te brengen, met de woorden *Mannen weest gerust!* Dit verwekte een luidrugtig en herhaald *Hoezee!* Eenigen der gewapende Schutteren, dit voor een Oproerkreet houdende, gaven vuur, dat vyf Perſoonen het leeven kostte, en eenigen kwetſte. Een Bakker, daar omtrent woonende, ſchoot uit zyn venſter onder den hoop, die daar op ten diens huize indrong, en deezen Man dermaate mishandelde, dat hy 'er het leeven by inſchoot. Geen verzamelen der gewapende Burgeren volgde op het ſlaan van alarm;

de

de meeste Officieren waren reeds ter Stad uitgeweeken. XLVI. BOEK. —— 1787.

Naa een beraadslaaging der Regeeringe, op den ontvangen Brief en mondelinge Boodschap, kwam dezelve overeen, om de Stad aan de *Pruissen* over te geeven, en iemand tot den Capitein WINSINGERODE af te zenden. De avond viel reeds, toen deeze by dit Legerhoofd kwam, met de boodschap, dat *Dordrecht* hem de Poorten zou openen, en de Stadsregeering Afgevaardigden zenden, om het Verdrag der Overgave op te stellen. Deeze Bezending bestondt uit zes Persoonen, met HUGO REPELAAR, bekend voor der Oranjepartye toegedaan, aan 't hoofd. Het liep tot negen uuren in den avond eer men dit werk aanving, en tot één uur over middernagt eer de Daadiging getekend was (*). Besluit om de Stad over te geeven.

Zo dra het Verdrag der Overgaave getekend was, verzogten de Afgevaardigden den Binnenkomst der *Pruissen*.

(*) De Artykelen van Capitulatie, op welke de Stad *Dordrecht* toestondt om Garnisoen van zyne *Pruissische* Majesteit in te neemen, zyn zonderling genoeg om aan den voet deezes blads gemeld te worden.

Art. I. Dat de Stad zal blyven onder de Souvereiniteit van de Staaten van *Holland*.	Ik bemoei my daar niet mede.
II. Dat het Garnisoen niet te groot zal zyn.	Toegestaan.
III. Dat de Stad in 't bezit van alle haare Privilegien blyven zal.	Toegestaan.

XLVI. BOEK. 1787. den Capitein WINSINGENRODE, dat hy, 's anderen daags, met eenig Krygsvolk in de Stad zou komen. Hy deedt zulks onder een aanhoudend geroep *Vivat de Koning van Pruisſen! Vivat Oranje!* De Huzaaren binnen gereeden doorkruisten de Straaten, en

IV. Dat de Regeering en alle Amptenaars in Functie blyven zullen.	Toegeſtaan, gedurende myn verblyf en tot dat Z. D. H. VAN BRUNSWYK 't anders zal goedvinden.
V. Dat de Belastingen ten voordeele van de Stad geboeven worden.	Dit ſtaat niet aan my.
VI. Het Geſchut en de Krygsbehoefſten, behoorende aan de Algemeene Staaten zullen derzelver eigendom blyven.	Tot dat de Hertog komt.
VII. Men maakt ſtaat dat de Troepen eene gezette Krygstugt zullen bewaaren, en zorgen dat de Burgers in en rondom *Dordrecht* geen ſchade lyden aan Leeven of Bezittingen	Toegeſtaan.
VIII. Dat de Troepen gebruikt zullen worden tegen allen, welke de Rust willen ſtooren, 't zy Burgers of Huislieden.	Toegeſtaan.
IX. Dat ieder de Stad vry zal mogen in en uitgaan.	Toegeſtaan.
X. Dat de Scheepvaard onbelemmerd blyve.	Toegeſtaan, en men zal de Schippers eene Inſtructie geeven ter voorkoming van Deſertie.

XI.

ën riepen de Burgers toe, dat niemand, wilde hy niet in stukken gehouwen worden, zich onder de wapenen zou vertoonen, dat ieder zich stil zou hebben te gedraagen, en dat de minste wanorde met den dood zou gestraft worden. — Ontelbaar was de menigte op straaten vergaderd, en het geraas zo groot, dat de Huzaaren veel moeite hadden het te stillen. Deeze veelvuldig-

XI. In geval men te *Gorkum* eenige Kryggevangenen mogt gemaakt hebben, die Burgers van *Dordrecht* zyn, verzoekt men dat ze vry gegeeven worden.	Ik zal myn best doen by Z. D. H. De Regeering zal van haaren kant, 't zelve doen, om van de Straf te bevryden, die gevangen zitten om de zaak van *Oranje*, bovenal die van *Oud Beyerland* en *Werkendam*.
XII. Men verzoekt, dat de Burgery haare wapenen behoude, onder eene plegtige verklaaring dat 'er geen gebruik van gemaakt zal worden tegen de Troepen; maar in tegendeel tot bewaaring der Publieke Rust.	Alle Gewapenden moeten, zonder onderscheid, de Wapenen terstond nederleggen; naamlyk, de Oude Burgery ontdoet zich alleen van scherpe Patroonen en van de Bajonetten; maar de Nieuwe Burgery, *Schuttery* genaamd, zal terstond haare Wapenen op 't Stadhuis brengen. Deezen avond kunnen ze nog aan den Doele blyven; maar morgen moeten ze op 't Stadhuis gebragt worden.
XIII. Men verzoekt op het ernstigste om Schildwagten voor de Stads-comptoiren en de Bank.	Toegestaan.

XLVI. BOEK. — 1787. digheid van Volk werd voor geen gering gedeelte veroorzaakt, door de menigte der Dorpelingen, derwaards toegevloeid, in de hoop om zich te wreeken op de Patriotten, wegens de ontwapeningen en te onderbrengingen van hunne Party, gelyk wy verhaald hebben, op veele Dorpen in de nabuurschap aangericht. Doch zy vonden zich in die verwagting bedroogen.

Overgave. De geheele Regeering was op het Stadhuis vergaderd en ging den Capitein WINSINGERODE te gemoet, verzekerd dat diens bevelen stipt zouden worden nagekomen. De Burgers werden ontwapend en de verdagte Huizen onderzogt. Men bragt de Wapenen op het Stadhuis, en overhandigde aan den *Pruisfischen* Capitein de Sleutels der Stad, van het Arzenaal en de Magazynen. — Naar 's Hertogs bevel werden de Arzenaalen stipt bewaakt: en vervolgens de wapenen, die uitwyzens het merk, *Holland* toebehoorden, zo hier als elders, voor goeden Prys verklaard en na *Wezel* opgezonden. — Groot en luidrugtig waren de Vreugdebetooningen in het op den twintigsten 's avonds verlichte en met Eereboogen opgevulde *Dordrecht*.

Slaaking der gevangen Oranjegezinden. Ingevolge van het XI. Artykel des Verdrags, werd de *Werkendamsche* Heelmeester VAN DYK ontslaagen, en met een koets aan den *Rietdyk* gebragt. — Het aantal van *Oud Beyerlandsche* Boeren, wier Regtsgeding aangevangen, en tegen zommigen van welken reeds eisch van Straffe door den Bailjuw gedaan was, uit dien zelfden hoof-

hoofde, op vrye voeten gesteld, keerden, wegens deezen voor hun zo gunstigen lotwissel hoogst verblyd, niet weinig met het toenmaalig zegeteken van Oranjelinten vercierd, te rugge.

XLVI. BOEK. — 1787.

Gouda behoorde tot de Steden, waar de Patriots- en Oranje-gezindheid by de Regeering soms elkander opwoogen. Waar de Wapenhandel nu eens sterk begunstigd, dan weder flauw ondersteund werd (*). Thans deelde het Vrycorps deezer Stad in de algemeene uittochten.

Hoe het te *Gouda* gesteld was.

Byzonder sterk en de gesteldheid van *Gouda* afschetzende is de Verklaaring, welke deeze *Goudasche* Manschap deedt, toen dezelve onder het Geleide van den Commandant C. J. DE LANGE VAN WYNGAARDEN, op aanzoek der Commissie van *Woerden*, in Zomermaand gereed stondt uit te trekken. Zy laaten zich dus hooren. —

Afscheid der uittrekkende *Gouwenaaren* van de Regeering.

„ Edele Groot Agtb. Heeren! Wy vinden
„ ons in de indispensabele noodzaaklykheid
„ tot kennis van U Ed. Groot Agtb. te
„ moeten brengen, dat wy, in de hoeda-
„ nigheid van Leden van het Wapenge-
„ nootschap EENDRAGT MAAKT MAGT
„ hebben ontvangen, eene Missive van
„ Heeren Gecommitteerden van de Ed. Gr.
„ Mog. Heeren Staaten van *Holland* en
„ *Westfriesland*, ter Defensie van deeze
„ Provincie en van de Stad van *Utrecht*,
„ gedagtekend *Woerden* den negentienden
„ deezer, waar by hun Ed. Mog. ons
„ rang-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 88.

„ rangschikkende onder die braave en Ge„ wapende Burgeryen, aan welke het Va„ derland reeds zo veel te danken heeft, „ en hun verzoek by dat van de Com„ missie der Gewapende Burgercorps voe„ gende, ons ernstig exhorteeren, van zeer „ spoedig, met zo veel Manschap uit ons „ Corps, als mogelyk is, op te komen. „ Zy wyzen ons tot het bezef onzer duu„ re verpligting, en tot de te verwagten „ uitkomst van onzen yver en moed, tot „ de behoorelyke Belooning, die een waar „ Vaderlander van zyne aangewende moei„ tens zal ondervinden.

„ Wy moeten zeggen, Ed. Gr. Agtb. „ Heeren! dat dus geroepen te worden, „ van wegen de Vaderen des Vaderlands, „ tot den Optocht te besluiten, dat besluit „ oogenbliklyk werkstellig te maaken, by „ ons eene en dezelfde zaak was. — Wy „ staan dus gereed, Ed. Gr. Agtb. Hee„ ren! toe te vliegen waar de Nood ons „ roept, 't zy binnen, 't zy buiten deeze „ Provincie. — Wy stellen onze Persoo„ nen, tot behoud der gemeene zaak, „ ter dispositie van die hoogstaanzienlyke „ Deputatie. — Wy moeten ons thans „ afrukken van Vrouwen, Kinderen, Naast„ bestaanden, Eigendommen en Bezittin„ gen, om dat alles voor den dienst van het „ Vaderland zwigten moet. — Wy be„ velen U derhalven, Ed. Gr. Agtb. Hee„ ren! die dierbaare Panden. Zorgt en „ blyft zorgen voor de rust en veiligheid „ deezer Stad, op dat aan dezelve, geduu-

„ ren-

„ rende ons afzyn, van de Slaaven der XLVI.
„ Heerschzugt, of hunnen veragtlyken BOEK.
„ Aanhang, geen leed worde aangedaan. ——
„ Hier door zal onze yver en moed te 1787.
„ meer worden aangevuurd tot de bevordering van 's Lands welzyn.

„ Wy insteeren met dat gevoel, 't geen „ waare Vaderlanders en Egtgenooten omtrent hunne dierbaarste Panden moet bezielen, dat U Ed. Agtb. voorkomen, „ dat eenig leed gedreigd, of daadlyk gepleegd worde, aan die Persoonen, die „ Goederen, welke wy, voor eenigen tyd, „ moeten verlaaten, of ook in 't byzonder „ aan die braave Regenten en Stadgenooten, welken met ons op de zelfde wys „ over den Politieken toestand van ons „ Vaderland denken, en dat wy nimmer „ ongelukkig mogen ondervinden, dat wy „ aan de agtloosheid of menagement van „ U Ed. Gr. Agtb. voor geweldzoekende „ en onderneemende Lieden, te wyten zouden hebben, de onbehoorlykheden, die „ aan voorgemelde dierbaarste Panden mogten zyn gepleegd; op dat, by onze terugkomst, de getergde woede van Lieden, die 's Lands Vyand te gemoet durven trekken, en te keer gaan, niet uitberste tot eene geduchte wederwraak, „ die de rampzaligste gevolgen voor de „ Bewerkers en Begunstigers van bovengemelde Violentie zou naa zich sleepen!" —— Wy hebben deeze Uitgetrokkenen by de *Goejanverwelle Sluis* ontmoet, waar zy een der hoofdrollen speelden in

XLVI. BOEK. 1787. in het aanhouden der Prinsesse. Eenigen tyd daar naa deedt het van daar een uitstap na *Haastrecht*, en ontwapende het *Oranjecorps*.

Strydige Verzoekschriften der Patriottische en der andere Party. De Patriottische Party binnen deeze Stad trok zich de zaaken van 's Lands Regeering aan. Dit bleek inzonderheid toen een gedeelte des Krygsraads en der Burgerye de Vroedschap, in 't laatst van Grasmaand, aanging met te verzoeken dat hun Ed. Agtb. geliefden mede te werken, —— *Voor eerst*, dat de Magistraatsbestelling te *Rotterdam*, niet door den Prins, maar door hun Ed. Gr. Mog. geschiedde; —— *Ten tweeden*, dat de Vroedschap dier Stad van vier en twintig tot veertig vermeerderd mogt worden; —— En *ten derden*, dat de *Goudasche* Regeering haare Goedkeuring gave aan de Regeeringsveranderingen te *Amsterdam* en *Rotterdam* in deeze Maand tot stand gebragt. —— Met deeze Verzoeken, ingediend door eene Commissie, begeleid van Gewapende Burgers en Genootschapsleden, die het Stadhuis bezette, vondt zich de Vroedschap niet weinig verlegen: te meer, daar bykans ten zelfden tyde, eenige Gecommitteerden uit het anders denkend gedeelte der Burgerye; doch zonder statie, en zonder wapenen, met een Tegen-verzoekschrift verscheen.

Eene gedeeltlyke inwilliging aan de Patriotten. De raadpleegingen, 's voormiddags reeds begonnen, want de Vroedschap was ten negen uuren, toen de optocht tot geleide van de Bezending eenen aanvang nam, vergaderd, duurden tot in den agtermiddag

eer

eer de van ongeduld brandenden iets van den uitslag vernamen, en dit betrof alleen het eerste Lid, 't welk toegestaan werd. — Het leed tot 's avonds om negen uuren, toen mèn vernam, dat het tweede Lid afgeweezen was —— en men moest tot over elf uuren in den nagt verbeiden eer men berigt kreeg van het Vroedschapsbesluit om de zaak van *Amsterdam* en *Rotterdam* over te neemen.

Deeze voldoet niet. Nadere aandrang.

Gansch onvoldaan over de weigering van een der gedaane Verzoeken, leeverden zy eene Tegenverklaaring in, met vermelding, dat zy, ingevolge van de verpligting, welke het Eerste Artykel der *Unie van Utrecht* hun oplag, des goedvindende, zodanige stappen tegen dit Besluit zouden te werk stellen als zy vermeenden, tot voldoening aan hun pligt, te moeten doen. — De eisch dat deeze Tegenverklaaring in de Vroedschaps Aantekeningen zou worden ingeschreeven, werd ingewilligd; en het Verzoek der andere Burgeren ter zyde gelegd.

Vroedschaps Besluit wegens de *Rotterdamsche* Afgevaardigden.

Wanneer op den volgenden dag 's avonds de Afgevaardigden ter Dagvaard onverwagt t'huis kwamen, verspreidde zich welhaast de maare, dat 'er tweeërlei Gedeputeerden van *Rotterdam* ter Staatsvergaderinge verscheenen waren, en dat de Stem van *Gouda* zou moeten beslissen of het Credentiaal der oude Raaden zou gelden, dan of het nieuwe, door den tegenwoordigen Raad verleend, moest erkend worden. Naa eene Avond-raadpleeging hier over gehouden,

XLVI. BOEK. — 1787.

werd bekend, dat met veertien tegen zeven stemmen het besluit genomen was, om de Afgevaardigden te gelasten, dat zy, zonder zich tot de hoofdzaak in te laaten, het nieuwe Credentiaal der *Rotterdamsche* Afgevaardigden zouden aanneemen, en het oude verwerpen (*). —— Dit gaf eenige gerustftelling.

Geconstitueerden daar aangesteld. Om, gelyk in veele andere Steden Zaakbezorgers der Burgerye te hebben, koos men te *Gouda*, met den aanvang van Zomermaand de Heeren W. VAN DER WACHT, PH. POLYN, A. P. ELSNERUS, C. VERZYL en J. VAN HOUTEN. De zaak der Patriottische Party scheen dus toe te neemen, en meer sterkte te krygen; maar was zulks kortstondig.

Hoe de Omwenteling aldaar bewerkt. Binnen *Gouda*, waar verre het grootste gedeelte der Inwoonderen aan den Stadhouder verkleefd was, en des veelvuldige blyken gegeeven hadt, stak de menigte, op het hooren der Aannaderinge van de *Pruissische* Krygsmagt, den een tyd lang nedergeboogen hals omhoog. —— De Vroedschap DEKKER stelde zich aan 't hoofd en bewerkte, in korten tyd, de by zyne Party lang gewenschte Omwenteling.

Vergezeld van veel Geweld en Plunderings. In eene Stad, zo vol Gepeupel als *Gouda*, 't welk wel bedwongen, maar geenzins van Oranjegezindheid veranderd was, kon men niet anders verwagten, dan hoogloopende opschuddingen, aangelegd om him-

(*) Zie dit geval in 't breede in onze *Vaderl. Hist.* hier boven bl. 165.

hunne Party te vernederen, en den smaad welke 't zelve zich geduurende eenige jaaren aangedaan oordeelde, met woeker van wraak betaald te zetten. —— De hollende losbandigheid woedde tegen de Patriotten, met uitgelaaten geweld van plunderen en mishandelen. Geen Patriot was zyns leevens veilig; althans de Regeering durfde 'er niet voor instaan.

XLVI. BOEK. —— 1787.

De Regeering durft geene verzekering van Lyfsveiligheid aan J. BLAUW geeven.

Van dit laatste, 't welk toont, hoe bysterhoog het te *Gouda* moet geloopen hebben, vinden wy een aller overtuigendst bewys in eene Briefwisseling tusschen den Heer JACOBUS BLAUW, Raad in de Vroedschap en Collonel der Burgery, en de Regeering der Stad *Gouda*, in dat tydsgewrichte. De Heer BLAUW hadt zich, den zestienden van Herfstmaand, na *Amsterdam* begeeven. Van zyn verblyf te dier Stede gaf hy de Regeering te *Gouda* de weete, by eenen Brieve haar door een buitengewoonen Boode, op den negentienden, toegeschikt. In deezen betuigt hebbende, dat hy, met de grootste aandoening en niet minder verontwaardiging, vernomen hadt, dat de Stad *Gouda*, waar de Burgery, omtrent de Staatsgeschillen, steeds de gemaatigdste beginzels aan den dag gelegd hadt, mede het droevig lot hadt moeten ondergaan om door Moord en Plundering haare vreedzaame bezittingen te zien ontrusten; dat volgens de loopende gerugten, de zaaken te dier Stede tot die hoogte waren gekomen, dat woest en openbaar geweld daar volkomen den meester speelde. —— Hy vondt

XLVI. BOEK. — 1787. zich, te dier oorzaake, verpligt, der Regeeringe verslag te geeven van zyn vertrek na *Amsterdam*, op een tydstip, waar in hy niet hadt kunnen voorzien, 't geen thans, tot zyn leedweezen, geschied was; met betuiging van zyne smerte, dat hy zich by de uitbarsting des Oproers niet in de Stad *Gouda* hadt bevonden, om onder GODS Zegen, met de Regeering de handen in één te slaan, ten einde het Geweld paal en perk te stellen. — „ Ik ben," dus luidt woordlyk zyne Verklaaring, „ als nog bereid myn Leeven voor myne goede en „ braave Burgery op te zetten, zo ik slegts „ eenige verzekering heb, dat ik ten minsten op eene veilige wyze in de Stad „ zal kunnen komen, en de Situatie daar „ toe eenige aanleiding geeve. Ik verzoek dus door U Ed. Gr. Agtb. ondergt te worden, hoedanig de staat der „ zaaken is, en of U Ed. Gr. Agtb. raadzaam oordeelen, dat ik my na *Gouda* „ begeeve. Ik verlaat my op de goede „ trouw van U Ed. Gr. Agtb. en herhaal, „ dat ik bereid ben te retourneeren, zo „ ik iets kan contribueeren, al was het „ met opoffering van myne eigene veiligheid, om U Ed. Gr. Agtb. in derzelver heilzaame poogingen te ondersteunen."

De Magistraat van *Gouda* liet den Heer BLAUW, met dien zelfden buitengewoonen Boode, ten eigen dage, een antwoord toekomen, waar in zy, naa hunne verwondering betuigd te hebben over het afweezen des Collonels, in zulk eene hachlyke omstan-

ſtandigheid, zonder eenige voorafgaande kennisgeeving, met ronde woorden verklaart; „ het Oproer binnen deeze Stad „ heeft reeds zo veele akelige gevolgen „ gehad, en ze zyn nog zodanig, dat wy „ het einde daar van niet kunnen vooruit„ zien; dus U Ed. Geſtr. zelfs kunt be„ grypen, dat wy ons in geene Situatie „ bevinden om eenige Verzekering omtrent „ Perſooneele Veiligheid te geeven." XLVI. BOEK. —— 1787.

In wederantwoord op dit ſchryven gaf de Heer BLAUW de *Goudaſche* Magiſtraat te kennen, het niet te kunnen ontveinzen, hoe het hem ten ſterkſten getroffen hadt, dat eene Regeering, in eene *Hollandſche* Stad, zich genooddrongen vondt een dergelyk antwoord aan een hunner Medéregenten te moeten geeven. —— Hy verdeedigt zich, wegens zyne afweezigheid, en hoe 'er geen reden was om hem te verdenken, dat hy met oogmerk de Stad, in dat tydsgewrigte, zou verlaaten hebben. Naa dankzegging aan de Magiſtraat, wegens hun edelmoedig en menschlievend voor de vuist ſchryven, dat 'er geene Verzekering voor Perſooneele Veiligheid kon gegeeven worden, vaart hy woordlyk in deezer voege voort. „ De redenen van „ myne verdere afweezigheid beſchouw ik „ dus alleszins wettig, en vermeen ook „ aan my en myne Familie ſchuldig te „ weezen, niet te retourneeren vóór en „ aleer ik, van wegen U Ed. Gr. Agtb. „ geinformeerd worde, dat ik veilig in de „ Stad kan komen, en zonder eenige be-

 „ lem-

XLVI. BOEK. 1787. „ lemmering in de functien van myne Be„ dieningen kan treeden." —— Ten slot zyne Vrouw en Kind aan de byzondere Bescherming der Regeeringe aanbeveelende: dewyl hy, daar de aanweezenheid van zyn Persoon gevaarlyk zou zyn, niet zonder vrees was, dat men zich zomtyds aan deeze Onschuldige zou willen wreeken (*).

Langen tyd hieldt deeze Onveiligheid aan: want de Heer BLAUW, na *Brussel* gereisd met oogmerk om den winter in *Duitschland* door te brengen, indien hy door de Regeering van *Gouda* niet terug werd ontboden, ontving te *Brussel* kundschap, dat men hem in *Holland* al als voortvlugtig aanmerkte. Oordeelende dat hy gevaar liep om als zodanig op de lyst van den Minister HOP geplaatst te worden, besloot hy weder te keeren. Dan met het begin van Slachtmaand, ten dien einde, te *Rotterdam* gekomen zynde, ontving hy verscheide berigten, dat het 'er zeer verre af was, dat de rust op dat Tydstip in *Gouda* volkomen hersteld ware (†).

Dit

(*) Deeze Brieven zyn voorhanden in de *Verzameling van Plakaaten* enz. by J. A. DE CHALMOT VII. D. bl. 126. waar men vervolgens bl. 131 aantreft eene *Representatie* van Mr. JACOBUS BLAUW, *gedaan ter Vergaderinge van de Vroedschap der Stad Gouda, en geinsereerd in de Notulen van den* 21 *Nov.* 1787. Waar in deeze Heer in 't breede en bondig zyn gehouden gedrag verdeedigt, en op eene edelmoedige wyze afstand doet van het Collonelschap hem ontnomen, en aan Mr. A. J. VAN DER DOES opgedraagen.

(†) *Verzameling van Plakaaten* enz. by J. A. DE CHALMOT VIII. D. bl. 134.

Dit werd ten vollen bevestigd, door het schryven der *Goudasche* Magistraat aan den Heere CORNELIS NICOLAAS PLEMPER VAN BREE, Schepen van *Gouda*, ten deezen Voorjaare, wegens die Stad, afgezonden als Bewindhebber der *Oost-Indische Maatschappye* ter Kamer *Amsterdam*, die zich dus, ten tyde der Omwenteling, afweezig bevondt. Deeze Heer hadt reden te over gevonden, om zich te beklaagen, over het Krygsvolk, in zyn Huis, ten tyde dier hooggaande beweegingen, geplaatst. Men zondt hem, te midden van Wynmaand, van wegen de Magistraat een Brief van Aanschryving, om tegen den twee en twintigsten dier Maand te *Gouda* te komen, en ter Vroedschaps Vergadering te verschynen, tot het maaken eener Naamlyst. De Heer PLEMPER VAN BREE, al te wel onderrigt hoe het in *Gouda* voor lieden van zyne denkwyze geschaapen stondt, eischte, by eenen Brieve vóór af verzekering, wegens zyne Veiligheid. Waar op de Regeering, den negentienden van gemelde Maand, antwoordde „ dat de Rust in de Stad geen„ zins zo verre hersteld was om die Ver„ zekering te kunnen geeven, of dat zy „ hem, de overkomst na *Gouda*, voor het „ tegenwoordige, nog zouden durven aan„ raaden (*)." —— De Verkiezing was ter plaatsvulling des Heeren MARTINUS VAN TOULON, dien wy te meermaalen als Lid van

XLVI. BOEK. —— 1787.

Lyfsveiligheid durft men desgelyks aan PLEMPER VAN BREE niet belooven.

(*) *Verzameling van Plakaaten* enz. by J. A. DE CHALMOT VIII. D. bl. 246.

XLVI. BOEK. — 1787. van het Defensieweezen van *Holland* en de Stad *Utrecht* aantroffen, en het raadzaam gekeurd hadt, naa de Omwenteling, *Gouda* eenigen tyd te ruimen: ten einde de woede, die op zyn Huis was aangevallen, ook de handen niet mogt slaan aan zyn Persoon, in eene Stad, waar de Lyfsveiligheid, by herhaalde erkentenis der Regeeringe, voor de Regeeringsleden van dien stempel, niet te vinden was. — Deerlyk lot in de daad! en zegt men, dat, wanneer de Afgevaardigden deezer Stad de Prinsesse eens de deerlyke rampspoed waar onder *Gouda* zugtte, op eene nadruklyke wyze, onder 't oog bragten, zy 'er zich van afmaakte met te zeggen, *dat niemand ongelukkig was dan die het hadt willen zyn!*

Verregaande moedwil en schennis te *Gouderak*.

Omstreeks deeze Stad waren de Landlieden zeer aan *Oranje* verkleefd, en gaven hier van te meermaalen blyk; doch een allerzonderlingst en vuilaartigst vertoonde zich te *Gouderak*. Men hadt de stoutheid om de Publicatie van Staaten van *Holland* den acht en twintigsten van Sprokkelmaand tegen Oproer uitgevaardigd, deels onleesbaar te maaken en met vuiligheid te besmeeren; en vervolgens, tusschen den zevenden en achtsten van Lentemaand, over het Verbod, wegens het uitsteeken van Vlaggen, op Toorens, Kerken en Schuiten, by de voorige schennis ongerept gelaaten, te plakken een Wit, Rood en Blaauw lind, uitmaakende de drie kleuren van de zogenaamde Prinsevlag, en wel zo dat het Rood lind op het woord Vlagge gehegt was. Een

eu-

Mr. M. VAN TOULON,
Raad enz. te Gouda.

euveldaad en vuile schennis, welk C. N. Plemper van Bree, van wien wy zo even gewaagden, als Bailjuw en Schout van *Gouderak* niet kon nalaaten 's Lands Hooge Overheid bekend te maaken, met verzoek om eene Belooning, uit 's Lands Kas, te belooven aan den Ontdekker van deezen gepleegden moedwil. Honderd Zilveren Ducatons werden 'er op gesteld, met aanbod van Strafloosheid daar en boven, zo hy een medepligtige mogt weezen (*). —— Hoogst welkom waren de *Pruisfische* Krygsbenden in deezen Oord, in welke men den doorgang der Prinsesse na *'s Gravenhaage* zo gaarne zou gezien en bevorderd hebben (†). XLVI. BOEK. —— 1787.

Wie zich *Leyden*, in deeze laatste Jaaren vol beweegenisse voor den geest roept, herinnert zich tevens eene Stad vol yvers voor de Grondwettige Herstelling. Zy bleef tot het einde toe zich zelven hier in gelyk, en ontleende deeze zaak geen geringen steun van de daar, in den voorleeden Jaare, aangestelde Geconstitueerden (§). Woelingen greepen 'er plaats; doch geene van eenen geweldigen aart, schoon men, by herhaaling, blyk gaf van eene onwrikbaare gehegtheid aan de zaak der Burger vryheid. Gesteldheid te *Leyden*.

Geen gering staal hier van deedt zich op in 't geen 'er voorviel, wegens een Besluit door de groote Vroedschap dier Stad, in Aldaar gemaakte bepaaling, om-

(*) *Resol. van Holl.* 14 Maart 1787.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 18.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. bl. 79.

XLVI. BOEK. 1787. Omtrent de Requesten en Adressen.

in Louwmaand genomen, wegens de Ondertekeningen van Requesten of Adressen. Men stelde vast, dat voortaan alle Ondertekenaars van zodanige Stukken, die door een Aantal Burgers en Ingezetenen aan de groote Vroedschap zouden ingeleeverd worden, by hunne Naamen, ook zouden moeten voegen hunne Kwaliteit, Ouderdom en Woonplaats; als mede dat de zodanigen, die niet alleen voor zich zelven, maar ook uit naam van anderen, eenig Adres, door dezelven niet onderschreeven, indienden, daar by tevens zouden moeten opgeeven eene Acte, by welke zy byzonder gevolmagtigd werden, tot het inleeveren van zodanig een bepaald Adres, en welke Acte, door alle de geenen, uit wier naam zy zodanig een Request of Adres aanboden, behoorelyk moest ondertekend zyn, met byvoeging van ieders Kwaliteit, Ouderdom en Woonplaats. Met de verzekering, dat 'er geen agt zou geslaagen worden op Ondertekeningen, waar aan dit gevorderde Byvoegzel ontbrak.

Verschil deswegen in den Raad.

Eenige Raaden, wel ras bespeurende, dat deeze Voorziening ongevallig was in 't oog veeler Patriotten, deeden, in de volgende Maand, eene Aantekening, by welke zy betuigden, alleen in deeze Voorziening te hebben toegestemd, om een nadeeliger Besluit te voorkomen; maar niet dewyl zy die Voorziening noodzaaklyk keurden. Een Tegenaantekening was welhaast hier van het gevolg, die door de anderen niet onbeantwoord werd gelaaten.

De

Geconstitueerden mengen zich in deeze zaak.

De negentien Geconstitueerden zaten hier op niet stil, maar leeverden een Stuk daar tegen in, met eene bygevoegde Verklaaring der Constituanten, hun voorneemen met het inrigten der Volmagtiging te verstaan geevende. Burgemeesters oordeelden, dat deeze Stukken, als niet overeenkomstig met het gemelde Stadsbesluit, ongeleezen moesten ter zyde gelegd, of overgegeeven worden. De Leezing geschiedde egter, en, naa veel woordwisselings, stemden daar op dertien Raadsleden, om die Stukken door de gewoone Commissie daar toe te doen onderzoeken; doch twintig Leden, wilden dezelve, zonder daar op eene Beschikking te maaken, weder overleeveren. Hier tegen verzette zich de Minderheid, met voorbehoud haarer Aantekeninge.

Ook de Burger-krygsraad.

In de Raadzaale bleef deeze zaak niet berusten. Eenige dagen daar naa begaven zich van den Doelen na het Raadhuis in deftigen trein, de Leden van den Burger krygsraad, vergezeld van een groot aantal Onder-officieren der Schutterye, en deeden, vier Gecommitteerden, in Burgemeesters kamer inleeveren een verzegeld Vertoog, by 't welk zy de Intrekking van dit Stadsbesluit, staande de Vroedschaps Vergadering, verzogten. —— Dit Vertoog ter Vroedschaps Vergadering overgeleeverd zynde, liepen de begrippen eerst zeer wyd uit elkander. Eenigen wilden dit Stadsbesluit volkomen buiten kragt stellen; anderen by 't zelve volharden; één of twee het stuk commis-

so-

XLVI. BOEK. 1787. sorial maaken. Men kwam, naa lang overweegens, met eene genoegzaame eenpaarigheid, tot het besluit, waar by, naa eene gunstige verklaaring der Regeering over de hoedanigheden en bedoelingen der Constituanten, eene Commissie uit de Vroedschap benoemd werd om de Bezwaaren der Constituanten, mits ingerigt zynde op den voet des Besluits in Louwmaand genomen, te onderzoeken, daar over met Geconstitueerden in Onderhandeling te treeden, en verslag aan de Vroedschap te doen.

Geen voldoende uitslag. Zo verre hadt men het gebragt in eene zevenuurige Vroedschaps Vergadering, welke de hoop nieuwsgierigen na den uitslag by afwisseling deedt aangroeijen. De Krygsraad hadt zich in zyne Kamer begeeven, en de andere Officieren verbleeven op de *Groote Pers*.

Herhaalde en geslaagde poogingen. De uitslag was niet voldoende. De Krygsraad, en de verdere Officieren der Schuttery, verzogten, dat de Vroedschap 's anderen daags weder mogt belegd worden. Zy begaven zich na het Raadhuis, in even staatlyken optocht als den voorgaanden dag, om by herhaaling, het gedaane Verzoek ter opschorting des hun zo haatlyken Stadsbesluits aan te dringen. Men raadpleegde op deezen naderen Aandrang, en kwam met een overwigt van achttien boven negen stemmen ter Inwilliging van het Verzoek.

Vreugde over dien uitslag. Wegens dit bedryf, met dien uitslag bekroond, laat de Heer PIETER VREDE, een der Burger geconstitueerden, zich in deezer

zer voege hooren. „ De Krygsraad van „ *Leyden*, gerugsteund door een groot aan„ tal Sjerp officieren, als Kwartiermeesters „ van onze ouds beroemde Schuttery, heeft „ zich, op den negentienden en twintig„ sten Maart, manmoedig, op eene open„ lyke wyze, en bekroond met den geluk„ kigsten uitslag voor de gemeene Regten, „ en ten nutte der geheele Burgery, in de „ bres gesteld. De kragt zyner redenen, „ en het majestueuse van zynen ordenly„ ken optocht, hebben in de Raadzaal den „ gewenschten indruk gemaakt. De Bepaa„ lingen, die het requestreeren, dat aan„ merkelyk en onvervreemdbaar Voorregt „ van eene vrye Burgerye, aan de zorg„ lykste belemmeringen onderheevig maak„ ten, zyn weggenomen; en het geen men „ niet gevraagd hadt, en dus niet kon ver„ wagten, is gebeurd. De lofwaardige „ Regeering van *Leyden* heeft, uit eigene „ beweeging, eene Commissie uit haar mid„ den benoemd, in wier handen de op last „ en uit naam der Geconstitueerd hebben„ de Burgeren in te leeveren Bezwaaren „ zullen worden gesteld, om daar over met „ het Collegie van Geconstitueerden te be„ sogneeren, en de Vroedschap daar van „ Rapport te doen. Terwyl de harten van „ veelen den Krygsraad voor deeze zyne „ edelaartige pooging dankzeggen en roe„ men; en, zo als ik my vleijen durf, ge„ negen zyn met my in deeze zyne edel„ moedige gevoelens te volharden, en daar „ van verdere gepaste blyken aan den dag

XLVI. BOEK. 1787.

„ te

XLVI. BOEK. —— 1787. „ leggen (*).” —— Het spreekt van zelve dat deeze hooggaande goedkeuring aan dit bedryf niet algemeen was in *Leyden*, en met een afkeurend oog beschouwd werd door allen, die aan de vryheid der Burgerverzoeken naauwer perken wilden stellen.

Het voorstel, wegens het stemmen met Briefjes verworpen.

Omtrent deezen tyd hadt de Vroedschap CUNÆUS het Voorstel gedaan, om, by de Verkiezing van nieuwe Vroedschappen, voortaan by beslooten Briefjes, in plaats van by Monde, te stemmen; als mede om alle de tegenwoordige Leden der Vroedschap, en de nieuwe Leden, by hunne aanstelling, eenen nieuwen Eed te laaten doen, by welken zy verklaaren zouden, „ niet alleen, „ dat zy tot de Vroedschapsplaatzen de „ geschikste Persoonen zouden kiezen; maar „ ook, dat zy, over die Verkiezingen, nu „ of te vooren, met niemand, in of buiten „ de Vroedschap, gesprooken, of aan nie„ mand beloften gedaan, of hunne stem„ men gegeeven hadden; en geheim te zul„ len houden de Naamen van alle de Per„ soonen, die, buiten den aangestelden, „ stemmen gehad hadden.” —— Een Voorstel 't welk veel opspraaks baarde in een tyd, toen men het kleed van bedekking der handelingen van de Stedelyke Regeeringen zo sterk verlangde, weggenomen, en niet verdubbeld te zien. In den Raad der

(*) P. VREEDE *aan zyne Medeburgers voor de Verhandeling over het Collegie van de Veertigen der Stad Leyden* bl. IV. Een klein Stukje by HEYLIGERT en HERDINGH, 't welk toen eene dubbel verdiende goedkeuring wegdroeg.

der Stad *Leyden* vondt dit Voorstel veel voor- dan nog meer tegenspraaks, en werd met achttien tegen vyftien stemmen geheel verworpen.

XLVI. BOEK. —— 1787.

Het Studenten Genootschap van Wapenhandel neemt sterk op.

Het Wapenhandelend Genootschap der Studenten op *Leydens* Hoogeschool (*), kreeg ten deezen Jaare, by deszelfs sterken aangroei, een Vaandel ten geschenke, 't welk de Vroedschap F. G. Blok, tot de plegtigê overgaave verzogt, onder veel staatlykheids, overreikte. —— By veelvuldige openbaare Wapenoefeningen lieten de Genootschapsleden van PRO PATRIA ET LIBERTATE het niet berusten. Zy namen deel in de Uittochten der Gewapende Burgeryen. Dit gaf aanleiding dat de Rector en Senaat van 's Lands Universiteit daar tegen, op den twaalfden van Bloeimaand, eene Waarschuwing deedt aanplakken, die uit het *Latyn*, de gebruiklyke taal zulker Bekendmaakingen, overgezet, van deezen Inhoud was.

Waarschuwing van den Senaat tegen het uittrekken der Studenten.

„ Rector en Senaat, vernomen hebben-
„ de, dat zommigen uit de studeerende
„ Jeugd, welke voor 't grootste deel min-
„ derjaarig, en aan het Gezag van Ou-
„ ders of Voogden onderworpen is, in
„ deeze ongestuimige dagen ter Stad uit-
„ getoogen zyn, om, gewapender hand,
„ de zaak der *Utrechtsche* Burgeren te hel-
„ pen verdeedigen, vinden zich verpligt
„ de

(*) Van 't zelve hebben wy te meermaalen gesprooken. Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 173. en XII. D. bl. 77.

XLVI. BOEK. 1787.

„ de overige Studenten, openlyk te ver-
„ maanen, en, by hunne Studien, om wel-
„ ker wille zy hier gekomen zyn, by alle
„ gevoel van Deugd en Ouderliefde, ern-
„ stig te betuigen, dat zy dit voorneemen
„ niet uitvoeren, noch zich aan het uiter-
„ ste gevaar blootstellen, zonder vooraf te
„ raadpleegen met hunne Ouders of Voog-
„ den, welker gezag te verongtzaamen,
„ in eene zaak van zo veel belangs, ten
„ uitersten ongeoorloofd is. —— Weshal-
„ ven de Rector Magnificus openlyk ver-
„ klaart, zich der handhaaving van dat ge-
„ zag, door Ouders of Voogden, daar toe
„ verzogt zynde, niet te zullen onttrek-
„ ken. —— Rector en Senaat houden zich
„ verzekerd, dat deeze hunne Vermaaning
„ gaarne zal opgevolgd worden van allen,
„ die door Rede en Godsdienst overtuigd
„ zyn, dat zonder Eerbied voor Ouders het
„ den Vaderlande niet wel kan gaan."

Veelen toogen egter uit.

Aan dit vermaan mogen eenigen gehoorzaamd hebben; dan, op den eigen dag der Bekendmaakinge, trokken 'er verscheide van het Studenten corps, nevens andere *Leydsche* Burgers, na *Woerden* uit. Ook hebben wy dezelven, te dier Stede, aangetroffen als tot wagt dienende der Heeren Gecommitteerden tot het Defensieweezen (*). Desgelyks vinden wy de Letter- en Wapenhandeloefenende Jeugd uitdruklyk vermeld by de gestadige Uittochten der *Leydsche* Burgeren.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 359.

In Zomermaand werden deeze Burgers, van wegen het Geregt daar toe aangemaand door een openlyke Aankondiging van deezen opmerkelyken Inhoud, „ dat het, in „ aanmerking der fataale omstandigheden „ van deeze Provincie, de Regeering van „ *Leyden* niet onaangenaam zou zyn, dat „ een zeker getal van Manschappen, uit de „ Schutteryen of Gelegaliseerde Genoot„ schappen van Wapenhandel, voor zo „ verre die vrywillig zich daar toe zouden „ aanbieden, ter Defensie en Beveiliging „ deezer Provincie in het Cordon, of el„ ders, uit deeze Stad uittrokken; maar „ in tegendeel de daad van zodanige uit„ trekkende Manschappen, en den yver „ door dezelven daar in, ten nutte der „ Provincie, betoond, hooglyk zouden lau„ deeren." —— Van tyd tot tyd werden hier, gelyk elders, meer en min gegoede t'huis blyvende Burgers tot Giften voor de Uittrekkenden opgewekt.

Aanmaaning van wegen het Geregt aan de *Leydsche* Burgers om uit te trekken.

't Ontbrak te *Leyden* geenzins aan anders denkenden. Blyk hier van de Societeit daar opgerigt door de Voorstanders van Oranje, tot groot misnoegen der Patriotten; als mede het Verzoekschrift, ten voordeele des Stadhouders, door de Bestuurders van die Societeit, met de Naamtekeningen, aan den Graave VAN BENTINCK gezonden, die het, nevens andere, ter Staatsvergaderinge indiende (*). By deeze Tekening ontstonden zo veele beweegenissen, dat

De Prinsgezinden rigten een Societeit op, en leggen een Verzoekschrift ter tekening.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 267.

XLVI. BOEK. — 1787. dat het Geregt gewapend tusschen beiden moest komen, om de verdere voortgangen te stuiten (*).

Sterke Verbintenis tusschen de Patriotten.

Dugten voor oproerige, plunder- en schendzieke beweegingen van dien kant gaf aanleiding tot het ter tekening leggen eener sterke Verbintenisse tusschen de Patriotten, in Hooimaand. Eene Verbintenis van deezen dreigenden inhoud. „ Wy Ondergetekenden, allen Burgers en Inwoonders der „ Stad *Leyden*, in aanmerking neemende „ de critique omstandigheden, waar in het „ lieve Vaderland zich bevindt, en hoe „ veele van onze braave en weldenkende „ Landgenooten reeds het voorwerp ge- „ worden zyn van de wraak van een op- „ geruid en oproerig Gemeen, en, zo in „ hunne Persoonen als Bezittingen, de „ Slachtoffers zyn geworden, en geheel, „ of gedeeltlyk zyn geruineerd, hebben, „ by deezen, ons zelven openlyk verbon- „ den, zo als wy ons verbinden by dee- „ zen, elkander op alle wyzen, en by al- „ le voorkomende gelegenheden, te be- „ schermen en te verdeedigen, tegen allen „ zodanigen, en tegen elk en een iegelyk, „ welke ons, of eenen van ons Onderge- „ tekenden, zo in onze Persoonen, Vrou- „ wen, Kinderen, of Bezittingen, zoude „ willen benadeelen; ja daar voor ons goed „ en bloed te zullen opofferen, zullende „ wy, op de eerste beginzelen van eenigen „ feit-

(*) Men vindt dit Verzoekschrift in de *N. Nederl. Jaarb* 1787. bl. 1305.

„ feitlyken aanval, elkanderen, tot den „ laatsten man, helpen verdeedigen, zonder dat wy daar toe van iemand, hy zy „ wie hy, eenige bevelen zullen afwagten. — Ter bevestiging van het bovenstaande hebben wy deezen met onze „ Naamen ondertekend, en houden het van „ die waarde als of wy 't zelve, voor 't „ oog van een Alweetend God, met Eede „ hadden bevestigd. En op dat een ieder „ van deeze onze Gevoelens en openlyke „ Verbintenisse zoude kennis draagen, zullen wy deeze door de publieke Nieuwspapieren bekend maaken."

Men wil de Oranjegezinden uit deSchuttery geweerd hebben.

De verwydering tusschen de verschillend denkende *Leydsche* Burgers groeide hand over hand aan. De onverwagte bedoelde doch voorgekomene Reize van de Prinsesse na *'s Gravenhaage*, de daar op onmiddelyk gevolgde Oproer- en Plunder-Tooneelen in *Gelderland* en *Zeeland*, door de Staaten dier Gewesten, zo men wil, met geen doorslaande blyken van Ongenoegen bejegend, noch door den Stadhouder afgekeurd, veroorzaakten, dat de Patriotten eerlang weigerden eenige gemeenschaplyke Diensten te doen met de zodanigen, die door hunne Handtekeningen een bevestigend blyk gegeeven hadden van tot de Stadhouderlyke Party te behooren. Deezen beschouwden zy als gevaarlyke Metgezellen, als Lieden in wier handen geene Wapens, tot bescherming en verdeediging van *Leyden*, konden toevertrouwd worden. De Krygsraad der Schutterye, dit gegrond

XLVI. BOEK.

1787.

keurende, oordeelde aanzoek by de Regeering te moeten doen om de Leden der Schutterye, die het Huis van *Oranje* voorstaande Verzoekschrift, waar van wy zo even gemeld hebben, getekend hadden, ter Schutterye uit te weeren.

Volvoering van die Ontschutte-ring.

Om deeze Ontschuttering te bewerken, werd het Genootschap van Wapenhandel, en eenige Manschap uit elke Compagnie der Stads Schutterye, op de Schutters Doelen ontboden. Uit deeze Gewapende Vergadering vervoegden zich Afgezondenen van den Krygsraad na het Stadhuis, met verzoek aan de Vroedschap, dat de twee honderd en zestig Schutters, Ondertekenaars van het meergemelde Verzoekschrift, als gevaarlyke Lieden, en met welken geen eerlyk Schutter dienst kon doen, ontschutterd mogten worden. —— De Vroedschap, des geraadpleegd hebbende, besloot om door den Wagtmeester, vergezeld van een Stadsbode, aan de Huizen van genoemde Schutters te laaten aanzeggen, dat zy, binnen het tydsverloop van tweemaal vier en twintig uuren, hunne Geweeren op den Stads Doelen moeten brengen. —— Naa eenige raadpleegingen op 't verslag dier Bezendinge nam men daar in genoegen. Onmiddelyk daar op werden de Stads Poorten gesllooten, met Gewapende Burgers, of Genootschapsleden, bezet, tot zo lange de Wapens door het gemelde getal gewraakte Schutters waren afgegeeven. Staande dien tyd waren honderd Schutters, drie honderd Genootschapsleden, benevens het Genootschap

schap, 't welk te Paard dienst deedt, in de wapenen.

1787.

De Oranje Societeiten gesloten.

Men trok, ten zelfden tyde, de Actens in van de Kasteleinen, der zo zeer gehaate Oranje Societeiten, het *Hof van Holland* en die der *Studenten*. Beide deeze Societeitshuizen werden geslooten, tot groote verslaagenheid der Leden, die door de steun, welke de Regeering hunne Party verleende, hunne zwakheid duidelyk ondervonden.

Misnoegen tegen P. CHANGUION.

Wilde de *Leydsche* Schuttery deeze by hun hoogst verdagte Persoonen in hun midden niet dulden, het mishaagde den *Leydschen* Patriotten grootlyks, dat de Heer P. CHANGUION, in Gecommitteerde Raaden zittende, van de aankomst van het Gewapend *Zuidhollandsch* Burger-legertje, 't welk met veel staatsie door *Leyden* getrokken was, aan den Heer VAN WASSENAAR STARRENBERG, als Voorzitter te dier Vergaderinge kennis hadt gegeeven. Welke kundschap gevolgd werd door maatregelen, om deeze Burgerbende de inkomst in 's *Gravenhaage* te beletten (*).

Opontboden en door VAN LEEUWEN vervangen.

Dit gedrag mishaagde dermaate aan de *Leydenaaren*, dat Geconstitueerden, in Oogstmaand, ter Vroedschappe een Adres indienden, by 't welk zy te kennen gaven, dat de Heer CHANGUION, zedert eenigen tyd, zich zodanig hadt doen zien ten voordeele van de *Oranje Party*, dat hy de agting en liefde der *Leydsche* Burgery daar door

(*) Zie hier boven bl. 97.

XLVI. BOEK. — 1787. door ten eenemaale hadt verlooren; weshalven men de Stads Regeering, ten ernstigsten verzogt dien Heer uit Gecommitteerde Raaden op te ontbieden en in diens Stede een Persoon te zenden, de agting en het vertrouwen der Burgerye waardig. Met eene meerderheid van zestien tegen negen stemmen, werd hy t'huis geroepen. De minderheid wilde het Verzoek overneemen, en vorderde, dat 'er Bezwaaren of Beschuldigingen tegen dien Heer zouden ingebragt en onderzogt worden. Even min als dit baatte het schryven van den Heer CHANGUION zelve, aan de *Leydsche* Vroedschap, vermeldende zyn bezwaar over eenen stap, ten nadeele van zyne Eer, op losse gerugten, zonder onderzoek, en zonder vooraf gehoord te zyn: met verzoek dat de ingebragte beschuldigingen hem ter hand mogten gesteld worden. Men nam deezen Brief voor bekendmaaking aan, volhardde in het genomene Besluit, en benoemde de Vroedschap VAN LEEUWEN om de post by Gecommitteerde Raaden te vervangen.

By de Omwenteling in 't eerst vry bedaard.

Schoon de schok der Omwentelinge te deezer zo zeer geyverd hebbende Stede zeer groot was, en de vreugd der Prinsgezinden, de verslaagenheid der Patriotten evenaarde, bleef de rust in den aanvange grootendeels bewaard. De Regeering en de Burgery bragten elk daar aan het hunne toe. De Leden van de onderscheidene Societeiten van Wapenhandel, om aan het verlangen der Regeeringe te voldoen, en tot

tot de rust mede te werken, ontbonden zich zelven, en gaven des kennis aan de Magistraat, die deezen stap, aangezien het groot getal der daar in betrokkenen, met veel blydschaps vernam.

De Gewapende Societeiten vernietigd.

Het daadlyk besluit daar op viel, alles wat den naam van Gewapende Societeiten of Corps droeg, te vernietigen, alle Besluiten des aangaande gemaakt, te herroepen, en buiten kragt te stellen. Voorts geene andere dan eene aan de Magistraat ondergeschikte Schuttery te erkennen, welker Officieren weder de voorheen gebruiklyke Oranje Sjerpen zouden draagen. Men maakte wyders alle zodanige inrigtingen als thans ten genoegen der Burgerye konden strekken. Ook betoonde de Schuttery zo veel welgevallen in de waakzaame zorg en de voorzigtige handelwyze, waar mede eenige Heeren te Paard ter bewaaring van de rust, en ter ondersteuning der dienstdoende Schutters zich wel hadden willen leenen, dat de Schuttery vermeerderd werd met een gedeelte te Paard dienstdoende Schutters, die den gewoonen Schutters Eed bereidvaardig deeden. —— Welhaast daagde uit *Woerden* in *Leyden* op een gedeelte des eersten Bataillons van *Saxen-Gotha*, om, ter bewaaring van de Rust, in deeze Stad Krygsbezetting te houden.

De Studenten vernietigen hun Wapengenootschap.

De Letteroefenende Jeugd der Hoogeschoole, die als een lichaam op zich zelven staande, mogt aangemerkt worden, en zich in den Wapenhandel en het Uittrekken zo zeer kweet, gelyk ons Geschied-

XLVI. BOEK. blad toonde, vernietigde desgelyks haar Genootschap.

1787.

Verzoek der Studenten om van de Academie de Vlag te laaten waaijen.

De Studenten van een tegenovergesteld Staatsbegrip, die geene aangenaame dagen gesleeten hadden, haalden nu het hart op, en wilden dat de Toorenspits der Academie, even als in de Jaaren MDCCXLVII en MDCCLXVI, met eene Vlag, te deezer gelegenheid, zou pronken. Zy dienden een Verzoekschrift deswegen by de Senaat in. Zonder op dit Verzoekschrift eene woordlyke goedkeuring te geeven, besloot de Academische Senaat, daadlyk een Oranjevlag van die Tooren te laaten waaijen.

Voorzorg der Regeeringe omtrent verborgen Wapenen en Krygsvoorraad.

In eene Stad, waar de yverzugt der Patriotten zo voorbeeldiglyk hadt uitgeblonken, was het te veronderstellen, dat by deeze en geene Ingezetenen Geweeren en Krygsbehoeften, in grooten getale en hoeveelheid, zouden voorhanden weezen. Men liet ook geenzins naa dit vermoeden kenbaar te maaken, met geen onduidelyk betoon van gezind- en gereedheid, om de des verdagten lastig te vallen, door ongepaste en met geweld gepaarde eigendunklyke huisonderzoekingen. Wie zich daar aan mogten schuldig maaken werden, by eene openbaare Afkondiging, voor Verstoorders van de algemeene Rust verklaard en als zodanigen bedreigd. Terwyl die van den Geregte teffens aan een ieder vryheid verleenden, om van dit Vermoeden, met onderscheidene opgaave, tegen wien zy het mogten hebben opgevat, en op welke gronden hetzelve steunde, zich by Burgemees-

meesteren te vervoegen: ten einde, op eene behoorelyke en wettige wyze, door Heeren des gelast, daar op het naauwkeurigst onderzoek te doen, en, in geval, dat aan de eene zyde zodanig een vermoeden bevestigd mogt worden, daar tegen gepaste maatregelen te neemen: en, dat, aan de andere zyde, wanneer men het van allen grond ontbloot vondt, den ten onregte kwalyk verdagten, een wettig blyk te geeven van het tegen hem verkeerd opgevatte vermoeden; ten einde hy zich daar door, ten allen tyd, van zodanig eene aantyging zou kunnen bevryden. —— Of 'er dusdanige Ontdekkingen gedaan, of dergelyke Vryspraaken gegeeven zyn, is ons niet te vooren gekomen. Wel dat men het, naa eene gedaane Opeisching der Geweeren, by het vormen der nieuwe Schuttery, noodig oordeelde, tot de Overgifte der Geweeren, laater eene scherpe Aankondiging te doen.

Gewelddaadigheden door strenge Afkondigingen tegengegaan.

De eerste rustigheid van *Leyden*, naa de Omwenteling duurde niet lang. Naa dat de Patriotten uit den Schutters Eed ontslaagen, en van hunne Geweeren ontzet waren, stonden zy in hunne Persoonen en Huizen ten doel aan de smaadlykste beledigingen en schennissen. Herhaalde en kort op een volgende Afkondigingen daar tegen, van dag tot dag in sterkte toeneemende, strekten hier van ten overtuigenden bewyze. De laatste luidde op deezen toon, die het hoogklimmen der onbeteugelbaare woede genoegzaam aanduidt. Die

XLVI. BOEK — 1787.

van den Geregte der Stad *Leyden*, lieten by dezelve „ voor 't laatst „ de goede Burgery en Ingezetenen waarschuwen, dat „ een ieder, welke, om noodige Affaires „ niet behoeft 's Heeren Straaten te pas„ seeren, zich zal hebben by Huis te hou„ den, en vooral; op Straat zynde, zich „ te wagten, om met eenige andere Per„ soonen, (om wat reden ook) op te hou„ den; vermids hun Ed. Gr. Agtb. tot „ verdere stuiting van 't Geweld door een „ toomloos Gemeen gepleegd wordende, „ aan het Garnisoen alhier de laatste or„ ders hebben gegeeven, om de Publica„ tien tot Herstel der Rust en Orde te „ handhaaven, met het daadlyk met Scherp „ schieten op de Persoonen, die daar te„ gen mogen aangaan."

Gesteldheid in *Rhynland*. Een Oranje-voorstander uit *Voorburg* in hegtenis gebragt.

Rhynland was vol van Voorstanders der Oranje Partye. Dit veroorzaakte veel tegenstribbelings onder de Landlieden in de Wapenoefeningen, die elke Party op zyne wyze voorstondt. By het afloopen des voorleeden Jaars, hieldt zekere Doris Rous, Lid van het Oranjegezind Corps te *Voorburg* met hetzelve eene openlyke Wapenoefening, onder eenen verbaazenden toevloed van aanschouweren uit 's *Gravenhaage*, *Delft* en omligende Plaatzen, terwyl hy zich ook aan het zingen van Oranje liedjes in zekere Herberg, tegen het Verbod, schuldig maakte. Hy werd des voor de Hooge Vierschaar van *Rhynland* gedagvaard, en verscheenen zynde te *Leyden* op 's *Gravenstein* in bewaaringe gebragt.

Op

1787. Vuil plakschrift op verscheide Dorpen.

Op de Dorpen *Alphen*, *Oudshoorn* en *Aarlanderveen* werden, by avond en ontyden, allerlei Baldaadigheden en Straatschenderyen, door onrustige en kwaadaartige Voorstanders van *Oranje* gepleegd. Men ontzag zich niet te *Alphen* een steen door de glazen van het choor der Kerke te werpen, terwyl het gewettigd Wapencorps in 't zelve den Wapenhandel verrigtte. —— Van hunnen overmoed gaven zy, in Sprokkelmaand, een schriftlyk blyk, met by deezen en geenen, in verscheide Ambagten, Briefjes, kreupel gerymd, maar allervuilaartigst, onder de deur te steeken (*). De Regeering van *Rhynland* loofde eene Belooning van honderd Zilveren Ducatons uit aan de geen die den Daader of Daaders der begaane Euveldaaden, als mede de Schryvers en Uitstrooijers dier schandelyke Briefjes zou weeten aan te wyzen.

In

(*) Het kreupelrym op dezelve luidde;

Hoe of den Staadt zo sot regeert,
Dat zy ons 't exserfeeren weert
Wel, eer wy et zal laate staan;
Zo moete al haar glaazen aan.
En 'k sweere kryg wy geen overhand,
Dan sel de boog sy in brant.
De Officiers en al 't gespuys
Dien sal wy plunderen haar huys
Om so te sien zonder erbeme,
Of de Haagsche Dwinglands haar kan beschermen.

Met byvoeging op zommige van deeze regels

Deeze moet je ten eerste bestelle
Of we selle je kop voer je voeten velle.

XLVI. BOEK. —— 1787. Wat 'er te *Alphen* met het vliegend Legertje voorviel. Het voorgevallene ten Huize van DE SUPERBIELLE.

In het lustig *Alphen*, waar de Partyen zeer tegen elkander gekant en verbitterd ftonden, kon het niet misfen of by den Doortocht en het kort verblyf des Vliegenden Legertjes moesten tusfchen verhitte geesten onaangenaamheden voorvallen, die tot fpoorbystere uiterftens voortholden. — Deeze werden in eene hooge maate ten laste gelegd als gepleegd ten Huize van den Heer DE SUPERBIELLE. Dat diens Huis, ten deezen tyde, grooten overlast leedt, en de fchennis hand in 't zelve uitftrekte, lydt geen twyfel; dan hoe zeer die Heer Leden van dit Burgercorps, als handdaadig aan die fchennisfen befchuldigde, werden zy, die ten zynen huize ingelegerd geweest waren, in een gehouden Krygsraad, naa onderzoek, des vry gefprooken (*). Naderhand vonden ingediende klagten van DE SUPERBIELLE by Welgebooren Mannen van *Rhynland* geenen ingang, of liever oordeelden deezen grond te hebben om zo ongunftige denkbeelden van dien Man te vormen, dat zy hem in perfoon dagvaarden, om zich te verantwoorden, wegens eenige Papieren, ten zynen huize ontdekt. Aan dit opontbod gaf hy geen gehoor. En veranderde welhaast de gedaante der zaken dermaate, dat hy buiten vreeze was. *Alphen* ftrekte, voor een korten tyd, ten Hoofdkwartier des Hertogs VAN BRUNSWYK, en werd derwaards eene Bezending uit

(*) Men zie de Stukken van wederyden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4006—4012. en 4644.

uit hun Hoog Mogenden afgevaardigd, om hem te bedanken voor de betoonde infchik-lykheid om geen Krygsvolk na *'s Gravenhaage* te zenden (*), en hem in Perfoon na derwaards te noodigen. De Heeren SPAAN VAN HARDENSTEIN, en WASSENAAR VAN SPANBROEK namen deeze Bezending waar (†).

XLV. BOEK. 1787.

By de Omwenteling zette men, in deezen Oord, op de gevoeligfte wyze, den Patriotten betaald 't geen men oordeelde van hun geleeden te hebben. De Huislieden maakten 'er hun werk van om ze op te vangen en over te brengen. —— Te *Rhynsburg*, waar men, ondanks de meerderheid der Prinsgezinden, een Gewapend Genootfchap opgerigt en met luister tot ftand gebragt hadt, moest, by de Staatsomwenteling, de Patriottifche Party veel lyden. Plunderzieke handen repten zich in het vernielen van de goederen, zo der Dorpelingen, als der zodanigen die in deezen aangenaamen ftreek, het ftille buitenleeven gezogt hadden. De Zuster van den Hoogleeraar P. CAMPER, de Weduwe des Advocaats HEKKENHOEK, van eene tegengeftelde ftaatkundige denkwyze met haaren Broeder, te *Rhynsburg* op een Buitengoed leevende, moest hetzelve ontruimen, vlugten, en aan de fchendzieke handen der dolle plunderzugt tot groote fchade, overlaaten. On-

Plunderingen te *Rhynsburg*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 250.
(†) *Resol. Gen.* 24 Sept. 1787.

XLVI. BOEK.

1787.

Schiedams verdeeldheid der Regeering.

Onder de *Hollandsche* Steden hadt zich *Schiedam*, in veele gevallen, voor Patriottisch doen kennen, hoewel 'er alles altoos niet naar den zin der Patriotten vlotte, en men soms sterke middelen gebruikte om de stem dier Stad ter Staatsvergaderinge aan die zyde te doen spreeken. Wat deswegen, omtrent de versterking van *'s Gravenhaage* met meerder Krygsvolks voorviel, hebben wy reeds hoofdzaaklyk opgetekend(*). De toedragt deezer zaake binnen *Schiedam* liep allerernstigst, en verdient eene korte opgave.

Het voorgevallene aldaar, wegens de Versterking der Bezetting in *'s Haage.*

Het Collegie van Directie van het Vrycorps, en Commisfarisfen van de Vaderlandsche Burger societeit, vernomen hebbende, hoe de Steden *Dordrecht* en *Haarlem* zich der Vergaderinge van *Holland* onttrokken, zo lang het Voorstel om de Bezetting van *'s Gravenhaage* met Krygsvolk des Rhyngraaven VAN SALM te versterken, niet tot besluit gebragt was, drongen dit stuk in een Verzoekschrift by hunne Stads Regeering aan.

Men oordeelt 'er niet langer te moeten stilzitten

Zy vernamen, tot hun leedweezen, dat de Stads Afgevaardigden by meerderheid, wel gelast waren om tot de Versterking der *Haagsche* Bezetting te stemmen; doch niet met Volk des Rhyngraafs. In hoope dat de Meerderheid der Staatsleden het overeenkomstig met hun oogmerk zou doen uitval-

(*) Zie hier boven bl. 84. waar wy beloofd hebben van de toedragt deezer zaake een nader Verslag te zullen geeven.

vallen, ſtelden zy geen naderen aandrang te werk. Dan, verſtendigd, dat de zaak niet afgedaan was; maar dat, by nadere raadpleeging, die 's volgenden daags ſtondt gehouden te worden, het beſluit hing aan de Stem, welke *Schiedam* zou uitbrengen, oordeelden zy niet langer te moeten ſtilzitten.

Burgers verzoeken Vroedſchaps Vergadering.

Ten deezen einde verzogten zy den Vice Preſident NANNING DE GREEVE, den Preſident ter Staatsvergadering zynde, Vroedſchaps Vergadering 's anderen daags 's morgens te beleggen, met bygevoegde redenen, ontleend van den ſtaat der zaaken in de Hooge Staatsvergadering. Verwylende verſchooningen van dit zo vaardig te doen, gevolgd van onaangenaame weigerende redenwisſelingen, deeden de Gelastigden, die betuigd hadden niet uit naam van één of twee, maar uit naam van meer dan honderd en vyftig Perſoonen te ſpreeken, zeggen, dat zy zich dan zouden moeten vervoegen ter plaatze, waar zy meenden dat zy hunne zaak behoorden te vervorderen.

Volvoering van eene Bezending.

Deeze Bezending ging na den jongſten Burgemeester VAN CLOON, die naa eene zeer vriendlyke bejegening, het beleggen der Vroedſchap, ten verzogten tyde, aannam. Van dit ſlaagen gaven Gecommitteerden uit de Vaderlandſche Burger-ſocieteit hunne nog te middernagt vergaderde Medeleden kennis. Men beſloot dat het Verzoek niet alleen door Commisſarisſen zou geſchieden; maar dat de Committenten zich in perſoon op de Markt zouden

XLVI. BOEK. — 1787.

den vervoegen, om meer klems aan het Verzoek by te zetten. Eeniger Voorstel om, als Schutters, met zydgeweer, daar te verschynen, werd gewraakt, om allen schyn van dwang of geweld weg te neemen: met verzoek aan de Leden om door stil- en bedaardheid de goede zaak te bevorderen. —— Op den volgenden morgen gingen de Gecommitteerden na het Stadhuis, terwyl hunne Committenten allengskens op de Markt verzamelden. Van het oogmerk, om rechtstreeks tot de Vroedschap zich te vervoegen, zagen zy af, op verzoek deswegen uit naam der Vroedschappe, by monde van den Secretaris PILAT VAN BULDEREN gedaan, en deeden by Burgemeesteren eene klemmende Aanspraak, aan de Vroedschap gerigt.

Antwoord hun gegeeven.

Burgemeesteren verzogten die Aanspraak te mogen hebben, om ze ter kennisse van de Vroedschap te brengen. Dit werd, onder belofte van de gevraagde wedergaave, ingewilligd. Naa een geruimen tyd wagtens, weder by Burgemeesteren geroepen, kreegen zy, by monde van bovengemelden Secretaris, ten antwoord, „ dat Gedeputeerden zouden gelast worden het daar „ heen te wenden, dat de meest vertrouw- „ de Troepen wierden ingeroepen; en an- „ ders te onderzoeken, of 'er een aantal uit „ de Gewapende Burgeryen en Genoot- „ schappen zich, op Soldy van den Lan- „ de, daar toe wilde verbinden. —— Dat „ zes Leden van de veertien, dit Besluit had- „ den tegengesprooken, en op de voldoe- „ ning

„ ning van het verlangen der Gecommitteerden aangedrongen, met last om dit aan dezelve te vermelden." XLVI. BOEK. 1787.

Gansch onvoldoenend was dit Antwoord, zo aan de Gecommitteerden, als aan hunne Committenten. Men besloot eenpaarig eenen nog naderen aandrang te doen, om aan het verlangen des vergaderden Volks voldoening te schenken: met verklaaring dat zy de plaats niet eerder konden verlaaten. —— Naa een lang beraad kreegen zy het gewenschte antwoord, „ dat, om te voldoen „ aan de heerschende verlangens en beden „ der Volksstem, met eene groote Meerderheid, by de Vroedschap geresolveerd „ was hunne Gedeputeerdens per Expresse „ te gelasten, om hun te vooren uitgebragt Advys te retracteeren en zich met „ den woordlyken Inhoud der Propositie „ van *Haarlem* te conformeeren."

Onvoldoenend gekeurd en een ander gekreegen.

Volkomen genoegen kon niet ontstaan op eene volkomene inwilliging. By de dankzegging deswegen paarden zy het verzoek, om gemelden last door Buitengewoone Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge te doen overbrengen. Deeze last werd den Burgemeester DE GREEVE nevens den Secretaris PILAT VAN BULDEREN opgedraagen.

Nieuwe Afgevaardigden na *'s Haage*.

De volvoering hebben wy reeds vermeld (*); doch niet hoe zulks te *Schiedam* werd opgenomen. De vreugd der *Schie-*

Ongenoegen der *Schiedammers*.

(*) Ter laatst aangetoogene plaats in onze *Vaderl. Historie*.

XLVI. BOEK. — 1787. ... en over het Gedrag van DE GREEVE.

Schiedammeren op 't vooruitzigt van eenen uitslag, die aan hunne vurige wenschen beantwoordde, verdween eensklaps, op het ontvangen van tyding uit *'s Gravenhaage*, wegens het ter Staatsvergaderinge gehouden gedrag van den Burgemeester DE GREEVE, die, gelyk hy van den beginne af het oogmerk der Burgeren, in deeze zaak, hadt tegengewerkt, in den uitslag eene voor hun zo beledigende rol speelde. Neerslagtigheid over het missen van hunne zo goed staande zaak, verontwaardiging en afkeer wegens het gehouden gedrag van Burgemeester DE GREEVE, was by beurtwisseling op 't aangezigt der in de Doelen vergaderde Committenten te leezen. Met dit alles behielden zy moeds genoeg, om te verzoeken, dat de Gecommitteerden niet zouden nalaaten, zodanige middelen by de hand te neemen, als strekken konden tot herstelling der door dien Burgemeester zo schandelyk geschondene Eere van *Schiedams* weldenkende Burgerye ter Staatsvergaderinge, door dien Man, afgeschilderd als zodanigen, die door *Dwang* de Regeering, tot het neemen van het laatste Stadsbesluit genoodzaakt hadt.

Zulk eene uitdrukking hielden zy voor hoogst beledigend; als hun voor Oproermaakers, voor 't oog van *Hollandsch* Souverain, ja voor 't oog des geheelen Volks, ten toon stellende. De Burgery vertoefde ook geenzins om deezen hoon, haar toegebragt, openlyk aan den dag te leggen; en ook hunne Landgenooten, te doen opmer-

merken, dat door dit zeggen des buiten zyn last getreeden Burgemeesters, de luister en welvaard des Vaderlands, de Burgerlyke Vryheid, ja het leeven der beste Staatsleden, en der uitmuntendste Patriotten, in het uiterste gevaar gebragt waren: vermids de sterke aandrang van zo veele doorzigtige Staatsmannen, zeker zynen grond hadt, in de verderf- en doodlyke raadslaagen, welke, de wrokkende Prinsen Party tegen den achtsten van Lentemaand moest in den zin hebben.

XLVI. BOEK. 1787.

Het gevolg hier van was, dat de *Schiedamsche* Burgers besloten een Verzoekschrift by de Vroedschap in te leeveren, terwyl de Capiteinen der Schuttery vaststelden om deswegen volledige Voldoening te vraagen. —— In 't gemelde Verzoekschrift, de toedragt der zaake, zo daar ter Stede, als in *Hollands* Staatsvergadering, vermeld hebbende, laaten zy zich in deezer voege hooren. „ Wy zyn niet in staat „ om met gepaste woorden uit te drukken, „ die aandoeningen, en die verontwaardi„ging, met welke wy, en alle onze Com„mittenten, op de onverwagte maare uit „ *'s Gravenhaage*, zyn bezield.

Verzoekschrift der *Schiedamsche* Burgeren.

„ De beste, de notabelste, de welden„kendste Burgers van onze Stad, die zich „ ongewapend, en in eene zo groote stil„te, dat men niets van hunne byeen„komst op de Raadzaal kon verneemen, „ op de Markt hadden by een verzameld, „ om, op de eerbiedigste wyze, hunne „ Stemmen tot hunne Representanten, in

 „ ee-

XLVI. BOEK. — 1787.

„ eene zaak van zo veel aanbelangs te ver-
„ heffen, zyn dus voor 't oog van den
„ Souverain, ja zelfs van het geheele Ge-
„ meenebest, ten toon gesteld als Oproer-
„ maakers en als wederstreevige Burgers,
„ die hunne Representanten hebben ge-
„ dwongen tot het neemen van Besluiten
„ waar van zy afkeerig waren.

„ De wettige Resolutie van U Ed. Gr.
„ Agtb. is alzo buiten werking gebleeven,
„ en die breuke tusschen de beste en no-
„ tabelste Leden van Staat, welke ons met
„ zo veel schriks en aandoenings vervult,
„ is op dit oogenblik nog aanweezig. —
„ Men heeft nog niet voldaan aan het
„ ernstig en billyk verlangen van die Staats-
„ mannen, welke eene zodanige gerustftel-
„ ling vorderen voor de veiligheid van
„ hunne Persoonen, voor de onkreukbaare
„ Eer en Waardigheid van den Souverain,
„ en voor Hoogstdeszelfs vrye Deliberatien,
„ als natuurlyk moest verwagt worden van
„ een Gewapend Lichaam, 't welk aan nie-
„ mand anders, dan aan de Staaten van dit
„ Gewest, door Eed en Pligt is verbonden.

„ En dit alles, Ed. Gr. Agtb. Heeren!
„ is alleen te wege gebragt door hem, die
„ *uitdrukkelyk was gequalificeerd, die expres-*
„ *selyk was afgezonden om den Last van zyne*
„ *Principaalen en Committenten te doen ter*
„ *uitvoer brengen.* — Wy zullen aan het
„ oordeel van U Ed. Groot Agtb. zelve
„ overlaaten, of een Gemagtigde wel im-
„ mer de paalen van zyn Last meer kan
„ te buiten gaan, en het oogmerk zyner

„ Zen-

„ Zenderen meer kan om verre werpen, „ dan de Heer DE GREEVE heeft gedaan, „ door dat gedrag, 't welk hy ter Staats- „ vergaderinge heeft gehouden.

„ De Eer der Burgery van deeze Stad „ kan U Ed. Gr. Agtb. niet onverschil- „ lig zyn! De Eenzelvigheid van belan- „ gens verbint ons ten naauwsten met de „ Leden van deeze illustre Vergadering — „ En het zy ons vergund U Ed. Groot „ Agtb. met gepasten eerbied, te mogen „ herinneren, dat zy, als onze Represen- „ tanten, geene andere bedoeling konnen „ hebben, dan ons welzyn, dan het be- „ houd van onze Stad, van onze Burger- „ lyke Vryheid en Voorregten.

„ Aan HEM, die onze harten kent, en „ onze nieren beproeft, is ten vollen be- „ wust, dat wy, met de zuiverste inzigten „ van Vaderlandsliefde, by een vergader- „ den, dat ons Verzoek alleen tot oog- „ merk hadt een alles verwoestende Twee- „ dragt, tusschen de Leden van Staat in „ haare geboorte te smooren, en voor de „ Veiligheid van de Beschermers onzer „ Vryheid, (waar op wy een onbepaald „ vertrouwen stellen, en welker begeerte „ wy zo redelyk als billyk oordeelden,) zo „ veel in ons was te zorgen.

„ U Ed. Gr. Agtb. kennen van naby „ Ons en onze Committenten, die zich „ tot dat einde hadden by een vergaderd, „ en weeten dus, dat geen muitzugtig „ Graauw was by een gerot, 't welk Op- „ roer en Moord dreigde, en ten koste

XLVI. BOEK. — 1787.

„ van al wat eerlyk is, en van al wat wel denkt, de wettige Constitutie wilde omkeeren; maar dat de voornaamste, de geschikste en vreedzaamste Burgers aldaar waren by een vergaderd, om door eerbiedige Adresfen, ja zelfs, door bidden en smeeken, zulk een Besluit te doen uitwerken, als waar door, onder den genadigen Bystand van *Neerlands* God, in deeze kommervolle dagen, de gevreesde Onheilen konden worden afgekeerd.

„ Wy, en onze Committenten, durven Ons gerustlyk beroepen op het geheugen van Burgemeesteren, en van den Secretaris Pilat van Bulderen, die hunne Verlangen en Adresfen hebben aangehoord, mitsgaders aan de verdere Leden van deeze Gr. Agtb. Vergadering overgebragt. —— Dat zy der waarheid hulde doen, en dan beslissen of de Burgery de paalen van Bescheidenheid is te buiten gegaan, en of derzelver Gecommitteerdens haare Verzoeken niet hebben voortgebragt op zodanig eene wyze als het aan vrye Burgeren en Ingezetenen betaamt, of eindelyk hunne drangredenen zyn vergezeld geweest met Dreigementen, die U Ed. Gr. Agtb. *in goeden ernst* hebben doen overhellen, tot een Besluit, 't welk men met eenigen schyn van grond zou kunnen doen voorkomen, als alleen door den *Nood* van hunne Regeerders afgeperst.

„ Het is waar, Ed. Gr. Agtb. Heeren!

„ wy

„ wy hebben den wensch en de begeerte XLVI.
„ van het aanzienlykste gedeelte der Burge- BOEK.
„ ry aan U Ed. Gr. Agtb. in hunnen naam, ——
„ bekend gemaakt; wy hebben, in hunnen 1787.
„ naam, daar op eerbiedig aangedrongen,
„ dat aan derzelver zo billyke begeerte zou
„ worden voldaan; veele notabele Ingeze-
„ tenen waren te zamengekomen, om aan
„ de Gecommitteerdens den noodigen Last
„ te geeven, en van den uitslag hunner
„ Verrigtingen kennis te bekomen. ——
„ Maar, zo dit niet geoorloofd is, Ed.
„ Gr. Agtb. Heeren! zo, in dit hachlyk
„ tydstip, zo in eene zaak van een zo
„ groot belang, de beste Burgers hun ver-
„ langens niet mogen te kennen geeven....
„ dan moet de Stem van het Volk wor-
„ den gesmoord, dan verdwynt alle In-
„ vloed, welke in dit Vrye Gemeenebest
„ aan het Volk op hunne Representanten
„ onbetwistbaar toekomt, en den grond
„ heeft uitgeleeverd van de uitmuntende
„ Propositie der Stad *Haarlem*.

„ Het ontbreekt ons nog niet (dank zy
„ de goede Voorzienigheid!) in deeze Ver-
„ gadering aan waare Burgers en Vryheids
„ Vrienden, die ons vertrouwen waardig
„ zyn, die wy beminnen en eerbiedigen
„ als onze Vaderen. —— Op hunne Hulpe,
„ op hunne Medewerking verlaaten wy
„ ons in dit hachlyk oogenblik, zy zullen,
„ uit geen veragtlyk Poinct d'honneur,
„ min nog uit eene verderflyke Heersch-
„ zugt de goede zaak van het Vaderland
„ en van de waare Vryheid, in de waag-

XLVI. BOEK. 1787.

„ schaal stellen. —— Maar zy zullen, zo „ wy hoopen en verwagten, een treffend „ blyk geeven van hunne edelmoedige en „ deugdzaame denkwyze, door de eenmaal wettig genomene Resolutie te doen „ stand grypen, en de geschondene Eer „ der Burgerye op het plegtigste te doen „ herstellen.

„ Langs dien weg zullen onze Harten, „ en die van alle braave Burgers, nog „ naauwer aan de hunne verbonden worden, en de Rust en Eendragt, die binnen onze muuren tot dus verre haaren „ zetel hadt gevestigd, zal daar door bestendig worden aangekweekt, ten spyt „ van de zulken, die op de Puinhoopen „ van ons Verderf den Throon voor Dwingelandy en Overheersching tragten te „ stigten!"

Naa deeze beschryving hunner Handelen die uitboezeming hunner Denkwyze, verzogten zy de Stadsregeering, plegtig te verklaaren, dat het laatst ter Staatsvergaderinge uitgebragte Stadsbesluit, geenzins door eenigen *Dwang* aan de Stadsregeering was afgeperst; maar op eene alleszins wettige wyze, op aandrang van de Burgery, en om aan derzelver verklaard verlangen te voldoen, was uitgebragt; en dat dienvolgens het gedrag van den Burgemeester DE GREEVE ten dien opzigte ter Staatsvergaderinge gehouden, worde afgekeurd op zodanig eene wyze als de Stadsregeering, zo tot herstelling van de geschondene Eere der Burgerye, als het hand-

haa-

haaven van 't gezag en aanzien van de Stadsregeering meest gepast zullen oordeelen.

XLVI. BOEK. 1787.

Middelerwyle onderrigt zynde van het Plan door den Raadpenſionaris voorgeſteld, gaven zy tevens te verſtaan, hunne begeerte, dat de Stads Afgevaardigden 't zelve zouden omhelzen, indien en in zo verre de Steden *Dordrecht* en *Haarlem* daar in genoegen namen; doch zo niet, dat de Afgevaardigden van *Schiedam*, zich zouden vasthouden aan 't laatst uitgebragte Stadsbeſluit.

Overleevering van het Verzoekſchrift.

By de overleevering van dit Verzoekſchrift, op den volgenden dag, hadt, om allen ſchyn voor Dwang uit den weg te ruimen, geen zamenkomst der Burgeren op de Markt plaats. Zy, uit wier naam de Gelastigden ſpraaken, bleeven in de Doelen den uitſlag der Raadpleegingen afwagten, en werd hier van by de overgave des Verzoekſchrifts, aan Burgemeesteren de weet gedaan.

Verwyl des Antwoords.

Burgemeesters, het Verzoekſchrift in de Vroedſchap gebragt hebbende, deelden deezen, naa lang raadpleegens, aan Gecommitteerdens dit verſlag mede; „ Dat, vermids het Rapport van Heeren Gedeputeerden ter Staatsvergadering nog niet „ hadt kunnen geſchieden, en het zelve „ zeer veel lichts over de zaak zou verſpreiden, de Vroedſchap eenpaarig begreepen hadt, dat op der Gecommitteerdens Request nog niet kon worden gedisponeerd; dat mitsdien de Vroedſchap

 „ was

XLVI. BOEK. — 1787. „ was gecontinueerd, tot 's naamiddags, en „ dat het aan de Vroedschap aangenaam „ zou zyn, dat de Gecommitteerdens nu „ na Huis gingen; ten einde hun Ed. Gr. „ Agtb. in derzelver Deliberatien, vry te „ laaten." —— Na eene wyl buiten gestaan te hebben, verklaarden zy, by hunne wederintreede. „ Dat zy bereid waren, „ zo als dezelve tot nu toe gedaan hadden, de Deliberatien van hun Ed. Gr. „ Agtb. vry te laaten: dat zy, ten bestemden tyde, in den naamiddag, zich weder by hun Ed. Gr. Agtb. zouden vervoegen, om het Rapport af te wagten."

Deeze uuren, met stil verbeiden gesleeten, werden gevolgd van een blyden stond voor *Schiedams* wagtende Burgers, waar in de Vroedschap het Besluit openbaarde, dat dezelve, op het ingediende Verzoekschrift, bepaald hadt, „ om ten aanziene der Propositie van *Haarlem*, tot vermeerdering „ der Bezettinge in *'s Gravenhaage*, overeenkomstig met het Verzoek te handelen —— en dat, ten opzigte van den „ Burgemeester DE GREEVE, deeze Heer „ aangenomen hadt, om in de Vroedschap „ een *Declaratoir* in te leeveren, by 't „ welk hy zou verklaaren, wat hy door „ de woorden, *by Nooddwang genomen*, „ verstaan hadt."

Gunstig Verslag. By dankzegging, zo voor zich zelven als uit naam hunner Committenten, aan de Vroedschap wegens het genomene Stadsbesluit, ten aanziene van het eerste Stuk, verzekerden zy, „ altoos bereid te weezen,

„ om

„ om te toonen, dat zy prys ftelden op „ Regenten, die de waare belangens der „ Ingezetenen behartigden." —— Wat het andere betrof, betuigden zy, „ geen gebruik te zullen maaken van die middelen, welke zy anderzins tot handhaaving „ van de Eer der Burgerye noodig hadden geoordeeld, vóór en al eer zy het „ *Declaratoir* van den Heer DE GREEVE „ zouden hebben ingezien, vertrouwende „ dat hun ter leezinge daar van gelegenheid zou gegeeven worden." — Voorts keurde de Vroedfchap het gedrag van den Secretaris PILAT VAN BULDEREN op de Sommatie hem ter Staatsvergaderinge gedaan, goed; en befloot het verzogte Berigt van de redenen en gronden, welke de Stadsregeering tot het neemen eenes anderen Befluits bewoogen hadt, ter Staatsvergadering van *Holland* te zenden.

Verklaaring van Burgemeester DE GREEVE.

De verlangde Verklaaring van Burgemeester DE GREEVE kwam ten beftemden dage, en den zeer nieuwsgierigen op hem misnoegden, naar belofte, in handen; doch was verre van hun met hem te bevredigen. 's Burgemeesters in- en uitloopende taal luidde; „ wanneer ik ter Staatsvergadering heb gezegd, *dat de Vroedfchap tot* „ *het neemen der nadere Refolutie was genoodrongen geworden*, heb ik daar door niet „ gemeend, of willen meenen, dat 'er „ eenig Geweld of Violéntie zou hebben „ plaats gehad; dan dat door de fterke „ begeerte en aandrang der Verzoekeren, „ de Deliberatien, zo het my voorkomt,

„ ee-

XLVI. BOEK. — 1787.

„ eeniger maate zyn gegeneerd geworden, „ en dat de Vroedschap, ten einde niet „ langer te wederstaan de herhaalde Instantien, tot voorkoming van onaangenaame „ gevolgen, geoordeeld heeft te moeten „ voldoen aan de begeerte des Volks, „ waar van door monde van den Secretaris PILAT VAN BULDEREN aan de Vroedschap was kennis gegeeven: te weeten, „ dat de Verzoekers zich ten laatsten hadden gedeclareerd, dat, byaldien aan hun „ Verzoek niet wierd voldaan, zy dan de „ plaatzen, daar zy stonden, niet zouden „ verlaaten."

Onvoldoende gekeurd, en eisch omtrent den Burgemeester DE GREEVE.

Eene vervoeging van de Hoofden der *Schiedammeren*, die zich door deezen Burgemeester gehoond oordeelden, by de Vroedschap wees uit, hoe zy niet voldaan waren met deeze, in de daad schraale of niets beduidende Verklaaring; immers zy betuigden by de Vroedschap, met zo veele woorden, dat de goede Burgery der Stad *Schiedam*, den Heer DE GREEVE voortaan niet meer kon beschouwen als een Regent, op wiens Vaderlands- en Vryheidsliefde zy allen een onbepaald vertrouwen mogten stellen; dat zy inzonderheid allernadeeligst en schadelykst oordeelden, dat hy voortaan wederom ter Staatsvergadering zou worden afgevaardigd; dewyl hy, door zyne spreekende daaden hadt getoond, geene zwaarigheid te maaken, om, wanneer de Last hem gegeeven niet instemde met zyne byzondere denkwyze, denzelven daadlyk te overtreeden; dat door zodanig een Man,

Man, men in dit hachlyk tydstip, de behartiging van 's Volks gewigtigste belangens ter Hooge Staatsvergaderinge daadlyk in de waagschaal stelde, en die aan hem niet kon worden toevertrouwd.

Geconstitueerden te *Schiedam* aangesteld.

Gelyk elders, waar de Volkszaak opgang nam, koos men ook te *Schiedam* Geconstitueerdens uit de Burgery. Deezen waren mede in eene Bezending aan de Regeering, wegens de Regeeringsveranderingen in de Steden *Amsterdam* en *Rotterdam*, met verzoek, dat, by aldien 'er ter Staatsvergaderinge eenig Voorstel mogt geschieden, tot Onderzoek door Gerechtshoven, of tot Gebruik van Krygsmagt, tegen die twee Steden, zulks, van wegen *Schiedam*, zou worden afgeweezen. De Vroedschap, hier mede overeenkomstig besluitende, hadt in dit Besluit gesprooken van *zich noemende Geconstitueerden*. Dit mishaagde, en het gevolg van een beklag deswegen was, dat deeze stootende woorden verwisseld werden door de voldoende, *de Geconstitueerdens van een notabel getal Burgers en Inwoonders deezer Stad.*

Regeeringsverandering, en het zenden der Benoeming aan Staaten van *Holland*.

Het Verzoek der Burgemeesteren en Vroedschappen van *Schiedam*, by Staaten van *Holland*, waar in zy hun Regt tot eigen Magistraatsbestelling; het zenden der Benoemingen aan zyne Hoogheid als strydig met Eed en Pligt keurden, en voorstelden de Benoeming aan hun Ed. Groot Mog. toe te schikken, vondt de goedkeuring van de Meerderheid der Staatsleden,

en

XLVI. BOEK. — 1787. en geschiedde daar mede overeenkomstig de Regeeringsbestelling ten deezen Jaare (*).

Beletten het tekenen eens Verzoekschrifts. Burgemeesters van *Schiedam*, Ambagtsheeren van de Dorpen *Hoogvliet*, *Pernis* en *Portugal*, lieten niet naa, om de Tekening eens Verzoekschrifts ter Herstelling van zyne Hoogheid in alle zyne Waardigheden, tegen te werken, door eene aanschryving aan Schout en Geregte deezer drie Heerlykheden (†).

Verbintenis der Patriotten. Niet min dan die van *Leyden* in Vryheids yver gloeiende, en weetende hoe het in *Schiedam* geenzins ontbrak aan andersdenkenden, gingen zy, omtrent het midden van Hooimaand, eene soortgelyke Verbintenis aan als de *Leydsche* Patriotten (§).

Komst der *Pruissen*. Eene Verbintenis, gelyk elders door de overmagt van Wapenen verbrooken. Op aanschryving der Staaten van *Holland* opende deeze Stad haare Poorten voor het *Pruissisch* Krygsvolk. Het Genootschap werd ontwapend, de Burger societeit vernietigd, en alles, met het buiten dienst stellen der Burger-geconstitueerden, op den ouden voet gebragt. Beweegenissen, die vervolgens te deezer Stede reezen, behooren tot een laater Tydvak onzer Vaderlandsche Geschiedenisse.

Schoonhoven stelt *Schoonhoven*, onder de Patriottischgezinde Steden van *Holland* geene geringe rolle gespeeld

(*) *Resol. van Holl.* 4 Mey 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1415.
(§) Zie hier boven, bl. 306.

fpeeld hebbende, was door tusfchen opgeworpen hindernisfen, zo laat in het daarftellen van Geconftitueerden, dat de tyd van derzelver afzettinge bykans gelyktydig inviel: immers waren zy op den zestienden van Herfstmaand daar mede in gereedheid, en de Stad bevondt zich drie dagen laater in de magt der *Pruisfen.*

XLVI. BOEK. —— 1787. laat Geconftitueerden aan.

Afgevaardigden uit Staaten van *Holland* kwamen hier den Hertog VAN BRUNSWYK preeken, over het niet nader aan *'s Gravenhaage* laaten komen der *Pruisfifche* Krygsienden. De Hertog hadt zyn intrek in de Doelen genomen, en dus viel dit mondgeprek voor in de eigenfte Kamer waar de 'rinsfes van *Oranje*, by haare terugreize a *Nymegen* op den mislukten tocht veragt hadt. —— De Hertog, verftendigd, it de Prins van *Oranje*, by zyn wedereeren na *'s Gravenhaage*, te *Schoonhoven* ou komen, maakte ook daar te zyn, om n Prins te ontvangen. Hoe zeer de *hoonhovenaars* tegen hem geyverd hadden heen 'er alles, by zyne aankomst, omgeerd. Zyne Aanhangers betoonden met rtlykheid hunne vreugd, door de gewoo- Tekenen, terwyl anderen die de Stad et verlaaten hadden, vol fpyt, in dit ui- lyk bewys van genoegen, ter eigene iligheid, deel namen.

Hoe 't zich daar met de komst der *Pruisfen* toedroeg.

De vreugde over de komst der *Pruisfen* s van geen langen duur. Hun gedrag, t alleen ten opzigte van de Huizen der riotten; maar ook van anderen, blykt vollen, zo uit de klagten des uitge-

't Gedrag der *Pruisfen* te dier Stede.

wee-

XLVI. BOEK. — 1787. weeken Vroedschaps DE WEILLE, wiens huis ten prooije stondt van vier en twintig *Pruisfischen*, die hem eene schade toebragten, welke hy op omtrent 40,000 Guldens berekende: waar over hy zich by *Staaten van Holland* beklaagde; als uit het berigt van de toen aangebleevene Minderheid der Regenten, wier beschryving by Staaten van *Holland* van geene vergrooting kan verdagt gehouden worden, en tot eene staal mag strekken, van het gedrag der *Pruisfen*, op eenige andere plaatzen.

Klagten der Regeering deswegen.

Zy verklaaren, in dit Berigt, dat de Hertog VAN BRUNSWYK, in die kleine Stad, gekomen was, met eene zeer groote menigte van *Pruisfische* Huzaaren en Jaagers, met het Regiment Infanterie van WALDEK; dat zy niet ontveinzen wilden, dat aan het Huis van den Heer DE WEILLE, en meer andere Huizen van uitgeweeken Regenten, een beklaaglyk ongeluk van Plundering was overgekomen; dat oogenbliklyk naa het inrukken der Troepen allen gezag der Regeering over de goede orde by de Inkwartiering den bodem was ingeslaagen; dat deeze door de *Pruisfische* Sergeanten volstrekt willekeurig geschiedde; dat de Heer DE WEILLE, die zich over een aantal van vier en twintig *Pruisfische* ten zynen huize gelegerd, beklaagde, de meest bedeelde niet was; de Oudburgemeester VAN SOLINGEN hadt eene bedeeling van acht en twintig, de Vroedschap HOLA VAN NOOTEN eene van vier en dertig, en de Vroedschap HONDORFF BLOCK, vier en twintig

Man-

Mannen, vyf Pakknegts en zestien Paarden gehad. XLVI. BOEK.

By deeze zwaare Inkwartieringen, op welke zy, na alle aangewende moeite, geene voor den Burger draaglyke schikking hadden kunnen maaken, kwam nog, om met hunne eigene woorden te spreeken, „ eene oogenbliklyke en met geweldige „ bedreigingen gepaard gaande vordering „ van Behoeften voor Volk en Paarden, „ voor het aanleggen van een Magazyn „ van Fourageering, voor het timmeren „ van een Schipbrug over de *Lek*, voor „ het plaatzen van het Hoofdkwartier en „ Krygscommissariaat binnen de Stad, en „ het eischen van zulk een onnoemelyk „ getal Wagens en Paarden, voor Vervoeringen en Expressen, dat naauwlyks alle „ de omliggende Dorpen, zo in de *Krimpener-* als *Alblasserwaard*, hoe zeer men „ alles daar liet pressen, toereikende waren „ om aan die vorderingen te voldoen." — Zy voegen 'er by, „ dat onder dit alles „ een algemeen Systema onder de Soldaaten heerschte, dat zy den Oorlog voerden tegen de zogenaamde Patriotten, en „ dat alle de Goederen, aan Patriotten „ toebehoorende, goede Buit waren; terwyl zy het teffens voor eene onbetwistbaare waarheid hielden, dat allen, die „ hunne Huizen verlaaten hadden, Patriotten, en zy dus bevoegd waren, om alles, wat zy in die Huizen vonden, te „ rooven en te ruineeren; en dat het alleen aan het ryklyk tracteeren, opschaf- 1787.

 „ ten,

XLVI. BOEK. — 1787.

„ ten, en goede woorden der Domestie-
„ ken, van de verlaatene Huizen toe te
„ schryven was, dat niet alle de door
„ hunne Meesters verlaatene Huizen het
„ zelfde lot van Plundering hadden on-
„ dergaan. —— Dat de Regeering na het
„ ontdekken van dit Systema onder de Sol-
„ daaten, wel alle moeite gedaan hadt om
„ de Officieren van deszelfs valschheid te
„ overtuigen; doch, tot haar leedweezen,
„ hadt moeten ondervinden, dat veelen
„ derzelven, of zelfs in zodanige denkbeel-
„ den waren, of ten minsten eenen zoda-
„ nigen afkeer van de Patriotten betoon-
„ den, dat zy zich niet anders konden
„ voorstellen, (zo als ook de droeve on-
„ dervinding bevestigd hadt,) dan dat, hoe
„ zeer ook de orders tot verschooning der
„ Huizen en Goederen, door de Hoofden
„ gegeeven werden, egter door de minde-
„ ren en Subalternen, daar omtrent veel
„ oogluikings zou worden gebruikt. ——
„ Dat zy met nadruk moesten zeggen, hier
„ in zeer veel geleden te hebben van het
„ Regiment van *Waldek* en de Ponton-
„ niers, onder welke laatsten byzonder
„ in onbescheidenheid en brutaliteit, voor
„ al tegen de Regenten, uitgemunt hadt
„ zeker Major, uit wiens grypzieke han-
„ den, zy zelfs buiten staat geweest wa-
„ ren om de Goederen van 's Lands Arse-
„ naal te redden.

„ Dat het ledig draagen der Huizen niet
„ in dien smaak met geweld, geschreeuw,
„ en geraas te werk ging, als onder de

„ Plun-

„ Plunderingen, welke, zedert eenigen XLVI.
„ tyd, by onze Natie, tot schande van de BOEK.
„ Uitvoerders, hadden plaats gehad, ge- ——
„ woon waren gehoord te worden; maar 1787.
„ met zodanige stilte en in zodanigen koe-
„ len bloede, dat hetzelve nu en dan niet,
„ vóór dat het gebeurd was, tot kennis der
„ Regeeringe kwam, dat op deeze wyze
„ niet alleen het Huis van den Vroedschap
„ DE WEILLE, maar ook die van de uit-
„ geweekene Vroedschap SCHMIDTMAN,
„ DE WEKKER DE GROOT, en VAN DER
„ MEY VAN OOSTERHOUT ledig, en dat
„ van den uitgeweeken Vroedschap VAN
„ HORSBAU genoegzaam ledig gedraagen
„ waren."

Verder beklaagde zich de *Schoonhovensche* Regeering, „ dat de Ondervinding haar
„ de doorslaandste proeven gegeeven hadt,
„ van de weinige Deference, (om niet te
„ zeggen van de Kleinagting,) die de Mi-
„ litie voor de Regeering betoonde, dan
„ dat zy zich eenig gezag over dezelve
„ zou hebben durven aanmaatigen; dat zy
„ genoegzaam dagelyks moest ondervinden,
„ dat niet alleen voornaame Officiers, maar
„ zelfs Luitenants en Vaandrigs, aan haar
„ iets te vraagen of te melden hebbende,
„ zonder zich door eenen Kamerbewaar-
„ der te doen aandienen, vrypostig de deur
„ van haare Kamer openden, zonder veel
„ omslags, zich op eenen stoel aan haare
„ tafel plaatsten, haare raadpleegingen,
„ hoe gewigtig en dringende ook, stoor-
„ den, en menigmaal met smaadlyke woor-

XLVI. BOEK. —— 1787.

„ den en bedreigingen begeerden, om oo-
„ genbliklyk, en vóór alle andere zaaken,
„ geholpen te worden."

Nog meer schennisfen haalen zy in deezer voege op, „ Dat de Regeering zelfs „ het Comptoir van Stads Thesaurie, van „ de Oortjensgelden, van de 100 en 200 „ Penningen; het welk zich ten huize van „ haaren Thesaurier SCHMIDTMAN bevondt, en dat van het Proveniershuis, „ 't welk ten huize van den Ontvanger „ DE WEKKER DE GROOT gehouden werd, „ niet hadt kunnen redden; maar dat de- „ zelve al mede geheel waren geruïneerd, „ en uitgeplunderd. —— Dat zy zelfs, nog „ maar weinig dagen geleeden, hadt moe- „ ten ondervinden, dat van haare inschik- „ lykheid, (by welke zy, om tog van haa- „ ren kant alle redenen van ongenoegen „ te vermyden, aan den Officier van de „ Hoofdwagt het verblyf op de Burgemees- „ ters Kamer hadden toegestaan,) zodanig „ een ongehoord misbruik gemaakt was, „ dat des nagts, in de Spreekkamer, naast „ Burgemeesters Kamer, eene Kas was „ opengebrooken: en dat de Regeering, „ toen zy zulks aan den Commandeeren- „ den Officier van het Garnisoen vertoon- „ de, door denzelven met een smaadlyk „ antwoord bejegend was, zonder dat, „ voor zo veel zy wist, immer na dat ge- „ val onderzoek was gedaan. —— Dat de „ Regeering, vermeenende, dat het ledig „ gedraagen Huis van den uitgeweeken „ Vroedschap VAN DER MEY VAN OOS-

„ TER-

„ TERHOUT, staande by eene der Stads XLVI.
„ Poorten, niet alleen tot een Wagthuis BOEK.
„ voor de Militie gebruikt, maar zelfs door
„ die Wagten geheel uitgebrooken, van 1787.
„ Lood en Yzer beroofd, ja dat zelfs de
„ Planken Vloeren uit de Kamers opge-
„ brooken en tot brandhout gebruikt wier-
„ den, eene Commissie na dat Huis, en
„ vervolgens aan den Commandeerenden
„ Officier gezonden, en dat deeze, op ver-
„ zoek der Commissie, zich mede na dat
„ Huis begeeven hadt. Dat dezelve, daar ge-
„ komen zynde, de balddaadigheden der
„ Militie aan hem door de Commissie waren
„ vertoond, en hem verzogt hadt daar op
„ onderzoek te doen, en dat Huis niet
„ langer tot een Wagthuis te gebruiken;
„ dan dat die Commissie al weder even
„ smaadlyk bejegend, geen onderzoek ter
„ wereld, zo veel zy wist, gedaan was,
„ en dat Huis nog, even als te vooren,
„ tot een Wagthuis gebruikt wierd."

Eindelyk voegt de Regeering 'er by,
„ dat toen onlangs een Bataillon van MAR-
„ WITZ door de Stad passeerde, en eenen
„ nagt verbleef, de Inkwartiering weder
„ even woest ging als te vooren; dat zy,
„ onder het inkwartieren, daar van kennis
„ krygende, den Boode zondt om den
„ Commissaris, van Stads wege aangesteld,
„ te doen verzoeken, om met den Offi-
„ cier, die de Kwartieren kwam maaken,
„ boven te komen; dan dat haar de Offi-
„ cier, op eene brutaale wyze, liet ant-
„ woorden, *dat hy haaren Kwartiermeester*

XLVI. BOEK 1787.

„ *niet wilde laaten gaan, en dat zy, zo zy* „ *wat te zeggen hadt, by hem konde komen.* — „ Dat de Regeering naderhand, de Inkwar- „ tiering op de spoorlooste wyze ingerigt „ wordende, besloot eene Commissie der- „ waards te zenden, om de onredelykhe- „ den, was het mogelyk, te stuiten, en „ dat toen de Oudburgemeester CARNIER „ veel gevaars geloopen hadt van geslaa- „ gen te worden. Dat door dit woeste „ Volk eene menigte van Soldaaten in de „ ledige Huizen van de Vroedschappen DE „ WEILLE en SCHMIDTMAN wierden ge- „ legd, en dat toen, door de Vroedschap „ HONDORF BLOCK, als Directeur van hun „ Magazyn, om verdere brutaliteiten in „ die Huizen te vermyden, eene menigte „ van allerlei Provisien na dezelven ver- „ zonden waren; dan dat niet te min het „ Huis van den Heer DE WEILLE vooral „ door die wilde Bende nog veel geleden „ hadt (*)."

Deeze Klagten, door de aangebleevene Regeeringsleden, die der Oranje Partye waren toegedaan, in den schoot der hooge Regeering des Lands uitgestort, doen veel meer af, om de verregaande ongeregeld- en balddaadigheden der toen toomlooze Krygsbenden, zo *Pruissische* als andere, ten vollen te bevestigen, dan de veelvuldige des gedaane berigten van den anderen kant komende, die onder verdenking van vergroo- ting

(*) *Verzameling* by J. A. DE CHALMOT XIV. D. bl. 147. 183

ting vallen, en hebben wy daarom zulks in 't breede te boek geslaagen. XLVI. BOEK.

In yvergloed voor het Oranje Huis stak altoos *Leerdam* uit, en liet die Stede zulks, op den Jaardag des Stadhouders, ten deezen Jaare meest stil gevierd, op het allerschitterendst en luidrugtigst blyken. Klokkengelui, lossen van 't Geschut, Verlichting der Huizen, 't branden van Pektonnen, het draagen van Oranjestrikken, kundigden de denkwyze der *Leerdammeren* aan. 1787. Hoe te *Leerdam* 's Prinsen Jaardag gevierd.

Zy vergenoegden zich niet met het vieren van deezen Dag; en het vervolgens veelvuldig laaten blyken hunner Ongezindheid tegen het klein getal andersdenkenden, die een Burger Societeit hadden opgerigt. Deeze was hun een doorn in den voet. Aan derzelver oprigting en voortduuring schreeven zy de Stedelyke verdeeldheden toe, en betuigden, in een Verzoekschrift aan de Regeering, hun dugten, dat, zonder spoedige voorziening, dit alles tot onaangenaame uiterstens zou kunnen uitbarsten. Woelen aldaar tegen de Patriotten.

Om dezelve voor te komen, sloegen deeze *Leerdamsche* Burgers der Regeeringe middelen voor, die, ten deezen tyde, naamlyk in 't begin van Hooimaand, zeer vreemd klonken, en met hunne eigene woorden verdienen opgegeeven te worden. Naar hun oordeel zou de Voorziening der Regeering hoofdzaaklyk daar in dienen te bestaan, „ dat, *Voor eerst*, de zo haatlyke „ Onderscheids Societeit ten spoedigsten „ wierd geremoveerd, en verboden. — Verzoekschrift aan de Regeering tegen dezelven ingerigt, en om Oranje Vlaggen te laaten waaijen.

 „ Ten

XLVI. BOEK. — 1787. „ *Ten anderen*, dat de gestaakte Wapen„ handel, hoe eer hoe beter, werde her„ vat — en, *ten derden*, dat, ten einde „ deeze Stad en de goede Ingezetenen van „ die tegen allen moedwil van buiten en „ alle tumultueuse beweegingen van binnen, „ in veiligheid te stellen, de Vlaggen op „ de Tooren en het Raadhuis deezer Stad, „ in navolging van de nabuurige Domai„ nen *Buuren* en *Kuilenburg* ilico uitge„ stooken werden. Naardien wy, ten op„ zigte van dit *derde Punt*, niet zonder „ grond, bedugt zyn, dat, daar het naa„ laaten van dit openlyk betoon van ag„ ting van den Persoon en de Belangens „ van zyne Doorlugtige Hoogheid, den „ Heer Prinse van *Oranje* en *Nassau*, by „ de Ingezetenen van de aangelegene *Gel„ dersche* Plaatzen, als een duidelyk bewys, „ dat men, wars van de Oude Regee„ ringsvorm, na schadelyde Nieuwigheden „ haakt, aangemerkt wordt, deeze Stad en „ Ingezetenen van dezelve, veelligt aan „ feitlyke Invallen zouden kunnen geëxpo„ neerd worden."

By deeze Verzoeken voegden zy eene Verlofvraaging voor de In- en Opgezetenen van *Leerdam*, en het Graafschap, om, zulks goedvindende, desgelyks uit hunne Huizen Vlaggen te mogen uitsteeken, en Oranjelinten te draagen, ter eere van hunnen wettigen Heer en Graaf.

't Zelve wordt ingewilligd. Eene volvaardige Inwilliging van alle deeze Verzoeken volgde; met toezegging, dat de Regeering, van haare zyde, onver-

wyld

wyld het noodige zou te werkstellen om Kerk en Stads Raadhuis, met de verzogte cieraaden te doen pronken. Voorts werd de Burger Societeit vernietigd, en het oprigten van eenige andere ten strengsten verboden. By de vergunning van de overige verzoeken hadt de Magistraat de mits gevoegd, dat de Verzoekers, zo voor zich zelven, als voor hun, uit wier naam zy die verzoeken deeden, zich verbonden om de rust te bewaaren, en zorg te draagen, dat niemand in zyn Persoon of Huis overlast leedt. —— Ter voorkoming hier van deedt de Regeering, ten zelfden tyde, eene Afkondiging, door zyne Hoogheid uit *Amersfoort* tegen rustverstooringen gezonden.

XLVI. BOEK.

1787.

Geweld en Plundering hier op gevolgd.

De inwilliging deezer verregaande Verzoeken, schoon van een bepaalden mits vergezeld, was juist der balddaadigheid en moedwil den teugel vieren. Dronken van blydschap, wegens deeze zegepraal op de Patriotten, wilde men des een Vreugdefeest houden. Ter bekominge van het daar toe noodige geld vervoegden zich Wyven en Jongens aan de Huizen der Ingezetenen, en bovenal aan die der Leden van de vernietigde Burger Societeit; waar zy, geen gereeden ingang vindende, verzoeken in schelden veranderden, op dit geweld, het inslaan van glazen lieten volgen, en alles beslooten met de daadlyke plundering veeler Huizen, waar onder dat van den Leeraar J. CLAASEN zeer veel leedt.

Het bleek nu duidelyk, van welk eene zyde de Rustverstooring kwam, en hoe de in-

XLVI. BOEK. 1787.

inwilliging der Regeering voet gegeeven hadt tot die verregaande ongeregeldheden. Men gaf voor dezelve te willen doen ophouden, en 'er liep eene Verklaaring ter tekening rond, dat men alle Partyschap, te wederzyden, zou laaten vaaren, en eensgezind leeven.— Hoe hartlyk men dit meende van de nu zegepraalende zyde weezen de daaden uit. Verbittering, in stede van verzoening moest volgen, uit het oprigten van Eerepoorten, Eereboogen, en het maaken van Kransen, die men aan de Huizen hing.

Burgers uit *Vianen* en Krygsvolk trekken na *Leerdam*.

Mishandelde Leden der vernietigde *Leerdamsche* Societeit boezemden hunne klagten uit by het Genootschap te *Vianen*. Genoeg om deezen ten uittocht te beweegen; te meer daar zy zich gesterkt vonden door den last van de Commissie te *Woerden*, en ondersteund met eenig Voet- en Paardenvolk, en één stuk Geschuts. Tot deeze zending oordeelden die Heeren zich bevoegd, daar zy de Magistraat van *Leerdam*, over het laaten waaijen der Oranje Vlagge wel aangeschreeven; doch geen antwoord bekomen hadden. Deeze Burgers en Krygslieden trokken door *Heikoop* na *Schoonerwoerd*, waar de Kerktooren met een Oranje Vlag pronkte. Deeze deedt men 'er afhaalen, door den eigen Persoon, die dezelve 'er opgezet hadt, en voerde hem, nevens nog twee anderen, gevanglyk mede op den tocht na *Leerdam*.

Vinden de Stad

Op de tyding van den aanmarsch deezer vermengde Burger- en Krygschaare geraakte

te te *Leerdam* alles in beweeging. Men sloot de Poorten, luidde de Alarmklok, en bragt de Burgers in de wapenen. Tot op een kleinen afstand voor de Poort genaderd, vaardigden de Officieren, van dien toestel verwittigd, twee Adjudanten af, om aan de *Leerdamsche* Magistraat hunnen last te vertoonen. Dit hadt ten onmiddelyken gevolge, dat deeze besloot een vierendeel uurs uitstels te vraagen tot het openen van de Poort, die reeds van binnen met hout gevuld was, en tot het uit de wapenen brengen van honderd en vyftig Burgers, by de Poort geplaatst. Het luiden der Alarmklok hieldt terstond op.

geslooten en vorderen ingelaaten te worden.

Naa deeze kleine wyl wagtens werd de Poort geopend. By het intrekken zag men niemand gewapend, niemand met eenig Oranjeteken voorzien. De uitgestooken Oranje Vlaggen, werden van de Toorens en elders gehaald, alle de Eereboogen om ver gesmeeten, en alle Kransfen weggerukt. Den Drossaart BOEY zei men aan, dat alle schaden, nadeelen en plunderingen zouden verhaald worden op de Magistraat, die zulks niet belet hadt. Twee Magistraats Persoonen, de Burgemeester KNYF en de Schepen DE MAN, nam men in hegtenis, en na *Vianen* mede, van waar zy eerlang na *'s Gravenhaage* werden overgebragt. —— By de wederkomst te *Vianen*, in den avond, schikte men zich voor de Poort in orde, gaf aan de Ruitery, aan het Voetvolk, en aan het Genootschap, een der afgehaalde Vlaggen, en trok zegepraalende de Stad in,

Wegneeming der Oranjetekenen en gevangenneeming van twee Regeeringsleden.

XLVI. BOEK. — 1787.

in. —— Het wegneemen der Vlaggen te *Schoonerwoerd* en te *Leerdam*, was genoegzaam, om, op verscheide omliggende Dorpen, van welker Toorens en Moolens de uitgestooken Oranje Vlaggen wapperden, dezelve te doen inhaalen. De Dorpelingen vreesden, en niet zonder grond, voor een dergelyk hun daar toe noodzaakend bezoek.

De Burgemeester KNYF op de Voorpoort gezet.

Met die van *Leerdam* hadt eene en andere onderhandeling plaats, betreffende het vernietigen van het Genootschap, *het opzetten der Vlaggen*, en het draagen van *Oranje*. De Burgemeester KNYF, dien men voor den grootsten Bewerker hieldt, werd op de Voorpoorte in *'s Gravenhaage* gezet. De Regeering van *Leerdam* eischte, uit kragte van het Privilegie, volgens 't welk niemand, dan voor zynen gewoonen Regter, mag te regt gesteld worden, dien Burgemeester te rugge; wanneer volgens Advys van Gecommitteerde Raaden, diens zaak aan het Hof gezonden was, met verzoek aan de Commissie van het Defensieweezen om de kundschappen deswegen opgedaan, over te zenden.

Omwenteling aldaar.

Deeze zaaken nog hangende, daagde de Staatsverwisseling op, die er eene geheel andere wending aan gaf, en het gelaat der dingen te *Leerdam* deedt veranderen. Den dag vóór de komst der *Pruisen*, was 'er nog eenig Staatsch Voetvolk en Ruiters ter Stad ingekomen. Van welke eerstgemelden, de overige gevlugt zynde, eenigen in handen der *Pruisische* Huzaaren vielen, De *Pruisen* maakten deezer agtergelaatene

Goe-

Goederen buit. Voor de onlangs diep vernederde meest Prinsgezinde *Leerdammers*, was de eerste komst des *Bruisfischen* Krygsvolks, 't welk welhaast, in grooter getal met Geschut en Legerwagens, de Stad introk, een wellust. Nu kon men, zonder schroom, Oranje draagen en de Vlagge laaten waaijen. Juist viel de Jaardag des Konings van *Pruissen*, te midden van deeze eerste verwoering van Vreugde in, op den zeventienden van Herfstmaand. Deezen dag vierden de *Leerdammers* als den Jaardag van hunnen Verlosser, door 's daags de Stad met Eereboogen te vercieren, en 's avonds de huizen te verlichten. — Een dubbele zegepraal genooten de *Leerdammers* kort daar op; wanneer de *Pruissen* die van *Vianen* noodzaakten, de onlangs weggehaalde Oranjevlaggen, staatlyk weder te brengen, aan den Drost Boey te rug te geeven, en uit naam van het vernietigd Genootschap te *Vianen*, wegens de voorheen gepleegde schennis, op het deemoedigst verschooning te verzoeken.

XLVI. BOEK. — 1787.

Vianen mogt, ten deezen tyde, het tegenbeeld van *Leerdam* heeten, en strekte ten teugel aan de *Oranjegezinden* in den Lande daar omstreeks zeer veelvuldig. *Moerkerk* ondervondt dit daags naa eene woelige Paardenmarkt, ten deezen Jaare. Een gedeelte van het Gewapend Genootschap uit *Vianen*, door den Drossaart van Patent voorzien, beteugelde de daar aangerigte ongeregeldheden.

Uittochten uit *Vianen* tegen de Oproerigen.

Dit

XLVI. BOEK. — 1787.

Gevangenneeming des Drosfaarts van *Asperen*.

Dit Genootschap, in naauwe verbintenis met het Defensieweezen te *Woerden* staande, hadt, gelyk wy gezien hebben, deel in den Optocht na, en het beteugelen van *Leerdam*. Ook toog van hier uit de Heer OCKERSE, door het Defensieweezen gemagtigd, om den Drossaard VAN ALPHEN, Dykgraaf en Stadhouder van het Steedje *Asperen*, die reeds lange, als een heftig Voorstander der Oranje Party, in 't oog geloopen hadt, op te ligten. De Heer OCKERSE, nevens den Adjudant HOLTHUIZEN, en de Luitenant LEMKER onder *Hessen-Philipstal*, trokken, vergezeld van twintig Ruiters, na *Asperen* in den nagt uit, om deezen verdagten Drossaard op te zoeken, en gevangen te neemen. In den vroegen morgen te *Asperen* gekomen, bezetten zy terstond alle de toegangen tot dat Steedje, en het huis des Mans op wien zy het gemunt hadden. De Heer VAN ALPHEN, door het geraas wakker geworden, en dugtende wat 'er gaans was, hadt de vlugt uit zyn achterhuis genomen. De Tuin werd even vrugtloos als het Huis doorzogt, en ook verscheide nabuurige huizen. Men gaf de hoop van hem te zullen vinden bykans op; wanneer, meer dan een uur daar na, een Ruiter den Drossaard uit zyn Tuin over hekken en heggen zag klimmen, om lyfsberging in een nabuurig huis te vinden. By het doorzoeken van dit huis, waar men de hoop van hem te zullen vinden, bykans opgaf, roer-

de

de een Ruiter met zyn pallas aan eenige bosſen ſtroo. De Drosſaard, vreezende gekwetst, of doorſtooken te zullen worden, ontdekte zich. Men vondt hem in eenen allererbarmlykſten ſtaat, zonder bovenkleederen, zonder kousſen of ſchoenen, doornat van het water eener grebbe, waar in hy door zyn verhaaste vlugt gevallen was, de beenen deerlyk gekwetst door de heggen en ſtruiken, over welke hy hadt moeten vlugten. —— In zyn huis terug gebragt, werd hy verbonden, adergelaaten, gekleed, en vervolgens, nevens een Koffer met Papieren en Brieven, door het Defenſieweezen te *Woerden* gevorderd, op een Boerenwagen geplaatst, en onder het geleide van Krygsvolk, te *Vianen* binnen gebragt. Van waar de Heer OCKERSE, naa weinig uuren toevens, onder het geleide van eenige Soldaaten hem na *Woerden* voerde, waar men hem op het Kasteel gevangen zette. Een Bedryf, 't welk by deeze Party goedkeuring, by geene veel opſpraaks verwekte.

Vianen hadt by de Omwenteling veel te lyden.

Door alle deeze en ſoortgelyke verrigtingen, waar in *Vianen* deel nam, was deeze Stad het voorwerp van den haat der Prinsgezinden in dien oord; en ſtondt dezelve, by de keerwisſeling der Staatszaaken, een ongunſtig lot te wagten. 't Geen ook deeze Stad trof. Van de Bezetting verlaaten, hadt men de Oranje Vlag laaten waaijen, eer nog de *Pruisſen*, door hindernisſen in den weg, de Stad konden naderen. Deezen daar gekomen, vonden, volgens PFAU, de Poorten geſlooten; doch niet verdeedigd.

XLVI. BOEK. — 1787. digd. Zy stooten 'er eene van open, en namen hunne Kwartieren, zonder dat iemand hun ontrustte. Hy voegt 'er by, dat de Patriotten, op het eerste verschynen der *Pruissischen*, uit die Stad geweeken waren (*). Volgens dit berigt vervalt het schieten veeler Patriotten te *Vianen*, die in heevige driftvervoering dit onbezonnen bedryf zouden gepleegd en daar door de *Pruissen* ter plundering aangezet hebben, ten eenemaale (†). Dit schynt uitgevonden te zyn om de baldaadigheden en hooggaande plunderingen, door de *Pruissen* daar aangerigt, te vergoelyken; althans de schuld hier van den Patriotten aan te wryven. Zeker gaat het, dat Prinsgezinden zo wel als Patriotten in deezen ramp, die veele Huizen deerlyk trof, deelden, en waar van de Goederen der Kerke niet verschoond bleeven. Een lot 't welk daar ter Stede de eerst opwellende vreugd der Voorstanderen van *Oranje* deedt zakken. Verkwikking zeker genooten zy toen de Patriotten van *Vianen*, gelyk wy vermeld hebben, zich genoodzaakt vonden, de derwaards gevoerde Oranjevlaggen, weder na *Leerdam* te brengen (§).

'tGedrag van *Ysselstein* in deezen. *Ysselstein*, waar men tot het vieren van 's Prinsen Jaardag veel toebereidzels gemaakt en dien dag met luidrugtige Feesthouding door-

(*) Pfau *Geschiedenis van den Veldtocht der Pruissen* I. D. bl. 50

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4844.

(§) Zie hier boven bl. 349.

doorgebragt hadt (*), toonde in nog een ander geval, de gehegtheid aan den Heer en Baron. By het ontstaan van eenige Beweegenissen, in Hooimaand, hadden Gecommitteerde Raaden last gegeeven aan de Magistraat om de Stadssleutels in handen van den Commandant te stellen. De *Ysselsteinsche* Magistraat weigerde zulks, zonder daar toe uitdruklyken last van den Prins, als hun Heer en Baron, ontvangen te hebben. Wanneer de Regeering by daar toe vermaanend aanschryven van hun Ed. Groot Mog. op dien ouden grond, de overgave der Stadssleutelen bleef weigeren, werd hun dit, onder bedreiging van strenge maatregelen, andermaal geboden. Waar op zy eindelyk, tegen wil en dank, tot de overgave der Sleutelen besloten. —— De zich verongelykt en verdrukt agtende *Ysselsteiners* deelden by de Omwenteling, zonder des eenigen byzonderen schok uit te staan, ongestoorder in de vreugd dan hunne *Viaansche* Buuren.

XLVI. BOEK. —— 1787.

Woerden, voor eenigen tyd de Verzamelplaats der gewapende Burgerbenden, en het middelpunt der Verdeedigingе van *Holland* en de Stad *Utrecht*, was door die Commissie, op de aannadering der *Pruissen*, verlaaten (†), en strekte ter doortocht van het Krygsvolk, 't welk *Vianen*, en andere daar omstreeks gelegene plaatzen, ontruimde. Verwarring en verlegenheid heersch-

Woerden by de Omwenteling.

(*) Zie hier boven bl. 352.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 182.

XLVI. BOEK. — 1787. heerschten in deeze Veste. Het lot dan van werd beslist, toen, op den één en twintigsten van Herfstmaand, WILLEM VAN DER HOEVEN, Bailjuw en Dykgraaf van *Woerden*, Raad en Oudburgemeester van *Gouda*, te deezer Stede binnen kwam, slegts van twaalf *Pruissische* Huzaaren vergezeld, wier aanschyn de Oranjegezinde *Woerdenaars* zo zeer verkwikte als het leedt deedt aan de daar nog overgebleevene Patriotten. Gemelde Heer nam zyn intrek ten huize van den Oudburgemeester DE JONG, reeds tot Schout aangesteld in stede van den Heer COSTERUS, Schryver der tot dien tyd veel opgangs maakende *Zuidhollandsche Courant*, die, op de nadering der *Pruissen*, met veele anderen, de wyk na *Amsterdam* genomen hadt. Voor het aanbod eener Schildwagt van twee Grenadiers, door den Generaal SULJARD DE LEEFDAALE, den Dykgraave gedaan, bedankte deeze op een koelen en versmaadenden toon; een gevolg van voorgaande ontmoetingen tusschen dien Generaal en de Dykgraaf, en de tegenwoordige ommekeer van zaaken in den Lande.

Overgang tot *Noordholland*. Zodanig was de loop der Gebeurtenissen, ten deezen Jaare, in *Hollandsch Zuidergedeelte* (*). Ons staat, in dit Boek, nog te bezien, hoe het zich in *Noordholland* toe-

(*) Wy hebben de Steden *Gorinchem* en *Amsterdam* met voordagt onvermeld gelaaten: terwyl wy voor hebben deeze twee zich verdeedigende Steden, afzonderlyk, in een volgend Boek, te beschryven.

toegedraagen hebbe. Reeds het algemeene hebben wy des vermeld, wanneer wy gewaagden van de Beveiliging der *Zuiderzee* (*), als mede van het daar met toestemming van Gecommitteerde Raaden, werkzaam Burger-legertje (†). Ons blyft, derhalven, ten deezen aanziene, slegts overig, meer bepaald den toedragt der zaaken, in eene en andere Stad, en Plaats te beschouwen.

XLVI. BOEK. 1787.

Gesteldheid van *Hoorn*.

De Hoofdrol in deezen speelde *Hoorn*. Schoon 'er, in den voorleden Jaare, eene aanmerkelyke verandering, ten opzigte van de Regeeringsbestellinge, was voorgevallen, en het Wapenhandelend Genootschap grooten opgang maakte (§), ontbrak het te dier Stede niet aan anders denkenden, en zagen wy die Stad ter Staatsvergaderinge steeds met de Ridderschap ééne lyn trekken. —— De vorderingen in het Patriotismus, daar met langzaame en moeilyke schreeden gemaakt, namen, in den Voortyd deezes Jaars, eenen te rug tred, welhaast gevolgd van een grooten stap voorwaards; doch welke niet geschiedde, zonder een in den Lande veel gerugts maakend en by de Oranjegezinden opspraak wekkend bedryf.

Verklaaring voor de toenmaalige Regeering.

Reeds met den afloop des voorgaanden Jaars dienden eenige Burgers van *Hoorn* eene Verklaaring by Burgemeesteren en Vroedschappen in, by welke zy aan den dag lagen hunnen eerbied *voor* en zugt *tot* hand-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. bl 401—416.
(†) *Ald.* het XV. D. bl. 126. enz.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 114. 115.

XLVI. BOEK. — 1787. handhaaving van de Regeering der Stad, en hunnen afkeer van verandering in de Regeeringsbestellinge. Eene Verklaaring, in den aanvange deezes Jaars, met goedkeuring en dankzegging bejegend (*).

Oproerigheden aldaar. Dit was slegts een voorspel van kort daar op volgende ernstiger gebeurtenissen, in Lentemaand, toegeschreeven aan het draagen eener zwarte Cocarde door den Knegt van het Patriottisch Genootschap, JAN MEYER, kort naa den stil afgeloopen achtsten dier maand. Dit veroorzaakte aanrandingen van zyn Persoon, gevolgd van beweegenissen, die de Schuttery in de wapenen deedt komen. Onbeschut liet men het Huis des Heeren NANNING VAN FOREEST, bekend als een Voorstander der Patriotten. 't Zelve stondt, met meer anderen, ten doel aan de mishandelingen des Gepeupels, 't welk de glazen insmeet. Met veel moeite hield men 't Volk eenigzins in bedwang tot den veertienden dier Maand, wanneer het Huis van den gemelden Knegt, die gezegd wordt het by de Oranjegezinden haatlyk Teken, herhaalde keeren, opgezet, en hun ten spyt gedraagen te hebben, het doel werd van den losbarstenden Volkswrok, vermeerderd door het gerugt, dat deeze gehaate Man, ingevalle van geweld, op zelfverdeediging verdagt was. Dit ondervondt ook het Gepeupel, toen het, in den avond van den veertienden, een aanval met steenen op deuren en ven-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 123.

vensters begon. Het schieten uit dit Huis, deedt de menigte wyken; doch zette de Stad in Alarm, bragt de Schuttery onder de wapenen, en het verhitte Gepeupel uit elkander. XLVI. BOEK. —— 1787.

Rust scheppen was alleen het gevolg. Met het aanbreeken van den volgenden dag vernieuwde zich het gemor, niet alleen onder de heffe des Volks; maar ook namen 'er deel in de Scheepstimmerlieden en de Leden van een daar vernietigd Oranje Wapengenootschap *Tot Nut van Hoorns Burgery*, die begreepen, dat het *Patriottisch Genootschap*, oorzaak was van de heerschende verdeeldheden, en de ontstaane onlusten. Zy beraamden een Plan, en verbonden zich onderling aan de Magistraat drie Voorslagen te doen. *Voor eerst*, het vernietigen van beide de Genootschappen. — *Ten tweeden*, het uitbannen van den Man, die door zyn Cocarde en het verdeedigen van zyn Huis, zich zo zeer in den haat gebragt hadt. —— *Ten derden*, het ontslag van eenen in het oproer gevangenen. —— In staatlyken optocht gingen zy van de Werf na de Manege, en daar Gecommitteerdens benoemd hebbende, voorts na het Raadhuis, waar zy een halven kring sloegen, en Afgevaardigden aan de vergaderde Vroedschap zonden, met de bovengemelde Verzoeken. Vorderingen by de Magistraat door het Gepeupel gedaan.

De Vroedschap willigde die Verzoeken in. Terstond werd den Gevangenen op vrye voeten gesteld, en ontving, op het Plein verscheenen, de luidrugtige Vreug- Inwilliging derzelven, en daar op vol-

XLVI. BOEK. 1787. gende Oproerigheden.

debetooningen der zamengeschoolde menigte. De zegepraalende Scheepstimmerlieden met hunne Oranjevrienden trokken eenige Straaten door, onder een herhaald *Hoezee! Oranje boven! De Patriotten onder!* Tot hun grooten spyt hadt de Persoon, dien zy uitgebannen wilden hebben, zich reeds ter Stad uit begeeven. —— Dit alles was het voorspel van grooter ongeregeldheden en balddaadigheden. Het Gepeupel, op deeze inwilligingen der gedaane eischen stout, rotte zamen, en gaf zich over aan de ongestuimigste zogenaamde Vreugdebedryven. Om welke verder voort te zetten, en de balddaadigste hoogte te doen beklimmen, dit Volk geld inzamelingen aan de Huizen der gehaate Patriotten deedt, onder den onbeschaamden voorslag, om het ter Eere van zyne Hoogheid te verteeren; tot wiens Eer het ook Oranje-linten droeg, Oranje-deuntjes zong, en zich vol en zat zuipende, de verregaandste ongeregeldheden pleegde.

Veelen verlaaten *Hoorn* en Gecommitteerde Raaden vergaderen te *Alkmaar*.

Veelen der Patriotten ontweeken eene Stad, waar het Gepeupel, door de Regeering bot gevierd, op het ongenbondenst den meester speelde. Gecommitteerde Raaden van het Noorder Kwartier, anders bestendig gewoon hunne Vergaderingen te *Hoorn* te houden, beschreeven die op het Stadhuis te *Alkmaar*.

De Staaten besluiten meer Krygs-

Van deeze hooggaande Beweegenissen kreegen hun Ed. Gr. Mog. verslag. Die het onderzoek van dit gebeurde de Gecommitteerden van het Noorder Kwartier aanbe-

volen, en om nevens de Regeering de rust te herstellen. Een nader verslag van het gebeurde, met veele bezwaarende omstandigheden, deedt hun Ed. Gr. Mog. besluiten om de twee reeds toegestaane Compagnien Ruitery, met nog twee Compagnien, en het noodig Voetvolk, te versterken, tot herstelling der rust, en ter bewaaring van 's Lands Arsenaal, Magazyn en Comptoiren.

XLVI. BOEK. 1787. Volk derwaards te zenden.

Het door hun Ed. Gr. Mog. gevorderd berigt van de *Hoornsche* Regeering, 't welk het gebeurde in den zagtstmogelyken plooy bragt, kwam ter tafel; doch te gelyk een nader Verslag van Gecommitteerde Raaden, 't welk dien plooy daar aan ontnam. Ter versterking van dit laatste dienden verscheide Verzoekschriften van eenige *Hoornsche* Ingezetenen, die, zich in hunne eigene Stad niet veilig agtende, de wyk na *Alkmaar*, en elders, genomen hadden. Ook werd dit onderschraagd, door een Brief van Schepenen, hun Ed. Gr. Mog. bedankende voor de gedraagene zorg, en de genomene maatregelen. —— Aan Burgemeesters en Vroedschappen stelde men de Verzoekschriften eeniger uitgeweekene *Hoornsche* Burgeren ter hand om 'er op te berigten; dan zy gaven, by eenen Brieve te verstaan, voor als nog daar toe niet in staat te zyn; maar verzogten, dat het genomene Besluit, om zo veel Krygsvolks na *Hoorn* te zenden, mogt worden ingetrokken. Dan dit verzoek, waar in zy de Ridderschap mede hadden, werd afgeslaagen.

Het verzoek om des verschoond te worden, afgeslaagen.

 Om

XLVI. BOEK.

1787.

Rondgaande Brief van *Hoorn* aan de Steden.

Om de bedoelde verandering in dit Staatsbesluit te verzoeken, schreeven die van *Hoorn* eenen rondgaanden Brief aan de overige Steden: waar in zy zich beklaagden over het verzwaarend licht, in 't welke de Oproeren te *Hoorn* waren voorgesteld; over den hoon der Stadsregeeringe aangedaan, door het aan Gecommitteerde Raaden opgedraagen onderzoek, en bovenal over het gedrag van Schepenen in deezen, welker wettigheid van aanstelling zy voorheen wedersprooken hadden, als mede over de Vergadering van Gecommitteerde Raaden te *Alkmaar* gehouden, en de besluiten daar genomen, tot het toeschikken van Krygsvolk. Wel inzonderheid bragten zy by, dat, daar men ten opzigte van *Hattem* en *Elburg* zo zeer het gebruik der Krygsmagt gewraakt hadt, men nu *Hoorn*, waar het thans in rust was, door den Militairen Arm, zogt te onderdrukken. — Op deeze gronden verzogten zy de medewerking der Steden, om in zo verre het genomene Besluit te veranderen, dat de Stad *Hoorn* met niet meer dan twee Compagnien Cavallery reguliere Troepen mogt worden bezwaard, en dat het Onderzoek van het gebeurde, door eene Commissie uit den Hove mogt worden gedaan: te meer, daar de *Hoornsche* Regeering altoos zich verzet hadt tegen Gedelegeerde Regters, een bedryf zo strydig met de Constitutie van onze Republiek.

Wederspreeking hier van.

Deeze Brief, vergezeld van andere poogingen om het bedryf van Gecommitteerde

de Raaden te waaken, en te stremmen, hadt ten gevolge een zeer nadruklyk schryven deezer Vergaderinge aan hun Ed. Gr. Mog. ter verdeediging van hun gehouden gedrag. Ten welken einde zy aanvoerden, hoe hun gebleeken was, dat men de Oproerige Beweegingen geenzins vergroot, en met onwaarheden bezwalkt hadt, gelyk men de zaak hadt willen doen voorkomen; maar dat „ in de daad de Stad *Hoorn* zich „ in de ongelukkige Situatie hadt gevon„ den, dat het Graauw meester geweest, „ en de wettige Regeering tot onregel„ maatige stappen genoodzaakt hadt." Was dit door den Oudburgemeester JAGER, by zyn mondeling verslag, ontveinsd, hy hadt der waarheid geene hulde gedaan. Ja reeds waren hun, ten aanziene van zommige Leden der Vroedschap, zaaken van veel bezwaars in deezen voorgekomen. —— Zy onthieven, door het ontvouwen van hunne gehoudene handelwyze, zich van de aangewreeven blaam van de rol van Gedelegeerde Regters te speelen. —— Ook handhaafden zy de zaak der Schepenen. —— En wat de bygebragte vergelyking der zaak van *Hoorn* met die van *Hattem* en *Elburg* betrof; deeze onbedagtzaame uitdrukking lieten zy ter verantwoording der Vroedschapsleden, die dezelve gebezigd hadden. „ Terwyl," gelyk zy zich uitdrukten, „ geen eerlyk Regent immer zal „ toestemmen, dat, wanneer de Militie van „ den Staat wordt afgezonden, om de Re„ geering te handhaaven, tegen een dol-

XLVI. BOEK. — 1787.

„ driftig Gemeen, het welk aan de Muitzugt den vryen teugel viert, en ter bescherming van de braave Ingezetenen, ja van de Justitie zelve, die geheel en al buiten activiteit was gesteld, als dan zou kunnen gezegd worden, dat men de billyke Stem van Burgers en Magistraaten, welke hunne wettige Regten en Privilegien, op eene bescheidene en constitutioneele wyze reclameeren, door Geweld en Overheersching zogt te smooren." — Wat de Rust te *Hoorn* betrof, alleen veroorzaakt door het voldoen aan de onredelyke Eischen van het Graauw, deeze kon geenen grond opleveren, om het Onderzoek van het voorleedene, en het neemen van gepaste maatregelen voor het toekomende, uit te stellen.

Wederschryven van *Haarlem* op den rondgaanden Brief.

Luidde zulk een wederspraak niet gevallig in de ooren van de Meerderheid der *Hoornsche* Regeering, troost vondt zy niet in het wederschryven 't geen zy uit *Haarlem* ontving. De Regeering dier Stad, redenen bygebragt hebbende waarom zy in het genomene Besluit der zendinge van Krygsvolk na *Hoorn* gestemd, en de beraamde behandeling van het voorgevallene aldaar goedgekeurd hadden, laat daar op deeze voor de *Hoornsche* Meerderheid geenzins bevallige taal volgen; „ Ondertusschen declareeren wy cordaat, dat wy, ten allen tyde, bereid zyn en blyven zullen, om de Regten van de nevens ons Stem in Staat hebbende Steden, en dus ook van de Stad *Hoorn*, volyverig te

„ hel-

„ helpen voorstaan en maintineeren. —— XLVI. BOEK. —— 1787.
„ Doch, wanneer wy ons op deeze wyze
„ uiten, willen wy egter geenzins ver-
„ staan worden een Systema te etablisfee-
„ ren, dat ook, in buitengewoone omstan-
„ digheden, alle ordinaire Stedelyke be-
„ handeling moet blyven plaats grypen,
„ zonder daar toe iets af of toe te doen.
„ Zodanig een Systema zou, naar ons in-
„ zien, allerverderflykst weezen, en den
„ grondslag leggen, tot de schadelykste
„ Verdeeldheden, als uitleeverende de groot-
„ ste ruggesteun en aanmoediging voor een
„ oproerig Gemeen, om, naa zich, 't zy
„ van den wil of gezindheid, het zy van
„ het vermogen zyner Regeering te heb-
„ ben meester gemaakt, vrylyk en zonder
„ vrees in zyne oogmerken voort te gaan;
„ vermids het dan niets te duchten zou
„ hebben van eenige buitengewoone Voor-
„ ziening."

Tegenwerkingen van Partyen.

Niet alleen zogt de Meerderheid der *Hoornsche* Regeering de intrekking van zo veel Krygsvolks voor te komen; maar ook eene Amnestie van het daar gebeurde te bewerken; ten welken einde twee Vroedschapsleden na *'s Gravenhaage* vertrokken; doch Gecommitteerde Raaden zonden den Secretaris CARBASIUS, om op de stappen deezer twee Vroedschappen een waakzaam oog te houden, en die, op alle mogelyke wyze, tegen te gaan. Over deeze pooging van de Meerderheid der Vroedschappe hadt men zich, naar 't oordeel van Gecommitteerde Raaden, niet te verwonderen: ver-

mids

XLVI. BOEK. — 1787. mids verscheide Leden van die Meerderheid de gebeurde oproerigheden met een gunstig oog aangezien hadden. Een bezwaar voor 't welk zy dugtige bewyzen meenden te kunnen aanvoeren (*).

Het Krygsvolk gereed na *Hoorn* te trekken. In het Patriottisch denkend *Alkmaar*, waar, te midden van zo veel onrusts, rondsomme de rust bewaard bleef, deels uit hoofde van de waakzaamheid der Regeering in 't algemeen, en den betoonden yver van den hooggeroemden Hoofdofficier CLAVER, deels uit hoofde van de braafheid der Burgery en allerlei soort van Ingezetenen; waar thans Gecommitteerde Raaden vergaderden, verzamelde een gedeelte des Krygsvolks voor *Hoorn* bestemd, terwyl een ander gedeelte zich omtrent *Avenhorn* onthieldt, om met hetzelve vereenigd, onder bevel van Gecommitteerde Raaden, na *Hoorn* te vertrekken. Naa eenig geschil over het inlaaten van een gedeelte des Krygsvolks, en het tekenen van het Patent, 't welk de Vroedschap weigerde: dewyl zy vernam, dat het Krygsvolk, niet door hun Ed. Agtb.; maar door Gecommitteerde Raaden in den Eed zou genomen worden, kreeg men te *Alkmaar* berigt, dat het Krygsvolk te *Hoorn* zou worden binnen gelaaten.

De optocht derwaards. De optocht derwaards werd, op den drie en twintigsten van Lentemaand, bepaald. Hadt eene Eerewagt der *Alkmaarsche* Schuttery het Stadhuis bewaakt als 'er Gecommit-

(*) Men zie hier over *Memorie van* B. BLOK bl. 75.

mitteerde Raaden vergaderd waren, de Collonellen der *Alkmaarsche* Schuttery lieten dezelve den morgen van dien dag geheel in de wapenen komen. Door deeze geschaarde Burgery reedt de trein uit den Doele. Dezelve bestondt uit den bevelvoerenden Officier, geleidende eene Compagnie Ruitery, waar agter vier Staaten Boodens, gevolgd door drie koetzen, waar in Gecommitteerde Raaden zich bevonden, als mede de uitgeweekene Schepenen van *Hoorn*. Een gelyke Compagnie Ruiters floot deezen trein op, tot dezelve behoorde ook een Bombardier en elf Constapels, met twee Stukken Geschut, van al het noodige voorzien. By het doorryden werden Gecommitteerde Raaden, van elk Vaandel der *Alkmaarsche* Schutterye begroet, terwyl het Muzyk op het Bordes van het Stadhuis zich liet hooren.

Aankomst te *Hoorn*.

Geen klein aantal der terstond afgedankte Schuttery begaf zich, hun Schietgeweer afgelegd hebbende, na *Hoorn* op weg. Het te *Avenhorn* wagtend Voetvolk floot den Krygstoet op. Wanneer deeze op de Zeedyk kort voor *Hoorn* genaderd was, werd de dus lang geslooten gehoudene Poort terstond geopend en onverhinderd trok deeze voor veelen niet welkomene menigte, ter Stad in. Naa het binnen trekken van dien trein, met het gevolg van *Alkmaarsche* Burgeren, werd de Poort weder geslooten, en door een Ruiterwagt bewaakt. Ten einde niemand onbekend ontsnappen zou, moest elk *Alkmaarder* een schriftlyk

XLVI. BOEK. — 1787. blyk van Gecommitteerde Raaden haalen, om het aan de Poort te vertoonen. De Hoofdwagt was by het Stadhuis, en de twee Stukken Geschuts stonden voor het Collegie van hun Ed. Mogenden.

Verrigtingen daar op gevolgd. Onmiddelyk lieten Gecommitteerde Raaden de Magistraat zamenroepen, en ontvouwden hunnen last. De Advocaat HOLTHUIZEN werd tot Secretaris van deeze Commissie onder Eede, aangesteld. Men ving terstond het werk aan. Welhaast volgde het opzoeken en in verzekering brengen van een klein getal der voornaamste Belhamels, en de herroeping van het Banvonnis, gestreeken over JAN MEYER; het ophaalen der Geweeren van het niet gewettigde Genootschap; en het besluit tot het herstellen van het, ten tyde des Oproers, afgezette gewettigde Genootschap, 't welk eerlang Vaandels en Trommen wederkreeg, ten gemelden tyde op het Stadhuis gebragt. Welk Genootschap volkomen hersteld, daar naa byzonder verlof kreeg, om, by oproerige Beweegingen, met de Bezetting te mogen werkzaam weezen tot demping derzelven. Men hadt de Burgery des ontslaagen; als mede om by brand in de wapenen te komen, zo lang de Bezetting in de Stad lag.

Strydende poogingen der Partyen. Men liet niet af poogingen by Staaten van *Holland* aan te wenden tot het lossen van het meerder Krygsvolk, dan eerst bestemd was, en om de Vereenigde Vergadering van Gecommitteerde Raaden en de Magistraat, die het werk des Onderzoeks

zoeks voortzetten, te doen ophouden. Strydige berigten, wegens de toedragt en staat der zaaken te *Hoorn* hielden dit sleepende; schoon met tusschenbeide komende hooglopende twisten, ter Staatsvergaderinge, waar die van *Hoorn* niet naalieten het gedrag van Gecommitteerde Raaden *overheerschend* te noemen, en op de slaaking der Gevangenen aan te dringen. Terwyl, van den anderen kant, het gevaar van Oproer, indien men afliet van sterke maatregelen, in 't breede werd voorgedraagen.

Regeeringsverandering door hun Ed. Gr. Mog.

Intusschen geschiedde 'er eene Regeerings Verandering, by welke, ondanks het verzoek van Gecommitteerde Raaden, dat de tegenwoordige Magistraat, ten minsten het Collegie van Schepenen, voor eerst nog mogt aanblyven, hun Ed. Gr. Mog. besllooten, dat de Magistraats Verandering op den ouden voet zou geschieden, uitgenomen, dat de verkiezing door hun Ed. Gr. Mog. en niet door den Stadhouder zou gedaan worden.

De Hoofdofficier verzoekt ten koste van den Lande, ten dien gevalle, te mogen proceederen.

De Oproerigheden, schoon bedwongen, waren niet geheel gestild. De Hoofdofficier J. BINKHORST, by Gecommitteerde Raaden van het Noorder Kwartier verzogt hebbende, om in die beweegenissen ten koste van den Lande te mogen procedeeren, werd door hun dit verzoek gunstig aangenomen. Met deezen voordragt stemden eenige Staatsleden met *Dordrecht* in; terwyl de Ridderschap met de Steden die haare zyde hielden, het overnamen. De Afgevaardigden van *Hoorn* wilden het verzoek

XLVI. BOEK. zoek geheel van de hand geweezen hebben. Dan deeze zaak bleef hangen.

1787. Geconstitueerden te *Hoorn* benoemd

Te midden van de veele dus tegen elkander inloopende Vertoogen en Handelingen der Gecommitteerde Raaden en de Magistraat der Stad *Hoorn*, die ter Hooge Staatsvergaderinge niet weinig hooggaande geschillen baarden, werd men te *Hoorn* op ernstiger maatregelen bedagt. In den aanvang van Herfstmaand benoemde men tot Geconstitueerden der Burgerye JAN VAN DE POLL, H. BOLDING, J. F. G. WELMAN, P. BEL, WILLEM RIS, P. HOUTTUYN, C. BREEBAART, C. MENT, H. HULLEMAN, V. BROUWER en G. BREEBAART.

Eenige Regeeringsleden afgezet.

Dit was een ongunstig verschynzel voor de toenmaalige Regeering, en wanneer, drie dagen laater, het *Noordhollandsch Burger-legertje*, van welks oprigting en sterkte wy reeds verslag gedaan hebben (*), voor *Hoorn* verscheen, viel 'er geen twyfel meer aan hun lot van Afzetting. Deeze geschiedde ingevolge eene Verklaaringe, door eene Commissie uit de gemelde Geconstitueerden, in eene op hun verzoek belegde Vroedschaps-Vergadering ingeleeverd. De negen afgezette Heeren waren JAN JAAGER, JACOB BERCKHOUT, JOAN VAN BREDENHOF Heer van *Oosthuizen*, PIETER OPPERDOES, ABRAHAM VAN STRAALEN, C. C. VAN AKERLAKEN *Pietersz.*, HERMAN VAN BERCKHOUT, DIRK JONGEMAATS,

(*) *Zie onze Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 126. enz.

MAATS, en HERMANUS DE HART. In hunne ftede werden aangefteld JACOB GROES, J. H. VAN STRAALEN, WILLEM SCHUURMAN, P. VAN AKERLAKEN, ZACHEUS VAN FOREEST, C. CARBASIUS, C. DE FEYFER, W. A. VAN DER RAMHORST, en W. N. CRAP HELLIGMAN, en den zelfden dag 's namiddags in de Eed genomen.

XLVII. BOEK. —— 1787.

Het herftelde Genootfchap *Voor Vaderland en Vryheid* ftondt voor het Raadhuis, de Ruiters en het Krygsvolk waren in de wapenen. Het *Noordhollandsch* Burger-legertje, trok naa de afzetting en aanftelling de Stad door. Dan het leedt weinig tyds of 't zelve fcheidde uit een, zonder tot andere Regeeringsveranderingen, *Medemblik* uitgezonderd de beoogde behulpzaame hand te bieden, of door de nabyheid kragtdaadig te bewerken (*).

Nieuwe Afgevaardigden na *'s Haage* benoemd

Onverwyld benoemde men twee nieuwe Afgevaardigden ter Vergaderinge van hun Ed. Gr. Mog., met last om in de raadpleegingen zich by *Dordrecht* te voegen. Wanneer de Heeren J. GROES en C. CARBASIUS, op den achtften van Herfstmaand daar verfcheenen, ontmoette hunne zittingneeming heftigen wederftand van de Ridderfchap, die egter te kort fchoot om dezelve te weeren.

Het gebeurde by de Omwenteling.

Gelyk elders was deeze Regeeringsverandering van korten duur. By de Omwenteling, werd het Staatsbefluit, 't welk den grond lag tot het jongst gebeurde te *Hoorn*, ver-

(*) Zie onze *Vaderl. Hift.* XV. D. bl. 214.

XLVI. BOEK. — 1787. vernietigd. Gecommitteerde Raaden, daar zitting houdende, kreegen last zich van allen gezag en bestuur binnen *Hoorn* te onthouden, 't zelve aan de Regeering over te laaten, en aan Burgemeesteren het geeven van bevelen aan het Krygsvolk binnen de Stad liggende, dat ook bevel ontving deezen alleen te gehoorzaamen; het Exercitie Genootschap terstond te ontwapenen, en zich van alle gemeenschap met hetzelve te onthouden; en de twee Stukken Geschut weg te neemen. De nieuwe aangestelde Raaden werden verklaard van die Posten vervallen te zyn, en ten sterksten gelast zich in geene Stads- of Staatszaaken te mengen (*).

Het Voetvolk der Krygsbezetting tradt gewillig in deeze nieuwe maatregelen; doch de Ruitery weigerende, kreeg last de Stad onmiddelyk te verlaaten. Dat eene Afkondiging om Oranje Vercierzelen te mogen draagen, te *Hoorn*, by de menigte, hoogst welkom was, lydt geen twyfel. Het werd het den yverigen Voorstanderen van de nu te ondergebragte Party, in de Stad, by de Omwenteling zo bang, dat niet weinigen hunner, de Stad en deels *Holland* ruimden: onder deezen veelen der Geconstitueerden, die meest lieden van veel Handel en Bedryf zynde, der Stad een gevoeligen neep gaf.

In

(*) *Resol. van Holl.* 22 Sept. 1787 Men zie de breedvoerige Staatsstukken, tot *Hoorn*, in de opgemelde gevallen, betrekkelyk, in de *Verzameling* by CHALMOT I. D. bl. 154. V. D. bl. 130. 147. enz.

'T VOORGEVALLENE TE *Enkhuizen*.

In *Enkhuizen*, waar de Partyen tegen elkander woelden, kreeg de Patriottische thans meerderen invloed (*). Een gedeelte van het opgerigte Wapenhandelend Genootschap DE VRYE WESTFRIEZEN, vereenigde zich met het Burger-legertje in *Noordholland*, als gereed ter demping van oproerige Beweegingen; schoon het eene Bekendmaaking gedaan hadt, van, hoe zeer ook des bereid, en voor een gepasten Volksinvloed te yveren, „ niet te schroomen de Stadhouderlyke Waardigheid, „ in zo verre dezelve met de waare „ Constitutie van een Vry Gemeenebest „ bestaanbaar was, aan te pryzen." —— De Regeering deezer Stad, hoewel grootendeels de zaak des Stadhouders toegedaan, diende ter Staatsvergaderinge een treffend Vertoog in tegen de *Pruissische* dwingende overmagt; in 't zelve betuigende, „ dat de Regeering van *Enkhuizen*, „ nooit gezegd of verlangd hadt, dat de „ tegenwoordige zo ongelukkige omstandigheden, van het dierbaar Vaderland, „ door vreemde Mogenheden zouden behandeld worden; veel minder dat Buitenlandsch Geweld, aan eene vrye Republiek, en aan de aanzienlykste der Souveraine Provincien, de wetten zou komen te stellen (†)." Zy moest nogthans zich daar aan met andere onderwerpen, 't geen ook op eene draaglyke wyze toeging.

Ee-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 175.
(†) *Resol. van Holl.* 12 Sept. 1787.

XLVI. BOEK. — 1787. Eenige der yverigste Voorvegters onder de Patriotten oordeelden het egter raadzaam, by de Omwenteling, die Stad te ruimen.

Het gebeurde te Edam. Niet zonder tegenstreeving hadt men te *Edam*, in den voorleeden Jaare, een Vaderlands Genootschap opgerigt, 't welk in den *Eenhoorn* vergaderde (*). Eenige Brieven in het Weekblad de *Politieke Kruyer*, waar onder zommige van eenen lasterenden aart, veroorzaakten verbittering by de Regeering, en hadden het Verbod van dat Geschrift, en de vernietiging des Genootschaps ten gevolge.

Aanleiding tot dit Verbod en deeze Vernietiging gaf een Oploop, daar den negentienden van Lentemaand voorgevallen. Naa dat deeze dag, niet zonder onrustige beweegingen den avond bereikt hadt, schoolden, een hoop meest Mansperfoonen, op zestig begroot, zamen, en groeide deeze welhaast tot drie honderd aan. Een verbaazend aantal, de kleinheid der Stad in aanmerking genomen zynde, en zeer ontzettend door de gedaante waar in zy zich voordeeden. Eenigen waren met Messen, op den trant der Zeehachjes, tusschen hunne broekbanden, voorzien. Alleen hieven zy, de Stad doorkruisende, een vervaarlyk geschreeuw aan. Zeer verstaanbaar gaven zy een Burgemeester, deeze hoop ontmoetende, te kennen, „ dat de Prins „ boven, de Patriotten, en het Gezelschap „ in den *Eenhoorn* weg moesten!" Voorzig-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 121.

zigtig antwoordde de Burgemeester, dat hy, even zeer als zy, zyne Hoogheid was toegedaan; doch dat dit uur de tyd niet was om daar over te handelen; dat zy elk zich na huis te begeeven hadden, om 's anderen daags op het Stadhuis te verfchynen en daar hunne belangen in te brengen. Dit vermaan vondt ingang, de dreigende hoop van Moeitemaakers fcheidde uit een, en de nagt, die de akeligfte tooneelen van onrust dreigde, werd in rust gefleeten. XLVI. BOEK. 1787.

Men bleef niet in gebreke, om 's volgenden daags, ten Stadhuize te verfchynen. De daar voor vergaderde menigte koos uit haar midden vier Afgevaardigden om een Verzoekfchrift ter Vernietiging van het gehaate Vaderlandfche Genootfchap in te dienen. Dan de drift, ter verkryginge van deeze hunne begeerte was te groot, om, in bedaardheid, den tyd te verbeiden, welken de Regeering noodig hadt om over het gedaane Verzoek te raadpleegen, en te befluiten; fchoon zy alle reden hadden om een hun welgevallig befluit te wagten. De menigte liep het Stadhuis op en af, de meesten onthielden 'er zich, en kwamen eindelyk, eenig berigt van den uitflag gekreegen hebbende, ten Stadhuize afftuiven onder het vreugdegeroep *Hoezee! Triumph!* — Eene daar op gedaane Afkondiging bevestigde deeze zegepraal; immers dezelve hieldt in: „ Dat, in aanmerking genomen zynde het Verzoek der Burgerye, welk te „ kennen hadt gegeeven, dat in een Week- „ lyks Gefchrift, ten tytel voerende de

XLVI. BOEK. 1787.

„ *Politieke Kruyer*, zeer veele lasteringen „ waren ter neer gesteld tegen de Braave „ Regenten, Predikanten en Burgers, en „ dat vermoedelyk deeze lasteringen haa- „ ren oorsprong genomen hadden uit het „ bovengemelde Vaderlandsche Genoot- „ schap, Burgemeesters, om deeze reden, „ hadden goedgedagt, het genoemde Va- „ derlandsche Gezelschap te vernietigen: „ verbiedende voorts alle zamenrottingen, „ het draagen van Leuzen, en het roepen „ van *Oranje boven!'*

Zo was dit gehaate Voorwerp uit den weg geruimd; dan het laatste gedeelte der Afkondiginge zo dra vergeeten als gehoord. Het hollend Gepeupel, uitgelaaten over deeze zegepraal, trok welhaast de Stad door, onder het oude geroep en getier. Daadlyke plundering of schennis hadt 'er geen plaats; deeze werd, als 't ware, afgekogt door de bevreesde Burgers, die Wyn, sterken Drank, Brood en Kaas ten beste gaven, en waar mede de woelende hoop zich vrolyk maakte.

Ondanks deeze Vernietiging bleeven de Leden, met dezelfde gevoelens bezield, en betoonden zulks, door eene aankondiging in de Dagpapieren, dat 'er ten Huize van CORNELIS HOTTENTOT, Raad in de Vroedschap te *Edam*, een bos stondt om met de daar in verzamelde Penningen, de voor Vryheid en Vaderland yverende Medeburgers te ondersteunen. —— De Leden des gesloopten Genootschaps lieten niet na by de Magistraat te verzoeken, dat de daaden

mog-

mogten worden opgegeeven, waar aan zommige, zo niet alle de Genootſchapsleden, zich zouden hebben ſchuldig gemaakt, en dat, by voorraad, het Verbod mogt worden ingetrokken; doch dit hadt geene uitwerking. Waarom zy zich in Oogstmaand by Staaten van *Holland* vervoegden met klagten en verzoek om herſtel; deeze trokken zich de zaak dier *Edammeren* derwyze aan, dat zy aan de Regeering om berigt zonden. XLVI. BOEK. — 1787.

Deeze ſtap was der *Edamſche* Regeeringe hoogst onaangenaam; doch terwyl die zaak hing, deedt 'er zich een nog veel onaangenaamer verſchynzel voor hun op, toen zy, in den aanvange van Herfstmaand vernam, dat men te dier Stede een Genootſchap van Wapenhandel zogt tot ſtand te brengen. Die by hun vrees- en ſchrikbaarende onderneeming zogten zy in de geboorte te ſmooren, door eene ſcherpe Afkondiging, in de Dagpapieren met den naam van eene *Vargas Reſolutie* beſtempeld. Zy verboden zulks ten ſterkſten, niet zonder herinnering, dat dit Genootſchap van Wapenhandel meest zou beſtaan uit Perſoonen, behoord hebbende tot het door hun vernietigde Vaderlandsch Genootſchap. — De kort volgende Omwenteling onthief de *Edamſche* Regeering van de hun zo onaangenaame tegenſtreevingen der Patriotten.

Meer Patriottiſchgezind ſtelde zich *Purmerende* aan. Men bewerkte by de Regeering het ontſlag der Burgeren uit den Eed aan den Stadhouder gedaan; vorderde de zodanigen, die des niet begeerden ontſlaa- Hoe het te *Purmerende* geſchaapen ſtondt.

 gen

XLVI. BOEK. — 1787.

gen te worden, de Geweeren af, en oordeelde hun onbekwaam om eenige Stads Ampten te bekleeden. De beweegingen van *Hoorn* derwaards overwaaijende, werden door de te wapen geroepene Schuttery welhaast gedempt. Men droeg aan de Pensionaris D. VAN LAAR, een yverig Staatsgezinde, in Bloeimaand, den last op om *alleen* de ſtem deezer Stad ter Staatsvergadering uit te brengen; op dat men, tegen het oogmerk der Regeeringe, de ſtem deezer Stad niet zomwylen zou kunnen doen ſlaapen.

Wat te *Medemblik* gebeurde.

Zeer ſpaade kwam men te *Medemblik*, om met eenige Regeeringsleden en Burgers eene Burger Societeit op te rigten. Onder de dekking van het Burger-legertje werden de Regenten, die ſteeds ter Staatsvergaderinge met de Ridderſchap en de haar aankleevende Steden, geſtemd hadden, van het Stadsbewind ontſlaagen, met naame H. G. DE LANGE, FRANS PONT, J. MORENVLIET, C. ELIAS, en VAN HOMRICH; tot nieuwe Raaden ſtelde men aan O. TOLK, J. OP 'T LAND en P. KOLFF. Dan, even als te *Hoorn* werden zy, by de kort volgende Staatsomwenteling, van wegen de Staaten bevolen de plaatzen weder in te ruimen aan de voorgaande bekleeders (*).

Wat ten dien tyde aan de *Zaan* voorviel.

Naa dus de voornaamſte Steden en Plaatzen van *Zuid-* en *Noordholland*, in dit Tydsgewrichte, doorloopen te hebben, moeten wy, ten beſluite van dit Boek, nog

(*) *Reſol. van Holl.* 22 Sept. 1787.

nog eenige oogenblikken aan den *Zaan-stroom* vertoeven. Sterk nam men aan den Zaankant deel in het bevorderen der Grondwettige Herstelling, door Giften, Wapenoefening, Uittrekken en het aanleggen van Burger Societeiten. De Manschap van daar, tot dit laatstgemelde geschikt, bestondt meest uit de beste Arbeidslieden, aangevoerd door de aanzienlykften der Burgeren. Voornaame Kooplieden en Dryvers van uitgestrekte Fabrieken, toogen werwaards zy oordeelden, dat 's Lands nood hun riep, met een gedeelte van die hun anders, in het voortzetten hunner zaaken, ten dienste stonden. „ Gelukkig," om met de woorden van een dier Dorpen kundig Schryver te spreeken, „ dat zy tot geen daadlyk Krygsbedryf „ zich ingewikkeld vonden: want een voor „ hun nadeelig uitloopende Krygskans zou „ deeze Dorpen een zwaaren, zo geen „ onherstelbaaren, slag hebben toegebragt; „ uit aanmerking van de belangrykheid der „ Persoonen, die zich daar aan waagden. „ Een slag niet te vergoeden door de ge- „ vraagde schadeloosstellingen der Gewa- „ pende Burgercorpsen aan en by de *Zaan* „ gelegen, by een Verzoekschrift ter tafel „ van hun Ed. Gr. Mog. ingediend (*)."

XLVI. BOEK. 1787.

Ten deezen Jaare stelde men, in Grasmaand, der Steden voetspoor volgende, op *West-Zaandam* tot Geconstitueerden aan

ADRI-

(*) P. LOOSJES ADZ. *Aanhangzel op de Beschryving der Zaanlandsche Dorpen* door A. LOOSJES bl. 318.

XLVI. BOEK. — 1787. ADRIAAN ROGGE, CORNELIS DUYN, JACOB MIDDELHOVEN, JAN DE GRAAF ALBERTSZ., JACOB AARTZEN SPECIAAL, PIETER CORVER, PIETER KIST, JAN SCHOUTEN, en CORNELIS KLAASZ. GROOT.

Men zou egter, een verkeerd gevolg trekken, wanneer men uit deeze verrigtingen besloot, dat op alle de *Zaankansche* Dorpen de Ingezetenen der Patriottische Partye toegedaan waren. Op het eene meer op het andere minder, vondt men yveraars voor de andere Party in den Lande, die, by wylen, hunne ongezindheid *zo tegen* de Burger Societeiten als tegen de Wapenhandel, lieten blyken, door het uitslaan van bedreigingen; doch, in derzelver uitvoering werden zy op de meeste plaatzen wederhouden, door den vaardig betoonden moed der Gewapende Burgeren: en elders, waar deeze zwak waren, uit hoofde van de Oranjegezindheid der meesten, door vreeze voor van uit de nabuurschap opkomenden gewapenden bystand.

Onmiddelyk naa de Omwenteling deeden deeze Bedreigers de voorheen hun euvelmoed bedwingende Partye, niet weinig onaangenaamheden aan, door het maaken van woest getier, door onheusche bejegeningen, en het aanranden van by hun gehaate Persoonen. Plundering, hoe zeer veeler handen des jeukten, hadt 'er geen plaats. Welhaast begreepen de meesten, die gisting bedaard zynde, dat het hun belang was, als voorheen, de hand aan den arbeid te slaan, en dien te zoeken by de Kooplieden,

den, Fabrikeurs en Traficanten, verre 't grootste gedeelte voor Patriotten bekend staande (*). — Ook bleef men in deezen Oord vry van het bezoek des *Pruisfischen* Krygsvolks, en de Rust, op de voorgemelde wyze, zich van zelve herstellende, was het geheel noodloos Landsknegten derwaards te zenden. —— By de Omwenteling en inzonderheid naa de overgave van *Amsterdam*, vertoonden 'er zich eenige wykende Krygslieden; doch niets van meldenswaardige aangelegenheid bragt deezer komst te wege.

XLVI. BOEK. —— 1787.

(*) Zie het evengemelde *Aanhangzel op de Beschryving der Zaanlandsche Dorpen* bl. 320. 321. Waar de Schryver een grooten misslag, ten aanziene deezes voorvals door den Heer G. FORSTER, in zyn *Reize* IV. D. bl. 151. begaan, voldingend wederlegt. Hier uit blykt hoe weinig men, veelal, af konne gaan op de berigten van vlugtig doortrekkende Reizigeren, boven al in tyden van zo buitengewoone beweegenissen, die om te recht gekend te worden, kunde vereischen van de weezenlyke gesteldheid der dingen, niet op te doen in de gelegenheden, welke zy dikmaals alleen aantreffen. — Wy hebben, tot het vervaardigen van deeze onze Geschiedenisse, vaak geraadpleegt met *Engelsche* en *Fransche* Schryvers, over dit Tydvak; doch, uit deezen hoofde, min onderrigts gevonden dan wy verhoopten aan te treffen. In een enkel geval kunnen zy, als min bevooroordeelde Getuigen, gelden; doch verre de meesten brengen hun Lands- en Volksvooroordeelen mede en vermelden de zaaken daar mede overeenkomstig.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

C.

D.

Stad;

Schie-

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

